

4 BOYUT

JOURNAL OF MEDIA AND CULTURAL STUDIES
MEDYA VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR DERGİSİ

ISSUE / SAYI 20 • YEAR / YIL 2022

Owner / Sahibi

Prof. Dr. Abdullah ÖZKAN
Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye
İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye

Responsible Manager / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Emine YAVAŞGEL
Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye
İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul Türkiye

Correspondence Address / Yazışma Adresi

Istanbul University, Faculty of Communication Dean's Office
Süleymaniye Mah. Kaptan-ı Derya İbrahim Paşa Sokak
34116 Beyazıt, Fatih, İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone : +90 (212) 440 03 01/02
E-mail: 4.boyut@istanbul.edu.tr
<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/4boyut/home>
<https://dergipark.org.tr/en/pub/dortboyut>

Publisher / Yayıncı

Istanbul University Press / İstanbul Üniversitesi Yayınevi
Istanbul University Central Campus, 34452 Beyazıt,
Fatih / İstanbul, Türkiye
Phone / Telefon: +90 (212) 440 00 00

Authors bear responsibility for the content of their published articles.
Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.

The publication language of the journal is Turkish, and English.
Yayın dili Türkçe ve İngilizcedir.

This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in April and October.
Nisan ve Ekim aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.

EDITORIAL MANAGEMENT BOARD / DERGİ YAZI KURULU

Editors-in-Chief / Baş Editörler

Prof. Emine YAVAŞGEL – Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye – yavas@istanbul.edu.tr

Section Editor / Alan Editörü

Assoc. Prof. Hediye Esra ARCAN – Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye – arcan@istanbul.edu.tr

Assoc. Prof. Oya MORVA – Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye – oyamorva@istanbul.edu.tr

Assoc. Prof. Veli POLAT – Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye – polve@istanbul.edu.tr

Editorial Relations Manager / Editöryal İlişkiler Yöneticisi

Lecturer Oğuzhan ŞENEL – Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye – oguzhansenel@istanbul.edu.tr

Editorial Assistant / Editöryal Asistan

Res. Assist. Ayşe CENGİZ TEMİZKAN – Istanbul University, Faculty of Communication, Istanbul, Türkiye

– aysec@istanbul.edu.tr

PhD Student Özgür YILMAZ – Istanbul University, Journalism PhD Program, Istanbul, Turkey – ozgurylimaz955@gmail.com

EDITORIAL BOARD / YAYIN KURULU

- Prof. William ANSELMİ – Université de Montreal, Montreal, Canada – wanselmi@ualberta.ca
Prof. Mete ÇAMDERELİ – Istanbul Commerce University, Istanbul, Türkiye – mcamdereli@ticaret.edu.tr
Prof. Matthew GUMPERT – Boğaziçi University, Istanbul, Türkiye – matthew.gumpert@boun.edu.tr
Prof. Nazife GÜNGÖR – Üsküdar University, Istanbul, Türkiye – nazife.gungor@uskudar.edu.tr
Prof. Süleyman İRVAN – Üsküdar University, Istanbul, Türkiye – suleyman.irvan@uskudar.edu.tr
Prof. Sevimece KARADOĞAN DORUK – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – ecek@istanbul.edu.tr
Prof. Arzu KIHTIR – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – kihtir@istanbul.edu.tr
Prof. Seda MENGÜ – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – seda.mengu@istanbul.edu.tr
Prof. Seçkin ÖZMEN – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – sozmen@istanbul.edu.tr
Prof. Şükrü SİM – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – sukrusim@istanbul.edu.tr
Prof. Nilüfer TİMİSİ NALÇAOĞLU – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – ntimisi@istanbul.edu.tr
Prof. Ayda UZUNÇARŞILI SOYDAŞ – Marmara University, Istanbul, Türkiye – aydaus@marmara.edu.tr
Prof. Aslı YAPAR GÖNENÇ – Istanbul University, Istanbul, Türkiye – ayapar@istanbul.edu.tr
Prof. Sema YILDIRIM BECERİKLİ – Ankara University, Ankara, Türkiye – becerikli@ankara.edu.tr
Prof. Halime YÜCEL BOURSE – Galatasaray University, Istanbul, Türkiye – hbyucel@gsu.edu.tr
Prof. Zeynep KARAHAN USLU – Çankaya University, Ankara, Türkiye – zkuslu@cankaya.edu.tr
Assoc. Prof. Philip W. BALMA – University of Connecticut, Connecticut, United-States – philip.balma@uconn.edu
Assoc. Prof. Michel BOURSE – Galatasaray University, Istanbul, Türkiye – m.bourse@gmail.com
Assoc. Prof. Ignas KALPOKAS – Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania – ignas.kalpokas@vdu.lt
Assoc. Prof. Nilnur TANDAÇGÜNEŞ KAHRAMAN – Istanbul University, Istanbul, Türkiye
– nilnur.tandacgunes@istanbul.edu.tr
Assist. Prof. Pedja Ašanin GOLE – DOBA Business School, Maribor, Slovenia – pedja.asanin-gole@net.doba.si
Assist. Prof. Adela GJORGJIOSKA – Institute of Communication Studies, Skopje, North-Macedonia – gorgioska@iks.edu.mk
Assist. Prof. Marina LETONJA – DOBA Business School, Maribor, Slovenia – marina.letonja@doba.si

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Research Articles / Araştırma Makaleleri

- An Analysis of Survival Games in Terms of Biopolitics: Frostpunk
Hayatta Kalma Oyunlarının Biyoiktidar Açısından Yorumlanması: Frostpunk Üzerinden Bir İnceleme
Sezgin Savaş 1
- Demokratik Kültürün Gelişiminde Sivil Toplum Perspektifi: TÜSİAD Örneği
Civil Society Perspective in the Development of Democratic Culture: The Case of TÜSİAD
Aysun Dukul 23
- Gözetim Akışı: Byung-Chul Han'ın Disiplin Toplumu Eleştirisi Olarak Performans Toplumu ve Kültürel İklimlendirme
Surveillance Flow: Culture in Byung-Chul Han's the Performance Society
Anıl Durmuşahmet 57
- A Study on von Trier's *Dogville*: An Amalgam of Aristotelian Dramatic Theatre and Brechtian Epic Theatre
Von Trier'in Dogville'i: Aristotelesçi Dramatik Tiyatro ve Brechtçi Epik Tiyatro'nun Bir Karışımı
Ercan Tugay Akı 77

Review Article / Derleme Makalesi

- Kültürel Çalışmalar: Görmezden Gelinenin Görünür Kılınması
Cultural Studies: Making Ignorable Visible
Nazife Güngör 91

Interview / Söyleşi

- Besim F. Dellaloğlu ile Türkiye'de Kültürel Çalışmalar Üzerine
"Reflections on Cultural Studies in Turkey: An Interview with Besim F. Dellaloğlu"
Söyleşiyi Gerçekleştiren: Oya Morva 111

Translation / Çeviri

- Kültürel Çalışmalar Üzerine
On "Cultural Studies"
Frederic Jameson
Çeviren: Nur Su Yaman 121

Book Review / Kitap İncelemesi

- "Walter Benjamin Üzerine" Kelimelerin Kifayetsizliğinde Bir Filozof ya da Adorno'nun Benjamin'i
"On Walter Benjamin" A Philosopher in the Incapability of Words, or Adorno's Benjamin
Beyza Huriye Turgut 153

ÖNDEYİŞ

Kültürün demokratikleştirilmesi üzerine

Gerçek anlamda demokratik siyasetler kültüre dayanır. Bunun başka bir seçeneği de bulunmaz. Nedeni de basittir, kültürün demokratikleşmesi toplumun tümünden demokratikleşmesi demektir çünkü.

Sınıf, iktidar, baskınlık, yetke, toplumsallaşma, düşünüyapı, kültür ve eğitim gibi kavramlarla düzenlenen insan dünyası tarihsel ve toplumsal bir varlık olarak bireysel özgürlüğü, yakın geçmişte üretim ve iktidar alanından tüketim alanına kaydırarak toplumsal düzeni bir arada tutan bağ niteliğinde merkezi konuma yükseltmiştir. Özgürlük toplumsal bir ilişkiyi, toplumsal koşulların asimetrisini işaret eder. Özünde toplumsal bir farkı belirtir. Michel Crozier'nin, *The Bureaucratic Phenomenon* adlı yapıtında vurguladığı üzere, özgürlük yönetme, iktidarda söz sahibi olma yeterliliğidir (Bauman 1997: 28-45). Kısıtlananlar olduğu sürece özgürlük ayrıcalık ve iktidar olarak kalmaya devam eder.

Özgürlüğün toplumsal kökenlerine indiğimizde, Ortaçağda özgürlüğün iktidar savaşlarıyla ilişkili olduğu açıkça görülür. O dönem özgür konum, onu kazananların gücünün göstergesi olmuştur. *Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Berati)* örneğin, karşı koyma gücünden yoksun bir Krala dayatılmış, Kral, Baronların o andan itibaren kullanabilecekleri bir dizi özgürlükleri kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle özgürlük, varlıklı ve güçlülerden oluşan görece dar bir kesimin kraldan kazandığı ayrıcalıklar şeklinde yorumlanmıştır. Kısa süre içerisinde de özgür insan, soylu sınıftan gelen kişi kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılır hale gelmiştir (Bauman 1997: 43-51). Bu durumda, özgürlüklerin tohumlarının Ortaçağ'da atılmış olduğu söylenebilir olsa da, özgürlüğün çağcıl biçiminin öncüllerinden kayda değer bir farklılık içerdiği de ortadadır. Söz konusu farklılıkların toplumbilimsel açıdan ayırıcı pek çok özelliğinden özellikle ikisi daha dikkat çekicidir. Bunlar, özgürlüğün bireycilikle olan yakın bağı ile pazar ekonomisi ve kapitalizm ile olan kültürel bağlantısıdır.

Bireyciliğin ana ilkesi, insanın kendi varlığı ile ötekilerin varlığı arasındaki açık ayrım duygusudur. Bu *ayrım duygusu*, kişinin 'kendi beni'ne verdiği değer artmasına neden olarak, bugün artık Batılı insanın ayırt edici özelliği olarak algılanan bir *özbilinci* tasarımıdır. Bu türden bireycilik biçimini, aynı zamanda kültürler arasında bir ayrıksılık diye de nitelemek hiç de yanlış yaratmayacaktır.

Öte taraftan, kapitalizm, tanımıyla, kesin olmasa bile özgürlüğe bir toplumsal yaşam alanı açmıştır. İnsan gereksiniminin karşılanmasını amaçlayan malların üretimi ve dağılımı ilkesinden hareket eden kapitalist ekonomi, en azından ekonomik özgürlüğün garantörlüğünü üstlenmiştir. Dahası, kapitalist ekonomi, ekonomik etkinliğin amacına ulaşabilmesi için özgürlüğü bir zorunluluğa dönüştürmüştür. Ancak kapitalizme bağlı özgürlük toplumsal ilişkiler içeriği bakımından çağcıl dönem öncesi

uygulamalarından pek farklı değildir. Önceki gibi seçicidir. Toplumun yalnızca bir kısmınca gerçekten elde edilebilir (Bauman 1997: 43-51).

Tüm toplumsal yaşam alanı açısından konuya eğilinildiğinde, kişinin koşullarına hakim olduğunun özbilinci, özgürlüğü bu anlamda insanoğlunun çağcıl zamanda elde etmiş olduğu en büyük başarı kılar. “Devlet tarafından ‘terk edilmek’ten çok, kişinin kendini yönetme yetisi anlamında özgürlük Batı dünyasını çağcıl tarihine kavuşturan devrimci hareketlerin düşü olmuştur.(...) 1789’daki Fransız Devrimi Triers-Etat’yı kamu çıkarına olan tüm konularda karar verecek bir güce dönüştürmeyi hedeflemiştir (Bauman 1997: 132).”

Aslında, kamu sorunlarına duyarlılığı ifade eden, isteyerek bu sorunlara eğilim anlamındaki özgürlük düşüncesi bir ütopya olarak kalmış, bu nedenle tarih içinde çağcıl toplumlar kamu alanı istemlerinin dile getirildiği yer olmaktan çoktan çıkmışlardır. Bu durum ne yazık ki, bireysel özerklik ile kamusal olanlara kayıtsızlığı birbirleriyle karşılıklı bağımlı ve koşullu hale getirmiştir. Hannah Arendt’e (1996) göre ise, bu durum ilk baştaki kamu özgürlüğünün yerini bireysel mutluluk ülküsünün almasını beraberinde getirmiştir. Böylelikle, bireyin kendi mutluluğunu elde etmek için uğraşma hakkı ile özdeşleşen özgürlük kavramı, topluluksal özdenetim sağlamaya ilişkin içerikten uzaklaştırılmıştır.

Cumhuriyetten sonra Türk düşün alanı da Batılılaşmanın etkisi altında kalmıştır (Yavuz 1975: 70-72). Esasında Batılılaşma, başka bir ifadeyle Batı kültürünü oluşturan teknoloji, düşünce ve değer düzenleri Cumhuriyet Türkiye’sinde sanayileşme ve burjuvalaşma başladıktan sonra sağlam temellere oturabilmiştir. Gramsci’nin sınıflandırmasına göre bu durum, Cumhuriyet Türkiye’sinde de iki grup aydının; *organik* ve *klasik* aydınların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Organik aydınlar, burjuvazinin yapısına ve çıkarlarına bağlı olan teknokratlar; klasik aydınlar ise Batı kültürünün düşünce ve değer düzenleriyle bilinçlenmiş aydınlardır. Batılılaşma böylelikle, Osmanlı toplum yapısında ortaya çıkmaya olanak bulamayan bir düşün alanının, sanayileşme ve gelişme basamaklarını tırmanan Türkiye’de büyük ölçüde önemli dönüşümlere neden olmasını sağlamıştır (Yavuz 1975: 83). Vico’nun ‘*tarihi ve kültürü yapan bizleriz*’ haykırışında temellerini bulan *humanist* tarih ve kültür felsefesi yaklaşımlarına uygunluğundan ötürü, bu noktada, Nermi Uygur’un *kültür*’e ilişkin şu sözlerine dikkat çekmek yerinde olacaktır (Uygur 1984: 17-8):

İnsanın ortaya koyduğu, içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik demektir. Öyleyse ‘kültür’ deyiimiyle insan dünyasını taşıyan yani insan varlığında gördüğümüz her şey anlaşılabilir. Kültür, doğanın insanlaştırılma biçimi, bu insanlaştırmaya özgü süreç ve verimdir. Kültür, insanın kendini kendi evinde duymasını sağlayacak bir dünya ortaya koymasıdır. Buna göre kültür, böylesi bir dünyanın anlam-varlığına ilişkin tüm düşünebilirlikleri içerir: İnsan varoluşunun nasıl ve ne olduğudur kültür. İnsanın nasıl düşündüğü, duyduğu, yaptığı, istediği; insanın kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü; değerlerini, ülkülerini,

isteklerini nasıl düzenlediği; bütün bunlar hep kültürün öğeleridir. İnsanın ne tür bir yaşama üslubu, ne tür bir var olma programı, ne tür bir eylem kalıbı benimsediği, kültürdür hep. Teknik, ekonomi, hukuk, estetik, bilim, devlet, yöntem; insanın meydana getirdiği her şey kültüre girer. Örgütler, dernekler, kurumlar, okullar, tüm kendilerine ilişkin şeylerle birlikte kültürden sayılırlar. İnsanlar arasındaki her çeşit karşılıklı etkileşimlere, her türlü yapı yaratma alışkanlıklarına, bütün manevi ve maddesel yapıt ve ürünlere kültür denir. İnsan bir kültür yaratır kendine; bu kendi yarattığı kültür de insanı geliştirir. Kültür olmayınca o (insan) da olamayacağına göre, insanın kültür üretip kültürce üretildiği, kültür taşıyıp kültürce taşındığı temel gerçeği, insan olarak insan varlığının en başta gelen var olma koşuludur.

Kültür, hem insanın yaptığı, hem insanı yapandır. Böyle olunca, kültürün özneliğini açığa çıkarma olanağını yakalamış oluruz. Biz kültür kavramını hem bir olanak kavramı, hem de bir gerçeklik kavramı olarak kullanırız. Başka bir söyleyişle kültür kavramı, bir gizilgüç (potansia) kavramı olarak insanın yapabilirliğinin kavramı olduğu kadar, bir edim (actus) kavramı olarak onun şimdiye kadar yaptıklarının da anlatsıdır. Kültür kavramının bu çift yönü sürekli göz önünde tutulmalıdır (Özlem 1986: 156).

İster evrensel, ister ulusal düzeyde anlaşılın kültür kavramı şimdide yaşayan bizler için asla 'geçmişin yükü', 'geçmişin mirası' olmakla sınırlı değildir. İnsan, kendi çağ ve kültür çevresini dönüştürme, miras olarak devraldıklarına, bu mirasta belki de örneği hiç görmeyen yeni nitelik ve yeni renkler katma olanağına her zaman sahiptir. Her ulusal kültür, evrensel kültürün içinde bir parçadır ve doğru ulusçuluk, ulusal kültürü evrensel kültürle sürekli alış-veriş içinde gören, evrensel kültürden aldıkları kadar evrensel kültüre verdikleri ile de övünen ulusçuluktur. Evrensel kültür hiçbir ulus ya da uluslar topluluğunun tekelinde değildir. Evrensel kültür, insanlığın, binyılların ürünü olan ve bundan sonra da ürünü olacak olan ortak malıdır ve bu yüzden evrensel kültürde kendimizi bir ulusun üyesi olmaktan önce, insanlığın üyesi olarak görürüz. Doğru ulusçuluk, evrensel kültüre katkıları olan ulus olmanın yanında, bu kültüre kendi ulusal katkısını daha da arttırmaktan geçer (Özlem 1986: 156-58).

Ulus tanımlamasındaki derin anlaşmazlıklara karşın, ulusal oluşum süreçlerinin tarihin belli bir evresinde, kapitalizmin 'şafağında' başladığı genelde kabul edilmektedir. Dolayısıyla klasik ulusal oluşum, son çözümlemede belirli bir siyasal coğrafya üzerinde burjuva toplumsal ilişkiler düzeninin oluşturulması süreci, coğrafi sınırları tanımlanmış ve bu sınırlar içinde emeğin ve sermayenin özgür iç dolaşımı önündeki geleneksel engellerin kaldırıldığı bir iç pazar düzeniyle bütünlüklü, diğerlerinden korunabilir bir iktisadî ve siyasal birim yaratma süreci olarak da anlaşılabilir.

Bugün kültür kavramı sınırlarının ulusların siyasal sınırları ile çakışmadığı kesinliğini sürdürmektedir. Bu nedenle, dünyada Batı kültürü ve Doğu kültürü diye ikili bir geleneksel ayrım oluşagelmiştir. Ancak ilginç olan, bu bölünmenin sınırlarının da kesin belli olamamasıdır. Sözgelimi,

Ortadoğu, Akdeniz ve İslam kültürleri iç içe girmiş kültür alanlarıdır; bu alanlarla ilgili *par excellence* bir coğrafya haritası çıkarmak olası gözükmez. Kültür kavramının en temel karakteristiği durumundaki sınırlarındaki belirsizlik, aynı zamanda onun *a priori* sorununu oluşturur. Söz konusu durumu *kültürleşme/acculturation* kavramıyla açımlayan Güvenç'e göre (Güvenç 1996: 110);

Aslında, yeryüzündeki bütün çağdaş kültürler, kültürleşme sürecinin bir ürünüdürler. Kültürleşme sürecinde, iki ya da daha çok kültür, karşılıklı etkileşim sonucu değişime uğrar ve yeni bileşimler, dinamik bileşkeler yaratırlar.(...) İletişim teknolojisindeki devrimin yol açtığı bilişim devrimi ve bilgi toplumu, temelde, teknolojiyle hızlandırılmış bir kültürleşme devrimidir.

Kültür kavramı, Batı kültürü, tarım kültürü gibi birçok ülkeyi ve durumu içine alabildiği gibi bir ülkenin ulusal sınırları içinde çok sayıda farklı kültür bölgelerini de içinde barındırabilir. Açıkçası, bir ülke, kullanılan sınıflama ölçütlerine göre, tarih, coğrafya, dil, din, töre, ekonomi ve siyaset bakımından farklı kültür çemberlerine girebilir. Ancak, tüm farklı yanlara ve özelliklere karşın, ulusal kültürler yine de kendilerine benzeyen bir bütünlük gösterirler. Farklı kaynaklardan yeni bileşim ve birleşimler yaratma yetisi, kültürü bütünlleyen bir güçtür de aynı zamanda. Bu nedenle, kültürü sürekli bir oluş olarak değerlendirmek en doğru yaklaşım olacaktır hiç kuşkusuz.

Bu bağlamda Türkiye'ye döndüğünde, etkilendiği farklı oluşumlar sonucunda, “dilimiz, Orta Asya'da konuştuğumuz Türkçe'den; dinimiz Arap İslamlığından; teknolojimiz İran ve Irak tarımından; Akdeniz ve Ege Bölgelerimiz Akdeniz'den; Trakyamız Balkanlardan; ekonomimiz ve demokrasimiz üyesi olmaya çalıştığımız Batı Avrupa örneklerinden farklıdır (Güvenç 1996: 110).” Ancak şu da bir gerçektir ki, kültürel sınırlarımız, “dilde Doğuya, dinde Güneye, törede tarihin derinliklerine doğru (Osmanlı'ya, Bizans'a, İyonya'ya, Frikya'ya ve Hititlere) siyaset ve ekonomide Batıya doğru uzanmaktadır (Güvenç 1996: 111).”

Claude Lévi-Strauss, insanlığın çoğulluğu kavrayışını öne çıkarırken, bu kavramın insanlığın artık ‘*bir ve bölünmez*’ olmadığı anlamına gelmediğini de belirtmektedir. Lévi-Strauss'un söz konusu çoğulluk kavrayışı, yapısalcılığın, yalnızca farklılıkların anlamlı olduğu ve düzen oluşturduğu yolundaki büyük fikrine güç vermektedir. Tıpkı, Lévi-Strauss'ta olduğu gibi farklılık üzerine düşünen Fransız hermenötiği kendisini Derrida ve Lyotard'da da ısrarla devam ettirmektedir.

Ancak en çok güçlüğü çekilen şey, ortak değerler arasındaki *diyaloğ*'un o uzun ve çetrefilli yoludur. Tekil oluşumlar arasında bir hareket birliğinden *kültür diyaloğ*'na geçmenin olasılığı ve gerekliliğinden yola çıkılarak yine Lévi-Strauss'un tek bir evrensellik kutbunun olduğu saptamasına varılabilecektir. Lévi-Strauss (1997: 15)'a göre, “evrenselliğe, kentselliğe ya da laikliğe (tartışmanın terminolojisine göre), her tür aidiyeti, özel bir gelenek içinde kurulmuş her şeyi reddederek ya da inkâr ederek, ya da mümkün tek temelin temel yokluğu ve kaybı olduğunu belirterek varılabileceğini sanmak bir hatadır.

(...) İstese de istemese de her kültür, P. Ricoeur'un ifadesini kullanırsak, özel bir karışımdan oluşmuş 'etico-mitsel bir çekirdek'tir. Bu çekirdek, eleştirilmek yerine inkar edildikçe, çoğu zaman daha da etkinleşmektedir."

Bu nedenle, "Fransızca'daki sözcükle oynarsak; 'Culte'ler (tapınma yolları) 'culture' nüvelerinin, başlangıç senaryolarının yaşama geçme biçimleridir. Ve bu tapınma yolları da, bizzat evrenselliği amaçlamalarıyla, ortak değerlerimizin hala bölgesel olduklarının tanıklarındır (Lévi-Strauss 1997: 16)." Bu nedenle, kendimizi yeni yeniden yaratmayı sürdürmek istiyorsak, özgürlüklerimiz içerisindeki *farklılıklar*'i, 'demokratik' yapı içerisine yerleştirebilmeyi başarmalıyız.

4. *Boyut*'un da hakemli yayım hayatına başlarken belirlediği temel hedefi budur; toplumları anlamlandırma ve temsil pratikleri izlerinden anlamaya çalışmaktır.

İyi bir yaşamdan ne anladıkları sorulacak olsa pek çok insan ya doğrudan doğruya öbür insanlara gönderme yapan ya da toplumsal olarak kavranılması gereken amaçları gösteren yanıtlar vereceklerdir. İşte, toplumsal *töze* ve *topluluğa*, kısaca bazı değerlerin, ancak topluluksal/kolektif düzenleme yoluyla ayakta tutulabileceği olgusuna yapılan göndermeler çağcıl durumun göstergesidir. Bireysel özerklik ve özgürlüğün düşünülmeyle başladığı noktadan itibaren bu düşüncelerin çeşitli tamamlayıcıları da onlarla birarada var olagelmıştır. Öyle ki, hem toplumsal *töz*, hem de topluluksallık bireysel özerklik konusuna kimi sınırlamalar getirmiştir. Bireysel özerklik ve özgürlük düşüncelerinin düşünsel ya da toplumsal olarak sınırsız olabileceği zaten düşünülemez. Dolayısıyla bu konudaki erken, klasik ve geç dönem çağcılıkları arasında gerçekleşen tartışmalar daha çok *tözün* ve topluluğun/kolektivitinin nasıl belirleneceği noktasında düğümlenmiştir.

Dergimiz de, toplumsala ilişkin bütünlük eğilimini yadsımak anlamına gelmeyen, toplumların kendi üzerinde bilinçlenmesini sağlamayı amaçlayan, '*Yeni Kültürel Çalışmalar*' perspektifinde bu düğüm noktalarına çözümler üretecek nitelikte çalışmalara yer vermeyi hedefleyerek hakemli ilk sayıya çıkmaktadır.

Perspektif olarak açmak gerekirse *Yeni Kültürel Çalışmalar*, "kuramın kültürel çalışmalar içerisindeki geçmişteki, şimdideki ve gelecekteki muhtemel rolü üzerine, kurama ve kuramsal düşünme biçimlerine sempati duymakla birlikte eleştirel bir biçimde yaklaşan bir perspektiften hareketle bir rehber sunma çabası içerisinde (Hall ve Birchall 2013: 35)." Bu rehber kuram için geleceği açık tutarak, insanın kendini ve toplumsalını yeniden keşfetmesi için yeni bir kültürel çalışmalar yaratmanın cesaretini taşıyor.

Kaynakça/References

- Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, İstanbul, Remzi Kitabevi Yay., 1996
....., *Kültürün ABC'si*, İstanbul, Yapı Kredi Yay., 1997
Claude Lévi-Strauss, *İrk, Tarih ve Kültür*, İstanbul, Metis Yay., 1997(1985)
Doğan Özlem, *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul, Remzi Kitabevi Yay., 1986
Gary Hall ve Clare Birchall, *Yeni Kültürel Çalışmalar: Kuramsal Serüvenler (New Cultural Studies: Adventures in Theory)*, Çev., Onur Kartal, İstanbul, Say Yay., 2013
Hannah Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları I*, İstanbul, İletişim Yay., 1996
Hilmi Yavuz, *Felsefe ve Ulusal Kültür*, İstanbul, Çağdaş Yay., 1975
Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, İstanbul, Remzi Kitabevi Yay., 1984
Zygmunt Bauman, *Özgürlük*, İstanbul, Sarmal Yay., 1997

EDITORIAL

4. Boyut / Journal of Media and Cultural Studies is excited to publish its first peer-reviewed issue. Having started its publication life with the aim of providing a space for new perspectives in this field, the journal envisages including interdisciplinary academic studies carried out within the scope of media and cultural studies. Accordingly, the journal aims to make an original and qualified scientific contribution to the field through distinct themes for each issue.

Having played a leading role in expanding the boundaries of culture related to fine arts and literature since the second half of the 20th century, the field of cultural studies has created a very significant expansion to human and social sciences studies. The perspective brought by Raymond Williams' (1981) *Culture* of culture corresponding to an entire way of life can be said to constitute one of the most fundamental elements of this expansion. With the expectation that this perspective will provide an important intellectual basis for understanding and explaining various social processes in Türkiye, *4. Boyut* follows this path in the field of media and cultural studies.

Our journal aims to ensure that media and culture can be considered together with other fields and considers the originality of the field of cultural studies in its own interdisciplinary presentation. An increasing need for interdisciplinary studies exists these days in terms of the conceptual, theoretical, and methodological aspects with regard to understanding and explaining what society means and what the social signifies. Therefore, *4. Boyut* aims to understand and explain the structure of media and technologies that shape and affect society as well as all their other processes and factors through the accumulation of cultural studies.

In this context, our journal devotes its first issue to the theme of Cultural Processes. For this purpose, our first issue focuses on the discussions about the new problems, borders, and expectations in cultural processes, such as enculturation, acculturation, diffusion, cultivation, culture shock, culture lag, assimilation, integration, and trans-culturation.

Bearing this in mind, the first issue of *4. Boyut* includes four research articles in addition to an interview with Besim F. Dellaloğlu and an evaluation by Nazife Güngör. The issue we as the Editorial Board cared about when setting out was to bring the canonical texts of the field to the literature of Türkiye. In this context, this issue also includes two translation studies. These articles have also been accompanied by one book reviews on the field.

The articles in our first peer-reviewed issue contain research, reviews, and discussions from the hands of young academicians. The article by Sezgin Savaş is based on the need to benefit from fictional universes in order to comprehend the framework of biopower. By interpreting survival games in terms

of biopower using the digital game *Frostpunk*, the author concludes that tracing biopower is possible using *Frostpunk*'s laws. The author's argues that game genres definable as survival or management simulators are more prominent in digital games, that certain projections about real life are presented in these games, and that inferences can be made at social and individual scales regarding alternative situations.

The way civil society's views on the election thresholds in Türkiye are reflected in the media constitute the topic researched in another article. The study was carried out by Aysun Dukul and attempts to reveal the role non-governmental institutions and organizations as one of the indispensable elements of democracies have in accessing the democratic election system, with research being carried out for this purpose through the Turkish Industry and Business Association (TÜSİAD). The study aims to understand and make sense of civil society's need for democratic culture based on the content TÜSİAD produced regarding the election threshold.

Anıl Durmuşahmet's article discusses Byung-Chul Han's critique of disciplinary society. By choosing dispositive surveillance from among Han's works with performance and transparency as the power technique, the article questions Han's revision of disciplinary society using the hermeneutic technique, discusses Han's revision in the context of the cultural acclimatization the power applies to the subject, and reaches the following conclusion: Powers in post-modern society have now largely transformed the surveillance paradigm from a discipline to a performance.

Ercan Tugay Akı wrote another article for this issue, a critical review of Von Trier's movie *Dogville*. The article discusses how the film has mostly been examined until now in the context of the characteristics of epic theater, yet epic theater has the basic elements of Aristotelian dramatic theater. Ercan Tugay Akı emphasizes dramatic theater and realism to have always been used to have an audience internalize the accepted values and norms of the ruling class and epic theater to have emerged as a reaction to this cultural and ideological submission. The article addresses the movie *Dogville* in the context of Aristotelian dramatic theater and Brechtian epic theater and investigates whether the movie is a good example of epic theatre.

The interview with Besim F. Dellaloğlu regarding cultural studies in Türkiye discusses the place that the field has in the university system in Türkiye. With regard to the question of why culture should still be defended, Dellaloğlu explains the existence of a potential that can narrow the wall between academic production and civic literacy, especially in Türkiye. He also highlighted the hypothetical character of society in his questioning the potential of cultural studies to teach self-care in Türkiye, which he defines as a "country of modernization." The interview revealed the reasons *Cultural Studies* are necessary by emphasizing the need to discuss problems along the culture-political axis due to the construction of this field being realizable through the influence of that which is cultural or poetic that

also determines the political.

Nazife Güngör's review also provides a detailed questioning of the development of *Cultural Studies*, which she approaches as an intellectual and academic field that prioritizes the study of humanity and culture in connection with the functioning of the social system. She aims to answer the question of how the development of culture-oriented thinking can be achieved by explaining the place the tradition of British Cultural Studies has had in the emergence of this field's eclectic character. Güngör's evaluations lead one to rethink the reasons for spread and disintegration in the tradition of *Cultural Studies* and to reexamine these with regard to Türkiye.

F. Jameson's article (1993) titled "On 'Cultural Studies'" and previously published in the journal *Social Text*, was translated by Nur Su Yaman in order to contribute to basic readings regarding the field. Jameson's article evaluated the relationships Cultural Studies have with Marxism, postmodernism, and political structure. Esra Tunçay carried out our issue's second translation: Graeme Turner's article titled "Practicing Cultural Studies Today," published in *Inter-Asia Cultural Studies*, was translated into Turkish in order to contribute to the discussions in our journal's field of thought. This translation make finding the traces of the debates about what Cultural Studies are turning into possible.

In addition to these, Beyza Huriye Turgut subjected T. Adorno and W. Benjamin's (2001) *The Complete Correspondence; 1928-1940* to a critical reading. Turgut states how one cannot only hear Adorno's voice in the book but also "watch the anachronistic images of time completing Benjamin and his era at equal value, as much as can fit into the frame of a film frame, and witness once again the transcendence of understanding the direct connection of the past with the present through his eyes."

We wish for you a pleasant read along with our excitement at sharing these valuable efforts in our first peer-reviewed issue with you, our esteemed readers.

4. Boyut Editorial Board

EDİTÖRDEN

4. Boyut /Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi hakemli ilk sayısını çıkarma heyecanını yaşamakta. Bu alanda yeni perspektiflere yer vermeyi amaçlayarak yayım hayatına başlayan dergi, medya ve kültürel çalışmalar kapsamında gerçekleştirilmiş disiplinlerarası akademik çalışmalara yer vermeyi öngörüyor; bu doğrultuda her sayı için ayrı bir tema üzerinden, alana özgün ve nitelikli bilimsel katkıda bulunmayı hedefliyor.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kültürün güzel sanatlar ve edebiyatla ilintili sınırlarının genişletilmesinde öncü rol sergileyen kültürel çalışmalar alanı, insan ve toplum bilimleri çalışmalarında çok önemli bir açılım yaratmıştır. Raymond Williams'ın *Kültür* (1993) yapıtında kültürü '*bütün bir yaşam biçimine karşılık*' getiren bakış açısının bu açılımın en temel unsurlarından birini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu perspektifin Türkiye'deki çeşitli toplumsal süreçleri anlamada ve açıklamada da önemli bir düşünsel temel oluşturması beklentisiyle *4. Boyut* da medya ve kültürel çalışmalar alanında bu izlekten hareket etmektedir.

Medya ve kültürün diğer alanlarla birlikte düşünülebilmesini sağlamayı amaçlayan dergimiz, günümüzde kültürel çalışmalar alanının özgünlüğünü kendini disiplinlerarası olarak tanıtmada görüyor. Bugün toplumun ne anlama geldiğinin, toplumsal olanın neye işaret ettiğinin anlaşılması ve açıklanmasında kavramsal, kuramsal, yöntemsel bakımdan disiplinlerarası çalışmalara gereksinim artmaktadır. Bu nedenle *4. Boyut*, kültürel çalışmalar alanının birikimiyle, diğer tüm süreçlerin ve etkenlerin yanı sıra özellikle medyanın ve teknolojilerin toplumu biçimlendiren, etkileyen yapısını anlamayı ve açıklamayı hedeflemektedir.

Dergimiz bu bağlamda ilk sayısını "Kültürel Süreçler" temasına ayırmıştır. Bu amaçla kültürlenme (enculturation); kültürleşme (acculturation); kültürel yayılma (diffusion); kültürlenme (culturation); kültür şoku (culture shock); kültürel gecikme (culture lag); kültürel özümseme (assimilation); kültürel bütünleşme (integration); zorla kültürlenme (trans-culturation) vb. kültürel süreçlerde yaşanan yeni sorunlar, sınırlar ve beklentiler ile ilgili tartışmaları ilk sayının odağına almıştır.

Bu perspektifi taşıyan *4. Boyut*'un ilk sayısında dört makalenin yanı sıra Prof. Dr. Besim F. Dellaloğlu ile gerçekleştirilen bir söyleşi ve Prof. Dr. Nazife Güngör tarafından yapılan bir değerlendirme yer alıyor. Yola çıkarken Editör Kurulu olarak önemsedığımız konu, alanın kanonik metinlerini ülkemiz alanyazınına kazandırmaktı. Bu çerçevede iki çeviri çalışması da bu sayımızda yer bulmuştur. Bu yazılara ayrıca alana ilişkin bir kitap değerlendirmesi de eşlik etmiştir.

Hakemli ilk sayımızda yer alan makaleler genç akademisyenlerin kaleminden araştırma/inceleme/ tartışma içermekte: Biyoiktidarın çerçevesini kavrayabilmede kurgusal evrenlerden de yararlanma

gerektiğinden hareket eden makale Sezgin Savaş tarafından yazılmıştır. Dijital oyun olarak *Frostpunk* üzerinden hayatta kalma oyunlarını biyoiktidar açısından yorumlayan yazar, *Frostpunk* yasalarında biyoiktidara ilişkin izleri sürmenin mümkün olduğu sonucuna ulaşıyor. Yazarın çıkış savları, dijital oyunlarda özellikle hayatta kalma veya yönetim simülatörleri olarak tanımlanabilecek oyun türlerinin daha fazla öne çıktığı, bu oyunlarda gerçek hayata ilişkin belirli projeksiyonların sunulduğu ve alternatif durumlarda toplumsal ve bireysel ölçekte çıkarımların oluşturulabildiğidir.

Ülkemizdeki seçim barajlarına yönelik sivil toplum görüşlerinin medyadaki yansımaları bir diğer makalede araştırılmış konu başlığını oluşturmaktadır. Aysun Dukul tarafından gerçekleştirilen çalışmada bir anlamda demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarından sivil toplum kurum ve kuruluşlarının demokratik seçim sistemine ulaşmadaki rolü ortaya konulmaya çalışılmış, TÜSİAD üzerinden bu amaca dönük bir araştırma gerçekleştirilmiştir. TÜSİAD'ın seçim barajı konusunda ürettiği içeriklerden hareketle demokrasi kültürünün sivil topluma olan gereksinimini anlamak ve anlamlandırmak hedeflenmiştir.

Byung-Chul Han'ın disiplin toplumu eleştirisi ise Anıl Durmuşahmet'in makalesinde irdelenmiştir. Çalışmalarında kendine dispozitif olarak gözetimi, iktidar tekniği olarak ise performans ve şeffaflığı seçen Han'ın disiplin toplumu üzerinde gerçekleştirdiği revizyon yorumsamacı teknikle sorgulanarak, söz konusu revizyon iktidarın özne üzerinde uyguladığı kültürel iklimlendirme bağlamında tartışılmış ve şu sonuca ulaşılmıştır: post-modern toplum içinde iktidarlar artık gözetim paradigmasını büyük ölçüde disiplinden performansa dönüştürmüşlerdir.

Von Trier'in *Dogville* filminin eleştirel incelemesi bu sayımızda yer alan bir diğer makaledir, Ercan Tugay Akı tarafından yazılmıştır. Filmin bugüne kadar çoğunlukla epik tiyatronun özellikleri bağlamında incelendiği, Aristotelesçi dramatik tiyatronun temel unsurlarına sahip olduğu üzerinde ise durulmadığı tartışmaya açılmıştır. Dramatik tiyatro ve gerçekçiliğin, izleyicilerin egemen sınıfın kabul edilen değerlerini ve normlarını içselleştirmesini sağlamak için her zaman kullanıldığı, epik tiyatronun da bu kültürel ve ideolojik boyunu eğmeye bir tepki olarak ortaya çıktığı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda *Dogville* filmi Aristotelesçi dramatik tiyatro ile Brechtçi epik tiyatro bağlamında ele alınarak, filmin iyi bir epik tiyatro örneği olup olmadığı üzerinden bir sorgulama yürütülmüştür.

Besim F. Dellaloğlu ile Türkiye'de kültürel çalışmalar üzerine yapılan söyleşide ise alınan Türkiye'deki üniversiter sistem içindeki yer alış tartışılmıştır. Dellaloğlu, hala kültürü neden savunmalıyız sorusunda özellikle Türkiye'de akademik üretimle sivil okuryazarlık arasında çok kalın olmuş duvarı inceltebilecek bir potansiyelin varlığını açıklamıştır. Bir 'modernleşme ülkesi' olarak tanımladığı Türkiye'de kültürel çalışmaların kendimize bakmayı öğretme potansiyeli ile ilgili sorgulamada da toplumun hipotetik karakterini öne çıkarmıştır. Söyleşide, kültürel ya da poetik olanın siyasal olanı belirleyen etki gücüyle söz konusu alanın inşasının gerçekleşebileceği, o nedenle sorunları

kültür-politik ekseninde tartışmanın gerekliliği vurgulanarak *Kültürel Çalışmalar*'a olan ihtiyacın nedenleri ortaya konmuştur.

Değerlendirme yazısı ile Nazife Güngör de, insanı ve kültürünü toplumsal sistemin işleyişiyle bağlantılı incelemeyi önceleyen bir düşünsel/akademik alan olarak yaklaştığı *Kültürel Çalışmalar*'ın gelişimini ayrıntılı sorgulamıştır. Bu alanın eklektik karakterinin ortaya çıkmasındaki 'İngiliz Kültürel Çalışmalar' geleneğinin yerini açımlayarak, kültür odaklı düşünüşün gelişimi nasıl sağlanabilir sorusunun yanıtını vermeyi amaçlamıştır. Güngör'ün değerlendirmeleri *Kültürel Çalışmalar* geleneğinde yayılma ve ayrışmanın nedenlerini yeniden düşünmemize, ülkemiz açısından da yeniden sorgulamamızda yol açar niteliktedir.

Alanla ilgili temel okumalara katkı sağlaması adına *Social Text*'te yayımlanan F. Jameson'ın "On Cultural Studies" başlıklı makalesi Nur Su Yaman tarafından çevrilmiştir. Bu yazıda Jameson *Kültürel Çalışmalar* alanının Marksizm, postmodernizm ve siyasal yapıyla ilişkisini değerlendirmiştir. Sayımızda yer alan diğer çeviri Esra Tunçay tarafından gerçekleştirilmiştir. Graeme Turner'in *Inter-Asia Cultural Studies*'de yayımlanan "Practising cultural studies today" başlıklı makalesi düşün alanımızdaki tartışmalara katkı sağlamak amacıyla Türkçe'ye kazandırılmıştır. *Kültürel Çalışmalar* neye dönüşüyor tartışmalarının yol izlerini bu çeviride bulmak olasıdır.

T. Adorno'nun *Walter Benjamin Üzerine* kitabını da Beyza Huriye Turgut eleştirel okumaya tabi tutmuştur. Turgut, kitapta salt Adorno'nun sesini değil, "eşit değerinde Benjamin'i ve devrini tamamlayan zamanın anakronik imgelerini de bir film karesinin kadrajına ne kadar şey sığarsa o kadarını hem izliyor hem de geçmişin şimdiyle olan dolaysız bağlantısını bir kez daha anlamının zamanlarüstü oluşuna onun gözleriyle yeniden tanıklık ediyoruz" demektedir.

Hakemli ilk sayımızdaki bu değerli emekleri siz kıymetli okuyucularımızla paylaşmanın heyecanı ile keyifli okumalar diliyoruz.

Editör Kurulu

An Analysis of Survival Games in Terms of Biopolitics: Frostpunk

Hayatta Kalma Oyunlarının Biyoiktidar Açısından Yorumlanması: Frostpunk Üzerinden Bir İnceleme

Sezgin Savaş¹

ABSTRACT

Biopower has been discussed by various scholars. Biopower focuses on life and produces it. Fictional universes can be illuminating in understanding the framework of biopower. Speculations on the future and disaster scenarios have been recurrent in many books and films up to the present and some of these have the potential to become a reality. Similarly, digital games can offer similar experiences. Digital games are influential on people and provide visions of the future. There are various types of digital games, but only survival games and government simulation games offer certain projections regarding real life and form the foresight which helps the individual to make social and individual inferences on alternative situations. The aim of the study, accordingly, is to analyse survival games in terms of biopolitics by specifically focusing on Frostpunk. The findings of the study suggest that the laws of Frostpunk can be discussed in terms of biopower. It is, therefore, possible to identify the traces of biopower in the laws of Frostpunk. Frostpunk, thus, contributes to the understanding of the framework of the concept of biopower. The findings of the study indicate that digital games can be used as subjects of scientific inquiry in terms of shedding light on certain phenomena and concepts, and also render them more understandable.

Keywords: Biopower, Biopolitics, Survival Games, Digital Games, Frostpunk

ÖZ

Biyoiktidar günümüze kadar pek çok farklı araştırmacı tarafından ele alınmış bir kavramdır. Biyoiktidar hayata odaklanmakta ve onu üretmektedir. Biyoiktidarın çerçevesini kavrayabilme aşamasında kurgusal evrenlerden yararlanmanın aydınlatıcı olduğu görülmektedir. Bilimkurgu türüne ait film ve kitaplarda geleceğe ilişkin pek çok öngörüle bulunmakta ve bunların bir bölümü gerçeğe erişme potansiyeli içermektedir. Günümüzde dijital oyunlara yönelik de benzer bir bakış oluşturmak mümkündür. Dijital oyunlar bireyler üzerinde önemli etkiler sağlamakta ve geleceğe ilişkin öngörüler oluşturmaktadır. Dijital oyunlar dendiği zaman pek çok farklı oyun türü öne çıksa da dijital oyunlar kapsamında özellikle hayatta kalma veya yönetim simülatörleri olarak tanımlanabilecek oyun türlerinin gerçek hayata ilişkin belirli projeksiyonlar sunduğu ve alternatif durumlarda toplumsal ve bireysel ölçekte çıkarımlar oluşturabilecek öngörüler oluşturduğu söylenebilmektedir. Söz konusu noktadan hareketle bu çalışmada, bir hayatta kalma oyunu olan Frostpunk üzerinden hayatta kalma oyunları biyoiktidar açısından yorumlanmaktadır. Frostpunk yasalarının analiz edildiği çalışmanın sonuçları, Frostpunk yasalarının biyoiktidar açısından değerlendirilebileceğini göstermektedir. Söz konusu doğrultuda Frostpunk yasalarında biyoiktidara ilişkin izleri sürmenin mümkün olduğu söylenebilmektedir. Bu

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: S.S. 0000-0003-2141-1055

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Sezgin Savaş,
İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: ssavas@gelisim.edu.tr

Submitted/Başvuru: 31.05.2022

Accepted/Kabul: 08.08.2022

Citation/Atf: Savaş, S. (2022). An analysis of survival games in terms of biopolitics: Frostpunk. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 1-21.
<https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.001>

açidan, Frostpunk biyoiktidar kavramının çerçevesinin çizilmesinde anlaşılır bir örnek ortaya koymaktadır. Çalışma sonuçları, dijital oyunların belirli olgu ve kavramları açıklamada ve çerçevelerini anlaşılır kılma açısından bir araştırma nesnesi olarak kullanılması aşamasında değer yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyoiktidar, Biyopolitika, Hayatta Kalma Oyunları, Dijital Oyunlar, Frostpunk

Introduction

Although digital games do not date back a long time, they have gained the favour of many people in today's world. These games, which are a part of daily life now, have been situated as a meaning-making mechanism through their narratives. Narrative creates the world of the game and builds the foundations of the story (Takatalo et al., 2010, p. 24). Stories in a game might have certain resemblances to real life in so many ways. A game, then, can serve as a projection of the future in certain situations.

Very much like films and TV series, digital games offer similar experiences to their players through their script and narrative. Being part of a narrative, players are engaged in various fictional worlds for various purposes. Playing a digital game, then, might offer much more than fun or escapism. A digital game has the potential to have a significant intellectual and behavioural impact on an individual.

Many studies can be found in the scholarship on the interaction of digital games with players and daily life. Servitje (2016) puts forward that the mobile game *Plague Inc.* offers a reproduction of the pandemic narrative through its unique interaction and significance. Servitje (2016) talks about the effects of mobile technologies on the perception and expansion of the regulations regarding biosecurity and biopolitics. He also argues that the game's interplay, which is in the form of pathogenic calibration, resembles biopolitical discourse and its graphics epidemiologic mapping. Azqueta (2011) offers a large-scale model of comparative analysis for the games that fall into the category of "government simulation games", in which the political development of a group of people is administered by the player. The games analysed in this study are *Frostpunk*, *Civilization V*, and *Tropico IV*. Cansever and Poyraz (2021) argue that digital games are strategically used by biopower and turned into dispositive. They analysed the biopolitical discourse and narratives in digital games by particularly focusing on *The Sims 4*, claiming that biopower regulates not only real life, but also synthetic life. Klosinski (2020) studied the social vision as well as the conflicts of morality and ethics in *Frostpunk* by particularly focusing on the interface, trailer, and the web site of the developer. Wencel (2015), in his study which analyses *Assassin's Creed* video game franchise, *Planescape: Torment*, *Red Dead Redemption*, *The Walking Dead*, *The Forest*, and so on, aims to approach gamification from the vantage point of biopolitics in order to understand the most fundamental mechanisms of digital games and concludes that there is no idea or praxis in the digital games outside or beyond biopolitics. Attebery (2015) examines the link between biopower and digital games in terms of *Pikmin* and *Pokemon* and states that players are actively involved in creating and maintaining biopolitical structures, arguing that these games emphasise biological mechanisms in terms of governing. Findings of the study suggest that the digital games like *Pikmin* are significant because they call attention to the biopolitical topics such as animal abuse and environmental change.

The aim of this study is to put the survival games under scrutiny in terms of biopower. As it goes without saying, although science fiction does not necessarily draw parallels with today's world, it speculates on the future and such works of science fiction can be observed in films, novels, and digital games. This study, accordingly, will analyse Frostpunk, which is a survival game that takes places in a fictional historical era. The laws in the game will be discussed in terms of the concept of biopower with the help of the book of laws, which is one of the game's mechanics.

1. The Concept of Biopower

The concept of biopower/biopolitics is a frequently used concept in the scholarship. It is thought that the first person to use the term biopolitics is Rudolf Kjellen, a Swedish political scientist (Lemke, 2017, p. 26). Throughout the history, many scholars have discussed the concept in a naturalist and political way, and Foucault put forward a new understanding of the concept of biopolitics in the 1970s (Lemke, 2017, pp 51). Though Foucault is not the one who invented the concepts of biopower and biopolitics, he has become one of the most frequently referred figures in terms of these concepts (Mills, 2021, p. 25).

Power, according to Foucault, "is devoid of a centre or not organised based on a single repression strategy; it is 'a name attributed to or an abbreviation for the network of connections in a complex strategic situation in a certain society' (qtd. in Mills, 2021, p. 42). Because the way that power works in may differ in terms of economics, domestic affairs etc., it should be analysed on a locale scale (Mills, 2021, p. 42). Foucault offers a historical analysis through 'life' and pointed out a modern way for the practice of power (Lemke, 2017, p. 53). He particularly focused on the transformation of power and attempted to analyse the points of difference between the sovereign power and biopower.

For Foucault, power's right on death and life has started to change since the seventeenth century (Lemke, 2017, p. 55). Power's distinctive feature was, for a long time, its right to take life or let live. The one who holds power has the right to let live (i.e., slave/master relationship in ancient Rome) or take life. A moderated version of this right applies to sovereigns. The right to let live or take life was, for sovereigns, considered as the right to respond. To be more specific, sovereign had the right to let live or take life against the people who attempted to overthrow him/her or challenged his/her commands. Still, this right is not symmetrical as it used to be. Sovereign exercises his/her right to let live by not exercising his/her right to take life. In other words, his/her power on life is possible only through death. This is called 'take life or let live' or the right to decide 'life and death'. The symbol of power or of sovereign is a sword. Given the historical conditions of the period (confiscating products, goods, and labour by force and appropriating the riches), power meant a right of appropriation and as such it also appropriated life and had the privilege to take it away. Since the ancient times, the mechanism of power has changed. It has become a mechanism of enforcement and regulation instead of bending and destruction (Foucault, 1978, p. 99-100). So long as the promotion

of life, the growth and nurturing of population became the main focus of the state, a new regime of power emerged (Rabinow, 1984, p. 17). According to Foucault, there are two poles of power over life: (1) first of which (develops from the seventeenth-century onwards) is anatomo-politics which considers the human body as a machine and focuses on disciplining it, enhancement of its capabilities and usefulness along with its docility; (2) second (develops from the mid eighteenth-century onwards) is biopolitics which focuses on the body of the species within the context of biological processes. This approach dwells on the biological processes, such as birth, death, health, and so on as well as on the conditions related to processes. These processes are subjected to intervention and regulation. Power, then, is taken into consideration as two polls; namely, disciplining the body and regulation the population. The goal of power is no longer to kill but to dominate all aspects of life (Foucault, 1978, p. 102-103). These two polls were separated in the eighteenth century. Whereas the institutions, such as schools and the police are foregrounded within the context of discipline; population forecasting, distribution of wealth, and length of life are foregrounded within the context of population (Foucault, 1978, p. 103). “One focusing on putting individualising the powers of body and manipulation, the other on putting life at the centre rather than body, these two poles function as the two poles of biopower; namely, biological processes replace the body” (Mills, 2021, p. 29). Foucault approaches discipline and control from a holistic vantage point and considers these two polls as interconnected (Lemke, 2017, p. 58).

To say that power took possession of life in the nineteenth century, or to say that power at least takes life under its care in the nineteenth century, is to say that it has, thanks to the play of technologies of discipline on the one hand and technologies of regulation on the other, succeeded in covering the whole surface that lies between the organic and the biological, between body and population. We are, then, in a power that has taken control of both the body and life or that has, if you like, taken control of life in general—with the body as one pole and the population as the other (Foucault, 2003, p. 253).

The concept of biopower points out that the main concerns of those in power are the production and reproduction of life (Hardt and Negri, 2003, p. 48). Biopolitics, on the other hand, can be defined as politics which deals with life (Lemke, 2017, p. 16). For Gunst, biopolitics includes the protection of environment and all the problems surrounding the future of mankind as well as the issues of health and population regulation (Lemke, 2017, p. 42) and biopolitics is discussed with including the mechanism of power and calculations into human life (Agamben, 1998, p. 119). In broader terms, the concept refers to the power technologies that are internalised by subjects.

Biopower is a technology of power that brings together various techniques and inventions and is flexible enough to convey technical information. Biopower makes population control possible. Many technical aspects such as census, ballots, and insurance policies can be considered as parts of biopower. Population was non-existent before biopolitics as

it merely represented a group of people in a certain place, population, as we know it today, was constructed by biopolitics (Kelly, 2016, p. 24-25). ‘Life’ is situated as independent, objective, and measurable in biopolitics. This approach refers to the fields such as statistics, demography, and biology. Such disciplines offer analyses on life in terms of population and make the administration of the individual (punishment, discipline, normalisation etc.) possible (Lemke, 2017, p. 20). The body is also situated as an arena for political powers. The body is something through which the traces of power can be followed (Özmkas, 2021, p. 57). Foucault approaches the body both in terms of economic efficiency and politics. The economic dimension of his approach focuses on the capacity of docile labour force (Özmkas, 2021, p. 59). “Because the subjects who have docile bodies experience their relative liberty as some sort of freedom, there is no need for a centralised power” (Özmkas, 2021, p. 63). It would be safe to say that discipline is always present. However, it is crucial to discuss the change occurring in terms of these discipline mechanisms. Put it differently, it is important to recognise the change of focus in terms of the discipline mechanisms. Methods based on controlling the body and docility-utility relation are called disciplines. As Foucault himself puts it, “The ‘Enlightenment,’ which discovered the liberties, also invented the disciplines” (Foucault, 1984, p. 211). Disciplinary mechanisms have been present in monasteries, military, workshops, and so on. These mechanisms, however, have turned into a formula which is used to establish domination in the seventeenth and eighteenth centuries. This is different from slavery because it does not work through the appropriation of bodies (Foucault, 1992, p. 169-170). “Power does not oppress the subjects, it produces them (Mills, 2021, p. 42). In fact, it is safe to say that the production of a biopolitical body is a distinctive operation of the sovereign power (Agamben, 1998, p. 6). “A body is docile that may be subjected, used, transformed and improved” (Foucault, 1992, p. 169). According to Foucault,

“The old power of death that symbolized sovereign power was now carefully supplanted by the administration of bodies and the calculated management of life. During the classical period, there was a rapid development of various disciplines—universities, secondary schools, barracks, workshops; there was also the emergence, in the field of political practices and economic observation, of the problems of birthrate, longevity, public health, housing, and migration. Hence there was an explosion of numerous and diverse techniques for achieving the subjugation of bodies and the control of populations, marking the beginning of an era of ‘biopower’” (Foucault, 1978, p. 103).

Sovereign power had been a structure relying on physical violence. People were under the strict control caused by the sudden and unexpected death threats posed by the sovereign. Contrary to the biopolitics of biopower, sovereign power was a politics of death. Whereas biopower maintained control through the utilisation of life and flexibility, sovereign power maintained subjugation through the risk of death. Nevertheless, it is important to remember that even though sovereign power has been replaced by biopower in today’s world, politics of death is still present as a mechanism within biopolitics (Kelly, 2016, p. 25). This new form

of power that rules life includes death within its mechanisms, but also changes its political significance. Death is no longer the symbol or the right of power and becomes a supplement to the power that lets live (Mills, 2021, p. 28).

With the transition from the power that takes life or lets live to power over life or death, power constitutes its dominion on the length of life and death becomes its limit; in other words, the moment that escapes power (Foucault, 1978, p. 102). Here, how power which fosters life makes death possible is a significant point of discussion. It is impossible to say that power over death is no longer present. The right to take life is not forgotten but has been integrated into the mechanisms of a form of power which controls life (Lemke, 2017, p. 60). Race is the answer to the question how power which fosters life makes death possible. What makes life healthier under the hegemony of this power is the death of the inferior other (Lemke, 2017, p. 62-64). When race is included into the necessary information to be obtained about mankind, disintegration of population into smaller groups becomes possible. Threats posed towards population are not seen as an enemy, but inside and outside threat. In the process of eliminating the threats, not only death, but also ‘political death’ such as deportation and exclusion order are made use of (Mills, 2021, p. 31-32). Power becomes more about ‘how’ life should be rather than to be about the right to take life (Foucault, 2002, p. 253).

Beneath that great absolute power, beneath the dramatic and somber absolute power that was the power of sovereignty, and which consisted in the power to take life, we now have the emergence, with this technology of biopower, of this technology of power over “the” population as such, over men insofar as they are living beings. It is continuous, scientific, and it is the power to make live. Sovereignty took life and let live. And now we have the emergence of a power that I would call the power of regularization, and it, in contrast, consists in making live and letting die (Foucault, 2003, p. 247).

Biopower focuses on the indefinite and random things that happen in terms of population. Security mechanisms, which attempt to maintain balance through statistics and anticipation, are visible. These mechanisms aim to regulate, not to discipline. The main interest here is not the human as an individual. A personalised discipline that focuses on the body and relying on a single body is out of question. Biopower focuses on regulation rather than discipline and views life in terms of man-as-species instead of individualising it (Foucault, 2002, p. 251). Regulations regarding man-as-species necessitates the spread of power.

Biopower constitutes a polycentric structure in its approach to man-as-species. Even though in biopower, the oppression on individuals appears to have disappeared due to the polymorphic nature of the centralised power, the potentiality to intervene increases even more (Özmkas, 2021, p. 63). Power is everywhere. This is a challenge to the state-centred approach to power (Kelly, 2016, p. 19). This can also be defined as a shift from discipline to control (Hardt and Negri, 2003, p. 47-48). There has been a shift from disciplining

through punishment to subjugation through surveillance and regulation. Disciplinary society maintained subjugation through setting the boundaries for what is normal and what is abnormal via institutions (prison, factory, asylum etc.). Society of control, on the other hand, represents a society in which control mechanisms function through one's body and mind. To be more specific, in a society of control power is something internalised, and the disciplinary tools of normalisation are reinforced (Hardt and Negri, 2003, p. 47-48). Power is based on not the law, but the norm. The distinguishing feature of power is no longer prohibition; it is normalisation. What is of importance is not legality or illegality, but normal and abnormal (Mills, 2021, p. 43). Normalisation connects the two previously mentioned poles (anatomopolitics and biopolitics) of biopower together (Mills, 2021, p. 44). "So after a first seizure of power over the body in an individualizing mode, we have a second seizure of power that is not individualizing but, if you like, massifying, that is directed not at man-as-body but at man-as-species." (Foucault, 2002, p. 243). Regulatory and control mechanisms aim to establish a homeostasis that provides security rather than educating individuals (Lemke, 2017: 57-58). Power "bent on generating forces, making them grow, and ordering them, rather than one dedicated to impeding them, making them submit, or destroying them" (Foucault, 1978, p. 136). "One had the right to kill those who represented a kind of biological danger to others" (Foucault, 1978, p. 138). Power makes what is normal a part of itself and makes what is abnormal a problem. The abnormal needs to be transformed into a docile subject. Only the docile subjects can exist in biopower.

It is also necessary to explore the foundations of the transformation of power or its infiltration into daily life. Given the infrastructural conditions of power, it is safe to say that 'to know' has become quite significant. Biopower works through knowledge. Biopower has seized life through the knowledge of the individuals that make up the population. Hence the importance given to statistics in the discussions on biopolitics. Gathering information about the population has created substantial opportunities for modern states (Mills, 2021, p. 39). Modern state has acquired the capacity to operate in terms of population through the practices like statistics. To know, therefore, has become the main source of power for the dominant power.

Foucault's analysis can also be discussed in terms of capitalism. According to Foucault, if the methods which subjugate individuals to discipline had been non-existent, the new demands of capitalism would have been prevented. Similarly, if the immobilisation and control of populations as well as the rational distribution of populations based on statistical information had been non-existent, capitalism's emergence would have been impossible. The growing and spreading of the disciplinary mechanisms of knowledge and power preceded the rise of capitalism both rationally and temporally. Even though these technologies were not the reasons why capitalism rose, they were prerequisites for its success (Rabinow, 1984, p. 18). Therefore, biopower becomes an irreplaceable element in the development of capitalism. Capitalism, which is a system included in the relations of production of bodies, attempts to adjust the phenomena of population to economic processes. In fact, capitalism asks for

more: while both of these factors grow together, capitalism demands more docility, and while reinforcing life, it wants to create a power relation which promotes subjection. The docility of man in relation to the accumulation of capital, the growth rate in population, and the differential allocation of profit due to the expansion of productive forces were made possible because of biopower. The body, then, became something to invest in and to manage (Foucault, 1978, p. 140-141).

As Hardt and Negri (2003, p. 49) put it, the power perception of human has succumbed to capitalism as it has made its presence permanent by penetrating into the human body and all social relations. This, in other words, represents the transition from disciplinary society to the society of control. Body is important for a capitalist society, and it is considered as a biopolitical truth (Foucault, 2011, p. 137). Practices such as medicine and biology can be discussed in terms of that. This is one of the main focal points of biopolitical analyses.

Foucault's approach to the concept of biopolitics, however, is not consistent. The meaning of the concept is ever-changing. It is generally used to refer to three things: (1) a new signification of the sovereign power, (2) a vital role within the rise of modern racism, (3) individual governing himself/herself and the art of government which emerges due to the liberal forms of social regulation. Furthermore, Foucault uses not only 'biopolitics', but also 'biopower' to refer to the same thing (Lemke, 2017, p. 54). Biopower, thus, consists of two poles, and these poles complete each other. The two forms of power function as the two poles of biopower. Anato-mo-politics of human body considers the human body as a machine and emphasises discipline through usefulness and docility, whereas biopolitics analyses man as a species and focuses on the technologies (rates of birth/death/longevity etc.) of population regulation (Mills, 2021, p. 28-29). Foucault provides various definitions when talking about governmentality. He sometimes uses it to refer to the cohesion between thought and practice, sometimes to the government itself, and sometimes to power (Kelly, 2016, p. 21).

The main argument here is that the transformation regarding knowledge at the end of the classical age constituted the preconditions of a form of power which considers life in terms of both individual body and population. According to Foucault, power is not exercised through the mechanisms of the sovereign. It is exercised by the sovereign through the networks that include external institutions. He also calls for a reconsideration of subjectivity because the free subject appears as a by-product of power now (Mills, 2021, p. 53). Foucault (1992, p. 272) refers to the concept of panopticon as a form of exercising power upon the human mind and defines society not as society of the spectacle, but as surveillance society. This society is defined in various ways, such as surveillance, disciplinary, control, and so on by various thinkers. Another thing to notice here is that biopower spreads from inside to outside.

2. Digital Games

It is known that the concept of game is as old as the history of humanity. The daily practices of men have always been represented in games. Believes, values, and ways of

thinking of societies have shaped the form and content of games. Similarly, games have also shaped members of these societies. It is, accordingly, safe to say that games hold an important place in daily life.

“A game is an activity that emerges on its own accord with no hidden agenda and makes people happy” (Karahisar, 2013, p. 108). Games can also be defined as mental or physical activities that have certain rules, help develop skills and intelligence, and allow one to have a good time (Aytaş & Uysal, 2017, p. 676). Digital games, on the other hand, include the elements such as interactivity, virtuality, and mutability that are provided by digital media and incorporate these into the process of gameplay (İlgaz Büyükbaykal & Abay Cansabuncu, 2020, p. 3). Digital games can also be defined as a body of systems and games with rules and purposes that can be played only via the hardware such as monitor, mouse, keyboard as well as via certain software (Hazar et al., 2017, p. 180).

Historically speaking, people need to share a certain space in order to perform the act of playing a game. This physical space needs to be preserved so that the game can be sustained within a certain period of time. This requirement places certain limitations on the practice of playing a game as well as on the potential expansion of this practice. Although the practice of playing a game occurred face-to-face for a long period of time in history, with digitalisation certain transformations have taken place in terms of the practice of playing games, which is as old as the history of humanity. Playing a game, accordingly, no longer depends on the availability of a sustainable physical space, which is to be shared by the people who will play the game so that the game can be played together. In today’s world, those possessing any technological device such as computers, cell phones, and tablets can play games with people from all over the world without being have to share the same physical space at the same time. This has made possible for games to hold a more important place in people’s lives. With the disappearance of spatial and temporal limitations, people no longer face traditional restrictions in terms of participating in games, and this has become a driving force that gets more people to be involved in the practice of playing games. Accordingly, the content and meaning of games have also flourished.

As far as the contents of games are concerned, it is safe to suggest that games have become considerably comprehensive. Digital games today offer in-depth universes and detailed networks of script—particularly the modern digital games which allow players to assume certain roles to interact with others in a fictional world (Zagal & Deterding, 2018, p. 20). Modern digital games offer fictional universes that are so extensive and well-rounded, which is beyond what the players of digital games can even imagine. These digital games that are categorised as FPS, TPS, RPG MMORPG, MOBA, RTS, TBS, Adventure, Simulation etc. are helpful in the development of imagination.

The meaning of a game is another major point of discussion. Traditional games were for teaching and fun. They brought people together, made them socialise, allowed them to gain

certain skills and abilities, and strengthened the bonds between communities. Games are also useful in the development of academic progress, eye hand coordination, problem solving, reasoning, and decision-making skills (Toran et al., 2016, p. 2265). This is also applicable to digital games. Simulation games, for example, teach players how to use various machines, tools, and equipment, whereas puzzle-adventure games instruct players on certain topics and contribute to the development of problem-solving skills. Accordingly, it is safe to say that games can be a decisive factor in terms of one's way of thinking and behaviours as well as one's interaction with his/her social milieu and certain concepts. This tells us that games are not just for fun and should be put under scrutiny in various ways. It would be wrong to say that role-playing games with fictional universes in which players assume certain personas are completely detached from real life. Fictional world and real world might have so many similarities. Insights, skills, abilities, and perspectives acquired through digital games can be quite useful in one's daily life. Therefore, it would be safe to suggest that digital games are instructive in establishing conceptual framework.

What has been discussed so far is applicable particularly to survival games. In survival games, players are required to make certain critical decisions and act on these. Playing such digital games, for example, can raise awareness in terms of climate crisis or can improve one's ability to better comprehend what is going on in his/her life. The survival games like Frostpunk, This War is Ours, and Plague Inc. or the simulation games such as Civilisations, Tropico, and Government Simulator raise one's awareness in terms of his/her social milieu. Whereas Frostpunk draws attention to climate crisis, This War is Ours emphasises the destructiveness of war. Plague Inc., on the other hand, had drawn attention to a potential pandemic even before the coronavirus outbreak occurred. It is impossible to deny the fact that digital games create awareness.

The above-mentioned examples show that the interaction of digital games with and their influence on daily life should be discussed in a much more comprehensible way. These games not only make certain predictions about what may happen in the future, but also draw attention to what is currently taking place, emphasising potential threats and providing perspectives. Given that millions of people play these digital games on a daily basis, it is only natural to argue that digital games have the potential to provide a conceptual framework on certain topics or raise awareness on certain issues. The fact that approximately three billion people play digital games today (TrueList, 2022) is indicative of how influential digital games have become.

3. Analysis of Survival Games in Terms of Biopolitics: Frostpunk

The aim of the study is to analyse survival games in terms of biopolitics. The study will also explore whether digital games can be used as an object of scientific inquiry that elucidates certain concepts and discusses the Book of Laws in Frostpunk in terms of culture. This study limits its scope to a single survival game: Frostpunk. The scope of the game's analysis will be consisted of its content, and the analysis will solely focus on the Book of Laws.

As previously mentioned, there have been various studies on digital games, including Frostpunk, concerning the biopolitical narratives. This study will distinguish itself from the previously made studies by specifically focusing on the Book of Laws. Accordingly, the study will put the Book of Laws under scrutiny in terms of biopower. This study will focus on survival games. The study uses voluntary sampling method since it is not possible to include every aspect in the universe of the study into the study (Ergin, 1994, p. 91). Voluntary sampling consists of the elements which have the potential to find a solution to the research problem (Saruhan & Özdemirci, 2013: 184). In this direction, it can be said that the most appropriate sampling method for this research is voluntary sampling.

The study will perform content analysis within the context of qualitative research. Content analysis is a method that analyses the object of research by dividing it into categories. Since there are no standardised categories in content analysis, new categories are established for the object of research in each study (Çilingir, 2017, p. 151; Elo & Kyngas, 2007, p. 109). The study divides the content of the video game into categories at first. The regulation of the community in the game works through certain laws. The scope of the content to be analysed is limited to the Book of Laws, and the contents of these laws are included in the study. The reason why the study particularly focuses on the Book of Laws is that it constitutes the fundamental principles on which the practices of the virtual community in the game are based. Moreover, additional information regarding the contents outside the categories of law are also discussed in the study. The analysis is focused on the categories of Adaptation and Order (the category of Faith is excluded) and the relevant subcategories within these two. Adaptation is divided into the following six categories: working conditions, condition of children, procedures concerning dead bodies, treatment and healthcare, food, and leisure/ social life. Order is analysed in terms of only a single category. Following the categorisation process, the laws in the game are placed within the right categories. After the contents of the categories are established, the study puts the laws in these categories under scrutiny in terms of biopower. The analysis equally focuses on both the general categories and subcategories. The study, to sum up, dwells on the categorisation of the contents of the game and analysing the established categories in terms of biopower.

3.1. Findings

Frostpunk is known to be the first survival game. In the game, the world is in a state of apocalyptic global cooling, and the humanity is on the brink of extinction. The player is assigned the role to govern the last surviving city on Earth. Certain vital decisions have to be made in order for the society to survive, and these decisions have certain consequences (11 Bit Studios, n.d). In the game, while trying to survive in a world with harsh climate conditions, the player must govern the society as its decision-maker by enacting the laws which regulate the way that people live.

It is possible to talk about a disposition to establish a link between the laws and culture. Understanding the law as a product of culture (Sümer, 1998, p. 313) or as a social product would render keeping the law outside the boundaries of culture obsolete (Üçüncü, 2016, p. 382). Mezey (2001) argues that the law and culture signify one another rather than being two separate discourses. He explores the respective constitutive natures of culture and the law. Cotterrell (2004) emphasises that legal theory should systematically take the concept of culture into account and discuss how to do it best. He states that because culture includes a number of uncertain and different phenomena, its contributions to legal theory would be limited. Licht et al. (2005) explores how the laws of different countries reflect the dominant culture. To be more specific, he examines whether the cultural factors are visible in the laws. The findings of the study show that the laws of corporate governance are associated with the dominant culture. Thus, it is plausible to analyse the operative mechanisms of society and the values that the members of society cherish in terms of the laws. Indeed, the laws in Frostpunk affect daily life and therefore assume a formative function.

The system of law appears in two different forms in Frostpunk. The management of society is done through the laws titled ‘adaptation’. The Adaptation Laws are divided into six categories. Although these categories are not particularly named in the game, they can be named as working conditions, condition of children, procedures concerning dead bodies, treatment and healthcare, food, and leisure/social life. There are twenty-one different laws (twenty-eight if the alternatives are also taken into account) in total under the category of the Adaptation Laws.

Table 1: Adaptation Laws

<i>Working Conditions</i>	<i>Condition of Children</i>	<i>Procedures Concerning Dead Bodies</i>	<i>Treatment and Healthcare</i>	<i>Food</i>	<i>Leisure/Social Life</i>
Emergency Shift	Child Labour - Safe Jobs / Child Shelters	Cemetery / Corpse Disposal	Radical Treatment / Sustain Life	Soup / Food Additives	Fighting Arena
Extended Shift	Child Labour - All Jobs	Ceremonial Funerals	Care House	Alternative Food Source	Duelling Law
	Medic Apprentices / Engineer Apprentices	Organ Transplants	Extra Rations for the Ill / Overcrowding		Public House
		Organic Fertiliser	Prosthetics		House of Pleasure
			Triage		Moonshine

(11 Bit Studios, 2018)

While some of the laws offer only a single option, others force the player into choosing one of the two. Approval of each law has certain consequences for the other laws, emphasising the interconnection of laws.

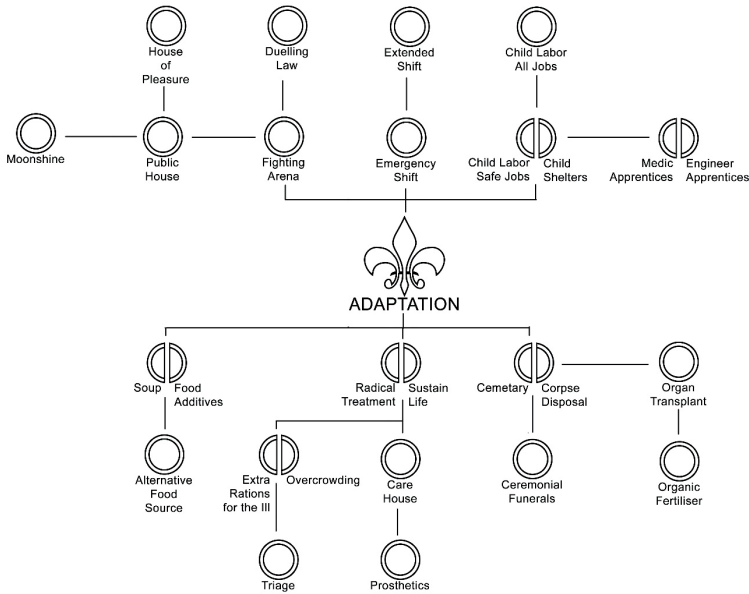

Figure 1: Relations on Adaptation Law Tree (11 Bit Studios, 2018)

Emergency Shift makes the workers work for the next twenty-four hours in any given facility. *Extended Shift* increases the total working hours up to fourteen. *Child Labour - Safe Jobs / Child Shelters*: whereas Safe Jobs make children work in refectory or in areas of resource gathering, Child Shelters make sure that children stay safe inside the shelters. *Child Labour - All Jobs* make it possible for children to work at any place. *Medic Apprentices / Engineer Apprentices*: whereas Medic Apprentices make Child Shelters help medical facilities, Engineer Apprentices make Child Shelters help workshops. *Cemetery / Corpse Disposal*: Cemetery buries dead bodies in the ground, whereas Corpse Disposal covers them with snow. *Ceremonial Funerals* allow a funeral ceremony for each burial. *Organ Transplants* function to save lives using the bodies of the fallen. *Organic Fertiliser* allows dead bodies to be used for fertilisation. *Radical Treatment / Sustain Life*: whereas Radical Treatment allows invasive and experimental methods as well as amputations, Sustain Life focuses on keeping the ill alive rather than risking radical treatment or amputations. *Care House* aims to keep the gravely ill alive in special houses. *Extra Rations for the Ill / Overcrowding*: whereas Extra Rations for the Ill provide extra rations for the sick people, Overcrowding doubles the maximum capacity of medical facilities. *Prosthetics* aim to enable the amputees to rejoin the workforce. *Triage* focuses all efforts to healing those who have the potential to recover at the cost of sacrificing those who are severely ill. *Soup / Food Additives*: whereas Soup aims to feed more people utilising the same amount of raw food instead of cooking full meal, Food Additives allow sawdust to be added into food in order to make it more filling. *Alternative Food Source* allows dead bodies to be utilised as food. The laws such as Fighting Arena,

Duelling Law, Public House, House of Pleasure, and Moonshine are activities that are utilised to keep the people entertained in the leisure time (11 Bit Studios, 2018).

As the climate conditions get worse and as the people hear rumours saying that they are alone on Earth, they will lose hope, and this causes a new category of law to be emerged. This second category of law appears to the player with alternative options. In the process of determining the second category of law, the purpose to be given to society is taken into consideration, and the player is asked to choose either Faith or Order. Because the practices of surveillance and control are more visible in Order, the study will focus on this category. There are eleven laws in Order.

Table 2: Order Laws

Neighbourhood Watch	Guard Stations	Prison	Forceful Persuasion
Morning Gathering	Patrol	Agitator	New Order
Foreman	Propaganda Centre	Pledge of Loyalty	
(11 Bit Studios, 2018)			

All of the laws listed above offer only a single option and progress in a linear way. The approval of each law enables another to appear. Similar to the Adaptation Laws, each law in Order Laws is interconnected.

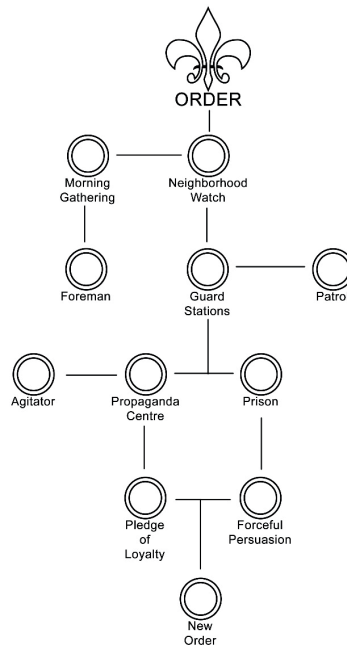

Figure 2: Relations on Order Law Tree (11 Bit Studios, 2018)

Neighbourhood Watch enables watchtowers to be built in the city. *Morning Gathering* aims to organise meetings in the morning to remind everyone the goals and priorities. *Foreman* means an appointment of responsible foremen to make sure that people work as effectively as possible. *Guard Stations* aim to establish a military force that would maintain peace and order in the city. *Patrol* provides safety and order within the city. *Propaganda Centre* is responsible for informing citizens and spreading the news. *Prison* functions to isolate those who pose a danger to society 'for the greater good'. *Agitator* motivates people by reminding them of the importance of their work and effort through playing pre-recorded speeches via strategically placed speakers around the city. *Pledge of Loyalty* gives people who made 'mistakes' in the past a second chance to 'fix' themselves. *Forceful Persuasion* aims to inform inmates about the enormity of their wrongdoings in a more 'direct' manner to make them become a part of the society again faster. *New Order* considers those who express their doubts as traitors and establishes an order where obedience is regarded as the highest virtue (11 Bit Studios, 2018).

As it can be observed, most of the laws in Frostpunk can be analysed in terms of biopower. Moreover, it can also be observed that societies can resort to primitive practices in a state of global disaster. In the game, accordingly, the boundaries become blurred, and a social start over, where the pre-biopower practices are in effect, is present. Adaptation Laws are, for the most part, concerned with the human body. Most of the laws consider people as a flesh/body to be inflicted punishment upon. Similarly, there are practices in the laws concerned with man-as-species. These laws include certain regulations and practices for the human body (dead or alive). The laws such as Soup/Food Additives and Alternative Food Source in the Adaptation Laws focus on feeding the society. The laws like Cemetery/Corpse Disposal, Ceremonial Funerals, Organ Transplants, and Organic Fertiliser focus on public health and therefore can be discussed in terms of socialisation of the body. These laws enable the dead bodies of the members of the society to be utilised to sustain life. Similarly, the laws such as Radical Treatment/Sustain Life, Care House, Extra Rations for the Ill/Overcrowding, Prosthetics, and Triage that are included in Treatment and Healthcare have bearing on public health. The laws like Emergency Shift, Child Labour, Safe Jobs/Child Shelters, Extended Shift, Child Labour - All Jobs, and Medic Apprentices/Engineer Apprentices that are included in Working Conditions and Condition of Children are concerned with the efficiency of workforce and regulation. As for the Order Laws, practices regarding surveillance and control are particularly foregrounded. This category of law deals with the surveillance, regulation, and control of the individuals by making the members of the society become voluntary inspectors. These laws, then, allow power to penetrate into individuals. Furthermore, the laws concerned with disciplining the body rather than controlling the individuals are also present. The laws such as Neighbourhood Watch, Morning Gathering, Foreman, Guard Station, Patrol, Propaganda Centre, Agitator, and New Order allow control and surveillance to spread within the virtual community of Frostpunk. Lastly, the laws like Prison and Forceful Persuasion offer practices that focus on the human body.

Statistics are also as important as the laws in the game. Information regarding the daily resource balance; the health, working, and living conditions of the members of the society;

heat level differentials; the efficiency of facilities/workforce; housing conditions; the total number of population; and so on can be collected. Immigrants moving into the city by themselves and travelling in a hot air balloon are also important in terms of the regulation of population. At certain times immigrants arrive at the city, and depending on their state (disease, labour eligibility etc.), their entrance into the city is either approved or rejected. Similarly, scout groups can travel to certain areas and encounter people living outside the city, and this requires certain decisions (such as leaving the sick behind or abandoning people) to be made. Situations like these are also made possible with various events (like increasing work efficiency etc.).

Surely population has a lot to do with culture. Culture shapes the lives of the individuals who are members of a society. When the laws of the society in the Frostpunk are put under scrutiny, it is observed that these laws regulate the lives of people, making the analysis of the relationship between these laws and culture possible. The laws set the boundaries as to what the members of the society are allowed to do. Therefore, adapting to the practices of daily life and following the rules set by the laws are interrelated.

Conclusion

Apocalyptic future and the end of civilization, as we know it, have always been recurrent themes in science fiction. Speculations on the future and disaster scenarios have been recurrent in many books, films, and games up to the present. Indeed, even the epidemics quite similar to the Covid-19 pandemic have been recurrent in various films and TV series in recent history. What is new and unprecedented is the role these areas and video games play in our understanding of politics. (Servitje, 2016, p. 85).

It is safe to assert that video games should be seen relevant and significant in terms of defining and forming the frame of various phenomena and concepts regarding real life. Frostpunk, accordingly, as a video game, holds an important place as an object of scientific inquiry that provides a framework of biopower. Frostpunk presents a successful image of biopower. Survival narrative is important in the perception and expansion of biopower. Biopower interferes with the life of man-as-species, and this interference is perhaps best seen in the moments of survival.

In the game, a virtual race of human beings has to go along with certain decisions (even though the possibility of mutiny is present) in order to survive the apocalyptic atmosphere. These decisions are made for people's 'own good'. It is observed that the legitimacy of the decisions made is questioned by people with regard to survival. If the decisions made result in positive consequences, people support power. However, if they result in negative consequences, people can resort to mutiny. People focus on the end products rather than the decision-making process as far as the decisions are concerned, but the content of the decisions and the laws need to be put under scrutiny in order to establish a framework of biopower. The blueprints of the society of normalisation are visible. Foucault (2002, p. 258; 1978, p.

101) states that the society of normalisation coincides to be situated in between discipline and regulation. Battles are fought in this society not for the sovereign, but for the survival of everybody. Becoming extinct under control or recreating history in the process of preventing an extinction foregrounds biopower. Docile individuals are important in maintaining normalisation. This form of power, according to Foucault (1978, p. 106), deals with spreading the norms rather than drawing a line between the sovereign and his/her enemies. Threat is not an enemy, and it is divided into two: inside and outside (Mills, 2021, p. 31). These are visible in Frostpunk as climate is an outside threat, whereas Londoners and thwarts are inside. Also visible are the various mechanisms developed to handle these threats.

The majority of the laws and practices in the game can be analysed in terms of biopower. Even the alternatives provided fall into the territory of biopower. The game presents an image of the world where the terms such as increasing efficiency, discipline, regulation, overseeing, and control are foregrounded in order for the survival of humankind. The image presented by the game is where the processes like utilising statistics, distinguishing between individuals, exclusion, and punishment are practised in a normalised form. The laws and events in Frostpunk allow the player to make decisions and observe the consequences. The laws for regulating population can always be put into effect in the game. The human life and body as well as man-as-species can always be interfered with. The quality of population can be regulated and the statistical consequences can be observed.

The obsession for development is in line with a policy of producing steadfast population (Agamben, 2000, p. 34). There is an attempt for development in Frostpunk. A virtual community in the game has just suffered from a disaster and is in a state of building a developed society. It is worth noting that there are various practices in effect in the game for increasing the efficiency of workforce and for the society to develop a citizenship consciousness. As Hardt and Negri (2003, p. 48) put it, biopower regulates life from the inside, and this can only be achieved if the domination of biopower over population is internalised by individuals and becomes essential. In the game, the idea of producing docile individuals is prevalent, and the practices of subjugation are implemented.

This can also be analysed from a cultural vantage point. As previously mentioned, the laws and culture are interconnected. *Jus non scriptum* is just as important as the law for the social mechanisms to function properly. In the game, the members of the community internalise the aforementioned practices and make them part of their lives. Hence, the emphasis is on cultural assimilation. The society in the game has a culture and a way of operation that is supported by the laws. Those who join the society later on must accept the present culture and the law in order to survive. Assimilation, then, becomes a prerequisite for survival in a primitive community in the game.

When the past studies are taken into consideration, it would be safe to say that the studies of Serviçe (2016), Azqueta (2021), Cansever and Poyraz (2021), and Klosinski (2020)

illustrate the link between the digital games and biopolitics. These studies approach the issue in terms of narrative reiteration and discourse, the influence on the perception and extension of biopower, the strategical use of biopower, and ethics and morality. The studies in which various survival games are comparatively analysed as well as the ones specifically focusing on the certain parts of the games show that the traces of biopower is visible not only in real life, but also in synthetic life. This study, accordingly, focused on Frostpunk, which is a survival game, with a similar approach, but differentiates itself by analysing biopolitics in terms of the rules that make the society in the game function. Put it differently, the study put under scrutiny the relationship between the regulatory rules and biopolitics. As Attebery's (2015) study demonstrates, digital games can raise awareness on certain issues or play a certain part in establishing conceptual framework. The analysis conducted in this study draws parallels with that of Attebery's in terms of current trends and concepts in the field.

In that direction, it is safe to say that digital games can be used as subjects of scientific inquiry in terms of shedding light on certain concepts. Frostpunk's speculation on the future is enlightening. Climate crisis is one of the world's major issues today. As Frostpunk's universe illustrates, climate conditions have the potential to transform societies and people. The determinist nature of technology can also cause negative consequences. Not all changes mean improvement, but some of them can bear bitter fruit. Since the precautions taken against the climate crisis are still not enough on a global scale, the real world facing a similar fate is not an farfetched idea. Even though one might think that humanity can survive under any circumstances, but as Frostpunk asks us at the end of the game: "but was it worth it"? Frostpunk is indeed a well-designed video game because it broadens one's horizon and asks the questions that we should be asking.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

References

- Agamben, G. (1998). *Homo sacer*: Stanford University Press
- Agamben, G. (2000). *Means without end*. University of Minnesota Press
- Attebery, S. (2015). Coshaping digital and biological animals: Companion species encounters and biopower in the video games Pikmin and Pokémon. *Humanimalia*, 6(2), 56-84.
- Aytaş, G. & Uysal, B. (2017). Oyun kavramı ve sınıflandırılmasına yönelik bir değerlendirme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 675-690.
- Azqueta, C. M. (2021). Un modelo de análisis político comparado para videojuegos de simulación de gobierno. Estudio de caso con 'Frostpunk', 'Tropico IV', 'Civilization V'. *index. Comunicación*, 11(2), 257-281.
- Cansever, A. B. & Poyraz, E. (2021). Dijital oyunlarda biyopolitik söylem ve anlatı: "The Sims 4" örneği. *Intermedia International E-journal*, 8(14), 117-137.

- Cotterrell, R. (2004). Law in culture. *Ratio Juris*, 17(1), 1-14.
- Çilingir, A. (2017). İletişim alanında içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 148-160.
- Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- Ergin, D. Y. (1994). Örneklem türleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(6), 91-102.
- Foucault, M. (1984). *The foucault reader*. New York: Pantheon Books
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu*. Ankara: İmge Kitabevi
- Foucault, M. (2001). *Power (Essential works of foucault)*. The New Press
- Foucault, M. (2002). *Society must be defended*. New York: Picador
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality vol 1*. New York: Pantheon Books
- Hardt, M. & Negri, A. (2003). *İmparatorluk*. İstanbul Ayrıntı Yayınları
- Hazar, Z., Tekkurşun Demir, G., Dalkıran, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinin geleneksel oyun ve dijital oyun algılarının incelenmesi: Karşılaştırmalı metafor çalışması. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(4), 179-190.
- İlgaz Büyükbaykal, C. & Abay Cansabuncu, İ. (2020). Türkiye’de yeni medya ortamı ve dijital oyun olgusu. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Karahisar, T. (2013). Türkiye’de dijital oyun sektörünün durumu. Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sempozyumu, (107-113). Sakarya: Sakarya Üniversitesi
- Kelly, M. G. E (2016). *Uluslararası biyopolitika*. Ankara: Pharmakon
- Kłosiński, M. (2020). Frostpunk–tesknota za biopolitykę stanu wyjątkowego. *Teksty Drugie*, (1), 284-298.
- Lemke, T. (2017). *Biyopolitika*. İstanbul: İletişim
- Licht, A. N., Goldschmidt, C., & Schwartz, S. H. (2005). Culture, law, and corporate governance. *International Review of Law and Economics*, 25(2), 229-255.
- Mezey, N. (2001). Law as culture. *The Yale Journal of Law & The Humanities*, 13, 35-67
- Mills, C. (2021). *Biyopolitika*. İstanbul: NotaBene
- Özmkas, U. (2021). *Biyopolitika: İktidar ve direniş*. İstanbul: İletişim
- Rabinow, P. (1984). *Introduction*. In *the foucault reader* (ss.3-29). New York: Pantheon Books
- Saruhan, Ş. C. & Özdemirci, A. (2013). *Bilim, felsefe ve metodoloji*. İstanbul: BETA
- Servitje, L. (2016). H5N1 for angry birds: Plague Inc., mobile games, and the biopolitics of outbreak narratives. *Science Fiction Studies*, 43(1), 85-103.
- Sümer, N. (1998). Bir kültür ürünü olarak hukuk. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 38(1-2), 314-321.
- Takatalo, J., Häkkinen, J., Kaistinen, J. & Nyman, G. (2010). Presence, involvement, and flow in digital games. Regina Bernhaupt (Eds.). In *Evaluating user experience in games* (ss. 23-46). London: Springer
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2263-2278.
- TrueList (2022). *Gaming statistics*, Date of Access: 25.06.2022, <https://truelist.co/blog/gaming-statistics/>
- Üçüncü, M. K. (2016). Hukuk ile kültür ilişkisi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (28), 353-388.

- Wencel, J. (2015). Gamified vs. non-gamified space in video games: A biopolitical approach. Jarosław Kopeć ve Krzysztof Pacewicz (Eds.). In *Gamification Critical Approaches* (ss. 69-82). Poland: Warsaw
- Zagal, J. P. & Deterding, S. (2018) Definitions of Role-Playing Games. Zagal, José P. & Deterding, Sebastian (Eds.). In *Role-Playing Game Studies* (ss. 19-52). Routledge.
- 11bitstudios (n.d). *Frostpunk*, Erişim Tarihi: 20.04. 2022, <https://11bitstudios.com/games/>
- 11bitstudios (2018). *Frostpunk*, Video Game. Poland

Demokratik Kültürün Gelişiminde Sivil Toplum Perspektifi: TÜSİAD Örneği

Civil Society Perspective in the Development of Democratic Culture: The Case of TÜSİAD

Aysun Dukul¹

ÖZ

Demokrasi, bir yönetim biçimi olmasının yanı sıra içinde barındırdığı ilke ve değerlerle kapsayıcı siyasal bir kavramdır. Demokrasi pratikleri ise sosyal ve ekonomik olduğu kadar kültürel temellere de dayanmaktadır. Demokratik kültür, içinde bulunan toplumun tarihsel geçmişindeki siyasal kültürün içinde şekillenir. Osmanlı'da Batılılaşma tercihi, Cumhuriyet'in kurulması ve 1980 sonrası meydana gelen küresel ve ulusal gelişmeler, Türk demokrasi kültürü konusunda yenilenmeyi içeren bir ivmelenmeyi ifade etmektedir. Bugün ülkemizde var olan siyasal kültür, tarihsel süreçte süregelen elit siyaseti, patrimonyal ilişkiler, nepotizm, kliyentalizm, uzlaşma ve hoşgörü kültürünün eksikliğinin yanı sıra parti demokrasisi kavramına uyan demokrasi pratiği ile şekillenmektedir. Kanıksanmış siyasal kültürümüzün demokratik kültürü inşa edememesi sorunsalının hangi etkenlere dayandığı ise oldukça karmaşık, paradoksal ve iç içe geçen sosyal sistemlerin yanı sıra birçok yapısal ilişkiler yumağının çözümlenerek incelenmesini ve araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Siyasal insanın bilinçli yurttaşlara dayandığı öncülüyle, demokrasilerin vazgeçilmez aracı oluşumlarından sivil toplum kurum ve kuruluşlarının, ülkemizde siyasal temsil ve siyasal katılım unsurlarını gerçekleştirmekteki eksiklik ve zayıflıkları, demokratik kültürün yerleşmesi ve gelişmesini destekleyecek özelliklere sahip görünmemektedir. Türkiye'de siyasal kültürün toplumdaki tüm iktidar alanlarına olduğu gibi sivil toplum alanında da etkileri bu anlamda önemli olmaktadır. Demokrasi tarihimizin siyasal kültür temelinde, neden demokratik kültürü inşa edemediği ve neden sivil topluma ihtiyaç duyulduğu bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, içinde bulunan toplumun siyasal kültürü ile şekillenen sivil toplum yapılarının niteliği ve demokratik kültüre olan etkileri seçim barajlarının medya temsili baz alınarak incelenmiştir. Bu nedenle, 1983-2021 yılları arasında önemli siyasal gelişmelerin yaşandığı belli tarihlerde, en fazla sayıda haberleştirilen sivil toplum kurumu olan TÜSİAD'ın haber içerikleri, gazetelerin hangi sayfalarında ve ne şekilde verildiği analiz edilmiştir. Seçim barajı konusundaki TÜSİAD haberleri, yeni nitel veri analiz tekniği programlarından SPSS tabanlı R Studio programı kullanılarak sayısallaştırılmış, demokratik kültüre olan yansımaları değerlendirilerek, özgün bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi kültürü, siyasal kültür, sivil toplum, medya temsili, TÜSİAD

ABSTRACT

Democratic practices can develop by reproducing themselves in societies with an immanent culture of democracy. The rate of electoral thresholds, which is seen as an important criterion in the democratic performance of countries, affects the culture of democracy, with its effects on political representation and participation. Non-governmental institutions and organizations are indispensable elements of

¹Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: A.D. 0000-0003-1470-6795

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Aysun Dukul,
Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
E-mail: aysunduk64@gmail.com

Başvuru/Submitted: 30.05.2022

Kabul/Accepted: 07.09.2022

Atıf/Citation: Dukul, A. (2022). Demokratik kültürün gelişiminde sivil toplum perspektifi: TÜSİAD örneği. 4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi, 20, 23-55.
<https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.002>

democracies. In this study, the role of non-governmental institutions and organizations in realizing the elements of political representation and political participation in Turkey will be examined in terms of TÜSİAD, based on the media representation of election thresholds. TÜSİAD, a non-governmental organization, was selected for this research because nearly half of the non-governmental news about election thresholds in all newspapers comes from the organization. Other factors in the selection of TÜSİAD for this research were its political and legal studies and recommendations, including the election threshold, and its ability to create public opinion by having its proposals discussed by all social and political actors. This research aims to shed light on the representation of election thresholds in the media (in the field of civil society) using the important and original approach of analyzing TÜSİAD's press releases.

Within the scope of the research, four national newspapers with different publication policies were selected in order to base the representation of civil society in the media on the findings reflecting the current situation. Attention has been paid to the fact that the newspapers, which are considered the media representation of civil society, have been published since 1983, when the election threshold came into effect. The data obtained through the election threshold theme in the research were digitized using the SPSS-based R Studio program infrastructure, which is a new qualitative data analysis program. The aim was to reach a conclusion about how much the need of democratic culture is met in Turkey by examining the content produced by TÜSİAD on media visibility and election thresholds. In addition, by analyzing media representation, the aim was to understand and make sense of the reflections of the quality and structure of Turkish political culture and civil society on democratic culture. As a result of the research, findings were reached on the relationship between the quality of civil society and political culture in Turkey and the democratic role of civil society in democratic development processes in the country.

Keywords: Democratic culture, political culture, civil society, media representation, TÜSİAD

Extended Abstract

In addition to being a form of government, democracy, with its principles and values, is an inclusive political concept. Democratic practices are based on social and economic as well as cultural foundations. Democratic culture is shaped within the political culture in the historical past of the society in which it exists. The preference for Westernization in the Ottoman Empire, the establishment of the Republic of Turkey and the global and national developments that took place after 1980 express an acceleration that includes renewal in Turkish democratic culture. Today, Turkish political culture is shaped by the absence of elite politics, patrimonial relations, nepotism, clientelism, and the lack of a culture of reconciliation and tolerance, as well as a practice of democracy in accordance with the concept of party democracy. In our political culture, the causes of the problem of not being able to build a democratic culture, which is taken for granted, necessitate the examination and investigation of many structural relations as well as very complex, paradoxical and intertwined social systems. With the presumption that it is based on conscious citizens, political people constitute non-governmental institutions and organizations, which are indispensable elements of democracies. The deficiencies and weaknesses of civil society in Turkey in realizing political representation and political participation do not seem to have the features to support the establishment and development of democratic culture. In this context, the effects of political culture in civil society, as well as in all areas of power in society, are important in Turkey. The subject of this article is why our history of democracy was not able to build democratic culture on the basis of political culture, and why civil society is needed.

Electoral thresholds are seen as a criterion for the democratic performance of countries. The 10 percent election threshold, which came into force after the 1980 military coup and is the highest election threshold in the world, has been implemented in all elections in Turkey

since 1983. In this context, the quality of civil society structures shaped by the political culture of the society and their effects on democratic culture are examined based on the media representation of election thresholds. For this reason, the news contents of TÜSİAD, which was the most-reported non-governmental organization when important political developments took place from 1983-2021, were analyzed, including on which pages and how the news was published in the newspapers. In the research, four national newspapers with different political orientations and which are still in publication were selected in order to obtain results reflecting the current situation in media representation. In addition to its quantitative superiority in the number of newspaper appearances, TÜSİAD has also been analyzed because of its effective power in the politics and media agenda, which no other non-governmental organization has. By examining the contents produced by TÜSİAD on the election threshold in print and internet newspaper scans, we aimed to reach a conclusion about how much the need of democratic culture is met in Turkey. TÜSİAD news on the election threshold was digitized using the SPSS-based R Studio program, a new qualitative data analysis technique, and we attempted to reach a distinctive result by evaluating its reflections on democratic culture. The ideological and political tendencies of the newspapers, which continue their publication life and have different political stances, are also reflected in the media coverage of TÜSİAD and the content it produces. It has been noted that the expressions highlighted in the discourse of news texts or published in headlines change according to the publishing policy or ideological stance of the newspapers. With the results, we tried to determine the mutual relationship of civil society institutions in Turkey in producing a culture of democracy. In the representation of TÜSİAD news regarding the election threshold, we reached important findings on the effects of the quality of civil society in Turkey on democracy and democratic culture, whether it meets democratic needs in Turkey, its relationship with political culture, and whether it fulfills its public duties in its relationship with democratic development processes in Turkey.

In addition to being a form of government, democracy is an overarching political concept with its principles and values. Democracy practices are based on social and economic as well as cultural foundations. Democratic culture is shaped according to the political culture that lies in a society's history. With the premise that the political man is based on conscious citizens, the deficiencies and weaknesses of non-governmental institutions and organizations, which are indispensable intermediaries of democracies, in realizing the elements of political representation and political participation in our country do not seem to have the features to support the establishment and development of democratic culture. In Turkey, the effects of political culture in the field of civil society, as in all areas of power in society, are important in this sense. The subject of the article is why our history of democracy did not build a democratic culture based on political culture and why civil society is needed. In this context, the quality of civil society institutions that are shaped and structured by the political culture of the society and their positive or negative effects on democratic culture will be examined based on media representation. Within this context, the characteristics of the non-governmental organizations, which are shaped and built according to the political culture of a society, and

their impacts on the democratic culture have been examined from the perspective of media representation of the electoral thresholds. For this reason, several news articles related to TÜSİAD (Turkish Industry and Business Association), which is one of the most newsworthy non-governmental organizations in Turkey, have been analyzed. The news articles were selected from the dates between 1983 and 2021, and their tone of voice and on which pages these articles were published have been examined. The news articles about TÜSİAD and the electoral threshold have been digitized by using R Studio, an SPSS-based qualitative data analysis program, and the reflections of these articles on the democratic culture have been evaluated for this research for an inventive conclusion.

According to the findings of the research, the reflections of Turkish political culture and political sphere in the democratic context also manifest themselves in civil society. In the analysis performed on TÜSİAD, it has emerged through the data that the Turkish democratic culture's need for civil society cannot be met even in media representation. The fact that nearly half of all civil society news belongs to TÜSİAD again contradicts the pluralistic structure of civil society. TÜSİAD has contributed to democratic processes in the election threshold debates with its political studies, published opinions, and recommendations. As a result of the research, it is seen that TÜSİAD can create public opinion by influencing many political and social actors with its political work, including the election threshold. However, the results show that civil society is not able to maintain pluralism in media representation. Civil society can serve democracy through the representation and participation of different interests and demands in a pluralistic structure. For this reason, other non-governmental organizations and institutions should work to support democratic culture in order for democratic civil socialization to take place and for the democratization of Turkey's socio-political structure. Especially in important social and political processes, the representation of the work and activities of different non-governmental institutions and organizations in the media is valuable and important in terms of contributing to democratization.

Giriş

Bu makalede Türk demokratikleşmesinin siyasi kültürle ilişkisi, siyasi kültürümüzün neden demokrasi kültürünü oluşturamadığı ve demokrasi kültürünün sivil topluma olan gereksiniminin ülkemizde ne kadar karşılandığı medya temsilinde incelenecektir. Önce kavramsal çerçeveyi çizmek açısından siyasi kültürün Türk demokratikleşmesinin tarihsel sürecindeki rolü ve etkilerinin günümüze uzanan genel bir hattı çizilmiştir. Demokrasi tarihimizin özgün niteliklerinin ardından çoğulcu demokratik kültürün, bir toplumda yerleşebilmesi için sivil topluma olan gereksinimi ve sivil toplumun teorik özellikleri literatür taramasıyla ortaya konmuştur. Sivil toplumun medya temsili ise ülkemizdeki demokratik kültürün diğer sosyal sistemlere etkisini ve sivil toplumun niteliklerini anlamak açısından önemli olmaktadır. Bu nedenle medya-demokrasi arasındaki ilişki bağlamında, 1983'ten 2021 Eylül ayına kadar medyada seçim barajı¹ konusunda yer bulan sivil toplum alanındaki haberler tespit edilmeye çalışılmıştır. Farklı çizgide yayın hayatının sürekliliği devam eden 4 ulusal gazete Cumhuriyet, Milli Gazete, Milliyet ve Hürriyet'in yazılı basın ve internet taramalarında önemli siyasal gelişmelerin tarih aralıkları baz alınmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre siyaset ve medya gündemine en çok yansıyan sivil toplum kuruluşu, Türkiye Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD) olmuştur. TÜSİAD haberlerinin medyada ele alınışı ve ürettiği içerikten yola çıkılarak, Türkiye'nin siyasi kültürü ve demokratik niteliği ile sivil toplumun demokrasi kültürü üretmedeki karşılıklı ilişkisi sorgulanmıştır.

1. Türk Demokratikleşmesinde Siyasi Kültürün Etkisi

2 bin 500 yıllık tarihi bir geçmişi olan demokrasi, Batı'nın ekonomik, kültürel ve siyasi tarihi sürecindeki belli olay ve gelişmeler lekendi kültürünü oluşturmuştur. Batı'da demokrasi kültürü, geleneksellik kazanacak kadar uzun bir sürede ve demokrasi mücadeleleri içinde gelişmiştir. Öyle ki demokrasi artık günümüzde gelişmişlik, çağdaşlık ve kültürü ifade etmektedir. Demokrasi ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiye dair çalışmalarda bulunan Lipset de bir toplumda ekonomik refah arttıkça, eğitim seviyesi yükseldikçe; o toplumun bireylerinin kavrama yeteneği ile birlikte siyasete ilgisinin artacağını savunmuştur (Lipset, 1959, s. 69-105). Burada demokratik kültür, kentleşme, eğitim, sanayileşme, ekonomik refah ve eğitilmiş bir orta sınıfın varlık olanaklarına bağlanmaktadır. Siyasi kültürün istikrarlı bir demokratik kültürü üretebilmesi, bu nedenle her toplumda aynı ivmeyle gerçekleşmemektedir. Tillyde bu temelde demokrasiden uzaklaşmanın demokratikleşmeye oranla çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştiğine dikkat çekmektedir (Tilly, 2007, s. 26, akt. Uslu, 2012, s. 131). Demokrasiden uzaklaşmanın kolaylığı, içinde bulunan toplumun siyasi kültürü, kolektif hafızası ve tarihsel tecrübesi, siyaset kurumlarının demokratik yapısı, siyasete ve demokrasiye olan bakış açısı, yurttaş bilincinin niteliği, ülkede siyasete ve siyasi kurumlara ordu ya da yargı tarafından bir müdahale geleneğinin olup olmadığı ile de yakından ilişkilidir.

1 Demokrasi ülkelerin seçim sistemleri ölçütleri üzerine kapsamlı bir çalışma yapan Lijphart, seçim barajlarını bir ülkenin demokratik performansının bir kriteri olarak eklemiştir. Ülkemizde 10 Haziran 1983'teki 2839 sayılı kanunla tüm yerel ve genel seçimlerde 1983'ten beri yüzde on (10) seçim barajı uygulanmıştır.

Bir toplumun siyasal kùltürü denildiğinde bireylerin siyasal sistem hakkındaki kavrayışları fikirleri ve değerlendirmeleri anlaşılmaktadır. Siyasal kùltür, siyasal süreçlerde değerler ve davranışta kalıplara yol açarak, siyasal süreci hızlandırır. Bir diğer özellik de siyasal sistemin meşruluğunu ve devamlılığını sağlamasıdır (Turan, 1986, s. 133). Ancak siyasi kùltürün demokratik kùltürü üretebilmesi ve siyasal insan kavramının zeminini oluşturmak için, siyasal kurumlardan oluşan siyasal yapı, siyasal kùltür ile bireylerin siyasal sistemdeki eylem biçimleri, inanç ve davranışlarının karşılıklı şekillenen ilişkisi önemli olmaktadır (Çam, 1995, s. 201).

Siyasal kùltür, hem bir toplumun tüm tarihini kapsadığı hem de yurttaşlarının sosyal ve ekonomik yaşantılarının bir ürünü olarak bir bütün halinde ele alınması gereken bir kavram olduğundan, Türkiye'nin siyasi kùltürünü anlamlandırmak için demokratikleşme sürecini bilmek gerekmektedir (Yüçetürk,1987, s. 13). Demokratikleşmenin tohumları Osmanlı'da askeri alanda modernleşme çabaları ile başlamış, paradigma değişikliği zamanla yönetim kurumlarına da yansımıştır. Modernleşme çabaları Batılılaşma şeklinde uygulanmış, planlayan ve uygulayanlar devlet bürokrasisi olduğu için devlet ile toplum bütünleşmesi zihni anlamda gerçekleşmemiştir. Bu nedenle Batılılaşma, devletin bürokratik aygıtları ve hakim sınıfı yani merkez tarafından, çevrenin kùltürel uyumu beklenmeden ve rıza üretilmeden gerçekleştirilmiştir (Mardin, 1990, s. 37).

Russel'in Batı'da teori pratiği takip eder, Doğu'da ise bütün tatbikatın teoriden çıkarılmasına çalışılır (Güngör, 2003) görüşünü doğrular şekilde merkez tarafından önce hukuk ve kurumlar yapılandırılmış; daha sonra bir sosyoloji oluşturularak duruma uydurulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Türk demokrasisi kamusuz özgöl bir Batılılaşmadan doğmuştur denebilir. Siyasi partilerin sosyal grup ve tabakalarla bağ kuramaması parti merkezli devlet yapısını oluştururken, günümüze kadar çatışmalı siyaset alanının varlığını koruması ise devlet ile toplum, merkez ile çevre, ya da yönetenler ile yönetilenler arasında aracı unsurların, yani sivil toplumun olmaması ya da eylemlerinin çok güçsüz ve etkisiz kalmasına bağlanmaktadır. Modernleşme ve demokrasi adına yapılan tüm çalışmalar, yapısal ve toplumsal şartlar olgunlaşmadan gerçekleştiğinden aynı zamanda bir elit projesi olarak değerlendirilmiştir.

Türk siyasi kùltüründeki içkin devlet algılayış biçiminin tarihsel kökeni de Osmanlı devlet geleneğine uzanmaktadır. Osmanlı'nın devlet geleneğinde 'nizam-ı alem' yani düzen, olduğu gibi korunduğu takdirde denge bozulmayacaktır. Dengenin bozulması kaosa neden olur. Düzeni bozan her şey ihtilaldir ve anarşidir (Berkes, 2019, s. 31). Öte yandan devletin aşkınlığı, kutsallığı halk tarafından da sorgulanmayan bir ön kabul olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Sorunlu iktidar-muhalefet ilişkilerinin tarihsel temelinde, Osmanlı'dan aktarılan devlet ve toplum anlayışının izleri hala kendini yeniden üretmeye devam etmektedir (Dankwart, 1968, s. 382).

Siyasi kùltürümüzde güçlü devlet geleneğinin önemli etkilerinden biri de tepeden inme devrimlerin neden olduğu elit siyasettir. Fredericik Frey'e göre de yakın zamana kadar Türk

siyaseti elit siyasetidir. Elit aktörler ve kurumlar, kentli elit çevrelerinde gerçekleştiğinden kitleler dışlanmışır (Frey, 1975, s. 43). Doğal olarak elit siyaseti, toplumun siyasi katılımdan uzaklaşması ve değişim ve karar süreçlerine ilgisizliğiyle sonuçlanmışır. Oysa demokratik kültürlerde, devlet ile toplum arasında yukarıdan aşağı değil, yatay siyasi ilişkiler kurulması beklenmektedir.

Osmanlı'da düzenin korunmasından sorumlu askeri ve idari bürokrasi kadrolar, toplumu değil, devleti temsil ederler. Dolayısıyla devlet toplumdaki gelirler, topluma dayanmaz, aksine toplum devlet içindir. Bu düşünce biçiminin Osmanlı'dan günümüze gelenekselleşen izleri sivil toplum örgütlenmelerinin yapısı ve işleyişinde bugün de görülmektedir (Dankwart, 1968 s. 382). Osmanlı'dan aktarılan güçlü devlet geleneğine eklenen zayıf sivil toplum yapısı, paternalist devlet anlayışının bugün de yöneticiler ve toplum içinde varlığını ve saygınlığını sürdürmesiyle sonuçlanmaktadır. Nitekim, askerlerin yaptığı 1982 Anayasası'ndaki 'kutsal Türk Devleti' ibaresi, 1995 anayasa değişikliğinde 'Yüce Türk Devleti' olarak değişse de siyasi kültürümüzde devletin algılanışının konumu açısından önemlidir (Özbudun, 2016, s. 129). Öte yandan 1982 anayasasının siyasi partilerin dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve meslek kuruluşlarıyla işbirliğini yasaklaması, baskı unsuru olabilecek bu unsurların iktidar ya da muhalefet partileriyle ilişkiye girememesi, fikirlerini taleplerini duyuramaması, çoğulcu demokrasi anlayışına da uygun düşmemektedir (Eroğul, 1999, s. 217).

Güçlü devlet geleneği, demokrasiye ve siyasete bakışta da sorunlara neden olmaktadır. Ülkemizde araçsal yaklaşıma uygun olarak devlet şiddet, güç, iktidar olarak ele geçirilmesi gereken, siyaset ise kaynakların paylaşılmasını sağlayan bir kavram olarak yorumlanmaktadır. Bu yaklaşım Türkiye'de sık sık tekrarlanan ve demokraside kesintilere neden olan 'devletin ele geçirilmesi' söylemine neden olmaktadır. Araçsal yaklaşım, demokrasiyi siyasi kararları almak için rekabetçi bir anlayışla, oy için mücadele eden bir siyasi yöntem olarak görmektedir. Bu yaklaşımda demokrasi, kurumsal tüm yapılanmalara rağmen belli amaçlar için kullanılan bir yöntem olduğundan, demokratik kültürü üretmemektedir (Bağce, 2007).

Türk demokratikleşme tarihine siyasi katılım açısından bakıldığında, Osmanlı'dan itibaren sorunlu ve sınırlı olduğu bilinmektedir. Dernek, ocak ve siyasi parti üçlemesinin evrimine ivmelenen siyasi hareketler, aracılar, dikey ve sivil toplumsuz gerçekleştiğinden siyasi temsil ve katılım ilişkisi demokratik bir kültüre özgü niteliklere kavuşmamıştır.

Türk siyasi tarihinden kültürüne yansıyan bir önemli gerçek de çok partili sistem başlamadan önce, yerel nüfus sahibi kişiler ve taşra eşrafının parti teşkilatlarını kuranlar olduğu gerçeğidir. Bu durum, Türkiye'de siyasetin himayecilik ve kliyentalizmle iç içe gelişmesini tetiklemiştir. Yerel siyaset kliyentalizmi, meslekten siyasetçi sınıfını doğurmuş; bu sınıf partilerle bağlantılı olarak, meslek kuruluşları, sendikalar, dernekler vb. yatay siyaset yapılarının içinde de kendilerine yer bulmuştur (Unbehaun, 2006, s.57-58). Türkiye'de siyasi katılımın kliyentalist ilişkilerle kurulan örgütler eliyle gerçekleşmesi, hala demokrasi kültürü adına yurttaşların siyasi katılımının başlıca sorunlarından biridir.

Çok partili yaşama geçildikten sonraki 1950-1960 yıllarında siyasi partilerin mahallelere kadar uzanan ocak örgütlenmesi kısa sürede katılım kanalının talep popülizmiyle sonuçlanmıştır. Halbuki siyasi katılım, milletvekillerine bireysel taleplerle rahatça ulaşabilmenin ötesinde toplumsal siyasi kararların alınış sürecine katılmak demektir.

Geleneksel bir toplumun modernleşme sürecinde siyasi alanda, Osmanlı'dan itibaren ana hatlar olan devletçi ekonomi ve merkezîyetçi kanat ile liberal ekonomi ve ademi merkezîyetçi kanat arasındaki mücadelenin, Türk demokratikleşme sürecindeki hizipleşme ve kutuplaşmaların kaynağı olduğu ileri sürülmektedir. Geline süreçte, ülkemizde siyasetin çatışması ve ötekileştirici tarzda gerçekleşmesinde ve dolayısıyla siyasi kùltürün demokratik kùltürü üretmesinin önündeki engellerden biri olarak merkez-çevre temelindeki sosyolojik kimlik bölünmelerinin yattığı düşünölmektedir.

Askeri bürokrasinin devlet yönetimindeki ve siyasi alandaki devamlılık arz eden hakimiyeti, Türk siyasi hayatında askeri darbe ve müdahalelerin bir bakıma temelini de oluşturmaktadır. Gücünü genç subaylardan alan İttihat-ı Terakki'nin dernek ve partileşme süreci, Mili Mücadele döneminden sonra kurulan partilerdeki asker kökenli milletvekili sayısının çokluğu, askeri darbe ile oluşturulan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) gibi yapılar, Türk siyasi kùltürünü oluşturan yapısal etkenlerden biri olarak askeri darbe ve müdahaleler geleneğini ve Türk siyasetinde askerin iktidardaki ağırlığının sürekliliğini anlamak ve anlamlandırmak bakımından önemlidir. Oysa demokrasilerde seçilmemiş organlara siyasi karar alma hakkı tanınmamıştır.

Ordunun adeta bir siyasi parti gibi iktidara ortak ya da egemen olması, siyasi partiler ve ordunun siyasi toplumu meydana getirmesinden (Çavdar, 2013, s. 110) başka Osmanlı'daki askeri bürokrasinin Cumhuriyet'in ilk Meclisleri içindeki etkinliği, yukarıdan aşağıya ilerlemeci siyaset pratiği, halkın askere olan güveni ve sevgisi, asker millet olma paradigması, daha sonra burjuvazi-asker ilişkisinin iç içe geçen yapısı, sorunlu iktidar-muhalefet ilişki tarzı, anayasalardaki devletin güvenlikçi söylemi; ordunun demokrasiyi ve devleti dizayn etme görevini kendinde bulmasının nedenleri arasındadır. Türk siyaseti, demokrasiye geçiş sonrası 1960 ve 1980 askeri darbesi, 1971'de yarı askeri müdahale, 1997'de postmodern askeri darbe, 2007'de e-müdahale ve son olarak 15 Temmuz 2016'da başarısız darbe kalkışmasıyla, altı askeri müdahaleyle karşı karşıya kalmıştır. Sonuç itibariyle, siyasi kùltürümüz demokrasiyi kesintiye uğratan siyasal alana askeri müdahaleler ile de şekillenmiş olmaktadır. Dolayısıyla bu durum vesayetçi bir geleneğin oluşumuna da uygun ortam yaratmıştır (Heper, 2010, s.115).

Türkiye'de hala demokratikleşme tartışmalarının devam etmesi, demokratik kurumların varlığına rağmen, kurumsal ve toplumsal anlamda demokratikleşmenin içselleştirilemediğine işaret eder. Bunda toplumda hoşgörü ve uzlaşma kùltürünün eksikliği, birbirlerine ve kurumlara karşı güvensizlik, demokratik değer ve ilkelere karşı duyarsızlık gibi sosyo-psikolojik etkenler de söz konusudur. Nitekim Ersin Kalaycıoğlu da demokrasinin gelişebilmesini, demokratik rekabet ortamında toplumsal hoşgörü, başkalarıyla birlikte hareket edebilme,

birbirine ve demokrasinin kurum, kuruluşlarına güven, siyasi etkinlik duygusu, siyasi olaylara ilgi şeklinde etmenlere bağlamıştır (Kalaycıoğlu, 1996, s. 50-55). Türkiye’deki siyasal kültür, bireylerarası ve siyasi aktörlere güven², ortaklık kurma, dernekleşmeyi desteklemeyerek demokratik kültürün yerleşmesini yavaşlatmaktadır. Diğer yandan siyasi kültürdeki uzlaşma ve güven eksikliği, siyasi partilerin de uzlaşma kültürü içinde hareket etmesini güçleştiren önemli bir etkenlerdir. Tüm bu psikolojik ve sosyolojik etkenler, demokratik kültürün yerleşmesinin önündeki engellerden sadece bazılarıdır.

Bir toplumda siyasi hayatın nasıl olması gerektiği hakkında uzlaşma olanağının azaldığı ülkelerde, bölünmüş siyasi kültürden söz edilmektedir. Şehirleşme ve modernleşmenin yaygınlaşmasının yanı sıra küreselleşme dinamiklerinin etkilerinin sonucu olarak, merkez ve çok parçalı çevre ile ana siyasi kimlikler bölünerek çoğalmıştır. Böylece siyasi kültürümüz, toplumsal bölünmenin postmodern yapısı yani parçalı yapısıyla tanışmıştır. Bu bağlamda kimliklerin siyasi alanda bir temsiliyet aracı haline gelmesi ve merkez-çevre, sağ-sol, laik-anti laik ve etnik temeldeki dikotomilerin kimlik siyasetine zemin hazırlaması, Türk siyasi kültüründe var olan bölünmelerin parçalı yapısını daha da artırmıştır.

Kimlikler siyasetinin aşırılığı ve farklılıkları vurgulayan yapısı, siyasi kültüre yeni çatışma öğeleri katmaktadır. Siyasi kimliklerin temsili, demokratik kültür için elzemken; kimlikler siyaseti, siyasi kimliklerin meşruiyetine, temsiline ve toplumsal uyuma zarar vermektedir. En nihayetinde farklılıklara aşırı vurgu, gerçek toplumsal sorunların kamusal tartışma alanlarında gözden kaçmasına neden olmaktadır. Çatışmanın baskın olduğu siyasi kültürümüz ile uzlaşmaya dayanan demokrasi arasında görülen gerilim, toplumların “nasıl bir arada, özgür ve refah içinde yaşayacağı”na yanıt vermekten uzaklaşarak demokrasi kültürüne zarar vermektedir.

Kimlikler siyasetinin farklılıkları aşırılaştırması bir sorunken, diğer bir sorun da siyasi kültürümüzün ortalamadan sapan görüşlere karşı olmasıdır. Çünkü, siyasal elitlerin toplumu yönetmekte hak sahibi olduğu inancı, devleti kutsayan, toplumu ve bireyi ikinci plana atan bir bakış açısı demektir. Öte yandan, İlder Turan’a göre bireylerin kişiliğini bir topluluk içinde bulması, toplumun bireyden önce geldiği kabulü, aynı şekilde her talebin devlet tarafından karşılanması beklentisini de doğurmaktadır. Bu düşünce itibarıyla, özerk olamayan sivil toplum kuruluşlarının devlete bağımlılığı artmakta, yönetime örgütlü katılımı azaltmaktadır (Turan,1986).

Demokrasiye geçiş paradigmasının sona erdiği belirtilerek yapılan gri bölge ülkeleri kavramsallaştırılmasında özgür seçimler gerçekleşse de demokratik meşruiyet

2 Nitekim 2017-2020 dönemini kapsayan Dünya Değerler Araştırması’nda toplam 78 ülke içerisinde Türkiye’de halkın birbirine olan güveninin çok az olduğu ortaya çıkmıştır. Periyodik aralıklarla yapılan ‘Dünya Değerler Araştırması’nda Türk toplumu sürekli olarak insanların birbirine en az güvendiği toplumlar kategorisinde yer almaktadır. Sonuçlara göre Türk vatandaşları sadece aile bireylerine güvenebiliyorken, bazı kuzey Avrupa ülkelerinde yaşayanlar ise neredeyse ülkelerinin yarısından çoğunu aile bireyleri gibi görmekte ve güvenmektedirler. Bkz. Uluslararası Politika Akademisi. “Dünya Değerler Araştırması 7. Dalga Veri setindeki Türkiye Bulguları”, TEPAV/Günlük. “Türkler neden birbirine güvenmez?”.

açısından siyasi katılım ve demokratik hesap verebilirliğin çoğu zaman yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır. Vurgulanan bir diğer konu da bazı demokratik ülkelerde siyasi partilerin rekabet ortamlarının demokratik çerçevede gelişmesine olanak tanınmaması, siyasi partilerin kendini yenilememesi, yeni partilerin sisteme girişinde yaşadığı sorunlar ve kişisel lider partileri, ülkelerin siyasi kültürüne bağlanmaktadır. Bir ülkenin başarılı bir demokratikleşme gerçekleştirmesi, öncelikle siyasi elitlerinin siyasi niyetleri ve eylemlerinde alta yatan ekonomik, sosyal ve kurumsal koşullar ve miras, yani siyasi kültürle ilişkilendirilmiştir (Carothers, 2002, s. 6-21). Bu bağlamda Türkiye’de seçim sistemleri ve seçimlerle ilgili düzenlemeler içkin siyasi kültürün izlerini yansıtmaktadır. Türkiye uygulamalarında da seçme-seçilme düzenlemeleri, ülke ve yerel idarelerdeki seçim barajı şartları hakkındaki siyasi tartışmalar bilinmektedir.

Sartori için demokrasi tanımının belirlenmesi ve yurttaşlar tarafından anlaşılabilirliği çok önemlidir. Siyasal davranışlarımızda ve tercihlerimizde belirleyici olan, bizde oluşan demokrasi tanımı ve kavramıyla çok yakından ilgilidir (Sartori, 1996, s. 13). Sartori burada aslında siyasi kültüre işaret etmektedir. Öyle ki demokrasi hakkındaki yanlış ve eksik fikirler demokrasinin yanlış işlemesine yol açacak boyutta önemlidir. Demokrasiye yüklenen anlam farkı nedeniyle, seçim sistemleri ve seçmen ögesi dikkate alınarak yapılan çalışmalarda demokratik yöntem ve kurumlarla da ‘seçimle gelen krallar’ yönetimi ya da ‘halksız demokrasiler’ kavramsallaştırmalarının gerçekleşebileceği uyarısında bulunulmuştur (Duverger, 1986, s. 89). Örneğin, Türkiye’de demokrasinin seçim ve sandıktan ibaret görülmesi, bu türden eksik bir kavramsal anlayıştan kaynaklanmaktadır. Yine aynı şekilde Türkiye’de 1983’ten beri yürürlükte olan ülke genelinde uygulanan yüzde 10 seçim barajı da ülkemizde demokrasiye yüklenen anlamın yol açtığı farklı demokrasi uygulamalarına bir örnektir.

Çağdaş demokratik bir ülkede demokratik kültür, halkın geniş, adil siyasi katılımı ve temsili, insan haklarına saygı, hukuk devleti, siyasi iktidarın sınırlandırılması ve denetlenmesi gibi kriterlere sahip olmalıdır. Toplumda ve yönetimde meydana gelen sorunları ve krizleri çözmede başarılı bir sistem, demokratik kültürün hem bireyde hem sivil toplumda hem de tüm kurum ve kuruluşlarda bulunmasına bağlıdır. Ancak bugün Türkiye’de demokrasi adına üretilen çözümler, toplumun geniş gruplarının uzlaşması ile gerçekleştirilmediği için gerilimler krizlere dönüşmektedir.

Bugün siyasi kültürümüz, tarihsel süreçte süregelen siyasi sistemdeki patrimonyal ilişkiler, nepotizm, kliyalizm, lider odaklı siyaset anlayışı gibi olgularla şekillenmektedir (Taşkesen, 2011, s. 74-96). Diğer yandan yüzde 10 ülke seçim barajının farklılıkların temsilini engellemesi, sivil toplum kuruluşlarının demokratik hassasiyetlerden uzak baskı ve çıkar gruplarına evrimi gibi birçok etmen demokratik siyasal kültürün oluşumundaki olumsuz etmenlerdir. Bu bağlamda siyasi kültürümüz, daha çok çatışmacı, merkezizetçi, toplumu bireyin önünde gören seçkin anlayışta gerçekleşmektedir.

2. Demokrasi Kültürünün Sivil Toplum Gereksinimi

Demokratik bir toplumun tarihsel tecrübelerinden ürettiği siyasi kültürün, uzlaşma ve iletişim üzerine kurulu bir demokratik kültür inşa etmesi beklenir. Demokratik kültür, farklılıklara olanak tanıyan ve ılımlaştırıcı yapıyla demokrasinin de sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Diğer yandan yurttaşlık kültürü seviyesinin derecelenmesi temel alınarak yapılan ayırmda demokratik kültür, esas olarak katılımı aktifleştiren yurttaşlık rolüne sahip toplum üyelerinde gelişmektedir (Almond ve Verba, 1965, s. 9-19). Bu noktada bir ülkede yurttaş, toplum ve kendi çıkarları için ne yapması gerektiğini düşünüyor, aynı zamanda ulusal düzeyde çıkarlarını elde etmek için siyasal katılım yollarını geliştirebiliyorsa demokratik kültürün oturduğu söylenebilir. Bu bağlamda demokratik kültür, kamusal alanda bir araya gelen siyasal katılım ve örgütlenmeleri oluşturan sivil topluma gereksinim duymaktadır.

Demokratik sivil toplum, dış dinamikler açısından siyasal iktidara sahip olanların meşruiyete verdikleri önem oranında hukuksal çerçevesi çizilen siyasal, toplumsal, ekonomik özgürlüğe bağlı olarak gelişebilmektedir. Karşılıklı etki sürecinde sivil toplum; devletle toplum arasında, toplumun çıkarına dengeli bir muhalefet sağlamak, kamusal ahlak ilkeleri oluşturarak hayata geçirilmesini temin etmek, seçenekli bir temsil süreci oluşturarak örgütlü grupların taleplerini sisteme ulaştırmak, bu grupların çıkarlarını uzlaştırmak, demokratik değerleri yerleştirmek ve korumak şeklindeki işlevleri edinebilirse, demokratik siyasal sistemin ve yönetimin gelişmesine yardımcı olabilir (Gençkaya, 3/18. 1997, s. 103-104).

Sivil toplum, kavramsal olarak devletten ayrı, devletle ilişkide özerkliğe sahip olan ve toplumun üyeleri tarafından kendi çıkarlarını ve değerlerini korumak ya da yaymak için gönüllü olarak kurulan örgütlenmelerin oluşturduğu bir alandır (Caniklioğlu, 2007, s. 21). Aslında sivil toplumu devletin karşısında değil de siyasi iktidarla ilişkilendirmek daha doğru sonuçlar verebilmektedir. Siyasal iktidarın otoritesinden uzak aynı zamanda bağımsız sivil toplum, kendi kurumlarını da oluşturabilecektir (Caniklioğlu, 2007).

Sivil toplum, demokrasinin başlıca unsurlarından siyasi temsil ve siyasi katılımın bir toplumda örgütlenerek vücut bulmuş halidir. Habermas da sivil toplumun gelişmişliğinin demokrasiyi güçlendireceğine inanmaktadır. Sivil toplumun güçlü olmasının başlıca şartı ise demokrasinin olmazsa olmaz ilkelerinden güçler ayrılığıdır. Siyasi denetim mekanizmalarından sivil toplumun güçlü olduğu ve demokrasi kültürünün geliştiği toplumlarda diğer sosyal sistemlerin bağımsızlık ve özerkliği için güçler ayrılığı ile yetinilmemekte; çeşitli denge ve denetim sistemleri geliştirilmektedir. Kuşkusuz bunun için önce demokratik sivil toplumun oluşması gereklidir.

Sivil toplumun gerçekleşmesi önce bireyle başlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin gönüllü birliktelikler üzerine kurulması, bireyin önemini gözler önüne serer. Siyasetin toplum için yapılmasına zemin hazırlayan örgütlü ve etkili sivil toplumun gelişkinliği, devletin otoriter eğilimlerini de engelleyecektir. Nitekim sivil toplumun çoğulcu yapısının önemine dikkat çeken Köker, sivil toplumda sürekli meydana gelen hareketlenmeler,

birleşme ve örgütlenmelerin çoğulcu ve çeşitlilik içermesinin devletin despotik eğilimlerini gerçekleştirmesini olanaksızlaştıracakını savunmaktadır (Köker, 2004, s. 100).

Sivil toplumun gelişmesinde evrensel hukuk kurallarını geçerli kılan devletin varlığı, sivil hakların yasalar aracılığı ile güvence altına alınmış olması, başarıya ve liyakat usulüne göre kadroların var olması, yasalar karşısında eşitlikçiliği önde tutan düşünce ve inanç özgürlüğü temelinde din ve devlet işlerinin ayrılması gibi koşulların gerçekleşmesi de gerekmektedir (Yavaşgel, 2014, 49). Touraine de demokrasiyi korumak için devlet, siyasal ve sivil toplumun birbirinden ayrılmasının önemli ve gerekli olduğunu düşünmektedir.

Sivil toplum varlık ve eylem alanı olarak kamusal alanda hareket etmektedir. Habermas'a göre de bugün sivil toplumun merkezi, bizzat kamusal alan olmaktadır. Kamu ise ona göre bir akıl yürütenler ya da rasyonel müzakereciler grubudur. Kamusal alanda ortak sorunlar hakkında yapılan rasyonel tartışmalar ve müzakereler sonucu, ortak kanaat yani kamuoyu oluşur. Siyasal çerçevede siyasal kamunun başlıca iletişim ve kanaat üretme vasıtaları dernekler, partiler, kulüpler, seçimler ve meclislerdir (Habermas, 2018). Günümüzde sosyal alandaki medya ve dijital iletişim araçları da bir kamusal alan olarak nitelenmektedir. Sivil toplum, siyasal alandaki faaliyetlerinde devletin baskısına ve müdahalesine maruz kalmamalı, toplanma ve örgütlenme olanağına sahip olmalı, düşünceleri her şekilde açıklama ve yayma özgürlüğünü elinde bulundurmalıdır.

Demokratik sistemlerde ve demokrasi kültürünün yerleştiği ülkelerde temel gösterge, toplumun farklı kesimlerinin hak ve özgürlükleri güvence altına alınarak temsilinin gerçekleşmesidir. Siyaset yapıcılarının siyasi kurumların dışında sivil toplumla aracılanması ve örgütlenmesi, farklılıkları ve karşıtlıkları uzlaştıran çoğulculuk arayışı demokratik kültürün içselleştirildiği toplumlarda gerçekleşmektedir. Bu bağlamda demokratik kültürü içkinleştirmiş çoğulcu modelin en önemli öğelerinden biri kuşkusuz sivil toplumda gönüllülük esasına göre çıkarlarını artırmak isteyen örgütlenmelerdir. Dernekler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları, toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle haklarını savunarak taleplerini sunarak muhalefet edebilecekler, çoğulculuk farklı çıkar ve taleplerin kamusal dışavurumu, siyasi karar alma süreçlerini iletme olanak tanıyan bir kavram olarak demokratik kültürü de zenginleştirecektir (Köker, 2006, s. 199-210).

Demokrasi hiç şüphesiz bir değer olarak demokrasi kültürünü eylem ve tutumlarında yaşatan yurttaşlardan oluşan toplumlarda yaşayabilir. Nasıl ki kurumlar ve yapılar pratikte demokrasi kültürü olmadan uzun süre varlığını ve meşruluğunu sürdüremezse, demokrasi kültürü de kurumlar, yasalar ve yapılar onu desteklediği, elverişli alanlar sağladığı sürece varlığını koruyabilir. Bu kavramsal temelde birçok kuramcı demokrasi kültürünü destekleyecek alanların oluşumunda sivil toplumu ontolojik bir ön kabulde sahiplenmiştir. Ve bu nedenle bugün ve gelecekte ideal demokrasi teorilerini hayata geçirecek bir toplum, sivil toplum yapılanmaları olmadan tasavvur dahi edilememektir.

Demokrasinin işlerliği demokratik yasalar ve kurumların üzerinde yükselse de, kurumsal faktörler yeterli olmamaktadır. Demokrasi, demokratik kültürü yani yurttaşlarda demokratik değer yargı ve tutumların yaygınlaşmasını gerektirir. Bunun için bir toplumu oluşturan bireylerin hukukun üstünlüğüne, insan haklarına, kültürel çoğulculuğa inanmaları ve müzakere temelinde uzlaşma yeteneğini geliştirmeleri beklenmektedir. Öte yandan bir toplumun demokrasiye duyduğu ihtiyaç arttığı oranda demokratik kültürü benimsediği ve olanakları sağlamak için imkanlarını zorladığı da bilinmektedir. Bu nedenle demokrasinin, kültürünü oluşturmaya ve yetkinleştirilmesi için aynı zamanda siyasal, sosyal ve kültürel öğelerle desteklenmesi ve öğretilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda çoğulcu demokrasi anlayışına uygun demokratik açılım ve gelişmelere olanak tanıyan medya sistemi, yazılı, görsel, dijital tüm mecraları ile en elverişli kültür üreticisidir.

Küreselleşme ve neo-liberalleşme sonucu, kültürel ve sosyal alt grupların çoğulluğunda modern toplumların talepleri tek tip değildir. Bu bağlamda demokratik toplum ve yönetimler, tüm sosyal grup ve kültürlerin kendilerini ifade etmek imkanı bulduğu kapsayıcı, uzlaşmacı toplumlardır. Oysa çatışmacı siyasi kültürün egemen olduğu toplumlarda, siyasal çoğunluklar genellikle uzlaşma gereği duymamaktırlar. Ülkemizde de siyasi kültürümüze uygun şekilde yapılanmış devletten bağımsızlaşmayan veya ideolojik yapıda hareket eden, toplumsal iletişimi sınırlı, etkisiz sivil toplum oluşumları ve örgütleri demokrasi kültürünü geliştirecek özelliklere sahip görünmemektedir.

Bugün, sivil toplum küreselleşme, çok kültürlülük, kimlik politikaları ve ulus-devlet çerçevesinde yurttaşlık, kamusal alan ve demokrasi teorileriyle birlikte ele alınmaktadır (Odabaşı, 2005, s. 13-14). Küreselleşme ile ulus üstü ve uluslararası ekonomik aktörlerin siyaseti iktidarsızlaştırdığı iddia edilmektedir. Bu iddiaya göre modernitenin kurumu olan ulus-devlet, ekonomik, kültürel ve dolayısıyla siyasal anlamda kontrol alanlarını kaybetmektedir. Marshall Berman'ın ifadesinde "katı olan her şeyin buharlaştığı, kutsal olan her şeyin müstehcenleştirildiği" (Bauman, 2003, 136) bir çağ, aynı zamanda "tüm önceki dönemlerde yaşamış insanların tersine, bir süredir herhangi bir ortak idealimiz olmaksızın, hatta belki de hiçbir idealimiz olmaksızın yaşandığı bir çağ"dır (Simmel, 1968:15, aktaran Bauman, 2003, 150). Toplumsaldan uzaklaşarak bireyselleşmiş insanların daha iyi bir dünya ve daha iyi bir yaşam hayal etmeleri, irade göstermeleri ve inisiyatif geliştirmeleri güçleşmektedir. Şüphesiz yaşamı, toplumu ve dünyayı değiştirmek için en gerekli yolun siyaset yapmak olduğu düşünüldüğünde; bu noktada da sivil toplum kurumlarına gerek duyulmaktadır.

Yeni sivil toplum, Keane'e göre çoğulcu demokratik yönetimde kamuoyu oluşturma amacındaki baskı grupları, siyasi partiler, çıkar grupları, gönüllü kuruluşlar gibi her türlü toplumsal örgütlenme biçimidir. Devleti kendi yanına çekmek isteyen sivil toplum, siyasi iktidarın otoritesinden yerel temelde kurtulabilen ve kurumsallaşan bir konumdadır. Bu yönü itibarıyla despotizmin karşısında duran sivil toplum, kamusal duyarlılıklarla hareket eden, katılımcı yurttaşların girişimci ve inisiyatif geliştirdikleri bir toplumsal yapıyı ifade

etmektedir (Keane, 1994, s. 27-84). Yerel konumlarda güçlenmiş bir sivil topluma dikkat çekilen bu tanımlamada sivil toplumun kendini yönetme kabiliyetine olan güvenin, devlete olan hukuki bürokratik ihtiyaçları da azaltacağı düşünölmektedir.

Siyasi partilerin varlığı ve özgür seçimler, demokraside halkın yönetime katılmasının ön koşulu olmakla birlikte, seçim dönemleri aralarında yurttaşların yürütmenin faaliyetlerini, politikalarını ve Meclis'in aldığı kararları denetlemek ve etkilemek istemesi de doğaldır. İşte bu noktada, yönetenler ile yönetilenler arasında bir diyalog zemininin kurulması gereklidir. Diyalog zemininde örgütlenerek kurumsallaşan sivil toplumun, eleştirilerini ve fikirlerini ifade edebilmeleri bireyden daha etkili olmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, demokratik bir toplumda sağlıklı bir kamuoyu oluşumu için çeşitli çıkar ve baskı gruplarının, meslek örgütlerinin varlığı ve etkinliği elzemdir. Ancak sivil toplum örgütlerinin gerek birbirleriyle, gerek yönetim birimleri ve siyasi iktidarla kuracakları diyalogun ortak iyiliğe hizmet edebilmesi adına kendi işleyişinde de demokratik kùltüre uygun davranması gereklidir. Sivil toplum yapıları, demokratik unsurları kendi içinde barındırmalı, çoğulculuğa önem vermeli, denetleme, karar alma süreç ve tercihlerinde demokratik bir yöntem izlemelidir. Aksi takdirde çıkar birlikteliği ya da baskı grubu olabilmekte, demokrasiyi yönlendiren eğilimler gösterebilmektedir.

Farklılıkların aşırılaştırması sonucu, sivil toplum alanının olduğundan daha parçalı bir şekilde siyasal alana yansıtılması, sivil toplumun devleti sınırlandıran etki kapsamını zayıflatabilmektedir. Temsil aşamalarında aslında birlikte hareket edebilecek grupların her tür çıkar ve kimlik farklılığının büyütölmesi, sivil toplum içinde kapsayıcı özellikleri azaltmaktadır. Dışlayıcı özellikleri artan sivil toplum ile siyasal toplum arasındaki çizgi belirsizleştğinde sivil toplum, genel çıkarı gözetmeyen çıkar ve baskı grupları olarak hareket edebilmekte, demokratik süreçlere zarar verebilmektedir.

Sivil toplumun dışlayıcı unsurları içermesi, sivil toplum faaliyetlerinin siyasal alana eşitsiz yansımada etkindir. Etkenleri hazırlayan ise özellikle iletişim araçlarını ya da medya tekellerini elinde bulunduran ya da iş birliğinde olan çevrelerin olanaklarıdır. İletişim araçlarını kullanma olanağına sahip sivil toplum kuruluşları ya da örgütleri daha fazla siyasi temsil ve katılım göstermektedir. Sosyal ve ekonomik sistemlerdeki iktidar alanlarıyla bağlantılı kitle iletişim araçlarının kendisinin de bir iktidar aracı olduğú düşünöldüğünde, sivil toplumun kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan sorun daha da büyüme eğilimi gösterecektir.

Sivil toplum, hiç şüphesiz farklı demokrasi anlayışlarında olduğú gibi farklı yönetim biçimlerinde farklı biçimlerde görünmekte, farklı uygulamalar geliştirmektedir. Bu yönü itibariyle toplumsuz, kamusuz kendine özgü bir demokratikleşme süreci ile şekillenen siyasi kùltürden beslenen sivil toplumun, demokratik süreçlere olumsuz etkileri olabilmektedir.

Sonuç olarak, siyasi partiler içinde demokratikleşme, yönetimlerin şeffaf bir yapıya kavuşması, insan hakları, yargısal iyileştirme ve düzeltimlere kadar birçok başlıkta etkin olabilecek sivil toplum ile demokrasi çift yönlü bir ilişkiye sahiptir (Erdoğan, 2001). Sivil

toplum, tüm bu izlekte finansal, işlevsel ve yasal olarak devletten özerk, uzlaşmacı bir kültür içerisinde hareket eden, farklılıkları dışlayıcı veya çatışmacı bir söylemden uzak duran, kurumsal olarak denetlenebilen, temsilde alternatif yaratabilen, yerel düzeyde katılım içeren, kendi içinde demokratik bir yapının özelliklerine de sahip olmalıdır. Özellikle siyasi temsil ve katılımında sorun yaşayan toplumsal gruplar ve görüşlerin, kendini özgürce ifade etmesinde, taleplerde bulunabilmesinde, kamusal alanda müzakere sürecine katılmasında, medyada görünür olmasında ve kamuoyu oluşturabilmesinde de demokratik sivil toplum ve oluşumlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

3. Demokratik Kültürün Gelişiminde Medyanın Temsil Etkisi

Türk medyasında dönüşümler, ülkenin siyasi ve ekonomik hayatındaki büyük kırılmaların neden olduğu yapısal değişim süreçlerinden etkilenerek gerçekleşmiştir. Genel itibariyle toplumsal hayattaki tüm sosyal sistemler gibi medya sistemi de karşılıklı etki ve bağımlılık ilişkileriyle şekillenmiş; örtük çıkar ve çatışma durumlarına sahne olmuştur. Gelenen süreçten bakıldığında, Türkiye’de demokratik medya oluşumundaki sorunların temelinde Osmanlı’dan itibaren basın-devlet ilişkilerinin tarihsel arka planındaki kültürel ve kolektif hafızanın izleri bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’nin siyasi kolektif hafızası, siyasi kültürü, medyanın kurumsal yapılarının ekonomi-politik konjunktürde hareket etmesi, medya çalışanlarının ekonomik gerekçelerle editöryal bağımsızlıktan yoksun oluşu ve iktidar seçkinleriyle iç içe geçen ilişkileri, sivil toplumun etkisizliği ve demokratik işlev sergileyememesi, yurttaşlarının kamuoyu oluşturacak araçlardan uzak oluşu ve demokrasiyi kavrayıştaki eksiklikler medya-demokrasi ilişkisini anlamak için bir yapısal sorunlar yumağını oluşturmaktadır.

Türk medya sistemi yapısı, diğer sosyal sistemler gibi siyasi kültürün izlerini taşımaktadır. Bu durum, ülkemizde demokrasi kültürünün etkinliğe ulaşımında, yaşanan tarihsel ve güncel tüm sorunlarda, demokrasinin dördüncü güç tezindeki etkileri nedeniyle Türk medyasını sorumlu kılmaktadır. Öyle ki siyasi toplumsallaşmanın aracı medya olduğundan siyasi iletişimde, siyasi partilere bağımlı bir medya sisteminin, siyasi kültürümüzde var olan çatışmacı üslubu artırdığı düşünülmektedir. Oysa demokratik kültürü gelişmiş toplumlarda siyasi iletişimin hacmi ve yoğunluğu oldukça çoktur; aynı zamanda iki yönlü bir özelliğe sahiptir (Eyüpoğlu, 1999, s. 49). Ancak toplumsal taleplerin doğru, tarafsız ve çoğulcu bir şekilde müzakere edilerek, siyasi sisteme iletildiği bir iletişim sistemi, siyasi kültürün demokratikleşmesi yönündeki olumlu işlevini artıracak güce sahip olabilecektir. Türkiye’de ise sivil toplum kuruluşlarının haberlerdeki görünürlüğü yüzde 3’ü geçmemektedir (Kaya, 2016, s. 183).

İletişimin küreselleşmesi ve iletişim teknolojilerinin dijital alanda yeni olanakları nedeniyle hem siyasi hem de bir kültürel alan olan medya, siyasi gündemi aktarışı, siyasi ilgiyi artırışı ve kamuoyu ilişkisi göz önüne alındığında demokratik kültürün oluşmasında çok önemli bir öğedir. Günümüzde siyaset giderek medya alanları aracılığıyla kurulduğundan gündemin nasıl ve ne şekilde belirlendiği siyasi tutum, karar alma ve siyasi katılıma etkisi bakımından çok önemli hale gelmektedir.

Kùltürel Çalışmalar'da da metin-anlam-söylem analizlerine göre, gazetecilik toplumsal anlam ve kùltür üretmedeki işleviyle, iktidar ve egemenlik ilişkilerini üretmektedir. Medya örgütünün siyasi aktörlerin çatışmacı siyasi üsluplarını söylem sunumunda tercih etmeleri, siyasi kùltür bağlamında etkili olmaktadır. Türkiye'deki siyasi kùltürün karşıtlık ve çatışmacı unsurlarına, medya temsillerinde de sıklıkla yer verilmesi, demokrasinin uzlaşma özelliğinin medyada da gerçekleşmediğini göstermektedir.

Birçok görüşe göre Türkiye'de her türlü yönetim, çoğunlukla kliyalist ilişkilerle şekillenmiştir. Kliyalizmin olduğu ortamda ise 'rasyonel yasalotorite'den bahsetmek güçleşir (Hallin ve Mancini, 2004, s. 55-58).Siyasette olduğu kadar medya sisteminin içinde de bulunan kliyalizm, kendini oto sansür, gazeteci hakları, basın özgürlüğü ve editöryal bağımsızlık vb. birçok unsurla ve birçok alanda göstermektedir (Bağce, 2013). Bu nedenlerle, iktidar ve ana muhalefet ekseninde ve etkisinde sunulan medya söylemi, demokratik çoğulculuğu içermediğinden geçmişten gelen siyasi kùltürün sürekliliğini desteklemektedir.

Sosyo-ekonomik bir sistem olan medyanın söylemi de ülkenin siyasi kùltüründen etkilenmektedir. Ülkemizde kaynakların dağılımı konusunu bir rekabet ve çatışma alanı olarak gören araçsal yaklaşımla yapılan siyaset (Bağce,2007) medya dilini demokratik ölçütlerde olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle medya sisteminin sivil toplumun talep ve isteklerini iletim özellikleri, şekli ve çerçevesi demokratik kùltüre etkileri bakımından çok önemlidir. Medyanın demokratik kùltüre etkisi, siyasal alanı oluşturan aktörlerin temsili bağlamında da onu sorumlu kılmaktadır.

Demokrasi kuramcıları, demokrasinin şartlarından biri olarak özgür bir kamuoyunun varlığının gerekli olduğu konusunda hem fikirdirler. Demokrasi kùltürünün işlerlik kazanabilmesi için siyasal iletişim sürecinde, özgür ve bağımsız bir medya yapısı, bağımsız sivil toplum kuruluşları, rekabet halindeki farklı çıkar ve grupların oluşturduğu farklı kamular bulunmalıdır. Bir uzlaşma zemininde gerçekleşen tartışmalar sonucu yani demokratik öncüllerle kamuoyu oluştuğunda, Aristoteles'in ifadesiyle ortaklaşa bilgelik oluşturabilecektir.

Basın özgürlüğü tarihi ile demokrasinin gelişimini ve etkileşimini birlikte ele alan John Keane ise demokrasi kavramını sivil toplum kavramıyla bir bütün olarak ele almaktadır. Demokrasinin başlıca unsurlarından sivil toplum, demokrasi ve medya ilişkisinde temsil ve kamuoyu oluşturmak açısından önemli olduğundan, sivil toplumun siyasi gündeme ilişkin medya gündemine yansıyan haberleri, açıklamaları ve görüşleri bir toplumun demokratik kùltürünün niteliğini anlamak açısından önemli görülmektedir. Tüm bu nedenlerle Türkiye'de medya gündemine girebilen sivil toplum kuruluşlarının yapısı, medyanın baskı ve çıkar grupları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkinin niteliği yine demokratik kùltür kavramı temelinde sorgulanması gereken önemli bir nokta olarak dikkat çekmektedir.

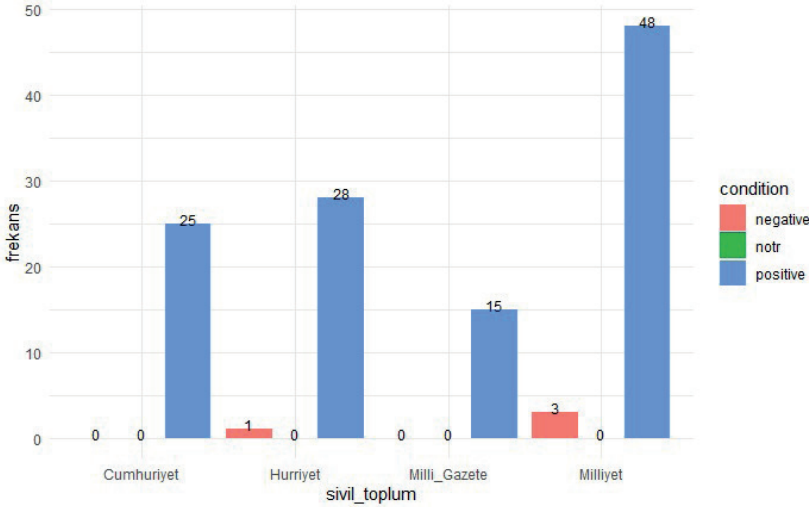
4. Araştırmanın Metodolojisi

Bu makalede, sivil toplum kurumlarından TÜSİAD'ın seçim barajı konusunda ürettiği içerikler incelenerek demokrasi kültürüne katkılarını sorgulamak amaçlanmıştır. Medya temsilinde gazetelerden merkez sol, sosyal demokrat, sol ve demokrat çizgide yayın yapan Cumhuriyet, 'Milli Görüş' çizgisindeki ve incelenen gazeteler içinde muhafazakar duruşuyla değerlendirilebilecek Milli Gazete, merkez ve merkez sağ çizgide nitelenebilecek Milliyet ve Hürriyet gazeteleri seçilmiştir. Ülkemizde merkez ve merkez sağ çizgi, geniş bir temsil alanı kapsadığından bu kategoride iki gazetenin seçilerek temsil kabiliyetinin en gerçekçi sonuçları vermesi hedeflenmiştir. Medya-demokrasi arasındaki ilişki bağlamında seçim barajı konusunda, 1983'ten 2021 Eylül ayına kadar olan süreçte, siyasal yönelimi farklı 4 ayrı gazetede yer bulan sivil toplum haberleri taranmış, bu bağlamda çok sayıda habere ulaşılamamıştır. Araştırma kapsamında sivil toplum frekansında dernekler, meslek örgütleri ve odaları, düşünce kuruluşları, sendikalar, araştırma şirketleri ve vakıfları ve bireysel sivil toplum girişimlerinin seçim barajı konusuna yaklaşımlarına ilişkin geniş bir tarama yapılmıştır. Araştırmada tüm gazetelerde seçim barajı konusu ile ilgili toplam 120 sivil toplum haberine ulaşılabilmektedir. Araştırmanın sınırlılığı kapsamında incelenen 56 TÜSİAD haberinden seçim barajlarının medyadaki temsiline ışık tutacak içerik elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada gazetelerin yazılı ve internet taramalarında görülmüştür ki, TÜSİAD en fazla sayıda haberleştirilen sivil toplum kurumudur. TÜSİAD, haber sayısındaki nicel üstünlüğünün yanı sıra diğer hiçbir sivil toplum örgütünün sahip olmadığı veya olamadığı siyaset ve medya gündemindeki etkin gücü nedeniyle de analiz edilmiştir. Öyle ki diğer sivil toplum kurum, kuruluş ya da örgütlenmelerin açıklamaları, daha çok siyasi gelişmelere tepki niteliğinde gerçekleşmiş; medya ve siyasette gündem ve kamuoyu oluşturamamıştır. Hiç şüphesiz bunda gazetelerin ideolojik duruş ve yayın politikasına göre yer verdikleri sivil toplum temsilcilerinin farklılaşarak dağınık bir yapı oluşturması da bir etkidir. Tüm bu nedenlerle makalede sivil toplumun medya içeriği olarak TÜSİAD'ın seçim barajlarına ilişkin açıklamalarını içeren basın bildirimleri ele alınmıştır.

Araştırmada seçim barajı teması üzerinden elde edilen veriler, yeni nitel veri analiz tekniği programlarından SPSS tabanlı R Studio programı altyapısından yararlanılarak sayısallaştırılmıştır. Sivil toplumun medya temsilindeki niteliğine dair analiz için, önce gazetelerdeki sivil toplum kuruluşlarının toplam haber sayısı, ardından TÜSİAD'ın haber sayı verileri grafiklere dönüştürülmüştür. Baskın ve etkili bir sivil toplum kuruluşunun demokrasi kültürüne etkileri bağlamında, 4 farklı gazetede seçim barajına yaklaşımını konu olan haberler arasından içeriği bu bağlamda yeterli 56 haber incelemeye tabi tutulmuştur. TÜSİAD haberlerinin sunumundaki farklılıklar, farklı çizgide yayın hayatına devam eden gazetelerin ideolojik ve siyasi eğilimlerinin TÜSİAD'ın söyleminin medyada ele alınışına ve ürettiği içeriğe de yansımıştır.

5. Araştırmanın Bulguları

Türkiye’de sivil toplumdan ne anlaşıldığı, hangi alanlarda hareket ettiği demokratik temsil ve katılım unsurlarını nasıl ve ne oranda gerçekleştirebildiği medya temsili baz alınarak incelendiğinde demokratik kültürü içkin bir toplum görünürlüğüne tam olarak ulaşamadığına ilişkin görüşler ağırlık taşımaktadır. Ülkemizde sivil toplum kurumları ve oluşumların, sivil toplum kavramının içerdiği demokratik işlevi yerine getirip getirmediği sık sık sorgulanmaktadır. Türk siyasi kültürü ve siyasi alanının demokratik bağlamdaki yansımaları, sivil toplum alanında da kendini göstermektedir. Kurumsallaşan sivil toplum kurum ve kuruluşların ise örgütlü çıkar ya da baskı grupları olarak işlev sergilediği görülmektedir. Nitekim TÜSİAD kendini ‘Türkiye’nin en etkili, bağımsız, entelektüel çizgisi sağlam, sivil toplum kuruluşu ve aynı zamanda bir baskı grubu’ olarak tanımlamıştır.³

Grafik 1. Sivil Toplum Örgütlerinin Seçim Barajı Haber Dağılımı

Araştırmanın sınırlıkları kapsamında Cumhuriyet, Milli Gazete, Milliyet ve Hürriyet gazetelerinde seçim barajı konusu ile ilgili toplam 120 sivil toplum haberine ulaşılabilmektedir. Çalışma, Türkiye’de demokrasi adına çok önemli etki ve sonuçları görülen seçim barajı konusundaki sivil toplum haberlerinin medya temsilinde yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. 2001 ve 2002’deki sadece üç TÜSİAD haberinde koalisyon gerekçe gösterilerek seçim barajının indirilmesine yönelik olumsuz yaklaşım sergilendiği, derneğe ait diğer tüm haberlerde seçim barajının düşürülmesinin savunulduğu saptanmıştır. Tüm sivil toplum haberlerinin yarısına yakınının TÜSİAD’a ait olması yine sivil toplumun çoğulcu yapısıyla ters düşmektedir. Genel olarak gazetelerdeki seçim barajına ilişkin medyaya yansıyan sivil toplum haberlerine bakıldığında TÜSİAD’a Milli Gazete hariç, diğer tüm gazetelerde geniş şekilde yer verildiği

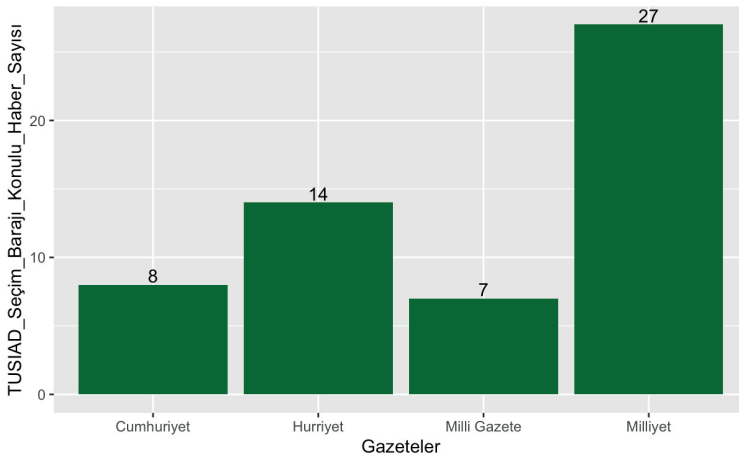
3 Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ümit Boyner’in 40. Genel Kurul Toplantısı Konuşması”, 2010.

tespit edilmiştir. Ancak Milli Gazete’de de en çok haberi yapılan sivil toplum kuruluşu TÜSİAD’dır. TÜSİAD’ın haberlerinin söylem ve açıklamalarında öne çıkarılan ya da başlığa çekilenlerin gazetelerin yayın politikası ya da ideolojik duruşuna göre değiştiği dikkat çekmiştir.

Analizde öncelikle dikkat çeken sivil toplum haberlerinin 2010’dan sonra arttığıdır. Hürriyet ve Milliyet’in yayın politikasının değişikliği ve söylem farklılığı ise özellikle 2011’den sonraki yayınlarında belirginleşmiştir. Bireysel sivil toplum eylemi olarak, 2013’te seçim barajlarının indirilmesi için İstanbul’dan Ankara’ya yürüyüş eylemi yapan Aylin Kotil, Milli Gazete hariç diğer üç gazetede haber konusu olmuştur. Kotil’in protesto yürüyüşü, Cumhuriyet’te Ümit Zileli, Orhan Bursalı, Nilgün Cerrahoğlu, Milliyet’te Melih Aşık, Mehveş Evin’in makalelerinde desteklenmiştir. Sivil toplum temsilcilerinin ve aydınların açıklamalarının, muhtıra ya da anayasa değişikliği gündem olduğu zamanlarda arttığı görülmüştür. En baskın sivil toplum örgütü olarak TÜSİAD’ın siyasi parti ziyaretleri, anayasa çalışmaları ve teklifleri, hükümet eleştirileri Türkiye’nin sorunlarına yönelik çözüm önerileri çok sık haber konusu olmuştur. Bu çerçevede TÜSİAD’ın genel olarak 2005, 2007 ve 2010 tarihlerinde siyasi gündemi etkileyen ve oluşturan medya temsili güçlü görünmektedir.

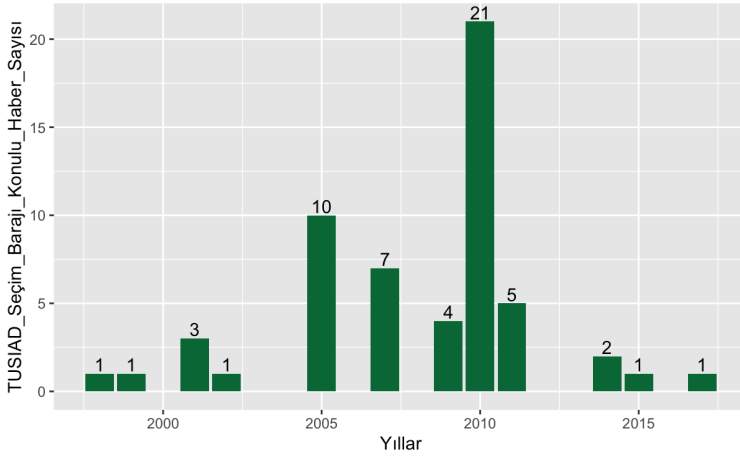
5.1. Sivil Toplum Kuruluşu TÜSİAD’ın Demokratik Kültüre Etkilerinin Medya Temsilinde Değerlendirilmesi

Aşağıdaki grafikte TÜSİAD’ın seçim barajı ile ilgili görüşlerinin Cumhuriyet, Hürriyet, Milli Gazete ve Milliyet’te kapsanma sayıları yer almaktadır. Seçim barajları kanunun yürürlüğe girdiği 1983 yılından 2021 Eylül ayına kadar ki TÜSİAD’ın seçim barajına ilişkin haberlerinde Milliyet, yirmi yedi haberle birinci sırada yer almaktadır. Milliyet’i on dört haberle Hürriyet, ardından birbirine yakın oranlarda Cumhuriyet ve Milli Gazete takip etmektedir.

Grafik 2. TÜSİAD’ın Seçim Barajı Haber Dağılımı

Basılı ve internet gazetelerindeki incelemelerde TÜSİAD haberlerinin belirli yıllarda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Haber yoğunluğunun genellikle anayasa teklifleri, çalışmalar, değişiklikleri ve demokratikleşme paketlerinin tartışıldığı seçim öncesi dönemler olması dikkat çekmiştir. Grafikte TÜSİAD'ın seçim barajına ilişkin açıklamalarının bulunduğu haberlerde sırasıyla 2005, 2007 ve 2010 yılları diğer yıllara göre haber sayısının fazlalığı ile ön plana çıkmıştır. TÜSİAD'ın en yüksek sayıda haberinin yayınlandığı 2010'den sonra seçim barajına dair açıklamalarının her geçen yıl azaldığı fark edilmiştir.

5.1.1. Cumhuriyet Gazetesi'nde TÜSİAD'ın Medya Temsilinin Değerlendirilmesi

Cumhuriyet Gazetesi taramalarında dijital sistemde yapılan sözcük taramalarıyla basılı gazete haberleri arasında eşleşmelerde yaşanan sorunlar nedeniyle, diğer gazetelerin arşivlerindeki seçim barajının gündem olduğu tarih aralıkları göz önünde bulundurularak, basılı gazete arşivi incelenmek ve yazılmak zorunda kalmıştır. Cumhuriyet, TÜSİAD ile ilgili haberlerde 'patronlar kulübü' ifadesini kullansa da derneğin yeni başkan seçimlerini birinci sayfadan vermiştir. 22 Aralık 2005'te Türkiye'nin siyaset gündemine oturan TÜSİAD ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in barajın indirilmesi önerisinin iktidar ve Meclis'teki muhalefetten destek bulamadığı belirtilmiştir. 20 Ocak 2007'de "TÜSİAD'dan Rapor" başlığında Türkiye'de demokratikleşme serüveninin incelendiği ve geleceğe ilişkin önerilerin yer aldığı raporda seçim barajının temsilde adaleti tümüyle ortadan kaldırdığı vurgulanmıştır. "Seçim Barajı Düşürülmeli" başlıklı haber yine birinci sayfadan verilmiştir.

22 Ocak 2010'da gazetenin birinci sayfasında "Ülkede Demokrasi Açığı Var" başlığı atılmıştır. Haberde TÜSİAD Başkanı Ümit Boyner'in, darbe anayasasıyla yönetilmeyi içlerine sindirmediklerini ve seçim barajının kaldırılmasını istediği belirtilmiştir. 2010'daki diğer haberlerde, "Yeni Anayasa Şart", "Yeni Anayasa ile İlgili Talepler", "Kürt Sorunu

‘‘Çözölmeli’’, ‘‘Siyasi Partiler Yasası Hemen Değişmeli’’, ‘‘Üç Bölteni Üç Birleştiren Yapalım’’ başlıklarıyla TÜSİAD Başkanı Boyner’in seçim sisteminin değişmesi ve seçim barajının indirilmesi ile ilgili açıklamaları, siyasi partileri ziyaretleri haberleştirilmiştir. BDP yöneticilerinin TÜSİAD’ı ziyaret haberinde Boyner, ‘demokrasi açığı’ sorununun bir işareti olarak seçim barajının mutlaka değiştirilmesini istemiştir.⁴

5.1.2. Hürriyet Gazetesi’nde TÜSİAD’ın Medya Temsilinin Değerlendirilmesi

Hürriyet Gazetesi’nde de sivil toplum kapsamında en çok TÜSİAD haberlerine yer verildiği saptanmıştır. Gazete, özellikle ekonomi sayfasında TÜSİAD’a geniş yer ayırmıştır. 22 Aralık 2001’de ‘TÜSİAD: İyi Rüzgar Yakaladık Aman Rotayı Doğru Seçelim’’ başlıklı haberde TÜSİAD YİK Başkanı Muharrem Kayhan, SPY ve seçim sistemi değişikliklerini içeren reformların bir an önce hayata geçirilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Sezer ve Başbakan Ecevit’e sunulan TÜSİAD anketinden lider sultanının çıktığı belirtilmiştir. Barajın indirilmesi ve olası koalisyon hükümetlerine karşı tepki olarak siyasi gündeme ilişkin, 26 Eylül 2002’de ‘‘TÜSİAD: Popülizm yapmayın’’⁵ ve 5 Kasım 2002’de ‘‘Baraj İnerse Altı Partili Koalisyon Olur’’⁶ başlıkları atılmıştır.

Baraj konusu temelinde siyasi iktidarla yaşanan gerginlik nedeniyle de 20 Aralık 2005’te gazete ‘‘Sezer ve TÜSİAD Aynı Görüşte: Seçim Barajı Düşürölsün’’⁷ 22 Aralık’ta ‘‘TÜSİAD 8 Yıl Önce Baraj Yüzde 5 Olsun Demiş’’⁸ 24 Aralık’ta TÜSİAD Başkanı Ömer Sabancı’nın, ‘‘Sabancı: TÜSİAD 35 Yıldır Çizgisini Hiç Değiştirmede, Doğruları Söyledik, Söyleyeceğiz’’⁹ açıklamalarına yer vermiştir. Seçim sisteminin siyasi istikrarın yanı sıra temsilde adaletle bileştirilmesi gerektiğini belirten Sabancı, yüksek seçim barajı ile seçime gitmenin temsilde çarpıklığın artarak sürmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir. 2007 yılı 7 Mayıs’ında, ‘‘TÜSİAD Anayasa Değişikliğine Karşı’’ başlığı atılırken, 2 Ekim 2009 yılında Kürt açılımı ile ilgili yorumlarda bulunan TÜSİAD YİK Başkanı Mustafa Koç’un ise ‘‘Açılıma Barajdan Başlayın’’ sözleri ön plana çıkarılmıştır.¹⁰

Özellikle 2010 yılında medya gündemine yansıyan çok sayıda TÜSİAD haberi tespit edilmiştir. Gazetenin ekonomi bölümünde 16 Şubat 2010’daki tam sayfa haberde, siyasi gündemle ilgili birçok konuda yorum yapan TÜSİAD Başkanı Ümit Boyner, yüzde 10’luk seçim barajının çağdışı olduğunu ve sadece Türkiye’de olduğuna dikkat çekerek oranın, ülkede temsili demokrasinin ve yeni anayasanın önünde çok önemli bir engel olduğunu vurgulamış, 2011 seçimlerinin yüksek barajla yapılmamasını tavsiye etmiştir.¹¹ Gazetenin ekonomi yazarlarından Vahap Munyar’la 9 Mart 2010’daki yeni anayasa, seçim sistemleri ve

4 Cumhuriyet Gazetesi. ‘‘TÜSİAD’dan BDP’ye baraj desteği’’, 12 Ocak 2011.

5 Hürriyet Gazetesi. ‘‘TÜSİAD: Popülizm yapmayın’’, 25 Eylül 2002.

6 Hürriyet Gazetesi. ‘‘Baraj % 5 olsaydı 7 parti TBMM’deydi’’, 5 Kasım 2002.

7 Hürriyet Gazetesi. ‘‘Sezer ve TÜSİAD aynı görüşte: Seçim barajı düşürölsün’’, 20 Aralık 2005.

8 Hürriyet Gazetesi. ‘‘TÜSİAD 8 yıl önce baraj yüzde 5 olsun demiş’’, 22 Aralık 2005.

9 Hürriyet Gazetesi. ‘‘Sabancı: TÜSİAD 35 yıldır çizgisini hiç değiştirmede’’, 23 Aralık 2005.

10 Hürriyet Gazetesi. ‘‘TÜSİAD: Vergi kurumu siyasallaşılıyor’’, 1 Ekim 2009.

11 Hürriyet Gazetesi. ‘‘Bizim moralimiz iyi ama seviyesiz tartışmalar Türkiye’ye yakışmıyor’’, 16 Şubat 2010.

seçim barajları konulu röportajı “TÜSİAD: Anayasa Referandumunu Meşru Ama Tek Başına Konuyu Çözmez” başlığıyla tam sayfa yayınlanmıştır.

TÜSİAD’ın çıkardığı Görüş Dergisi’nin ilgi uyandıran “Anayasa Değişse de Siyaset Değişmeyecek” sloganı ile yayın hayatına geri dönmesi, “TÜSİAD’dan İlginç Tepki”, “TÜSİAD: Liderlerin Klamı Var Seçmen İradesi Tesadüfe Bağlı”¹², “TÜSİAD: Bu Paket Yetmez Anayasa Tümüyle Değişmeli”¹³ başlıklarıyla haberleştirilmiştir. Bu haberlerde de TÜSİAD’ın seçim barajlarının indirilmesine yönelik görüşleri bulunmaktadır. 3 Mart’taki haberde Boyner, çağdaş demokrasilerde özellikle AB bölgesinde böyle bir baraj düzeyinin olmadığını ifade ederek, “Herhalde kafalarında oluşturdukları bir ideal seçmen tercihi şablonu var. Yüzde 3’lük, 5’lik, 8’lik tercihlerin kayda değer olmadığı kanaatindeler. Çağdaş demokrasilerde son derece meşru zemin bulmuş koalisyonların askeri müdahaleyi tetikleyeceği düşüncesine kadar uzanan, sağlıklı olmaktan çok uzak bazı görüşleri bile duymak mümkün.” demiştir. 26 Mart’ta Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek’in TÜSİAD’ı ziyaretinde ise Boyner, çağdaş ve bütünlüklü bir anayasa reformunun başat ön şartı olarak seçim sistemi ve SPY’nin değiştirilmesini isteyerek, 2011 seçimlerinde yüzde 10 seçim barajının indirilmesini ve önseçimin zorunlu olmasını önermiştir.

Hürriyet, 9 Mayıs 2014’te TÜSİAD Başkanı Haluk Dinçer’in, seçim sistemine ilişkin açıklamalarından “TÜSİAD Başkanı Dinçer: Hükümetin Programıyla Çelişkimiz Yok”¹⁴ sözlerini başlığa taşımıştır. Dinçer düzenlediği basın toplantısında TÜSİAD olarak seçim barajının yüksek olduğunu düşündüklerini ifade ederek, temsilde adaletin istikrar ortamının kalıcı olmasının sağlanmasındaki önemine dikkat çekmiştir. Dinçer ayrıca yeni anayasa, çözüm süreci gibi önemli çalışmaların, yüzde 51 çoğunluğuyla çözülebilecek konular olmadığı ve geniş toplumsal kesimlerce desteklenmesi gerektiğinden hareketle temsilde adaleti önemsediklerini belirtmiştir.

8 Haziran 2015’te “Buzlar Eridi” başlığı, seçimlerin ardından Ankara’daki temaslarını tamamlayan TÜSİAD heyetinin, siyasi iktidarla 6 ay sonra bir araya gelmesi haberinde kullandığı başlıktır. TÜSİAD’ın, yeni hükümetten öncelikli beklentilerinden biri de yüzde 10’luk barajla temsilde adaleti engelleyen seçim sisteminin ve SPY’nin değiştirilmesidir. 17 Nisan 2017’de ise “Reform Talebi” başlıklı haberde, Türk iş dünyası temsilcilerinin ekonomik ve yapısal reformların, referandum sonrası Türkiye’nin gündemine alınmasını istediği belirtilmiştir. TÜSİAD’ın demokrasi başlığındaki önerilerinden biri seçim barajının temsil zenginliğine adil ve en üst seviyede olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesidir.¹⁵ Gazete yazarlarından 2005’te Ahmet Hakan, Erdal Sağlam, Yalçın Doğan ve 2007’de İler Türkmen, TÜSİAD’ın siyasi gündem oluşturan çalışma, öneri ya da açıklamalarına köşe yazılarında değinmiştir.

12 Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD’dan ilginç tepki”, 30 Mart 2010.

13 Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD: Bu paket yetmez Anayasa tümüyle değişmeli”, 26 Mart 2010.

14 Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD Başkanı Dinçer: Hükümetin programıyla çelişkimiz yok”, 5 Eylül 2014.

15 Hürriyet Gazetesi. “Reform talebi”, 16 Nisan 2017.

5.1.3. Milli Gazete’de TÜSİAD’ın Medya Temsilinin Değerlendirilmesi

Milli Gazete’de tespit edilen ilk haber 21 Nisan 1999’daki ‘‘TÜSİAD’dan Seçim Değerlendirmesi’’ başlığı ve derneğin reform beklentisi olmuştur. 24 Aralık 2005’teki AKP Hükümeti ile aralarındaki ‘‘seçim barajı’’ tartışmalarına ilişkin TÜSİAD Başkanı Ömer Sabancı’nın açıklamaları, ‘‘Horoz Dövüşüne Devam’’ başlığıyla verilmiştir.¹⁶ Gündeme dair gelişmeler, gazete tarafından ‘‘TÜSİAD Ne İstiyor’’ başlığında değerlendirilmiştir. Yazıda TÜSİAD’ın açıklamalarının, hükümetlerin kendilerini bakmaya zorunlu hissettiği garip bir ayna rolünü üstlendiği ifade edilmiştir. Derneğin seçim barajının düşürülmesine ilişkin açıklamalarının gündemin merkezine oturması, TÜSİAD ile birlikte hareket eden medyanın iş birliğine bağlanarak, Cumhurbaşkanı Sezer’in sözlerinin ‘‘büyük sermaye’’ ile aynı yönde olmasına dikkat çekilmiştir. ‘‘AKP’nin yanına ‘kontrol edici partner’ yerleştirme projesi’’ şeklinde nitelenen seçim barajının indirilmesi önerisinde amacın, olası bir seçimde baraja takılabilecek en az bir sağ partinin koalisyon ortağı olmasını sağlamak olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca önerinin diğer bir nedeni olarak da AB’nin baskısı sonucu DEHAP çizgisinin Meclis’te olmasının öngörüldüğü ifadeleri, günümüzde varlık bulmuş öngörülü tespitler olarak dikkat çekicidir.¹⁷ Gazetede TÜSİAD’ın gündem oluşturan açıklamalarına ilişkin yapılan bir değerlendirmede, ‘‘TÜSİAD Aciz Hükümetlere İtiraz Eder’’ başlığıyla verilmiştir. Dernek açıklama ve raporlarıyla ele alınarak, köşe yazarları tarafından da değerlendirilmiştir. 7 Mayıs 2007’deki ‘‘Anayasa Değişikliği Seçim Sonrasına Kalsın’’ başlığında TÜSİAD’ın, parlamenter sistemle ilgili ana değişiklikleri kapsayan Anayasa paketinin, yeni Meclis tarafından ele alınması gerektiğini bildirdiği duyurulmuştur.¹⁸ 19 Ağustos 2009’da İçişleri Bakanı Beşir Atalay ile TÜSİAD Başkanı Arzu Yalçındağ’ın görüşmesi, 25 Mart 2010’da ‘‘TÜSİAD: Anayasa Tümüyle Değişmelidir’’¹⁹ başlıkları da TÜSİAD’ın seçim sistemi, siyasi partiler yasası, Anayasa’ya dair açıklamalarını içermektedir. Gazete taramalarında seçim barajlarının düşürülmesine ilişkin 37 makale yazdığı tespit edilen gazete yazarı Abdulkadir Özkan, 25 Aralık 2005’teki ‘‘Toplumsal Manipülasyon’’ başlıklı yazısında yüksek vergileri, işsizliği, verimsizliği konuşmayan TÜSİAD’ın seçim barajını konuşarak kamuoyunu manipüle ettiğini ileri sürmüş, Cumhurbaşkanı Sezer’in TÜSİAD’ın açtığı bir tartışmada taraf olmasını eleştirmiştir.

5.1.4. Milliyet Gazetesi’nde TÜSİAD’ın Medya Temsilinin Değerlendirilmesi

Milliyet Gazetesi arşiv sisteminde 1950-2007 yılları ve Milliyet İnternet Gazetesi’nde ise 2015-2021 tarih aralığında haber taranabildiğinden en yüksek sayıda sivil toplum ve TÜSİAD haberi bu gazetede çıkmıştır. TÜSİAD’ın gazetede seçim barajı ile ilgili siyasette gündem oluşturan çok sayıda haberi ve röportajı mevcuttur. Tespit edilebilen ilk haber TÜSİAD Başkanı Muharrem Kayhan’ın 9 Eylül 1998’deki yaptığı açıklamada iki turlu seçimi gündeme

16 Milli Gazete. ‘‘Horoz dövüşüne devam’’, 24 Aralık 2005.

17 Milli Gazete. ‘‘TÜSİAD ne istiyor’’, 23 Aralık 2005.

18 Milli Gazete. ‘‘Anayasa değişikliği seçim sonrasına kalsın’’, 7 Mayıs 2007.

19 Milli Gazete. ‘‘TÜSİAD: Anayasa tümüyle değişmelidir’’, 25 Mart 2010.

getirerek seçim barajının yüksekliğini dile getirdiği haber olmuştur. 2001 yılı 8 Haziran'ında "TÜSİAD Raporundan Farklı Sesler"²⁰, 22 Aralık'ta derneğin hazırladığı "Seçim Sistemi" raporu haber konusu olurken, 27 Aralık 2001'de raporun sonuçlarını açıklayan TÜSİAD Başkanı Tuncay Özilhan'ın "Siyaset Çözüm Yaratmalı..." sözleri başlıkta kullanılmıştır.²¹ Ayrıca, 18 Kasım 2001'de TÜSİAD üyesi Sakıp Sabancı'nın barajın indirilmesinin Türkiye'yi istikrarsızlığa mahkum edeceği²² şeklindeki sözleri de haberleştirilmiştir.

Türkiye'nin siyaset gündemine oturan TÜSİAD ve Cumhurbaşkanı Sezer'in barajın indirilmesi önerisi, 21 Aralık 2005'te "Seçim Barajı Yüzde 5 Olsun", 22 Aralık 2005'te "Baraja Kırmızı Işık" başlıklarında verilmiştir. 20 Ocak 2007'deki "Kürtçe, Okullarda Seçimlik Ders Olmalı"²³ başlığındaki haberde 10 yıl önce dernek tarafından yayımlanan "Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri" raporunun güncellendiği belirtilerek, "Yüzde 10 ülke barajı temsilde adaleti önlüyor. 2002 seçimlerinde kullanılan oyların yüzde 46'sı TBMM'de temsil edilmedi. Ülke barajı yüzde 4-5 seviyesine düşürülmeli." ifadeleri kullanılmıştır.

1 Ekim 2009 yılındaki haberde derneğin Yüksek İstişare Konseyi (YİK) toplantısının gündem maddelerinden birinin seçim barajı olduğu belirtilirken, 27 Aralık 2009'da ise TÜSAD Başkanı Boyner'in seçim barajının yüzde 5'e düşürülmesi önerisi paylaşılmıştır.²⁴

2010 yılında TÜSİAD'ın ülke seçim barajına ilişkin birçok açıklaması Milliyet Gazetesi gündeminde de kendine yer bulmuştur. TÜSİAD Başkanı Ümit Boyner'in açıklamaları, 'Görüş' dergisinin yeniden sahneye çıkması ve siyasilerle karşılıklı yapılan ziyaretlerde seçim barajı konusu haber içeriğinde sunulmuştur. TÜSİAD Başkanı, 21 Ocak 2010'de "Türkiye'de Demokrasi Açığı Var" başlığında "Temsil adaleti kavramıyla alay edercesine bu yüzde 10'luk seçim barajı hemen kaldırılсын istiyoruz. Partilerimizi oligarşik yapılara döndüren, onların toplumsal kesimlerle organik bağ kurmalarını önleyen SPY ve seçim yasasından bir türlü bunları değiştirmeyen zihniyetten şikayetçiyiz." demiştir.²⁵ 15 Şubat 2010'da ise Boyner, TÜSİAD için öncelikli konunun anayasa reformu olduğunu belirterek, yeni anayasanın uzlaşma zemininde yapılabilmesi için temsil gücü yüksek bir meclisin gerekliliğine değinerek, "Bu barajlarla olmaz. Böyle bir parlamento ile demokratikleşmeye gidemezsiniz. Bu demokratik bir parlamenter sistemi göstermez." sözlerini kullanmıştır.²⁶

26 Mart 2010'da "Paket Demokrasi Açığını Kapatamaz" başlığında Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek'in TÜSİAD'ı ziyareti haberleştirilmiştir. Boyner, Çiçek'e Türkiye'nin demokrasi açığı bulunduğu belirtilerek, ülke seçim barajının ivedilikle düşürülmesi gerektiği

20 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD raporundan farklı sesler", 8 Haziran 2001.

21 Milliyet Gazetesi. "Siyaset çözüm yaratmalı...", 27 Aralık 2001.

22 Milliyet Gazetesi. "Kısa... Kısa...", 18 Kasım 2001.

23 Milliyet Gazetesi. "Kürtçe, okullarda seçimlik ders olmalı", 20 Ocak 2007.

24 Milliyet Gazetesi. "Türklerle Kürtlerin kardeşlik mayası bozulmadan kavga bitmeli", 27 Aralık 2009.

25 Milliyet Gazetesi. "Türkiye'de demokrasi açığı var", 22 Ocak 2010.

26 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD: Öncelikli konu Anayasa reformudur", 15 Şubat 2010.

ve önseçimin zorunlu olması yönünden değişiklik yapılması önerisinin yanı sıra, 2011 seçimlerine antidemokratik SPY ve çağdaş demokrasilerde örneği bulunmayan yüksek baraj ile kesinlikle gidilmemeli şeklindeki görüşünü belirtmiştir.

31 Mart 2010'da "TÜSİAD'ın Görüş Dergisi Tekrar Yayında" başlığında da Boyner, Türkiye'nin, bir genel seçimi daha yüzde 10'luk baraj ve "sadece genel merkezlerin iradesine bağlı bir aday belirleme yöntemi" ile gerçekleşmemesi gerektiğini savunmuştur. "Kuvvetler Ayrılığı Vurgusuna Eski Başkanlardan Destek" başlıklı haberde ise TÜSİAD'ın eski başkan ve yöneticilerinin de seçim barajı düşürülmedikçe, anayasa değişse de istenilen demokratikleşmenin yakalanamayacağını vurgulayan görüşleri desteklediği ifade edilmiştir.²⁷

27 Nisan 2010'da "TÜSAD Başkanından Siyasilere Çağrı" ve "Oldu Olacak Barajı Yüzde 30'a Çekelim Tek Parti Kalsın" başlığında da Boyner, "Sürekli, TÜSİAD olarak baraj ve SPY üzerinde duruyoruz. Çünkü istikrar diyor başka bir şey demiyorlar. Partilerde lider politbürosu var. Tüm partiler lider sultasından da memnun. 4 senede bir halka gidip oy ver diyorlar. Orada da yüzde 10 barajı var. İnsanlar temsil edildiğini hissetmiyor. Biz şu anki sisteme gerçek demokrasi diyemeyiz." şeklinde görüşlerini belirtmiştir.²⁸

2010'da Boyner'in seçim barajına ilişkin yaptığı açıklamalarla ilgili diğer haber başlıkları şunlardır: 30 Mart 2010'da "Türkiye Bir Seçimi Daha Yüzde 10 Barajıyla Geçirmemeli"²⁹ ve "TÜSİAD'dan Radikal Çıkış"³⁰, 24 Mayıs 2010'da "Yüzde 10 Barajı Temsil Kabiliyetinden Çok Uzak" ve 28 Ekim 2010'da "Paralel Düşünüyoruz"³¹

2011'de gündeme gelen TÜSİAD'ın yeni anayasa çalışması önerisindeki maddelerinden biri seçim barajı ile ilgilidir. 12 Ocak 2011'de "TÜSİAD'dan BDP'ye Seçim Barajı Desteği"³² haberinden sonra 22 Mart 2011'de yayınlanan haberde, 2011 seçimlerinde uygulanacak daha düşük bir barajla yeni anayasayı kabul edecek Meclis'in temsil gücünün artacağı maddesine yer verilmiştir.³³ 23 Mart 2011'de Yüksek İstişare Konseyi (YİK) toplantısında yeni anayasa çalışmasının kamuoyuna açıklandığı belirtilirken, TÜSİAD YİK Başkanı Erkut Yücaoglu, siyasetin kendi yapısıyla ilgili reformların yapılmadığına dikkat çekmiştir. Yücaoglu'nun, "Seçim sistemi temsilde adaleti sağlayacak şekilde değiştirilmedi, yüksek seçim barajı seçmenin iradesinin meclise yansımalarını engelliyor. İller arasındaki sandalye dağılımını da temsilde adaleti zedeliyor" şeklindeki demeci haberleştirilmiştir.³⁴

2011 yılında ayrıca derneğin, seçim barajının indirilmesi maddesinin de bulunduğu yeni anayasa önerisine siyasi partilerin verdiği tepkiler haberleştirilmiştir. Bu dönemde

27 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD'ın Görüş Dergisi yeniden yayında...", 29 Mart 2010.

28 Milliyet Gazetesi, "Oldu olacak barajı yüzde 30'a çekelim, tek parti kalsın", 28 Nisan 2010.

29 Milliyet Gazetesi. "Türkiye bir seçimi daha yüzde 10 barajıyla geçirmemeli", 30 Mart 2010.

30 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD'dan radikal çıkış", 30 Mart 2010.

31 Milliyet Gazetesi. "Paralel düşünüyoruz", 28 Ekim 2010.

32 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD'danBDP'ye seçim barajı desteği", 12 Ocak 2011.

33 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD'ın yeni anayasa önerisi", 22 Mart 2011.

34 Milliyet Gazetesi. "Atatürk'e Teşekkür Üniter Devlete Esnetme", 23 Mart 2011.

TÜSİAD'ın yeni anayasa raporu, siyaset ve medya elitlerinin gündemine oturmuş; bazı sivil toplum temsilcileri ve akademisyenlerin de konu hakkındaki görüşleri alınmıştır.³⁵

Milliyet, Aralık 2014'te seçim barajının kaldırılması ve Hazine Yardımı için AYM'ye yapılan başvuruların siyasetin gündemine oturması üzerine TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Haluk Dinçer'in görüşlerini "TÜSİAD'dan Seçim Barajı Değerlendirmesi" başlığıyla vermiştir. Dinçer, haberde Türkiye'de uygulanan seçim barajının çok yüksek olduğunu söylemiştir.³⁶ Ayrıca gazete yazarlarından 2001'de Serpil Yılmaz, 2010'da Derya Sazak ve Vahap Munyar'ın TÜSİAD seçim sistemi ve barajla ilgili açıklama ve röportajlarını kaleme aldıkları tespit edilmiştir.

Sonuç

Araştırmada, sosyal sistemlerden siyasi ve ekonomik sistemin yapısal ağırlığı ve baskısı altında bir işleyişi bulunan medya sisteminde, seçim barajlarının sivil toplum alanında ne kadar, ne şekilde, hangi savlarla ele alındığı üzerinde durulmuş, Türkiye'de siyasi kùltür ve demokrasi kùltürü arasındaki ilişkiselliği ortaya koyan tespitlere ulaşılmaya çalışılmıştır. TÜSİAD örneği üzerinden yapılan incelemede, ülkemizde demokrasi kùltürünün, sivil topluma olan gereksiniminin medya temsilinde dahi karşılanamadığı saptanan verilerle ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, içinde bulunulan toplumun siyasi kùltürüyle beslenen bireylerin bir araya geldikleri sivil toplum kurum ve kuruluşlarının demokratik talep ve hak arayışlarında medyada yeterli temsil olanağına kavuşamadığı tespit edilmiştir.

Demokrasinin kurumsallaşması, demokrasinin özünü oluşturan değerlerin bireyler ve kurumlarca benimsenmesi şartı kısacası demokrasi kùltürü ile gerçekleştiğinden demokratik sivil toplum yapılanmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sivil toplum örgütleri, ayrıca çoğulcu demokrasi anlayışına uygun olarak siyasi temsil ve katılımı artıracak kurumsallaşmanın sağlanması açısından da önemlidir. Bu nedenle sivil topluma dayanan demokrasi teorilerini, demokratik sistemin gelişiminde çok önemli ve değerli katkıları olan kurumsallaşmış ve örgütlenmiş sivil toplum oluşumlarının gerçekleştireceği düşünölmektedir. Öte yandan sivil toplum oluşumları çoğulcu topluma olan inancı da güçlendirecektir.

Bugün demokratik sistemler, sivil toplum yapılarının demokratikliği ve çoğulculuğuna bağlı olarak kendini geliştirebilmektedir. Demokrasi kùltürü de farklılıklara olanak tanıyan çoğulcu ve demokratik sivil toplum yapılanmalarında kendini gösterebilmektedir. Siyasal bilinç temelinde demokrasi kùltürü ile hareket eden sivil toplum yapılanmaları, medyada kamuoyu oluşturabildiğinde demokratik yurttaşlık kùltürünü pekiştirecek olanaklara sahip olabilecektir. Yine aynı şekilde toplumsallaşan siyaset alanı, halka dayanarak örgütlendiğinde demokratik sonuçlar üretebilecektir.

35 Milliyet Gazetesi. "TÜSİAD'ın 'Anayasası' Aydınları Böldü", 27 Mart 2011.

36 Milliyet Gazetesi. TÜSİAD'dan Seçim Barajı Değerlendirmesi, 4 Aralık 2014.

Araştırmanın amacı doğrultusunda örnekleme dahil gazetelerdeki inceleme ve değerlendirmelere göre, sivil toplum kategorisinde ele alınarak incelenen TÜSİAD ile ilgili haber, açıklama ve köşe yazılarında çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Gazetelerin farklı yayın politikaları ve siyasi duruşları, metnin içinden başlığa çekilen cümlelerin farklılığından da anlaşılabilir. Derneğe ait basın bildirimlerine verilen tepkiler TÜSİAD'ın, Türk siyaset eliti, medya eliti, aydınlar ve akademisyenlere kadar birçok toplumsal aktörü etkilediğini kanıtlamaktadır. Araştırmada en çok haberleştirilen sivil toplum kuruluşunun TÜSİAD'ın çıkması, ülkemizde sorunlu iktidar-muhalefet ilişkileri, medya-siyaset-ekonomik iktidar ilişkileri, tarihsel süreçte oluşan siyasi kültürümüz ve devlet geleneğimiz nedeniyle sivil toplum örgütlerinin, sermaye sahiplerine ya da siyasi iktidara yakın olanlarının daha etkin ve etkili oldukları tezini destekler niteliktedir.

Araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre TÜSİAD, seçim barajını içeren siyasi çalışmaları, yayınlanan görüşleri ve önerileri ile seçim barajları tartışmalarında demokratik süreçlere katkıda bulunmuştur. Ancak sivil toplum, çoğulcu bir yapıda farklı çıkarların ve taleplerin temsil ve katılımı ile demokrasiye hizmet edebilir. Bu nedenle demokratik sivil toplumsallaşmanın gerçekleşebilmesi ve Türkiye'nin sosyo-politik yapısının demokratikleşmesi için diğer sivil toplum örgütleri ve kurumlarının da demokratik kültürü artıracak ve destekleyecek çalışmalarda bulunması gerekmektedir. Özellikle önemli toplumsal ve siyasal süreçlerde, farklı sivil toplum kurum ve kuruluşlarının medyada kamuoyu oluşturabilen çalışma ve etkinlikleri, demokratikleşmeye katkı açısından değerli ve önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre TÜSİAD, seçim barajının düşürülmesine ilişkin açıklamaları ve basın bildirimlerinin medyada temsilinin gerçekleşmesi ile seçim barajı konusunda kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Sivil toplum örgütlerinin kamusal alanda görünürlüğü ve etkinliği açısından TÜSİAD'ın demokrasi temelinde yaptığı tüm çalışmalar, paketler, öneriler, raporlar, Türk siyasi kültürü ve siyasi alanının demokrasi pratiklerindeki eksiklikleri ve sorunları gidermeye yardımcı olması açısından değerli demokratik çabalar olarak görülebilir.

Makalenin konusu olan demokrasinin başlıca unsurlarından sivil toplumun, Türkiye'de demokratik ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığının siyasi kültürle olan ilişkisinin sorgulanmasında da dikkat çekici noktalar tespit edilmiştir. Seçim barajının düşürülmesi ve indirilmesine olumlu yaklaşımı nedeniyle çoğulcu demokrasi adına önemli çalışmalarda bulunan TÜSİAD'ın kendini elit baskı ve çıkar grubu olarak tanımlaması bu nedenle dikkat çekmiştir.

Araştırmada derneğin, seçim barajının temsilde adaleti sağlaması için indirilmesi önerisini maddelendirdiği anayasa çalışmaları ve demokrasi paketleri hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır. TÜSİAD tarafından seçim barajı konusu, demokratikleşme çabaları, AB'ye giriş süreci, demokrasi paketleri, yeni anayasa çalışmalarının alt başlığında ve özellikle seçim öncesi dönemlerde maddelendirilmiştir. Bu nedenle TÜSİAD'ın seçim barajının indirilmesine yönelik söylemi 2005, 2007 ve 2010 yıllarında güçlü görünmektedir.

1995'ten itibaren seçim sistemi ve siyasi partilerle ilgili yaptığı çalışmalarda seçim barajının indirilmesini önerdiği bilinen TÜSİAD'ın 2005, 2007 tarihlerinde ve özellikle 2010'da medya gündeminde sıklıkla yer aldığı, 2010'dan sonra ise seçim barajını içeren açıklamalarının azaldığı tespit edilmiştir. Derneğin seçim barajının yüzde on (10)'un altına indirilmesi görüşü 2001 ve 2005'te siyaset ve medya elitlerince tartışılmıştır. TÜSİAD, 2007'de hazırladığı 250 sayfalık Anayasa raporunda ise seçim barajının yüzde 4-5 düzeyine çekilmesini önermiştir. Dernek, 2007'deki yeni anayasa çalışmaları sürecinde de önce seçim barajının düşürülmesini tavsiye etmiştir. Özellikle yeni anayasanın uzlaşma temelinde yeni bir parlamento tarafından hazırlanması önerisi gündem yaratmıştır. Özellikle 2009-2010 yıllarında demokratik açılım sürecinde anayasa reformunu da kapsayan demokrasi paketi önerileriyle, 2011 yılında ise hazırladığı anayasa raporu ile kamuoyu oluşturmaya çalıştığı anlaşılmıştır.

Ancak yüzde on (10) seçim barajı, Türkiye'de siyasi istikrarı önceleyen seçim sistemleri ve yasaları nedeniyle 39 yıldır uygulandıktan sonra 31 Mart 2022 tarihinde yüzde yedi (7)'ye çekilebilmiştir. Yüzde yedi (7) seçim barajı demokratik ÷lkelerdeki baraj seviyeleri de göz önüne alındığında temsilde adaleti sağlamak adına demokratik bir iyileştirme olarak görülse de yeterli değildir. Hem siyasi istikrarı sağlayan hem de temsilde adaleti daha da artıran demokratik oranların aşamalı bir şekilde uygulanabilmesi hiç kuşkusuz ÷lkemizin siyasi kùltürünün demokrasi kùltürünü içermesiyle mümkün gözükmemektedir.

Ekonomik çıkar temelli bir sivil toplum kuruluşu olan TÜSİAD'ın medya temsilde gazetelerin ekonomi sayfalarının ötesinde siyasette gündem yaratan başlık ve açıklamalarla birinci sayfalarda yer alması, siyasi kùltürümüzle ilgili çıkarımlara olanak tanıyabilir. Siyasi kùltürümüzün neden siyasi temsil ya da katılımı artırmadığı soruları, Türkiye'deki özerklik sorunu bulunan sosyal sitemlerin iç içe geçen yapısını ve medya temsilde elit siyasetinin hala geçerliliğini koruduğunu akla getirmektedir. Oysa demokrasi kùltürünün gelişmesi için sivil toplumun kapsayıcı özelliklerini genişletmesi ve sivil toplum faaliyetlerinin siyasal temsil alanlarına eşit şekilde yansması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin gerekli ve yeterli, iletişim olanaklarına sahip sivil toplum kuruluşlarından TÜSİAD, seçim sistemlerinden seçim yasalarına, demokratik açılımlardan anayasa çalışmaları kadar çok önemli siyasal yapılanma süreçlerinde aktif rol oynamış, bu konuda akademik çalışmalarda bulunarak raporlar hazırlamıştır. Tüm bu çalışmalarda seçim barajının indirilmesini önermiştir. Bu izlekte derneğin siyasi çalışmaları, süregelen siyasi kùltürümüzü yansıtan şekilde 'elit demokratikleşme çabası' olarak nitelenebilir. TÜSİAD'ın demokratik süreçlere katkısı değerli ve önemli olmakla birlikte, demokratik çoğulculuk ve sivil toplum açısından yeterli değildir. Türkiye'de demokratik ihtiyaçların karşılanması zeminini, ancak demokratik kùltürü destekleyen siyasi ve ekonomik hak arayışlarının güçlü bir çoğulculuğu içermesi ve sivil toplum temsili hazırlayabilecektir.

Türkiye'de siyasal, ekonomik, toplumsal ve kùltürel sorunların doğru analiz edilebilmesi, siyasi ve kùltürel tartışma alanlarının demokratik olgunluğu erişmesi ve kurumsallaşmasına

bağlı gözükmektedir. Tüm bunların gerçekleşmesi için ise yurttaş bilinci gelişmiş gönüllü bireylerden oluşan özerk, bağımsız sivil toplum kurum ve kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Siyasi ve kültürel bir alan olan medyanın, demokrasi üretebilmesi de temsilde sivil toplumun sesine daha fazla yer vererek, kamu bilincini artıracak çoğulculuğa kapı aralamasıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda, küreselleşme başlığında neo-liberal politikalarla iletişim teknolojilerinin geliştiği ve yaygınlaştığı, sosyo-ekonomik-kültürel farklılaşmaların arttığı göz önüne alındığında toplumun sosyolojik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak, halkın demokrasi ve siyaset araçlarına olan inancını tazeleyecek demokratik kültürün, toplumsal tüm aktörler tarafından kendini yeniden üretmesi beklenmektedir.

Ekonomi-politikte tecimsel kaygı ve hedeflerle hareket eden medyanın demokrasi üzerindeki olumsuz etkilerinin bir kavramsallaştırması olan ‘Medya Demokrasisi’nin önüne demokratik kültüre uygun tüketici tepkileri geliştirilerek geçilebilir. Öte yandan postmodern anlayışa göre parçalı ve ideolojisiz olduğu ileri sürülen dünyada, kitle partilerinin de dikkate alacakları en güçlü öge sessiz yığınlardır. Kamusal alanlarda gelişen, desteklenen ve öğretilen demokrasi kültürü, siyasal alanda varlığını etkinleştiren siyasal insan dönüşümünü sağlayabilecektir. Yığınların toplumsallaşarak sivil toplum oluşumları aracılığı ile seslerini, demokrasi kültürü çerçevesinde farklı kamularda duyuracağına dair güçlü inanç, normatif demokrasi teorilerini rasyonelleştirerek güncelleyebilecek kapasiteye de sahip olabilecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

Kaynakça/References

- Almond, G., & Verba, S. (1965). “*Comparative Political Culture*”, in Pye, (Ed), L. W. and Verba, S. Political Culture and Political Development, New Jersey: Princeton University Press, pp.9-19.
- Bağce, H. E. (2007). “Siyaset ve Demokrasi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Amme İdaresi Dergisi*, 40/4.
- Bağce, H. E. “*Klimentalizm ya da Yanaşmacılık*”. Okur-yazar.net. 7.7.2013. Çevrimiçi: <https://okur-yazar.net/klimentalizm-ya-da-yanasmacilik-2903>.
- Bağce, H. E. (2015). “*Türkiye’de Siyasi Partiler ve Seçimler: 1946-2015*, Türkiye’deki Siyasi Partiler ve Seçim Kampanyaları: Araf’taki Seçim- 7 Haziran 2015, (Ed), Edip Asaf Bekaroğlu, İstanbul: Vadi Yay.
- Bağce, H. E. (2019). “*Medya ve Demokrasi*”, Independent Türkçe, 24. Ağustos 2019, çevrimiçi erişim, <https://www.indyuturkish.com/node/19681/turkiyeden-sesler/medya-ve-demokrasi>.

- Bağcı, H. E. (2020). “Türkiye’de Medya ve Demokrasinin Yapısal ve Etik Sorunları”. *İnsan & İnsan*, 7/25.
- Bauman, Z. (2003). *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, (K.Atakay, Çev). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berkes, N. (2019). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. haz. Kaya, A. (28 bs). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Boadi, E. G. (2007). *Conflict of Interest Nepotism and Cronyism*.
- Borton, H. (1970). *Japan’s Modern Century*, New York: The Ronald Press Company.
- Caniklioğlu, M. D. (2007). *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Çam, E. (1995). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Der Yayınları., s.153.
- Çavdar, T. (2013). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Dankwart, A. R. (1968). “*Military: Turkey*”, Political Modernization in Japan and Turkey. Princeton.
- Dukul, Ö. A. (2022). *Medya ve Demokrasi: Seçim Barajlarının Medyada Temsili*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duverger, M. (1986). *Seçimle Gelen Krallar*, (N. Erkut. Çev.). İstanbul: Kelebek Yayınları.
- Erdoğan, E. T. (2001). “*Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*”, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Eroğlu, C. (1999). *Devlet Yönetimine Katılma ve Yönetme Hakkı*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Eyüpoğlu, E. (1999). “*İletişim, Siyaset, İktidar, Medya*”, Der., Korkmaz A. *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Frey, F. (1975). *Patterns of Elite Politics in Turkey, Political Elites in the Middle East*, (Ed), George Lenczowski, Washington: American Enterprise Institute.
- Gençkaya, Ö. F. (1997). “*Demokratikleşme ve Sivil Toplum ilişkisi Üzerine Bir Not*”, Yeni Türkiye Dergisi. Ankara: Yeni Türkiye Medya Hizmetleri Yayınları. 3/18.
- Güngör, E. (2003). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. Hisar Kültür Gönüllüleri Elektronik Metin. www.hisar.gunlugu.com
- Habermas, J. (2018). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. (15.bs). İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.
- Hallin, D., & Mancini, P. (2004). *Comparative Media Systems: Three Models of Media and Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, pp.55-58.
- Kalaycıoğlu, E. (1996). “*Türkiye’de Siyasi Kültür ve Demokrasi*”, *Türkiye’de Demokratik Kültür ve Siyaset*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayını.
- Kaya, A. R. (2016). “*İktidar Yumağı*”. *Devlet, Sermaye ve Medya*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum*, (1. bs.) (N. Erdoğan, Çev). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Köker, L. (2004). Çoğulculuk Olmadan Demokrasi ve Sivil Toplum Olmaz, *Sivil Toplum Dergisi*, 2/ 5.
- Köker, L. (2016) “Seçim Sistemleri ve Siyasi Çoğulculuk Demokratik Meşruluk Açısından Bir Değerlendirme”. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 22(1), 199-210.
- Lipset S. M. (1959). *Some Social Requisites of Democracy*. The American Political Science Review, pp. 69-105.
- Odabaşı, G. F. *Sivil Toplum*, İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık, 2005, s. 13-14.
- Özbudun, E. (2016). *Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye*. (2.bs). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (T. Karamustafoğlu ve M. Turan, Çev.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Taşkesen, A. (2011). *Türkiye’de Demokrasi Sancıları*. Ankara: Araştırma Yayınları.

- Tilly, C. (2012). *Democracy Cambridge University Press*, 2007.
- Touraine, A. (2015). *Demokrasi Nedir?*, (3.bs). (O. Kunal, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Turan, İ. (1986) “*Türkiye’de Siyasal Kültürün Oluşumu*”. *Türk Siyasal Hayatının Gelişimi*.(Ed.), Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul: Beta Yayınları.
- Unbehau, N. H. (2006). *Türkiye Kırsalında Klientalizm ve Siyasal Katılım*. (M. Öztürk. Çev.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Uslu, A. *Siyaset Bilimi Kavramlar ideolojiler ve Disiplinler arası İlişkiler*. haz. Atılğan G, Aytekin E. A Aytekin. İstanbul I: Yordam Kitap. s.131.
- Yavaşgel, E. (2014). *Özgürlüğün Siyaseti*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Yüçetürk, A. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı*.Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Cumhuriyet Gazetesi. “TÜSİAD’dan BDP’ye baraj desteği”. Erişim tarihi: 23. 07. 2020, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tusiaddan-bdpye-baraj-destegi-212542>
- Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD: Popülizm yapmayın”. Erişim tarihi: 01.07. 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tusiad-populizm-yapmayin-38416061>
- Hürriyet Gazetesi. “Baraj % 5 olsaydı 7 parti TBMM’deydi”. Erişim tarihi: 12.08. 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/baraj-5-olsaydi-7-parti-tbmmdeydi-38419720>
- Hürriyet Gazetesi. “Sezer ve TÜSİAD aynı görüşte: Seçim barajı düşürülsün”. Erişim tarihi: 18.07.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sezer-ve-tusiad-ayni-goruste-secim-baraji-dusurulsun-3678745>
- Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD 8 yıl önce baraj yüzde 5 olsun demiş”. Erişim tarihi: 19.07.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tusiad-8-yil-once-baraj-yuzde-5-olsun-demis-3688878>
- Hürriyet Gazetesi. “Sabancı: TÜSİAD 35 yıldır çizgisini hiç değiştirmede”. Erişim tarihi: 20.07. 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sabanci-tusiad-35-yildir-cizgisini-hic-degistirmede-3694323>
- Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD: Vergi kurumu siyasallaşıyor”. Erişim tarihi: 02.08.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tusiad-vergi-kurumu-siyasallasiyor-12593465>
- Hürriyet Gazetesi. “Bizim moralimiz iyi ama seviyesiz tartışmalar Türkiye’ye yakışmıyor”. Erişim tarihi: 13. 08. 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bizim-moralimiz-iyi-ama-seviyesiz-tartismalar-turkiye-ye-yakismiyor-13801770>
- Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD’dan ilginç tepki”. Erişim tarihi: 19.08.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tusiaddan-ilginc-tepki-14260666>
- Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD: Bu paket yetmez Anayasa tümüyle değişmeli”. Erişim tarihi: 05 .09. 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tusiad-bu-paket-yetmez-anayasa-tumuyle-degismeli-14220552>
- Hürriyet Gazetesi. “TÜSİAD Başkanı Dinçer: Hükümetin programıyla çelişkimiz yok”. Erişim tarihi: 26 Eylül, 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tusiad-baskani-dincer-hukümetin-programıyla-celiskimiz-yok-27139498>
- Hürriyet Gazetesi. “Reform talebi”. Erişim tarihi: 01 .10. 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/reform-talebi-40429098>
- Milli Gazete. “Horoz dövüşüne devam”. Erişim tarihi: 01.05.2021, <https://www.milligazete.com.tr/haber/746813/horoz-dovusune-devam>
- Milli Gazete. “TÜSİAD ne istiyor”. Erişim tarihi: 24.08.2021, <https://www.milligazete.com.tr/haber/1074384/tusiad-ne-istiyor>

- Milli Gazete. “Anayasa değişikliği seçim sonrasına kalsın”. Erişim tarihi: 11.10.2021, <https://www.milligazete.com.tr/haber/815775/anayasa-degisikligisecim-sonrasina-kalsin>
- Milli Gazete. “TÜSİAD: Anayasa tümüyle değişmelidir”. Erişim tarihi: 03.02.2021, <https://www.milligazete.com.tr/haber/1156611/tusiad-anayasa-tumuyle-degismelidir>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD raporundan farklı sesler”. Erişim tarihi: 23.12. 2020, <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tusiad-raporundan-farkli-sesler-5281298>
- Milliyet Gazetesi. “Siyaset çözüm yaratmalı...”. Erişim tarihi: 25.12.2020, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/siyaset-cozum-yaratmali-384507>
- Milliyet Gazetesi. “Kısa... Kısa...”. Erişim Tarihi: 20.11. 2020, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/kisa-kisa-5270726>
- Milliyet Gazetesi. “Kürtçe, okullarda seçimli ders olmalı”. Erişim tarihi: 7.04.2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/kurtce-okullarda-secimlik-ders-olmali-185982>
- Milliyet Gazetesi. “Türklerle Kürtlerin kardeşlik mayası bozulmadan kavga bitmeli”. Erişim tarihi: 25 .08. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/turklerle-kurtlerin-kardeslik-mayasi-bozulmadan-kavga-bitmeli-1178677>
- Milliyet Gazetesi. “Türkiye’de demokrasi açığı var”. Erişim tarihi: 12.03.2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/turkiye-de-demokrasi-acigi-var-1189084>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD: Öncelikli konu Anayasa reformudur”. Erişim tarihi: 16.03. 2010, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/tusiad-onceklikli-konu-anayasa-reformudur-1199346>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD’ın Görüş Dergisi yeniden yayında...”. Erişim tarihi: 06 .04. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/tusiad-in-gorus-dergisi-yeniden-yayinda-1217873>
- Milliyet Gazetesi. “Oldu olacak barajı yüzde 30’a çekelim, tek parti kalsın”. Erişim tarihi: 12 .08. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/asli-aydintasbas/oldu-olacak-baraji-yuzde-30-a-cekelim-tek-parti-kalsin-1230721>
- Milliyet Gazetesi. “Türkiye bir seçimi daha yüzde 10 barajıyla geçirmemeli”. Erişim tarihi: 07. 04. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/turkiye-bir-secimi-daha-yuzde-10-barajiy-la-gecirmemeli-1218058>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD’dan radikal çıkış”. Erişim tarihi: 15.04.2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/tusiad-dan-radikal-cikis-1218258>
- Milliyet Gazetesi. “Paralel düşünüyoruz”. Erişim tarihi: 18.08.2021, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/paralel-dusunuyoruz-1306980>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD’danBDP’ye seçim barajı desteği”. Erişim tarihi:19.08.2021, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/tusiad-dan-bdpye-secim-baraji-destegi-1338330>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD’ın yeni anayasa önerisi”. Erişim tarihi: 01.09.2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/tusiad-in-yeni-anayasa-onerisi-1367579>
- Milliyet Gazetesi. “Atatürk’e Teşekkür Üniter Devlete Esnetme”. Erişim tarihi: 02 .09. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/atatürk-e-tesekkur-uniter-devlete-esnetme-1367862>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD’ın ‘Anayasası’ Aydınları Böldü”. Erişim tarihi: 03. 09. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/tusiad-in-anayasasi-aydinlari-boldu-1369450>
- Milliyet Gazetesi. “TÜSİAD’dan Seçim Barajı Değerlendirmesi”. Erişim tarihi: 05. 11. 2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/tusiad-dan-secim-baraji-degerlendirmesi-1979427>
- TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ümit Boyner’in 40. Genel Kurul Toplantısı Konuşması’. Erişim tarihi: 17. 05. 2021, <https://tusiad.org/tr/tum/item/6-tusiad-yonetim-kurulu-baskani-umit-boynerin-40--genel-kurul-toplantisi-konusmasi>

Uluslararası Politika Akademisi. “Dünya Değerler Araştırması 7. Dalga Veri setindeki Türkiye Bulguları”, Erişim tarihi: 30 .09. 2020, <http://politikaakademisi.org/2020/08/02/dunya-degerler-arastirmasi-7-veri-setindeki-turkiye-bulgulari/>, TEPAV/Günlük. “Türkler neden birbirine güvenmez?”. Erişim tarihi: 05 .04. 2020, <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/5273>.

Gözetim Akışı: Byung-Chul Han'ın Disiplin Toplumu Eleştirisi Olarak Performans Toplumu ve Kültürel İklimlendirme

Surveillance Flow: Culture in Byung-Chul Han's the Performance Society

Anıl Durmuşahmet¹

¹İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

ORCID: A.D. 0000-0003-3601-188X

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Anıl Durmuşahmet,
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Doktora Programı, İstanbul, Türkiye
E-mail: anildurmusahmet@gmail.com

Başvuru/Submitted: 10.06.2022

Kabul/Accepted: 30.09.2022

Atf/Citation: Durmuşahmet, A. (2022). Gözetim akışı: Byung-Chul Han'ın disiplin toplumu eleştirisi olarak performans toplumu ve kültürel iklimlendirme. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 57–75.
<https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.003>

ÖZ

Kültür ile iktidar arasındaki ilişkiyi ele alan son dönemin önemli filozof ve teorisyenlerinden biri olan Byung-Chul Han, disiplin toplumunu revize etmektedir. Bu işlemini özellikle performans ve şeffaflık kavramları üzerine şekillendiren Han, Foucault'ya yakın bir tutum izlemektedir. Foucault, dispozitif dediği kavramlar aracılığıyla iktidarların özneyi inşa ettiklerini, bu inşa sürecinin özneye deneyimler aracılığıyla kazandırıldığını düşünmektedir. Dispozitifler geç kapitalist toplumlarda öznelliği anlamlı kılmamanın reçetesi olarak önem kazanırken, farklı teorisyenlerin toplumsal okumalarında kendilerine kılavuz edindikleri araçlar olarak değerlendirilmektedirler. Han, çalışmalarında kendine dispozitif olarak gözetimi, iktidar tekniği olarak ise performans ve şeffaflığı seçmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri içinde değerlendirilen yorumsamacı teknik benimsenerek, Han'ın disiplin toplumu üzerinde gerçekleştirdiği revizyon, iktidarın özne üzerinde uyguladığı kültürel iklimlendirme bağlamında tartışılacaktır. Politika ve psikolojinin kesişimiyle ortaya çıkan politik psikoloji içerisinde kültür, iktidarlar tarafından toplum üzerinde bir iklim etkisi görmektedir. İdeolojiler, karşılaşma anları aracılığıyla bir iklimlendirme ile öznelere geçmekte ve etkileşim ile yayılım göstermektedir. Çalışma kapsamında gözetim akışını içerimleyen sosyal medyadaki ana sayfa, ideolojilerin yayılarak kültürel iklimlendirmenin gerçekleştirilmesi için oldukça sağlıklı mekanlar olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada elde edilen verilere göre post-modern toplum içinde iktidarlar artık gözetim paradigmasını büyük ölçüde disiplinden performansla dönüştürmüşlerdir. Böylelikle iktidarlar sadece bedeni rehabilite etmeyi değil, zihinleri kontrol etmeyi; bireyin yorulmasına karşın performansına devam etmesini güdüleyen ve böylelikle, mutlu öznelerin olduğuna yönelik inancı diri tutan, acılarını bastırması; palyatif bir toplum inşa etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Byung-Chul Han, Performans, Kültür, Psikanaliz, Gözetim

ABSTRACT

Byung-Chul Han, one of the most influential philosophers and theorists of recent times, discusses the relationship between culture and power and revises the concept of disciplinary society. Grounding this revision on the concepts of performance and transparency in particular, Han has followed an approach close to that of Foucault. According to Foucault, the powers construct the subject through the concepts he calls dispositive, and this construction is inured to the subject through experiences. While dispositives gain importance as a recipe for making subjectivity meaningful in late capitalist societies, they are utilized by different theorists in their social readings as guiding tools. Han chooses the concept of surveillance as a dispositive in his works,

while he prefers the concepts of performance and transparency as a power technique. The study aims to discuss Han's revision of the concept of disciplinary society within the context of the cultural acclimatization applied by powers on the subject, using the interpretivist technique from qualitative research methods. According to political psychology, which has sprung from the intersection of politics and psychology, culture is functionalized by powers to exert an acclimatization effect on society. Ideologies pass to the subjects through the acclimatization that occurs at the moments of encounter and spread through the interaction. In the context of this study, the timeline on social media, which implicates surveillance flow, is considered a suitable place for cultural acclimatization to be carried out by spreading ideologies. According to the data obtained in the study, in today's post-modern society, the powers have primarily switched to a performance-based paradigm from a discipline-based one. Powers build a palliative society that has repressed its sufferings, that aims not only to rehabilitate the bodies but also to control the minds, that encourages the individual to continue their performance despite getting tired, and thus a society that keeps the belief alive that there are happy subjects.

Keywords: Byung-Chul Han, Performance Society, Culture, Psychoanalysis, Surveillance

Extended Abstract

Byung-Chul Han, a thinker who deals with today's cultural changes, just as Foucault dealt with cultural climate changes, interprets the society in his various texts through the surveillance dispositive in particular. According to Foucault, the concept of dispositive marks strategies on the way to the subject, which is built through subjective experiences. Dispositive is everything that captures, determines, models, and controls a living being, in other words, everything that constructs the living being in the name of the power. According to Han, the task of the surveillance dispositive (function of building the culture) is still valid. The body-controlling, disciplinary technologies developed in the 20th century to ensure the security of society have now turned into transparentizing technologies that allow a society to feel free. Han, who defines the 21st-century society as a performance or fatigue society, interprets the new social dynamics with his concepts. Han points out a new cultural process in particular that has emerged around developing technologies.

Psychoanalysis has a place in the revision of the concept of disciplinary society carried out by Han. Psychoanalysis deals with individuals on an individual basis. Its field comprises the interactions of individuals with society. In Han's approach, too, the person in a flow is in a relationship with society. It provides information both to society and power and is in a relationship with all kinds of available information. The subject, who is in a constant state of performance, experiences certain periods rise and fall, and this process causes the power to make some changes in the flow of the subject. This is where the historicist hegemony of psychoanalysis comes into play.

In summary, the power, namely the order, has changed its abode. It is in society, in the flow. It determines its ideal through democratic voting. At least, the neoliberal subject is asked to understand the power as such. This psycho-political power technique, as named by Chul Han, is an important indicator showing that the Foucauldian power technique has become obsolete. Now negativity has been replaced by positivity, i.e., "liking." Normality is being shaped in line with the general mentality of the subjects making up society. Most importantly,

punishment and treatment have passed into a different dimension and started to take place within the mind. In this aspect, the flow is ideological.

Ideologies are abstract structures that mark the general in terms of their social and political functions. Care is taken that it does not mark the concrete so that a broader mass can be built. The abstraction on the power's side can create spaces where it can manifest itself in the daily life of the subjects. Thus, there is an opportunity for discourse to be experienced. Although ideologies constantly change depending on social, political, or technological developments, they are also stable, and a transition to flexible practices can be achieved only in variable social issues. Individuals can realize themselves as long as they establish a relationship with society, and such a situation is always open to manipulation. Micro-power comes into play once the individual establishes a relationship with the social. Moreover, culture is manipulative, and the powers shape it. And power, according to Chul Han, is a highly complex concept that cannot be agreed upon. Capitalism and power, which have evolved toward a flexible and distributed structure after wars, have similarly liberated the culture from its sharpness. Even popular culture is now inclined to change much faster compared to the past. Especially nowadays, the fresh content of the morning can become stale content by the evening. Cultural codes might have already changed when we come across them again.

At the other pole of the strong faith in the democratic process, micro- and macro-powers utilize "big data" to quantify qualitative data and, using such data, share content with the public in advertising, public relations processes, as well as at the decision-making stages of political processes. On the other hand, powers no longer merely build and construct subjects but also use their mind as a space for their campaigns. Data collected from shares in the timeline is reflected again to persuade the subject to spread "their opinions" around them. As this is wanted by the subject themselves, the process operates through democratic decision-making. As a result of the study, it is seen that in today's post-modern society, the powers have switched from a discipline-based paradigm to a performance-based surveillance one. The powers now build a complacent palliative society that has repressed its sufferings, that aims not only to rehabilitate the bodies but also to control the minds, and that comprises happy subjects who continue their performance despite getting tired. Byung Chul Han discusses these power techniques through similar but ultimately different themes.

Giriş

İktidar ve kültür arasındaki ilişkiyi ele alan isimlerden biri olan Michel Foucault, çalışmalarında iktidarın dispozitifler¹ aracılığıyla farklı zamanlarda kültür üzerinde nasıl değişime neden olduğunu ele alır. Onun yaklaşımında tek bir iktidar (egemen) yoktur; mikro ve makro düzeyde birçok iktidar vardır ve dispozitifler aracılığıyla kültüre sirayet ederek güç elde etmektedirler. Bu dispozitiflerden biri olarak gözetim hem bir kültür kurucu hem de bir episteme olarak kabul edilmektedir. En indirgemeci haliyle bilgiyi işaretleyen episteme, *Kelimeler ve Şeyler* (2001) metninde Foucault tarafından mekân ile bir tutulmuş, bilinci oluşturan süreç olarak ifade edilmiştir. Delilik, cinsellik, hapsolme vb. kavramların her biri dispozitif olarak toplumda bir kültür oluşturmuş², bu kültürü oluştururken de toplum içerisinde kendilerini bir episteme olarak topluma nakşetmiş, normal olmayan/normal dışı aracılığıyla kendisini bir diğer ifadeyle normali, olması gerekeni işaret etmişlerdir. Bu sebeple dispozitifler ele alınan zamana, topluma göre değerlendirilmelidirler. Çünkü tıpkı kültür gibi dispozitiflerde sürekli bir akışkanlık halinde geçmişten bugüne kimi zaman küçük, kimi zaman büyük değişimler geçirebilir. Burada Foucault'nun iktidarı ele alırken bir kurum ya da form yerine ısrarla etkileşim ve etki mekanizmasından söz etmesinin nedeni de anlaşılır hale gelmektedir. İktidar her yerdedir, çünkü iktidar iletişim pratiklerinin içinde saklıdır. Foucault'ya benzer biçimde çalışmanın esas konusu olan Byung-Chul Han'da bir dispozitifin kurduğu özneleri ve bu öznelerin iktidarını ele almaktadır. Han için iktidar karmaşık bir kavramdır ve bu yüzden özneyle iktidarın ilişkisini anlamak için dispozitive ihtiyaç duyulmaktadır. Onun Foucault'dan temel farkı, çalışmalarındaki tema değişmekle birlikte tercih ettiği dispozitif, gözetim olarak çoğu kez sabit kalmasıdır. Çalışma kapsamında yorumsamacı yaklaşım bağlamında Han'ın disiplin toplumu üzerinde gerçekleştirdiği revizyon, iktidarın özne üzerinde uyguladığı politik psikolojik kültürel iklimlendirme bağlamında tartışılacaktır. Politika ve psikolojinin ortak noktalarından hareket eden bir bilim olarak politik psikolojide iktidarların toplum üzerinde kültür aracılığıyla bir iklim oluşturduklarından ve özneleri bu sayede inşa edebildikleri görüşü hakimdir.

- 1 Georges Canguilhem ve Jean Hyppolite'ten bir ilhamla geliştirilen bu kavram, Hyppolite'in Hegel'de görülen dinin tarihsel işleyişi fikrinin diğer düşünce ve egzersizlere aktarılması şeklinde kendini göstermiştir (Crano, 2020). 70'li yıllardan itibaren Foucault ile özdeşleşmiş olan kavram, Deleuze için Foucault'nun metinlerinde kendini farklı biçimlerde gösteren içeriğin kilididir. Agamben için dispozitif, kavramın ortaya çıkış noktasıyla birlikte değerlendirilerek sadece Foucault'yu anlamanın değil, geç kapitalist toplumlarda özneliği anlamlı kılmanın reçetesi olarak kendine yer edinmiştir. Dispozitif, yaşayan varlığı yakalayan, belirleyen, modelleyen, denetleyen bir diğer ifadeyle yaşayan varlığı iktidar için kuran her şeydir. Bu sebeple de Foucault'nun hemen her eserinin temasında bir dispozitif yer alır. Bir metninde cinsellik, diğerinde hapisane iktidarın özneleri inşa ettiği dispozitifler, mekanlardır. Yirmi birinci yüzyıl ile kavram, aşkın bir hale bürünmüş ve medya, güvenlik, gözetim, sanat, sanat tarihi, eğitim, ekonomi ve şehir çalışmalarını da içerecek şekilde genişlemiştir. Bu nokta itibariyle dispozitif, bir ikna politikası üreten her şey için kullanılabilir duruma gelmiştir (Deleuze, 2019 [1986]).
- 2 Foucault'nun farklı metinlerinde ele aldığı dispozitifler ve bunlara bağlı olarak gelişen öznel deneyimler şu şekildedir: *Kelimeler ve Şeyler* metninde, yaşam, deneyim, emek ve dil Batının yakın tarihinde farklı dönemlerde, farklı öznel deneyimler ile özneyi kurmuştur (2001); *Hapishanenin Doğuşu*, suç eğiliminin, mahkumiyetin ve kimliğin (1992b); *Klasik Çağda Deliliğin Tarihi* metninde, akıl hastalığının kimlik ve özne üzerindeki etkisi (1992a) ve Cinselliğin Tarihi metninde cinselliğin deneyimi (2007).

Toplumsal gerçeklerin, doğal gerçekler ile bir ele alınamayacağını savunan yorumsamacı yaklaşım (hermenötik), toplumların kültürel ve toplumsal ilişkiler aracılığıyla anlam kazandığını dolayısıyla doğa gibi durağan kurallarının olamayacağını sürekli bir ivme ile hareket edeceğini öne sürmektedir. Anlamı yaratan ve kendi dünyalarını sürekli olarak anlamlandıran toplumsal varlıklar olarak tanımlanan insanlar adına değerler toplumsal yaşamın bütünleşik bir parçası olarak kabul edilmektedir. Neuman (2014: 130-140), sosyal bilimlerin amacının nedensellik ilişkilerini açıklamaktan ziyade, insanların anlamı nasıl ürettiklerini keşfetmeyi, toplumsal yaşam ve eylemleri anlamayı ve yorumlamayı sağlayan bir yaklaşım olarak açıklar. Neuman'a göre sağlıklı bir tartışma için kavramın yorumlanabilmesi ve bu yorumun çıkış noktası seçilmesi önemlidir. Çalışmada insanların deneyimleyerek ve algılayarak anlamlandırmaya çalıştığı toplumsal gerçeklik ve bir dispozitif olarak kabul edilen gözetim, politik psikolojiden türetilen kültürel iklimlendirme temaları bağlamında ele alınarak Chul Han'ın disiplin toplumu için gerçekleştirdiği revizyon ele alınacaktır. Chul Han'ın yaklaşımının politik psikoloji bağlamında ele alınması sebebiyle literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılan bu çalışmanın alana bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Chul Han'ın Disiplin Toplumu Revizyonu

Byung-Chul Han için yirmi birinci yüzyılın geç kapitalist toplumunda³ kültürel iklim değişimleri gözetimin çevresinde ve gözetimle birlikte şekillenmektedir. Han'a göre gözetim dispozitifinin görevi bir diğer ifadeyle kültürü kurma işlevi halen devam etmektedir (2022). Yirminci yüzyılda toplumun güvenliğini sağlamak amaçlı gelişen, bedeni kontrol eden disiplinci teknolojiler bugün, toplumun kendini özgür hissetmesini sağlayan şeffaflaştırma teknolojilerine dönüşmüştür⁴. Yirmi birinci yüzyıl toplumunun bir performans ya da

3 Yirmi birinci yüzyıl için geç kapitalist toplum ifadesi sıklıkla neoliberal toplum ile kullanılmaktadır. Neoliberalizm çoğunlukla serbest piyasa ekonomisi olarak anlaşılırken ünlü çalışmalarında (*Dünyanın Yeni Akli – Neoliberal Toplum Üzerine Deneme*) Pierre Dardot ve Christian Laval'a göre (2018) bu tam olarak doğru değildir. Neoliberalizm piyasayı çoklu aktör ve stratejilerle inşa ederken sınırsızca genişleyen bir piyasayı ortaya koyar. Bu yaklaşımla Dardot ve Laval neoliberalizmi bir iktisadi modelden ziyade akılla ilişkilendirir. Neoliberal akıl, piyasayı inşa ederken bedeni, zihni, ilişkileri vb. birçok durumu piyasa içine dahil ederek genişletir. Çalışmanın öznesi olan Byung-Chul Han tüm eserlerinde neoliberalizmin bu politik-iktisadi yönünü felsefi ve kültürel çalışmalar ekseninde ele almaktadır. *Psikopolitika* metni "*Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri*" alt başlığını taşıması tesadüfi değildir. Biyopolitikanın yetersiz kaldığı düşüncesini temelinde tutan Psikopolitika neoliberal düzenin karmaşası içinde öznedeki yürütülen yeni öznel deneyim sürecini sosyal medya vb. teknolojiler ve bunların günlük hayat pratiklerine yansımaları ele almaktadır. Bir rasyonalite olarak neoliberalizm rekabet normlarını, eğitim, sağlık ve hatta insan psikolojisine dek genişletmiştir ve bu yaşamın her alanında yeni öznellik inşalarına neden olmaktadır.

4 Bu değişimin temelinde yer alan neoliberal iktidar ve özneye geçişten söz etmek gerekirse; üretimin önemli olduğu dönem neoliberalizmle birlikte yerini tüketim ve performansa bırakmıştır. Sürekli bir performans gerekliliği öznedeki süregelen bir kaygıya neden olurken iktidar kanadında da bazı değişimlerin yaşanmasını gerekli kılmıştır. Artık iktidar öznelerini Foucaultcu kapatma mekanları ile, ya da normal olmayan üzerinden tanımladığı normaller ile, kısacası biyopolitik öznel deneyimler aracılığıyla kuramaz. Bunun sebebi neoliberal rasyonalitenin politika, özgürlük, eşitsizlik gibi konularda büyük dönüşümler yaşatmış olmasından kaynaklanır. Rekabet bu dönem eşitsizliğin garantörü haline gelirken bir girişimci, yatırımcı ve şirket olarak "homo economicus" ortaya çıkmıştır. Esnek üretim, hızlı tüketim ve sürekli performans yeni dönemin yorgun ama "özgür" öznelerini ortaya çıkarmıştır (Coşkun, 2019).

yorgunluk toplumu olduğunu ifade eden Han'ın bu görüşü Foucault'nun disiplin toplumu, Deleuze'nin ise kontrol toplumu tanımlamalarının yeni toplumsal dinamikleri tanımlamakta yetersiz kaldığının bir göstergesidir. Han özellikle gelişen teknolojiler ekseninde ortaya çıkan yeni bir kültürel süreç işaret etmektedir. İktidarların yegâne amacı artık bedeni disipline tabi tutmak, öznenin kendini sürekli gözetleniyormuş gibi hissettirmek, akıl sağlığının yerinde olduğunu kanıtlaması yerine zihne yerleşme amacıyla bir çeşit zihin okuma/ yönlendirme teknolojisine geçiş sağlamaktır. Bunun için uzun soluklu bir güvenleştirme ve güvenleştirme protokolü süreci izlenmiş, bir gözetim kültürü inşa edilmiştir. Yeni gözetim kültüründe artık özneler sayısal verilere dönüşmüştür: Nitel olarak ifade edilen duygular, düşünceler, değerlerin her biri nicelleştirilmiş⁵, araçsallaştırılmıştır (Han, 2019, s. 67). Artık gözetim öznenin güvenliğini amaçlamak yerine, özneleri şeffaflaştırarak matematiksel verilere dönüştürmekte ve iktidarın güvende kalmasını amaçlamaktadır. Meta veriye dönüşen büyük veri (big data) özneyi gözetime bağımlı bir akışın içerisinde yer almaya mahkûm etmekte ve böylece özne için yeni bir kültürel iklim oluşturmaktadır. Eleştirel Teori'nin kültür endüstrisi, akıl tutulması, insanın tek boyutlulaşması gibi kavramlarla ifade ettiği geleneksel medya ile gerçekleşen iklimlendirmenin ardından bu kez toplumu oluşturan özneler global düzeyde, özgürlük ve hak elde etmiş olmanın getirdiği rahatlığın şeffaflığı altında yeni bir kültürel iklime kavuşmaktadır.

Han'a göre birey akışın içinde kalmaya mahkumdur, akış özgürlük, mutluluk ve maskesizlik sunmaktadır (2015; 2020c; 2022). Maskesiz bir rahatlık, akışın filtreleri ile pürüzsüzleşmekte, performans devam edebilmektedir. Artık disipline edilmesi için öznenin kurumlara ihtiyacı kalmamıştır⁶. İş yeri, hastane, hapishanenin disiplini ideolojilere bağlı ve bedenle sınırlıdır. Zihne gerekli disiplin ve kontrolü sağlaması uzun zamana ihtiyaç duyar. Oysa artık disiplin için spor ve güzellik salonları, psikoloji klinikleri, yoga merkezleri, bürolardan oluşan gökdelenler, alışveriş merkezleri, havaalanları ve bankalar bulunmaktadır (Han, 2015, s. 17). Esas iktidar mekanları ise görseelliğin ön planda tutulduğu sosyal medyadır. Sosyal medyadaki akış, özünde gözetim akışıdır ve bir teşhir merkezi, karşılıklı öznelerin gözetle(n)me ve iktidara kendi benliğini teslim etme alanı vazifesi görmektedir (Han, 2015). İktidarın, özneleri zamanla daha iyi tanınması, benliklerini yönlendirmesi bu gözetim akışından elde ettiği veriler sayesinde gerçek olmaktadır.

Yukarıdaki paragrafta kısaca bahsedilenler Han'ın disiplin toplumu için gerçekleştirdiği revizenin bir kısmını sunmaktadır. Kısaca Han bu revizyon ile Foucault'nun kapatma mekanlarında gerçekleşen disiplinci gözetimin mekanları aşmasını, kişinin günlük hayatının hemen her alanına kapsayacak şekilde genişlemesini, bir diğer ifadeyle kapatma

5 Chul Han'ın temel fikirlerinden bir tanesi iktidarın benlikleri nicel verilere dönüştürmesidir. *Nicelleştirilmiş benlik [Quantified Self]* konusu çalışmanın ileriki kısımlarında daha ayrıntılı şekilde ele alınmakla birlikte, kavrama yönelik birincil kaynak ve okuma için bkz. Byung-Chul Han, *Psikopolitika*, 2019: s. 67-8.

6 Michel Foucault gibi isimler disiplinin belli mikro iktidar kurumları aracılığıyla işlediğinden söz eder. Bu yaklaşıma göre kurumlar, insana bir deneyim sunar ve özel deneyim olarak isimlendirilen bu deneyimler özneyi kurar. Foucault için öznenin inşası için öznel deneyimi tanımlamak bunun içinde dispozitifli ele almak gerekir.

mekanlarından yaşam alanına geçişini ele almaktadır. Böyle bir revizyonun yaşanabilmesi için iktidar ve disiplinin negatif köklerinden ayrılarak olumlu bir biçime bürünmesi gerekmektedir.

Chul Han'ın Olumlu Disiplin Toplumu

Han için, geçmişin olumsuzluğu çağrıştıran kurumları yerlerini olumluluk mekanlarına bırakmıştır. İktidarı kuralcı, yasaklayan ve komuta veren (yap – yapma) negatif bir biçimde işaretleyen Foucault⁷ vb. isimlerden tamamen ayrılan Han'a göre yeni disiplin düzeninde eylem ön plandadır. Olumlu disiplin toplumunda normal ile normal dışı arasında biri olmak öznenin eylem tercihlerine sunulmuştur. Klasik disiplin toplumunda öznelerin böyle hakkı bulunmamaktadır. Fakat burada Han'a göre bir sorun bulunmaktadır: İktidar düşünce alanına etki edebilme yetisine sahip değildir; bunun yerine maskeler aracılığıyla disiplini bir simülasyon olarak kurgulayabilmektedir. Oysa disiplinin yeni hali olarak sosyal medya akışı ya da çalışma kapsamındaki ifadeyle gözetim akışında en önemli etmen maskelerin kenara itilmesi olarak görülmektedir. Burada önemli olan performansın kendisidir. Maske, artık yüze değil ruha, zihne takılmaktadır. “Herkes mutlu, sen neden mutlu değilsin?”, “Çevreyi umursamıyor musun?”, “Spor yapmıyor musun?”, “Vegan değil misin?”, vb. sorular insanın bedenini değil; zihnine etki eden, zihni kontrol etmeyi amaçlayan ve var olan kültürün politize edildiği hem politik hem psikolojik sorulardır. Özne sürekli olarak bunlarla iç içe bir savaş vermek zorundadır. Negatif ile ilişkili *yap – yapma* yerini *yapabilirsin*'in olumluluğuna ve kişiye temelden sunulan bir tercih hakkına bırakır.

Han için artık, disiplin ve kontrol toplumu gibi negatif ve terbiye temelli toplum dinamiklerinin yerini yorgun ama halinden memnun olumlu – pozitif performans toplumu almıştır. Bu değişim, beraberinde bir paradigma değişimini de getirmektedir: *Toplumsal bilinçdışının* yeniden kurgulanması gerekmektedir (2015, s. 18). Fakat Han burada disiplin toplumunda gerçekleştirdiği revizyonun ikircikli bir görünüme sahip olmasına neden olur. Han, geç kapitalist toplumu ele aldığı hemen her metninde disiplinin negatif çehresini dönüştürmesinden söz eder. Metinlerinin çoğunda psikanalizden az da olsa yararlanan Han, 2019 tarihinde yayınlanan *Kapitalismus und Todestrieb [Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü]* metninde psikanalizi metnin temelini yerleştirmiştir. İkircikli görünüm burada ortaya çıkmaktadır. Psikanaliz tek tek öznelere ilgilenebilir ve çalışma alanı öznenin toplumla olan ilişkisidir (McGowan, 2018, s. 19). Han'ın yaklaşımında da (gözetim) akış(ı) içerisindeki insan toplumla ilişki halindedir. Hem topluma ve iktidara enformasyon sağlamak hem de var olan her türden enformasyonla ilişki halindedir. Sürekli performans halindeki özne belli dönemler düşüş ve yükselme yaşar; süreç iktidarın öznenin akışında bazı değişimler yapmasına neden olur. Psikanalizin tarihselci hegemonyası ve ikircikli noktada burada devreye girmektedir. Psikanaliz iyi ve iyi toplumu

7 Negatif iktidar ifadesi, Han'ın neoliberal iktidarı olumlu-pozitif olarak işaretlemesi ve bu sebeple daha önceki iktidar biçim ve yorumlarının bu bağlam içerisinde değerlendirilemeyeceğine yaptığı vurgudan hareketle kullanılmaktadır.

reddeder. “Bireysel arzular ne kadar farklı olursa olsun, bir parça tavizle tüm arzuların birbiri ile uzlaştırılabileceği farz edilebilir”, bu sebeple psikanalizin perspektifinde iyiye yer yoktur (McGowan, 2018, s. 20). “Psikanaliz açısından iyi, gerçekleştirilmesi olanaksız bir ideal değil, tutarlı ve sürdürülebilir bir politikayı yönlendirme becerisinden yoksun bir aldatmacadır” (McGowan, 2018, s. 22). Peki Han nasıl oluyor da hem psikanalizden yararlanıyor hem de hemen her metninde yeni gözetimin özne üzerindeki olumlu kimyasından söz edebiliyor? Normal şartlar altında “iyi” ve “iyi toplum” olumlu bir işaretlemeye sahiptir. Han ya da benzer görüşlerde ise olumluluk bir görüntüden ibarettir. Emir kipleri yerlerini üstü örtülü biçimde buyurganlığını devam ettiren tavsiyelere dönüşür. Söylem olumludur fakat iyi’den gerçek anlamıyla söz edebilmek mümkün değildir. Like/Beğen butonu, Han’un performans toplumunun etki mekanizmasıdır. Like/Beğen sayısı arttıkça özne performansını devam ettirmektedir ya da akışın içinde daimî paylaşımda bulunmayan özneler için düşünecek olursak, bu özneleri akışlarını düzenlemek için bir işaretir. Akışlarında like/beğen oranı yüksek profiller görmeleri kendilerini bu doğrultuda yönlendirmelerini sağlamaktadır. Buradan hareketle bu butonlar iktidarın simgesel ikonları olarak okunabilir: Toplum tarafından onaylanmış, desteklenmişlerdir. İşte Han’ın ikircikli görünümü burada psikanalitik perspektif ile uyumlu hale gelerek pürüzleri ortadan kaldırmaktadır. Han’ın olumlu – pozitif toplumu bir tiyatroyu çağırıştırır. İktidarın, hatta toplumun kendi içinde inşa ettiği iktidarın, özneyi olumlu bir iklime yükseltmesi ve negatif olanı göz ardı etmesidir söz konusu olan. Gözetim toplumunun klasik yaklaşımı ile ifade edecek olursak, bu paylaşımlar “normal”dir.

Toparlayacak olursak, iktidar yeni düzende kendini kapatma mekanlarında sıkıştıran negatif yapısından kurtularak yaşam alanlarının tümüne sirayet etmeye başlayarak toplumun içine sızmaya başlamış, akışın içinde kendini bedenlemekte ve demokratik kurallara da uygun bir biçimde sürekli akış içinde oy kullanarak ve kullandırarak yeni idealini kendi içinde belirlemektedir. En azından neoliberal öznenin bu şekilde anlaması/yorumlaması istenmektedir. Bu Chul Han’ın psikopolitik iktidar tekniği olarak isimlendirdiği ve Foucaultcu biyopolitikanın geride kaldığını⁸ gösteren önemli bir belirteçtir. Artık olumsuzluk yerini olumluluğa, beğen’meye bırakmıştır. Normallik, toplumu oluşturan öznelerin genel fikri yönünde şekillendirilmektedir ve en önemlisi ceza, tedavi boyut değiştirmiş zihnin içinde yer almaya başlamıştır (Han, 2019, s. 21-43; 2020c, s. 23-6; 2020a, s. 4-9; 2021a, s. 39-42). Aslında düzen aynı şekilde devam etmektedir, yalnızca görünümünde değişim yaşanmakta,

8 Han, Foucault’nun Hapishanenin Doğuşu metninde disiplin toplumunu yeteri kadar yansıtmadığını düşünerek neoliberal yönetimleri incelemeye yönelik çalışmalar yaptığını ifade ederken, neoliberal yönetimi yeterince iyi ele alamayışının nedeni olarak nüfus ve biyopolitika kavramlarına aşırı anlam yüklemesini gösterir (2019, s. 31). Peki Han’a göre biyopolitika neden neoliberal iktidarı çözümlmek için yeterli bir kavram ya da pratik değildir? 1978-79 derslerinde Foucault kendisi esas soruna değinmeden işlerin gidişatıyla ilgili olarak biyopolitikadan ziyade neoliberalizmden söz ettiğinden bahseder. Han için Foucault’nun neoliberal dönem içerisinde biyopolitika çalışmayı devam ettirememesinin sebebi iktidarın artık bu tekniği kullanmıyor oluşudur. Neoliberal iktidarın biyopolitika bağlamında kullandığı ya da kullanabildiği tek uygulama muhtemelen biyometridir. Biyometri, neoliberal iktidarın takip – kontrol sisteminin temelidir. Bunun haricinde neoliberal iktidarın esas meselesi zihin üzerinedir.

“estetik”, “eşitlikçi” ve “çoğulcu” bir yapıya kavuşmaktadır. Özgürlük olarak sunulan akış, gözetimin bizzat kendisine dönüşmektedir; normal olarak belirlenen güzellik, düşünce vb. eylem durum ve olguların dışındaki kişileri kendileri ile baş başa normalleşmeye zorlamaktadır. Artık tedavi, reçete, formül, egzersiz, eğitim her “şey” akışın içinde yer almaktadır (Han, 2019, s. 9-14; 2020e, s. 76-7, 80, 82-5, 119-20).

Özgürlük üzerine düşünce çoğu zaman sınırlar dahil edildiğinde karışmaktadır. Oysa özgürlük o sınırları koyan şeyin kendisidir: Varlığın özgürlüğünü sınır koyma eylemi doğrulamaktadır (McGowan, 2018, s. 411). Han’a göre çalışma kapsamında gözetim akışı olarak adlandırılan tüm gözetim faaliyetleri ama özellikle de sosyal medya tam olarak bu eylemi sağlamaktadır. Like/Beğen, Follow/Takip Et hakkı ya da Share/Paylaş butonuna basma hakkı öznenin kendisine sunulmaktadır. Bir diğer ifadeyle direnme ve isyan hakkı öznenin elindedir ve öznelere için bu özgürlükle eşdeğer gözükmektedir. Burada da bir iktidar tekniği daha göze çarpmaktadır: İdeolojilerin etkileri öznelere “nelerin olanaklı görüneceğine ilişkin kısıtlamalar getirmektedir”; bu nedenle çağdaş ideolojilerde kapitalizm öznelere imkân ufkunu kendisi için kurmaktadır (McGowan, 2018, s. 334-5). Böylece akışta yaşam devam eder. Meşhur an’ı yaşamak artık akışta yaşamaktır. Bu özellikle politik psikolojide yer alan kültürel iklimlendirme ile ilişkilidir.

Kültürel İklimde Değişim

Politika ve psikoloji arasındaki ilişkiye tarihte pek çok kez değinilmiştir ama özellikle Freud’un bilinçdışını keşfi ve felsefeyle de bağlantılı psikolojik metodu olan psikanaliz, söz konusu ilişkiyi daha da güçlendirmiştir. Theodor Adorno ve Louis Althusser gibi Marksist düşünürler özneliğin karmaşık yapısını çözümlenmek adına psikanalize; Erich Fromm ve Wilhelm Reich gibi psikanalistler ise psikanalitik pratiğin acı keşfini toplumsala, tarihsel önemini ele alabilmek için Marksist temelli politikaya yönelmişlerdir (McGowan, 2018, s. 15). Eleştirel Teori ve Harold Lasswell’in çalışmaları ile politika ve psikolojinin kesişiminde yer alan bu disiplinlerarası çalışmalar bir kimlik kazanmış ve politik psikoloji bilimini ortaya çıkmıştır. Bu bilim, özellikle toplumların entelektüel alanlarını bir diğer ifadeyle kültürel içerikleri ile ilişkili olduğu için dinamik bir biçimde çağdaş sosyal bilimlerin hemen her biri ile uyum içinde çalışmaktadır. Çalışma kapsamında burada politik psikolojinin özellikle bir yönünün üzerinde durulması hedeflenmiştir: iktidarın kültür aracılığı toplum üzerinde gerçekleştirdiği yönlendirmeler. Çalışma kapsamında bu yönlendirmelerden kültürel iklimlendirmeler olarak söz edilecektir. Tarihsel materyalizm ile de bağlantılı olacak şekilde kültürel iklimlendirme kavramı makro ve mikro iktidarların toplumu ve öznelere belli doğrultuda yönlendirdiği, toplumda var olan politik ve psikolojik iklimleri kültür ve kültür endüstrisi aracılığıyla dönüştürmesine işaret etmektedir. Kavram kültürün iktidar çevreleri tarafından yapılandırıldığına dikkat çekmektedir. Bu pratik süreci ele almak için politik psikoloji, özellikle politik psikanalizden yararlanılacak, ardından Byung-Chul Han’ın toplum tasavvuru üzerine bir kritik yürütülecektir.

Psikanalizi diğer psikolojik yöntemlerden ayıran betimsel tavrı bir diğer ifadeyle buyurgan olmayışı öznenin ve içinde bulunduğu toplumun bilinçdışı hakikatinin keşfi konusunda yardımcı olmaktadır. Lacan'ın deyiimiyle psikanaliz, özne ve burada ele alındığı şekliyle topluma “*ben buy[muş]um*” dedirten bir karşılaşma sürecidir (McGowan, 2018, s. 18). Psikanaliz, baskıcı liderlerin çözümlenmesi, toplumsal travma, yas ve zaferlerin etkileri konusunda politik psikoloji aracılığıyla politikaya büyük fayda sağlamaktadır (Frosh, 1999; 2005). Ama özellikle kitle psikolojisi noktasında psikanaliz oldukça işlevsel bir alan sağlar. Kitle psikolojisinin politik psikoloji kapsamında incelenmesi ideoloji ile ama özellikle özneye sunduğu öznel deneyim ile ilişkilidir. Çalışmanın ilerleyen kısmında belirli temalar üzerinden bu deneyim ele alınacaktır. İlk olarak ideolojiyi Han'ın da üzerinde durmaya çalıştığı gibi tarihin hızı bağlamında ele almak yerinde olacaktır. İdeolojiler, büyük ölçüde özneler tarafından edinilen, yayılan; iktidarların tabiye alanını genişletme yollarıdır. Bu nedenle, en azından hem kavram tarihinde hem de çağdaş sosyal bilimlerde, ideolojinin çoğaltılmasında söylemin temel bir rolü bulunur. Söylemler inancın oluşması için, toplumsal alanda kendine yer bulabilmesi için iktidarın elindeki en önemli araçtır (Van Dijk, 2015). Dispozitif üzerinden söylemi ele alacak olursak; söylem aracılığıyla önce tekil olarak insan ve ardından kitlesel olarak toplum özne olarak inşa edilmeye başlanmaktadır. Dispozitifin başarısı söyleme bağlıdır.

İdeolojiler, sosyal ve politik işlevleri bakımından geneli işaretleyen soyut yapılardır. İdeolojilerin içinde somut işaretleyici olmamasına özellikle dikkat edilir ki daha geniş bir kitle inşa edilebilsin. İktidar kanadındaki bu soyutluk, öznelerin günlük yaşamında kendini bedenleyecek alanlar yaratabilmektedir. Böylece söylem deneyimlenebilme imkanını elde eder. İdeoloji sosyal, politik veya teknolojik gelişmelere bağlı olarak sürekli değişmekte ama aynı zamanda da istikrarlı kalabilmektedir; sadece değişken sosyal konularda esnek uygulamalara geçiş sağlanabilir. Özellikle soğuk savaşın ardından hızla internetle kuşanan dünyada ideolojiler belli ölçülerde daha esnek-esnetilebilir hale gelmeye mecbur kalmıştır (Van Dijk, 2015). En tutucu ideolojiler dahi bu hızlı yeni dünyaya adapte olmak ya da aksinde unutulmak durumunda kalmıştır.

Modern teknoloji yukarıda da üzerinde durulduğu gibi iktidarın şekil ve boyut değiştirmesine neden olmuş, yeni iktidar tekniklerini ortaya çıkarmıştır. Artık disipline eden bir iktidar teknolojisinin dönemi değildir. Artık üstünde uzlaşmaya varılamayan şekle ya da forma sahip olmayan karmaşık bir iktidarın devrini yaşamaktayız (Han, 2020, s. 7,9). İlginç şekilde bu dönemde yine en eski iktidar teknolojilerinden biri olan ama bu kez yalnızca bir iktidar buyruğunu ya da mikro iktidar aracılığıyla özneye yaşatılan bir deneyimi içermek yerine toplumun kendi içinden çıkan daha ılımlı ve olumlu bir iktidar teknolojisi olarak söylem öne çıkmaktadır. Post-modern birçok düşünürün yakın geçmişte tarihin sonuna işaret etme nedeni, iktidar teknolojilerinin yeni nesillere ulaşamamasına yönelik korkudur. Han için bu tarihin hızı ile ilişkilendirilmektedir (2020e, s. 31-7). Teknolojide yaşanan hızlı değişim tarihe, kültüre, topluma da sirayet etmiştir. Artık özneler buyrukların peşinden gitmek yerine akışta kendini gerçekleştirmenin arayışındadır. Çünkü özneler edilgen olmanın ötesinde etken, üreten bir konuma yükselmişlerdir. Honneth (2004) kendini gerçekleştirme noktasında

bireysel özerkliğe dikkat çekerken Han'ın da üzerinde ısrarla durduğu bir manipüle edilme durumuna değinmektedir. Birey, toplum ile ilişki kurdukça burada var olan kültür aracılığıyla kendini inşa edebilir ve böyle bir durum iki açıdan özneyi manipülasyona açık hale getirmektedir: ilk olarak toplumla karşılaşma anının kendisi iktidarla yani manipülasyonla karşılaşma anıdır, ikinci olarak ise öznenin kendi inşasını gerçekleştirmesine aracılık eden kültüre son şeklini zaten iktidarlar kazandırmaktadır.

Savaşların ardından esnek ve dağınık bir yola doğru evrilme yaşayan kapitalizm ve iktidar, kültürü de benzer bir şekilde keskinliklerinden kurtarır, artık popüler kültür dahi geçmişe oranla çok daha hızlı değişmeye açıktır. Özellikle günümüzde sabahın taze içeriği akşamın bayatlamış içeriğine; kültürel kodlar ise çoktan başka biçime dönüşebilmektedir. Daha yaşarken geçmişin bir parçası haline gelmek, şimdiki zamanın paradoksudur ve kültürü dönüştürmektedir (Han, 2020e, s. 47-52). Yirmi birinci yüzyıl kültür üzerinde büyük değişimlere neden olmuştur. Öncelikle iletişim ve enformasyon teknolojileri gelişmiş, dönüşmüş, içe katlanmıştır. Radyo ve televizyon, bilgisayar karşısında değer kaybetmiş ama podcast ve stream medyalar aracılığıyla farklı şekillerde yeniden popüler hale gelmişlerdir. Ev telefonları nostaljik aksesuarlara dönüşürken, cep telefonları bilgisayar ve tabletlerden daha güçlü multimedya araçlara dönüşmüş; gazete ve dergiler telefon ekranlarına sığmış hatta kullanıcılar üreticilerin kendisi haline gelmiştir. Honneth'in yorumunu bir kez daha ele alırsak, bireyin iktidar manipülasyonuna maruz kalması için gerekli temas, akıllı cihazlar birey eline aldığı anda başlamaktadır. Gözetim akışı kendini her yere yerleştirmeyi başarmıştır. Bu Arendt'in şu yorumuyla da yakından bağlantılıdır: “İktidar, insanın sadece hareket etme ya da bir şeyler yapma yeteneğinden değil, aksine diğerleriyle güçlerini birleştirme ve onlarla uyumlu hareket etme yeteneğinden kaynaklanır” (Arendt, *Vita Activa*, s. 194 akt. Han, 2020, s. 85). Buradan hareket edecek olursak akış kendi içinde bir iktidar alanına da esnek kapitalizm dahilinde kavuşmaktadır.

Esnek kapitalizmde, bireyler artık kapitalist üretime katılmaya zorlanırlar, onlar akışın temel kaynağı, büyük verinin önemli dişlileri haline gelmişlerdir ancak girişimciler veya ev sahipleri [host] gibi bir muamele görmedikleri için onlardan kendi yeteneklerini ve duygusal kaynaklarını bireyselleştirilmiş olarak gözüken akışın hizmetine (Hartmann ve Honneth, 2006, s. 45) sunmaya teşvik eder. Bireysel özerklikte herhangi bir belirgin artış, kamu ve özel alanlar arasındaki sınırların bulanıklaşması yeni disiplin gücünün yoğunlaşmasını temsil etmektedir. İktidar artık gerçekten her yerdedir. Van Dijk (2015), ideolojilerin grup üyeleri tarafından paylaşıldığını ifade eder. Bu sayede bir gruba tesir edebilen ideoloji, grubu oluşturan üyelerin günlük yaşamlarında, sosyal uygulamalarında, hayata, yaşama bakış açılarına da yansır. İdeolojinin bu yanı kültürel iklimlendirmenin işe yaraması için oldukça önemlidir. Çünkü kültürel iklim, grubu oluşturan öznelere her birinin diğer etkileşim gruplarına da tesir etmeye başlayacaktır. Burada kültürel iklimlendirmenin tamamen ideolojik ya da tamamen iktidar güdümlü haliyle bir ilerleme sağlayamayacağını da altını çizmek gerekir. Öznelere tekil ve grupların ortak inançlarından, sosyal ve bireysel tutum, koşul, özellik ve deneyimleri iklimi kabullenme, etkile(n)me açısından önem taşımaktadır. Burada sosyal ve kişisel biliş etkileşime girerek devreye girmektedir: Sosyal biliş, sosyal konular ve

sosyal uygulamalar hakkında kişisel olarak değişken görüşler de dahil olmak üzere kişisel bilgiyle ilişki içerisindedir. Bir diğer ifadeyle deneyimin zihindeki karşılığı hem özneliğin hem de sosyalin birleşiminden ortaya çıkmaktadır.

Kültürel iklimlendirme, sadece ideolojiyle ve bu ideolojiye karşı geliştirilen tepki ile değil; öznel ve sosyal geçmişten gelen tüm deneyimler ile de ilişkilidir (Örneğin Gentner ve Stevens (1983); Johnson-Laird (1983)). Bu yüzden Chul Han'ın disiplin toplumuna yaptığı revizyonun, pratik anlamdaki gerçekliği Foucault vb. diğer öznel deneyim çalışmalarına oranla daha etkili olabilir. Çünkü çalışma kapsamında gözetim akışı olarak kavramlaştırılan ve hem tekil öznenin hem de grupların aynı anda etkin olabildiği sosyal medya güçlü bir ilişkisellik yaratmaktadır. Burada yüksek hızdaki etkileşim, aynı andalık kültürel iklimin yayılımını hızlandırmaktadır. Örnek olarak Facebook, Whatsapp gibi uygulamaların belli aralıklarla güncellediği kullanıcı sözleşmesinde şirketlerin veri kullanım alanı sürekli olarak gelişmektedir. Dahası Cambridge Analytica skandalı ile ortaya çıktığı üzere, kişiyi ikna etme noktasında bu verilerin kullanımı tarih boyunca yürütülen tüm propaganda ve manipülasyon çalışmalarından çok daha etkili ve başarılıdır. Ancak ne kadar uygulama ve hesapları silme kampanyaları düzenlense; ironik bir biçimde bu kampanya gözetim akışı içerisinde paylaşılan yüksek etkileşime girse dahi beklenen oranda bir silme ya da bu uygulamaların insanların gözünden düşmesi gerçekleşmemektedir (Amer ve Noujaim, 2019). Çünkü öznelere ve gruplara ne olursa olsun geçmiş deneyimleri onlara zarar gelemeyeceğini söylemeye devam etmektedir. Çoklu mikro iktidarların kültürel iklimi öznelere uyumlu bir karşılık bulmuştur.

Ali Akay, Foucault temelli iktidar ve direniş üzerine metninde özgürlüğün iktidarla karşılaşma anında saklı olduğunu ifade eder. Eğer tepki verme imkânı, direnme hakkı varsa, özgürlükten söz edilebilir. Bu yaklaşım bir kölenin efendisine gerekirse direnme hakkına sahip olabileceği şeklinde okunabilir ama Akay'ın sözünü ettiği direnme oldukça farklıdır. İlk olarak kölenin, efendisi yani iktidarı bir güç erkidir. Onun sahibidir. Genel anlamda özne bu iktidarla bir diğer ifadeyle makro düzeydeki iktidar ile ancak devletle karşı karşıya gelebilir. Akay'ın işaret ettiği iktidar mikro iktidar olarak evde, okulda, iş yerinde dahası akıllı telefonlardaki gözetim akışı ile daimî olarak karşılaştığımız iktidardır (2016). Eğer gerekli görürse özne telefonundan uygulamayı silebilmektedir. Fakat genel anlamda bu eylemi gerçekleştirmediği gözlemlenmektedir. Çünkü Chul Han'ın da hemen her metninde ifade ettiği gibi özne burada kendi olabildiğini düşünmekte, dahası özne bu durumu özgürlük olarak okumakta; mikro düzeydeki iktidarlara teslim ettiği veriyi umursamadan; her geçen gün daha kolay ikna olduğu kapitalist sistemin işleyişindeki küçük çarklardan birisi olduğunu fark etmeden ya da fark etse dahi umursamadan kalmaya devam etmektedir.

Şeffaflık ve Deneyim: Olumluluk Şiddeti

Şeffaflık ve şeffaflığın global bir iktidar tekniği olarak nasıl ele alındığı ve buna bağlı olarak öznelere nasıl bir deneyimi inşa ettiği hususu Chul Han'ın çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. Sosyal ya da öznel düzeylerde edinilen deneyimler, toplumlardaki normatif

işaretleyicilerdir. Kişi yetişkinlik evresinde büyük oranda geçmiş deneyimlerinden hareket ederek birtakım kararlar almaktadır. Bu kararlar onun öznel ve sosyal deneyimlerinin yansımaları oluşturmaktadır. Honneth, sosyal yaşamdaki sınıfsal ayrımın kalıcı bir eşitsizliğe sembolikte olsa katkı sağladığını ifade eder (2007, s. 94). Sınıf kavramı akış içerisinde kendine çoğu zaman görünür anlamda yer bulamaz. Burada herkes üre-tüketici, emekçi olarak büyük veriye hizmet etmektedir. Bu şeffaflığa giden süreci hızlandırmaktadır; reel alandaki eşitsizlik, akışta görece ortadan kalkar. Herkes, psikopolitik tekniğin karşısında aynı oranda veriyi dönüştürmektedir. İktidar karşısında herkes, aynı oranda şeffaftır (Han, 2019).

Han, şeffaflığın ve olumluluğun yoğun kullanımının Baudrillard'a yaptığı referanslarla şiddete neden olduğunun üzerinde durmaktadır (2020d, s. 95-108). Olumluluk şiddeti olarak değerlendirilen bu durum sisteme içkindir, sistem tarafından var edilmektedir (Han, 2020d, s. 83-8). Aynı şiddet şeffaflıkta ise içkin olmaktan çok aşkın bir hal alır. Olumluluğun sürekliliği özneyi bu olumlu halin devam etmesini istemesiyle kendi içinde bir şiddete, şeffaflık ise dışarıdan bir etkiyle devamlılığa zorlanmaktadır. Han için bu şiddet daha sonra pornografik tiyatro kavramsallaştırması ile ilişkilendirilmektedir (2020a, s. 67-9). Pornografi anlamın, arzunun, gizemin kaybolduğu ama her şeyin alenileştiği bir apaçıklığa karşı yapılmış bir göndermedir. Aşırı olumluluğun veya şeffaflığın olduğu bir yerde şiddet kaçınılmazdır. Çünkü burada edinilecek enformasyon ile karşılaşılma imkânı ortadan kalkmakta, bununla birlikte anlam ve değer yok edilmektedir (Han, 2020d, s. 107).

Enformasyon ve iletişim her şeyin görünür olduğu şeffaflığı, gözetim dispozitifinin kurduğu yeni kültürel iklimin ağı haline getirmektedir. Yirminci yüzyıl, savaşların ardından demokrasi ve insan hakları için atılacak adımların hayali ile geçerken yirmi birinci yüzyıl daha fazla kontrolü ve güvenlik sorununu beraberinde getirmiştir. Özellikle ortaya çıkan global krizler temel hak ve özgürlüklerin askıya alınması noktasında iktidarlara büyük oranda yardımcı oldu. 2001 yılındaki terör saldırıları, 2008 ekonomik krizi ve 2020 Covid-19 salgını şeffaflığın, olumluluğun negatif olarak kültürel iklimlendirme oluşturduğu önemli kilometre taşları olarak kabul edilmekteler. Bu dönemlerde makro iktidarlar başta olmak üzere, güçlü bir enformasyon süreci oluşturmuşlardır. Chul Han'a göre devlet güdümlü olan bu şeffaflık süreçleri zaten olumlu görünen negatif şeffaflığı iyice şiddete dönüştürerek kontrol ve disipline dönüştürmüştür (2022). Han krizlerin haricinde de zaten toplumların çoktan gönüllü olarak bu şeffaflığı desteklediğini, gözetim akışının destekleyicileri olduklarını ifade eder. Büyük çoğunluk bu sayede akışa yönelik protestoların imkânsız ya da baştan başarısız olmasına neden olmaktadır. *“Verilerimizi, kendimize ilişkin enformasyonu, hakkımızda kimin, ne zaman, hangi vesileyle, neyi bildiğini bilmeksizin gönüllü olarak internete koyuyoruz. ... Ayrıca gönüllü olarak ortalığa saçılan veriler de bizzat veri güvenliği kavramını işlevsiz kılar”* (Han, 2019, s. 20; 2021a, s. 25). Şeffaflık toplumu Han için anlamın performansa tercih edildiği, içtenliğini ve değerini kaybettiği pornografik bir forma sahiptir. Neoliberal birçok dispozitifte olduğu gibi her şeyi kendi içine katmayı arzular. Gözetimi hatırlarsak Han, en etkili dispozitif olarak ona işaret eder, çünkü reel ve sanal yaşamın her anı gözetim aygıtının içine geçmiştir. Yabancılık ve ötekilik şeffaflığın içinde kaybolmuştur (Han, 2020a, s. 12; 2020c).

Veriye Dönüşen Özne

Nancy Fraser, neoliberal düzene yönelik olarak adalet ortamının sağlanamadığını, bu sebeple güç asimetrisinin ortaya çıktığını ifade etmektedir (2008, s. 343). Fraser'a benzer bir görüş Han'da da kendine yer edinir. Ona göre psikopolitik iktidar tekniğinin ortaya çıkmasının ardında bu güç asimetrisi ve internet medyalarının güçlü mikro iktidarlarının elde ettikleri global güç yatmaktadır.

Politik psikolojinin önde gelen isimlerinden Jon Elster (1999), psikopolitik düzenin ortaya çıkışından önce siyasi seçimlere yönelik olarak bugüne referans olacak bir çıkarımda bulunur: Oy davranışı, devrimlerin ardındaki temel fikrin kitle tarafından kabulü, kamuoyunun oluşumu vb. demokratik süreçlerin her birinde özne, kendi öznelliğinin karşılığını aramaktadır. Bu, öznenin kendinden bir parça göremediği bir durum, eylem ya da oluşumun kendi için yeterli olmayacağını kavradığı ve bu sebeple de tam olarak ikna edilemeyeceğinin işareti olarak görülmektedir. Flam ve King (2005) ile Goodwin ve Jasper (2006), 2000'lerden itibaren sosyal ve politik hareketlerin duygularla yakından ilişkisine dikkat çekmektedirler. Benzer çalışmalar sonrasında da devam ederken, bu çalışmaların ortak noktası öznel biliş ve duygular; seçim süreçlerinde, genel politik durum ve gerilimler ile karar verme davranışında, benzer şekilde kendini ifade etme olanaklarında, öznel bilinçli ya da bilinçsiz olarak duygu ve hislerini dikkate almaktadır. Bu iktidarlar için oldukça önemli bir çıkarım yapma fırsatıdır. Yakın zamana kadar ikna için kullanılan demografik veriler nüfus bilgileri, yerleşim ve eğitim gibi sınırlı bir enformasyona sahipken, duygu ve duygular üzerine geliştirilebilecek bir teknoloji özneye dair hemen her türden enformasyona sahip olmak, benliğini çözmek anlamına gelmektedir. Gözetim akışı sayesinde insanların duygularına dahası benliklerine yönelik birçok veri ambarı-depolarında saklanmakta ve algoritmalar aracılığıyla en doğru hedef kitleyi tayin edebilmektedir.

Hedef kitleyi tayin edebilme noktasında Chul Han, *Psikopolitika*'da nicikleştirilmiş benlik [quantified self] şeklinde bir kavramsallaştırmada bulunmaktadır: Kavram, duygu, his, düşünce vb. kişiye yönelik her türden nitel verinin büyük veri dahilinde sayısallaştırılmasına karşılık gelmektedir. İnsana ait olan, insani olan her türden verinin ölçülebilir olması, gerçek anlamda şeffaflığı sağlarken bu, iktidara büyük bir güç vermektedir. Duygular, karar alma noktasında anahtar işlevi görmektedir ve artık anahtar mikro iktidarların eline geçmiş durumdadır. 2016 Amerikan Başkanlık Seçimleri'nde Donald Trump'a ve Brexit'te Britanya'nın Avrupa Birliği'nden çıkması yönünde oy kullananlar büyük verinin insanları ikna etmede ne kadar kıymetli olduklarını tüm dünyaya kanıtlanmıştır. Bu ikinci aydınlanma olarak ifade edilen "her şey veri ve enformasyon"dur yaklaşımı ile yakından bağlantılıdır. Artık gerçekten, insanlık tarihinin en başından bugüne değin el değmemiş olan zihin, bilinçdışı sayısal verilere dönüşmüş bir biçimde mikro ve makro iktidarların elindedir. Bu sayede daha güvenli değil daha şeffaf ve kontrole açık bir global toplum yaratılmıştır. Bir diğer önemli nokta ise global düzeyde öznel bu yeni kültürün bir parçası olmaya ses çıkarmamaktadır. Han'a göre insanlığın şimdiki ihtiyacı üçüncü bir aydınlanma ile artık herkesin mikro ve

makro düzeyde iktidarların sadık hizmetkarları olduğunun bilincine varmasıdır. Çünkü bugün egemen çevreler kimse, tüm kontrolü, tüm ikna gücünü elinde bulundurmaktadır (Han, 2019, s. 64-7; Han, 2021a, s. 31). Tüm bunlar “bilgi güçtür” sözünün önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Söz konusu yeni düzende mikro iktidar için gerekli olan kitle, algoritmaların aracılığıyla kolayca filtrelenmektedir. Bu sayede iktidarlar, ikna edemeyeceği ya da işlerine yaramayacak olan “çöp/waste” kitle ile uğraşmak, onlar için sermaye harcamak zorunda kalmayacaktır. Bannoptikon, bu düzende panoptikonun yerine geçmeye başlamaktadır. Panoptikonun amacı çoğunluğu gözetlemek, disipline etmektir, bannoptikon disiplin ve gözetim ile uğraşmak yerine bir filtreleme işlemini tercih eder. İşe yaramayanları dışarıda bırakmayı, işleme almamayı amaçlar. İşleme alınmayanlar, fazlalık (Han, 2019) olarak görüldükleri için performansın bir parçası olamazlar.

Performansın Sürekliliği ve Ölüm Dürtüsü

Honneth (2011), eşitlik üzerine kanunların, “*öznelerin kendilerini utanmadan kamusal yaşamın özneler arası yapılarında sunmalarına*” izin vermediği sürece bir anlam ifade etmeyeceğini dile getirir. Honneth’in varoluşsal sorunlara işaret ederek dile getirdiği bu söz, gözetim akışı aracılığıyla düz anlamında gerçekleşmiştir. Gözetim akışı, sonsuz bir performans sahnesine dönüşmüştür. Gerek sistemin, gerek akışın seçtiği iktidarlar ve toplumsalın kendi kültürel iklimi uyarınca burası kendine yeni kültürler inşa ederek özneler de defalarca kez tekrar inşa edilmekte ve öznel deneyimlere tabi kılınmaktadır. Bu sanal dünyadaki insanın reel yaşama dahi yansıdığı görülmektedir. Kültür endüstrisinin bir parçası olarak akış kendi endüstrilerini ortaya koymaktadır. Estetik cerrahi ve yoga, plates ve vücut geliştirme endüstrileri sürekli bir büyümenin içindedir. Performans, günlük yaşamın vazgeçilmezidir ve bu kez sahne yaşamın kendisine dönüşmüş durumdadır. İnsanlar ne bir gösterinin parçası ne de bir simülasyonun içerisinde, amaç yalnızca performans sergilemekten ibaret hale gelmiştir. Bu yukarıda da ifade edildiği gibi anlamın kaybolmasına neden olmuştur. Önemli olan olumlu ve şeffaf bir performansın direkt olarak kendisidir: Performans toplumu kusursuzluğun pornografisini sunmaktadır. Öznelerin bu aşamaya gelebilmesi ise uzun bir sürecin sonucunda gerçekleşmiştir: Acı hayatın içinden çıkarılmıştır. Acı artık toplumların fobisi olarak okunmaktadır (Han, 2022, s. 13-9). Gerçeğin yerini almaya başlayan gözetim akışının sanal dünyasında acıya yer yoktur. Bir ölüm anmasının ardından keyif üzerine bir story atmak bu “yeni”nin kısa panoramasını sunmaktadır. Kolektif ve bireysel hafızadaki yoğun acılar, artık tedavi edilemese de acısı ortadan kaldırılmış palyatif performans toplumu inşa edilmiştir (Han, 2022).

Şeffaflığın gölgesindeki yeni kültürde yaygın bir memnuniyetsizliğin, öfkenin ve umutsuzluğun çağırıldığı her şeye karşı bir fobi geliştirilmiştir. Eleştiri yapmak serbesttir fakat yapılan eleştiri karşısında acı hissetmek, sitem etmek artık istenmeyen ilan edilmiştir. Önemli olan anı yaşamak, performansı devam ettirmek ile sınırlandırılmıştır. Anlam ve anlam aramak ise gereksizdir. Şeffaflık güvenlik ihtiyacıyla birlikte anlamı da büyük oranda yok etmiştir. Belirli koşullarda kolektif protesto biçimlerine dönüşebilecek durumlarda dahi

tekel özneler kendi performanslarını kenara bırakamaz. Hem protesto hem de performans devam etmektedir. Bu bir açıdan sosyal acıları dolaylı olarak göz ardı etmeye, yeteri kadar iyi anlamamaya yüzeysel kalmasına neden olur (Han, 2022).

Han, psikanalizin üzerinde çok durulmayan ölüm dürtüsünü post-modern toplum üzerinden, özellikle Marcuse'nin perspektifi temelinde, bir kez daha okumanın faydalı olacağı görüşündedir. Han, üretimin giderek daha çok yıkıma dönüştüğünü, insanlığın iktidarın özneleri olarak kendilerine yabancılaştığından ve ilginç bir biçimde kendini imha sürecinden estetik bir haz aldığından söz ederek bu dürtüyü ele almaktadır (Han, 2021a, s. 7). Freud'un üstünde defalarca kez durduğu gibi insan dürtülerinin egemenliği altındadır ve daimî saldırgan tavrının altında ise ölüm dürtüsü vardır. Bu dürtü erosun (arzunun) zıttı olarak değerlendirilmektedir. Şiddeti ve “yok etmeye” yönelik bir eğilimi içermektedir. Bu açıdan kapitalizmin yıkıcılığı ile oldukça benzerdir. Doğuştan gelen bu dürtü insana yaşamının bir amacının da vakti geldiğinde dünyadan gitmek olduğunu hatırlatır. Normal şartlarda anın tadını çıkarmak, yeryüzünün keşfini, doğaya dönüşü işaretlemesi gereken bu düşünce aksine bir şiddete yol açar. Sona kalmayı, sonsuz-ebedi yaşamı arzulamayı ya da geride daha çok şey bırakmaya meyletmeye neden olur (Han, 2021a, s. 7-12).

Marcuse, *Eros ve Uygarlık* metninde Freudyan psikanaliz ile Marx'ın politik teorisini birleştirmektedir. Marcuse'nin metninde kıtlık bilinci, cinsel dürtüleri bir diğer ifadeyle erosu (arzuyu) harekete geçirir. İdeal toplumda bu bilince yer yoktur. Marcuse bastırmanın bilinçdışı olan etkisinin farkındadır. Freud'a benzer şekilde, işleyiş devamlılığını şart olarak koşmak yerine sömürge toplum yapısında var olan “arınmış bastırma” olarak ele aldıkları şeyin azaltılması gerektiğine dikkat çeker (1968, s. 170). Her canlının içine nüfuz eden ve kendini geride bırakmayı diğerlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan ölüm dürtüsü sadist tahakkümün [sadistische Gewalt] enerjik kararlılığına dayanan narsistik hazzı açıklamaz. Bu başka bir yıkıcı dürtüdür. Freudyan ölüm dürtüsü Marcuse'nin yorumunda olduğu gibi erosun gücü karşısında kaybolabilmektedir. Bunun için gereken artı bastırma kurtulmaktır. Bu bastırma kurtulma anında eros ölüm dürtüsünü bertaraf edecektir (Marcuse, 1968, s. 120,143).

Marcuse'nin olumlu sayılabilecek bu yaklaşımının gerçekleşmesi şu an için mümkün gözükmemektedir. Chul Han ele aldığı performansa dayalı acılarını bastırmayı başarmış geç kapitalist toplumunda ölümün olumsuzlandığı, her anlamdaki yıkıcı büyümenin desteklendiği bir dinamiği ele almaktadır. Ölüm, insanın ve iktidar öznelerinin bilinçdışında adeta pusuda beklemekte yeri geldikçe ölüm sonrasında geride bırakılacak olanı hatıra tutmaktadır. Performans bu sebeple devam etmeye mecbur bırakılmaktadır. Salgın süreci ele alındığında, dünya genelinde eve kapanmalar yaşanırken ekonomik çöküş yaşanmaması için üretim devam etmiştir. Hizmete dayalı sektörler evden çalışmaya geçerken, çalışma yeri fabrika olan işçi sınıfı, bazı önlemlerin alınması ile işyerlerine gitmeye devam etmişlerdir. Performans reel alanda devam ettikçe gözetim akışında da süreç işlemeye devam etmiştir. Hatta eve kapanan hizmet sektörü büyük veriye çok daha etkili veriler sunmaya başlamış ve hassas durumlardaki

kararları belirleme noktasında yeni veriler sunmuştur. Yeni veriler sayesinde hem mikro hem de makro iktidarlar bu süreci etkilenmeden başarıyla tamamladılar. Ölüm dürtüsünün getirdiği şiddet, geçmişin getirdiği arzu karşısında biçim değiştirmektedir. Özne sistem çarklarının dışına çıkmayı göze alamaz ve bu sebeple var olan kültürü ve kültür iklimlendirmesini koşulsuz kabul etmek durumunda kalmaktadır.

Sonuç Yerine

Çağdaş felsefe ve kültür teorisi dünyasının önde gelen isimlerinden biri olan Byung-Chul Han, birbiri ardına yayınladığı çalışmalarında çoğu zaman aynı konudan bahsediyor gibi gözükse de aslında konuyu farklı açılardan detaylandığı görülmektedir. Onun teori ya da yaklaşımını bir metninde açıkça bulmak yerine metinlerin bütününe bakmak gerekmektedir. Bu yaklaşımla Han, metinlerinin her birinde post-modern toplumu farklı bir tema üzerinden incelemektedir. Chul Han'ın çalışmalarının bütününe bakıldığında, Foucault'nun disiplin toplumuna bir revize yaptığı dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında Chul Han'ın bu revizesi yorumsamacı yaklaşım kapsamında ele alınmıştır. Metinlerin okumaları sırasında politik psikoloji disiplininin öğretisi göz önünde bulundurulmuş ve Han'ın gözetim dispozitifini üzerinden incelediği performans toplumu ile ilgili şeffaflık ve deneyim, veriye dönüşen özne ve performansın sürekliliği başlıkları altında çıktılar sıralanmıştır.

Şeffaflık, günümüz toplumlarını ele geçiren, gözetim dispozitifinin özneyi kurmasındaki en temel ve yaygın araç olarak Han'da kendine yer bulmuştur. Performans öznesi denilen, neoliberal özne kendini şeffaflığın gölgesi altında özgür hissetmekte, psikopolitik pratikler aracılığıyla iktidarın buyruğu altında hareket ettiğinin farkına varamamaktadır. Yeni özne için önemli olan performansın ve gözetim akışının içerisinde rahatça dolaşabilmektir. Disiplin toplumunun baskıcı ve negatif işaretli toplumsal dinamikleri şeffaflık toplumu da denilen performatif toplumda yerini özgürlük ve olumluluğa bırakmaktadır. Aslında bu iki toplum arasındaki iktidar teknikleri açısından tek fark, şeffaflığın özneye bir tercih hakkı sağlamış olması ve bu tercih hakkı üzerinden öznenin demokratik bir sürecin parçası olduğu yönünde bir inanç geliştirmesidir.

Demokratik sürece olan kuvvetli inancın diğer kutbunda ise mikro ve makro düzeydeki iktidarlar nitel verileri nicelleştirme konusunda büyük veriden yararlanmakta, reklam, halkla ilişkiler ve politik süreçlerdeki karar alma aşamalarında topluma bu veriler üzerinden içerikler paylaşmaktadırlar. Bir başka açıdan bakacak olursak, iktidar artık özneyi sadece kurmak, inşa etmekle kalmıyor; artık iktidarlar öznenin zihnini kendi kampanyalarının mekânı olarak kullanmaktadır. Akış içerisindeki paylaşımlar ile toplanan veriler tersine bir katlama ile öznenin ikna edilmesine ve bu ikna üzerinden çevresine kendi “görüşlerini” yaymaya davet edilmektedir. Özne bunu kendi istediği için; demokratik bir karar almanın ardından gerçekleştirmektedir. Çalışma sonucunda görülmektedir ki post-modern toplum içinde iktidarlar gözetimin paradigmasını disiplin tekniklerinden performans tekniklerine dönüştürmüşlerdir. Artık iktidarlar sadece bedeni ıslah etmeyi değil zihni kontrol etmeyi;

yorulmasına karşın performansına devam eden, mutlu öznelerin olduğu, halinden memnun, acılarını bastırmış; palyatif bir toplum inşa etmektedir. Byung-Chul Han ise, bu iktidar tekniklerini birbirine benzer ama temelde farklı temalar üzerinden ele almaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

Kaynakça/References

- Akay, A. (2016). *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları* (3 b.). Ankara: Doğubataı.
- Amer, K., ve Noujaim, N. (Yönetenler). (2019). *The Great Hack* [Sinema Filmi].
- Crano, R. (2020, 08 27). Dispositif. London, England: Oxford University Press. doi:https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190201098.013.1026
- Coşkun, B. (2019). *Neoliberal İktidar ve Özne*. İstanbul: NotaBene.
- Dardot, P., ve Laval, C. (2018). *Dünyanın Yeni Aklı - Neoliberal Toplum Üzerine Deneme* (2 b.). (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Deleuze, G. (2019 [1986]). *Foucault* (2 b.). (B. Yalım, & E. Koyuncu, Çev.) İstanbul: Norgunk.
- Elster, J. (1999). *Alchemies of the Mind: Rationality and the Emotions*. Cambridge: Cambridge. Cambridge: Cambridge University Press.
- Flam, H., ve King, D. (2005). *Emotions and Social Movements*. London ve New York: Routledge.
- Foucault, M. (1992a). *Akıl ve Akıl Bozukluğu: Klasik Çağda Deliliğin Tarihi* (Cilt 1). (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (1992b). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve Şeyler* (2 b.). (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi* (2 b.). (H. U. Tanrıöven, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Fraser, N. (2008). Prioritizing justice as participatory parity: A Reply to Kompridis and Forst. K. Olson içinde, *Adding Insult to Injury: Nancy Fraser debates her Critics* (s. 327*46). London: Verso.
- Frosh, S. (1999). *The Politics of Psychoanalysis: An Introduction to Freudian and Post-Freudian Theory* (2nd edition). London: Palgrave.
- Frosh, S. (2005). *Hate and the Jewish Science: Anti-Semitism, Nazism and Psychoanalysis*. London: Palgrave.
- Gentner, D., ve Stevens, A. L. (Dü). (1983). *Mental Models*. NJ: Erlbaum: Hillsdale.
- Goodwin, J., ve Jasper, M. (2006). Emotions and Social Movements. J. E. Stets, & J. H. Turner içinde, *Handbook of the Sociology of Emotions*. New York: Springer.
- Han, B. C. (2015). *Yorgunluk Toplumu*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Han, B. C. (2019). *Psikopolitika*. (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis.

- Han, B. C. (2020a). *Güzel Kurtarmak* (3 b.). (K. Filiz, Çev.) İstanbul: İnsan Sanat Yayınları.
- Han, B. C. (2020b). *İktidar Nedir?* (M. Özdemir, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Han, B. C. (2020c). *Şeffaflık Toplumu* (5 b.). (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis.
- Han, B. C. (2020d). *Şiddetin Topolojisi* (4 b.). (D. Zaptçioğlu, Çev.) İstanbul: Metis.
- Han, B. C. (2020e). *Zamanın Kokusu* (4 b.). (Ş. Öztürk, Çev.) İstanbul: Metis.
- Han, B. C. (2021). *Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü*. (Ç. Tanyeri, Çev.) İstanbul: İnka.
- Han, B. C. (2022). *Palyatif Toplum, Günümüzde Acı*. (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis.
- Hartmann, M., ve Honneth, A. (2006). Paradoxes of capitalism. *Constellations*, 13(1), 41-58.
- Honneth, A. (2004). Organized self-realization: Some paradoxes of individualization. *European Journal of Social Theory*, 7(4), 463-478.
- Honneth, A. (2007). *Disrespect: The Normative Foundations of Critical Theory*. Cambridge: Polity Press.
- Honneth, A. (2011). Interview on “The relevance of contemporary French philosophy for a theory of recognition”. M. Bankovsky, & A. Le Goff içinde, *Theories of Recognition and Contemporary French Philosophy: Reopening the Dialogue* (s. 23-38). Manchester: Manchester University Press.
- Johnson-Laird, P. N. (1983). *Mental Models: Towards a Cognitive Science of Language, Inference, and Consciousness*. Cambridge: Harvard University Press.
- Keskin, F. (2014). Özne ve İktidar. M. Foucault içinde, *Özne ve İktidar - Seçme Yazılar 2* (4 b., s. 11-24). İstanbul: Ayrıntı.
- Marcuse, H. (1968). *Aşk ve Uygarlık* (3 b.). (S. Çağan, Çev.) İstanbul: May Yayınları.
- McGowan, T. (2018). *Sahip Olmadığımız Şeyin Keyfini Sürmek: Psikanalizin Politik Projesi*. (K. Güleç, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri - Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I* (7 b.). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayınodası.
- Van Dijk, T. A. (2015). Ideology and Discourse. M. Freeden, L. Sargent Tower, & M. Stears içinde, *The Handbook of Political Ideologies* (s. online version). Oxford: Oxford University Press.

A Study on von Trier's *Dogville*: An Amalgam of Aristotelian Dramatic Theatre and Brechtian Epic Theatre

Von Trier'in *Dogville*'i: Aristotelesçi Dramatik Tiyatro ve Brechtçi Epik Tiyatro'nun Bir Karışımı

Ercan Tugay Aki¹

ABSTRACT

The purpose of Brechtian epic theatre was to break the illusion of mimesis that is achieved by dramatic theatre through the use of mimetic and teleological drive. Its ultimate aim was to show that the illusion of verisimilitude created by dramatic theatre and realist forms of representation serves only to the affirmation and promotion of the norms and values of the dominant discourse. The aim of this study, accordingly, is to provide a reading of von Trier's *Dogville* in terms of Aristotelian dramatic theatre and Brechtian epic theatre in order to argue that the film disregards the function of the characteristics of epic theatre that it employs and thus evacuates the meaning of them by the use of elements of dramatic theatre such as recognition, catharsis, and closure. Von Trier's *Dogville* has mostly been analysed in terms of the elements of epic theatre. However, it has been ignored that the film features some fundamental characteristics of Aristotle's dramatic theatre like recognition, catharsis, and closure. This study, therefore, examines *Dogville* in the light of Aristotelian dramatic theatre as well as of Brecht's theories within the context of epic theatre and Marxism to discuss whether the film fails to become a proper example of epic theatre on big screen.

Keywords: Dogville, epic theatre, dramatic theatre, catharsis, Brecht

ÖZ

Brechtçi epik tiyatronun amacı, taklitçi ve teleolojik bir anlatım aracılığıyla *mimesis* illüzyonunu yaratan dramatik tiyatroyu eleştirmekti. Brecht'in esas hedefi, dramatik tiyatro ve edebiyatta gerçekçilik akımı tarafından yaratılan sahnede ya da metinde gerçekliği sunma illüzyonunun baskın ideolojiye ve ana akım söyleme hizmet etmekten başka bir işleve sahip olmadığını göstermekti. Bu çalışmanın amacı, von Trier'in *Dogville* filmini Aristotelesçi dramatik tiyatro ve Brechtçi epik tiyatro bağlamında ele almaktır. Çalışmanın öne sürdüğü argüman; farkına varma (recognition), *katarsis* (catharsis) ve kapanma (closure) gibi dramatik tiyatronun temel unsurlarının kullanımıyla *Dogville* filminin epik tiyatro ve epik tiyatronun ilkelerinin içini boşalttığıdır. Von Trier'in *Dogville* filmi, çoğunlukla epik tiyatronun özellikleri bağlamında incelenmiştir. Filmin Aristotelesçi dramatik tiyatronun temel unsurlarına sahip olduğu, şu güne dek genellikle göz ardı edilmiştir. Bu çalışmanın amacı da *Dogville* filmini Aristotelesçi dramatik tiyatro ile Brechtçi epik tiyatro ve Brecht'in Marksizm bağlamındaki teorileri ışığında ele alarak filmin iyi bir epik tiyatro örneği olmayı başaramadığını göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Dogville, epik tiyatro, dramatik tiyatro, *katarsis*, Brecht

¹Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: E.T.A. 0000-0001-7161-6097

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Ercan Tugay Aki,
İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: etaki@gelisim.edu.tr

Submitted/Başvuru: 21.06.2022

Accepted/Kabul: 20.09.2022

Citation/Atf: Aki, E. T. (2022). A study on von Trier's *Dogville*: an amalgam of Aristotelian dramatic theatre and brechtian epic theatre. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 77-90. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.004>

Introduction

Lars von Trier's *Dogville* consists of a prologue and nine chapters. It tells the story of a woman named Grace Margaret Mulligan who tries to escape and hide from mobsters. While escaping, Grace arrives in a small American town called Dogville, where she is provided with shelter in return for her labour and assistance to the people of the town. For a while, the people of the town give their consent for her stay in Dogville, but after hearing about a reward for someone who knows her whereabouts, they begin to abuse her. Von Trier's *Dogville* has been mostly examined and analysed only as a film which features elements of Brecht's epic theatre. Few studies have so far analysed the film in terms of the elements of Aristotelian dramatic theatre (Bağır, 2018: p. 52). Although Bağır's study emphasises the use of catharsis in the film and the paper shares his ideas on the impact of the use of catharsis on the film to a certain extent, it fully disagrees with his claim that the film only uses the narrator to fill in the gaps left by the characters. Another major difference between the two studies is that this study incorporates the elements of Aristotelian dramatic theatre and Brechtian epic theatre equally in the analysis of the film rather than mainly concentrating on either side. With the exception of a few, the majority of the studies performed on von Trier's *Dogville* ignored that the film features recognition, catharsis, and closure, which are among the fundamental characteristics of Aristotle's dramatic theatre as well as of realism. This paper, accordingly, by first discussing the characteristics of both dramatic theatre and epic theatre as well as briefly touching upon the evolution of drama, will put von Trier's *Dogville* under scrutiny and show why the film fails to become a proper example of epic theatre on the big screen due to its incorporation of recognition, catharsis, and closure.

1. Dramatic Theatre

Today's dramatic theatre has its roots in Aristotle's *Poetics*, in which he urges that tragedy—or the traditional form of drama, for that matter—is a unified whole whose parts cannot be removed without disrupting its integrity. Furthermore, in tragedy every incident is triggered by a precedent, and tragedy evokes pity and fear in the audience by the employment of catharsis at the end (Aristotle, 2001: p. 97). Furthermore, Aristotle states that the most important component of tragedy is plot, which has a beginning, a middle, and an end (Aristotle, 2001: p. 96). Dramatic theatre is constructed in such a way that it appeals to the audience's emotions and feelings by making them identify themselves with the characters and the story. This emotional identification with the characters and the story, as the paper will discuss, results in an illusory sense of wholeness in the audience. One of the key parts of "Aristotelian aesthetics [is] the important role that emotions play in our identifications with characters and situations depicted in art" (Curran, 2001: p. 167).

Instead of narration, the use of a unified plot that consists of incidents that are completely connected to one another is also significant for dramatic theatre because it establishes suspense and ensures that the audience is emotionally drawn into the story. To be more specific, the

connection of the scenes or incidents and the employment of suspense make the audience emotionally invested in the play. Having been exposed to this presented unified whole on stage and being emotionally invested in it, the audience is illusorily led to believe that what is represented on stage has something to do with external life, that this fixed meaning and single truth presented to them is the only version or form of meaning and truth as if there can be no other, which can also be regarded as epistemic violence.

Catharsis is a process of releasing strong emotions and feelings through a particular activity and experience like realist drama or dramatic theatre, in which the audience is led to identify with the characters and the story emotionally. Catharsis, in other words, for Aristotle, means a representation of a serious action “by means of pity and terror” (Aristotle, 2001: p. 95). It is the most important element and the ultimate aim of dramatic theatre. Its purpose is to make the audience share the experience by identifying with the characters and becoming emotionally involved in the play. In other words, it encourages the audience to experience the emotions and sensations which are intended to be conveyed in the play by the dominant bourgeois (applies to realist works) and aristocratic (applies to tragedy) epistemology for the purpose of presenting them with a totalising form of truth and meaning. This totalising truth and meaning, of course, have nothing to do with external life because there is no such thing as an ultimate fixed truth or meaning, for they vary and are plural. What is presented to the audience in the form of a fixed single truth is in fact the ideology of the dominant class, and through the staging of a realist play or a tragedy, the ruling class achieves to make the audience internalise its discourse and ideology so that the dominant class can maintain power and authority. The employment of catharsis in dramatic theatre, accordingly, has been a common characteristic of plays since ancient times because it is a way of manipulating the audience into feeling a sense of wholeness, which is illusory, by claiming to represent external life on stage by way of providing a single and fixed truth. Dramatic theatre, as Habib argues, achieves this effect on the audience by evoking pity and fear in them via a release of various emotions called catharsis due to its dramatic structure (Habib, 2005: p. 55).

The abovementioned illusory sense of wholeness refers to the illusion of representing external reality in a text or through the staging of a play; namely, to the illusion of mimesis. For centuries, since the development of Aristotle’s dramatic theatre and later on with realism, audiences have been manipulated by those who shared the dominant bourgeois or aristocratic epistemology and ideology. Dramatic theatre and realist texts are constructed in such a way that they appeal to the feelings and emotions of the audiences. The characters in dramatic theatre, as Aristotle puts forward, should be life-like (Aristotle, 2001: p. 102). Dramatic theatre is designed to involve audiences emotionally in the play in order to make them identify with the characters and the story so that they can experience catharsis at the end. This emotional involvement and identification with the characters are of great importance because they make the audience experience a feeling of joy, sadness or fear at the end, which leads them to internalise the totalising discourse and ideology of the bourgeois epistemology without questioning its taken-for-granted notions. From a rather Marxist point of view, it would not

be wrong to assert that the majority of works of dramatic theatre and realism have been the aesthetic weapons of the aristocracy and bourgeoisie. It would, however, be misleading to assume that each work under the category of realism automatically becomes an aesthetic weapon of the dominant ideology, for there are, as is known by now, various mechanisms at work in the process of artistic creation such as language and its own agency, as well as the repressed materials in the unconscious of the author, and so on. Moreover, as Althusser also points out, some of the great works of art and literature make the audience and readers criticise the working mechanisms of the dominant ideology like capitalism even if the author himself/herself is a political advocate of that very ideology (Althusser, 1971: p. 224-225).

What are the characteristics of dramatic theatre? Amongst its chief aspects are mimetic and teleological drive—that is, there is a linear flow in the text; the story is based on causality. To be more specific, every incident is triggered by a preceding one, and this linearity and causality continues until the very end when the audiences experience catharsis, usually with a happy ending. Having gone through such an experience, the audiences become complacent and move on with their lives continuing to adopt the values and norms of the dominant ideology, thus ending up taking them for granted. In other words, the audiences, as a result of catharsis and thus of a release of emotions, feel an illusory sense of wholeness, or *jouissance* in Lacanian terms, and this makes them internalise the dominant ideology and discourse and accept the taken-for-granted norms and values of bourgeois epistemology as ultimate truth. This happens because the play provides the audiences with closure, in which usually justice is served and there is a happy ending. Therefore, audiences leave the stage, not feeling the urge or the need to question the assumed validity of the so-called social norms and values that are forced upon them by the dominant ideology.

The characters and events in realist works are attempted to be presented as if they are “lifelike,” as if external reality can be represented through a text or a play. Put it differently, realism is based on the illusion of the correspondence of the signifier and the signified, where each signifier leads to a signified. This illusion is constructed by the logocentric ideology of the bourgeois epistemology in order to inject into the audience the idea that what they see on the stage or read in a text can represent external reality and that the ultimate “truth” can be grasped. Of course, this “ultimate truth” or “external reality” is the truth and reality of the dominant ideology. Even if when it seems to feature social criticism on the surface, when one reads between the lines one realises that the main purpose of many realist texts (of course there are exceptions) is to promote the bourgeois epistemology and make the audiences take the norms and values of the dominant ideology for granted because, regardless of the social status of the author, the language the realist texts use is, for the most part, the language of the totalising discourse of the dominant ideology and what these texts utter are uttered with a point of view of the logocentric ideology and the bourgeois epistemology: “What art makes us *see*, and therefore gives to us in the form of ‘*seeing*’, ‘*perceiving*’ and ‘*feeling*’ ... is the *ideology* from which it is born, in which it bathes, from which it detaches itself as art, and to which it *alludes*” (Althusser, 1971: p. 222).

2. Evolution of Theatre Since Aristotle

Following ancient times, there were a couple of forms of drama that emerged in the Middle Ages. First of which were mystery plays, which were the earliest forms of theatre developed in medieval times. The aim of mystery plays was to provide religious messages and entertainment for the audiences, but they also featured criticisms of various social issues of the time (David and Simpson, 2012: p. 448). Mystery plays paved the way for the theatre in the period of Elizabeth I. Morality plays appeared simultaneously with mystery plays. They were filled with allegorical characters and presented the conflict between good and evil (2012: p. 507). Both mystery plays and morality plays followed in Aristotle's footsteps, as they are didactic in tone, aim to evoke pity and fear in the audience by the employment of catharsis, and plot-wise feature a linear flow, causality, and closure. The theatre of the English Renaissance, or Elizabethan theatre, gave rise to protagonists such as Shakespeare's Richard III or Marlowe's Doctor Faustus, that are more evil than good, or grey at best. Elizabethan theatre, therefore, did not particularly follow Aristotle's teachings on drama as it presented wicked characters as heroes (Greenblatt and Logan 2012: p. 557). Another striking difference between Aristotelian drama and Elizabethan drama is that whereas chorus is heavily used in Aristotelian tragedy, music and dance were vital parts of the Elizabethan theatre (2012: p. 558). Last but not least, the incorporation of comical elements into tragedies, which is in total violation of Aristotelian dramatic theatre, was a common practice in the theatre of the 16th and 17th centuries. Comedy was on the rise towards the end of the 17th century and in the early 18th century. These plays are called "comedies of manners", which "pick social behaviour apart, exposing the nasty struggles for power among the upper classes, who use wit and manners as weapons. ... The male hero lives for pleasure and for the money and women that he can conquer" (Lipking and Noggle, 2012: p. 2199). With the rise of poetry in the 19th century, drama was on the decline. Due to avoid heavy censorship, writers preferred to write "closet drama", which is a form of drama produced not to be performed onstage but to be read. Percy Shelley's *Prometheus Unbound*, Byron's *Manfred*, and Goethe's *Faust* are the most popular examples of closet drama. The rise of poetry and novels as well as of comedy and closet drama was foreshadowing the fall of tragedy as the most dominant literary form from the 19th century onwards. Drama was overshadowed by the novel in the 19th century, but realist drama was beginning to gain importance towards the end of the century thanks to such playwrights as George Bernard Shaw, Oscar Wilde, and Henrik Ibsen, who tackled the social and political problems of the day (Christ and Robson, 2012: p. 1669). Problem play was a new form of realist drama that emerged in the 19th century. It represents social and political conflicts of real life through the characters' different points of view. George Bernard Shaw describes the elements of realist drama of the late 19th and early 20th century while exploring the essentials of Ibsenian drama:

the introduction of the discussion and its development until it so overspreads and interpenetrates the action that it finally assimilates it, making play and discussion practically identical; and, second, as a consequence of making the spectators

themselves the persons of the drama, and the incidents of their own lives its incidents[.] (Shaw, 1913: p. 152-153)

The 20th century was a period of great turbulences and the thinkers in the 20th century were trying to find solid ground on which they could produce ideas because in the early 20th century, all of the ideas which had been taken for granted were dissolved. There were so many “isms” in the 1920s and 1930s in order to replace the lost logos, for the very foundations of the Western metaphysics and thought, which is built upon the correspondence of the signifier and the signified as well as of the presence of the transcendental signified or absolute meaning, were on the brink of collapse due to the emergence of modernism, postmodernism and poststructuralism, which critiqued Platonic Western thought and realist tradition. Theatre was no different. Epic theatre and the theatre of the absurd, accordingly, were the preeminent rising subversive theatrical movements of the 20th century. Epic theatre and the theatre of the absurd, which were experimental forms of literature, shared similarities in the sense that they both emerged as a reaction to realism, which is the representation of the Western metaphysics in literature. Both forms of drama shattered “naturalistic convention in drama, making ... linear plot give way to fractured scenes and circular action, transparent conversation was displaced by misunderstanding and verbal opacity, a predictable ... universe was unsettled by eruptions of the irrational and the absurd” (Ramazani and Stallworthy, 2012: p. 1907). The theatre of the absurd, to be more specific, challenges such aspects of realist tradition as logocentrism, referential language, verisimilitude, linearity, teleological drive, closure, and so on. It offers self-reflexivity as opposed to referential language, problematisation of meaning-making mechanisms as opposed to the correspondence of the signifier and the signified, and almost no characterization and plot as well as no “meaningful” dialogue between characters as opposed to a plot with linear flow, causality, and closure. Epic theatre, as the paper will discuss in detail in the next chapter, aims to do something quite similar.

3. Epic Theatre

Epic theatre was developed by Bertolt Brecht, who was a Marxist German playwright, poet, and theatre director. As a keen Marxist and in accordance with Marxist ideals, Brecht believed that people must be changed first in order to change the social structure. By changing people, he meant that people must be made aware that realism, very much like religion, is a weapon that has been used by the ruling class to make people internalise its totalising ideology and discourse so that it can maintain its authority and power: “Brecht attacks Aristotelian catharsis as a kind of ‘opium of the masses,’ arguing that empathizing with characters prevents viewers from reflecting critically on the social causes of human suffering” (Curran, 2001: p. 167). Brecht developed epic theatre to break the illusion of representing the external life on stage as if truth or meaning is fixed and not plural, as if each signifier leads to a stable signified: “His aesthetics was anti-Aristotelian dramatic theatre” (Basuki, 2002: p. 137). In order to achieve that, he argued, theatre should be used because it is one of the most influential forms of art that has a great impact on people. Brecht developed epic theatre

because he believed that traditional forms of drama or dramatic theatre could never do that due to their being the products of the dominant bourgeois ideology: “[Brecht] ... thought that staging plays in accordance with the traditional drama led the theatre-goers into laziness since the presentation took hold of the emotions of the audience, thus preparing them for the perspective it wants to preach in the end” (Bal, 2020: p. 679). In developing epic theatre, he aimed to show that external life cannot be represented on stage as if truth or meaning is something fixed and ultimate and to make the audience realise the fact that what they are watching on the stage is only one of the many versions of truth. As Brecht himself puts it: “It is ... necessary to drop the assumption that there is a fourth wall cutting the audience off from the stage and the consequent illusion that the stage action is taking place in reality and without the audience” (Brecht, 1964: p. 136).

In terms of its features, contrary to dramatic theatre, epic theatre employs a narrative, episodic structure, disconnected scenes, montage, music, and nonlinear development as an alienation effect in order to turn the audience into an observer instead of drawing them into the story (Basuki, 2002: p. 143). Moreover, the employment of episodic structures and montage break linearity as they cause sudden changes in terms of scene and time jumps in the story (Basuki, 2002: p. 143). Brecht’s purpose of developing epic theatre and employing an alienation effect is to break the illusion representing external life on stage and of presenting a fixed meaning or truth that dramatic theatre claims to achieve by the use of mimetic and teleological drive. By breaking this illusion, epic theatre prevents the audience from becoming emotionally involved in the play, identifying themselves with the characters, experiencing their emotions as well as suspense: “Instead of sharing an experience, the spectator must come to grips with things. ... Empathy, one of the goals of the classical drama, could be reduced to the minimum, and this was only possible by distancing the audience from the staged illusion” (Bal, 2020: p. 680). In addition, Brecht’s epic theatre also features historicization and spatial distance as the elements of the alienation effect by which it aims to make the audience remain as observers, without being emotionally invested in the characters and the story: “Brechtian alienation is an aesthetic device to make us aware, by means of a philosophical method, of our sociological and historical condition and situation. The act of alienation or estrangement produces, dialectically, a bewildered insight into the state of alienation” (Grimm, 1997: p. 43).

In accordance with their features, Brecht provides an insightful account of the differences between dramatic theatre and epic theatre regarding the position of the audience:

The dramatic theatre’s spectator says: Yes, I have felt like that too—Just like me—It’s only natural—It’ll never change—The suffering of this man appals me ... That’s great art; it all seems the most obvious thing in the world—I weep when they weep, I laugh when they laugh. The epic theatre’s spectator says: I’d never have thought it—that’s not the way—That’s extraordinary, hardly believable ... That’s great art: nothing obvious in it—I laugh when they weep, I weep when they laugh. (Brecht, 1964: p. 71)

In the quotation given above, Brecht emphasises the difference between dramatic theatre and epic theatre in terms of the audience's reactions and feelings. According to him, dramatic theatre makes the audience share the experience and emotions of the characters by making them identify with the characters and the story, find themselves in the play, feel that same thing has happened or might happen to them, and appreciate it because everything in the play seems life-like, whereas epic theatre makes the audience realise that what is represented on stage is only a single version of truth and truth is not something fixed or singular. What's more, epic theatre reveals that representing the story and the characters in a play as if they are life-like is an illusion because everything that occurs on stage might seem or feel extraordinary. Moreover, in terms of acting, Brecht urges that the actor should not completely devote himself to the character he or she is portraying: "The actor does not allow himself to become completely transformed on the stage into the character he is portraying" (Brecht, 1964: p. 137). By doing so, the actor prevents the audience from emotionally investing in the character and identifying themselves with him or her undermining the illusion of the presentation of a fixed truth or meaning and of representing the external life on stage created by dramatic theatre to make the audience internalise the totalising ideology and discourse of the ruling class. To be more specific, the Brechtian actor is asked to adopt a critical approach towards the given circumstances regarding the character that s/he is supposed to portray, rather than merely transforming into the character. This means that the actor is in a position where s/he recognises the plurality of truth and explores the ideological interaction between the reality of the character and other realities (Karaboğa, 2006: p. 76), thereby undermining the idea of a totalising truth. Edward Murray's following remarks on the characteristics of Aristotelian dramatic theatre and Brechtian epic theatre shed light on the fundamental principles of each form of representation and demonstrate how they differ from each other:

In dramatic theatre, according to Brecht, there is action, the spectator is involved in the action, one scene exists for another, and there is linear progression with suspense over the outcome. In epic theatre, there is narrative, the spectator is an observer, each scene exists for itself, and there is a curved course of events with suspense over the process, or over what happens in each segment. Brecht could not accept Aristotle's idea of catharsis; he wanted not purgation, but alienation – that is, he wanted a theatre which would require decisions from spectators instead of merely subjecting them to an affective experience. (Murray, 1990: p. 106-107)

To sum up, Brecht's epic theatre, with all of its features of the alienation effect, criticises the ideology of the bourgeois epistemology by way of attacking dramatic theatre and realist texts and thus breaking the illusion that external life can be represented and that ultimate truth can be reached. Epic theatre breaks this illusion by the use of a narrator or music that constantly interferes with the story; by the employment of non-linear development of disconnected scenes or events in order to prevent a linear flow; by having the actors not completely transform themselves into the characters they portray in order to prevent the audience from identifying themselves with the characters; and by employing no closure and

catharsis at the end in order to prevent the audiences from being emotionally involved in the story. Epic theatre, put differently, “frustrates our desire to witness a logical historical development where names, dates and events fuse into a harmonious whole, as measured by regulated crescendoes, climaxes and resolutions” (Kowsar, 1983: p. 470). The mimetic drive and the illusory correspondence between the signifier and the signified are disrupted in epic theatre. What is represented on stage does not have any mimetic illusion. In other words, there is no verisimilitude. Epic theatre, then, as Althusser emphasises, disrupts totality by presenting a deferred centre (Althusser, 1969: p. 145). Epic theatre questions the taken-for-granted notions in bourgeois epistemology and shows audiences that truth is not a fixed notion representing external reality on stage or in a text and shows that ideas of a fixed, singular meaning as nothing but illusion.

4. Von Trier’s *Dogville*

Lars von Trier’s *Dogville*, as mentioned before, has been mostly examined and analysed as if the film only features elements of Brecht’s epic theatre. This is, of course, true to some extent, as Özmenek maintains:

Epic theater’s notions of stripped stage ... the use of a narrator, an episodic structure, and the alienation effects are all employed in the film. The bare stage with few props serves a purpose. This simplicity of the stage, with minimum visual distractions, focuses the viewer’s attention on the characters and their acting, and indirectly on the content. Such stylization, the non-existence of the walls, allows the viewer an insight that would have been concealed otherwise. (Özmenek, 2003: p. 86)

Thus, it would be appropriate to talk about the film’s employment of the aspects of epic theatre first in order to achieve a better understanding of how the employment of catharsis at the end makes the film betray its own nature as well as the fundamental principles of epic theatre.

As one of the most effective features of epic theatre, von Trier employs historicization and spatial distance by making the film take place in the United States of America in the 1930s: “... the first major resemblance between the film and Brecht manifests itself in the geographical and historical coordinates of the narrative. Namely, the film is set in the eponymous and fictitious mountain town in the United States of America ...” (Jovanovic, 2011: p. 272). Indeed, the film’s setting makes the film turn into a sort of documentary and puts a distance between the audience and the story as well as the characters, so as to prevent any emotional involvement and identification which could have taken place if the story was to take place in today’s world. As von Trier himself puts it in an interview: “Kapla: ‘Why did you choose to set the film in the ‘30s and not the present?’ / von Trier: ‘... my experience has been that if you choose a time other than the present, the film ... becomes more like a documentary and assumes greater authority’” (Kapla, 2003: p. 208-209). In addition, the

narrative structure of the film and the employment of a narrator, as a significant characteristic of epic theatre, prevent the suspense and thus make it quite difficult for the audience to be emotionally involved in the story. Bağır discusses the film's use of a narrator in terms of Aristotle's teachings on drama and argues that the function of the narrator is to fill in the gaps left by the characters (Bağır, 2018: p. 51-52). As stated before, although this paper shares Bağır's ideas on the impact of the use of catharsis on the film, it fully disagrees with his claim that the film uses the narrator only to fill in the gaps left by the characters. First and foremost, the very presence of a narrator and his interruption of the story break the linear flow and cause a disconnect between scenes, which are two of the main elements of Brechtian epic theatre.

The film literally takes place on stage and employs minimal objects and items, and the stage is for the most part bare:

Many of the town's walls and doors are indicated by the figures' movements and by sound effects: an off-screen knocking on wood and the squeaking of a door can be heard when a character mimes the actions. Similarly, the film denotes Moses the dog through naturalistic barking and a combination of linguistic and visual signs. (Jovanovic, 2011: p. 285)

Bare stage and the employment of a minimum of props are crucial to break the illusion of mimesis and to prevent the audience from experiencing an illusory sense of wholeness or *jouissance*, and the film achieves that for the most part. Bağır suggests that the unrealistic imitations such as the film's display of a bare stage and a minimum of props are part of the film's use of mimetic drive and this mimesis creates a sense of reality in the audience (Bağır, 2018: p. 52). However, the very purpose of having a narrator constantly interrupting the story, disconnected scenes, little decor on stage, and so on is to break the illusion of the correspondence between the signifier and the signified, which is aimed to be maintained through mimesis in dramatic theatre and many realist works.

Having examined and analysed *Dogville* in terms of its employment of the features of epic theatre, now it is time to put under scrutiny the film's employment of recognition, catharsis, and closure as the main characteristics of dramatic theatre. Grace, as the narrator puts it in the film, comes to Dogville only to see that the people in the town are not very different from the ones in her hometown, whereas she had hoped that it would be otherwise: "Grace had already thought for a long time ... the difference between the people she knew back home and the people she'd met in Dogville had proven somewhat slighter than she'd expected" (von Trier, 2003, 02:39:30). Put differently, Grace comes to realise that people are not so different in their nature and with some incitement, they all reveal their corrupt nature. As Koutsourakis maintains:

The people decide that Grace is entitled to stay, but when they realise that a large reward is offered to anyone knowing of her whereabouts, they start abusing her in various ways. Grace is coerced to work more hours, to accept a pay cut, and she

eventually becomes the victim of sexual assault on the part of the male population. (Koutsourakis, 2013: p. 336)

In her process of recognition, which means “a change from ignorance to knowledge, and so to either friendship or enmity, among people defined in relation to good fortune or misfortune” (Aristotle, 2001: p. 99) as one of the fundamental characteristics of dramatic theatre, Grace realises that even if the people of the town have been living under very difficult circumstances, what was done to her was wrong and it was her duty to make it right for the sake of humanity. As the narrator puts it:

If she had acted like them, she could not have defended a single one of her actions and could not have condemned them harshly enough. It was as if her sorrow and pain finally assumed their rightful place. No, what they had done was not good enough. And if one had the power to put it to rights it was one’s duty to do so, for the sake of the other towns, for the sake of humanity, and not least, for the sake of the human being that was Grace herself. (von Trier, 2003, 02:42:15)

After her recognition, she decides to take her revenge by killing all the people in the town and destroying Dogville as she herself maintains after her father suggests that they can make an example of the dog by nailing it to a wall: “It would only make the town more frightened, but hardly make it a better place and it could happen again. Somebody happening by, revealing their frailty ... I want to make this world a little better” (von Trier, 2003, 02:43:57). This act of Grace’s leads to both closure and catharsis, which take place at the end of a play. It strongly contradicts with the core principles of epic theatre because it leads to closure and it allows the audience to release their emotions and feelings by being emotionally invested in the story and identifying with Grace. Grace, as the protagonist of the story, takes her revenge by destroying the town and killing everyone in it, making the audience feel a sense of wholeness now that justice is served and the film has a happy ending. The closure and catharsis in the film betrays the nature of epic theatre and undermines every aspect of epic theatre that the film employs prior to Grace’s recognition and catharsis. They do not make the audience question the taken-for-granted notions of bourgeois epistemology and realise that there are many forms of truth, and that meaning is not something singular and fixed, as epic theatre aims to achieve by its open-endedness (by disrupting the linear flow and preventing suspense with the employment of narrator and episodic structure, by breaking the illusion of mimesis via narrative and having the actors not completely transform themselves into the characters they portray, and so on). Regarding this very matter, Koutsourakis urges that *Dogville* makes the audience question reality and moral values: “Building on Bertolt Brecht’s idea of experimentation as a method that makes the audience question knowledge and social values that are taken for granted, *Dogville* presents the audience with a set of questions that force them to perceive social reality and human relationships as changeable and not as ‘natural’ and fixed” (Koutsourakis, 2013: p. 335). He is, however, mistaken because the film does not make the audience question the taken-for-granted notions of bourgeois

epistemology, due to the illusory sense of wholeness that the audiences experience at the end of the film because of the employment of catharsis. Having experienced a happy ending where the ideology of bourgeois epistemology is affirmed through the victory of Grace, who belongs to the ruling class, over the people of Dogville, who belong to the working class, the audiences move on with their lives continuing to internalise the taken-for-granted notions of the ideology of the ruling class. In other words, the audience does not feel the need to question anything because they are provided with closure in the form of a happy ending. They witness that “justice” is served and the “order” is restored, which are crucial illusions for the ruling class to maintain its authority and power because they are the justice and order within bourgeois epistemology. Von Trier, in his interview with Stig Björkman, justifies the ending of the film by saying that *Dogville* is a film about revenge: “I said I could see myself making a film about revenge. I thought the most interesting thing would be to come up with a story where you build up everything leading to the act of vengeance” (Björkman, 2004, para. 7). Moreover, he, in his interview with Marit Kapla, justifies Grace’s act of revenge by saying that she does the right thing by taking her revenge on the people of Dogville: “The film portrays what happens before vengeance is wreaked. The film has a theme similar to that in my other films, except that this woman doesn’t turn the other cheek” (Kapla, 2003: p. 210). Von Trier’s employment of catharsis at the end of the film can be explained in saying that he did it in order to appeal to mainstream audiences as well as to the audience of epic theatre. To be more specific, though he justifies the employment of catharsis by stating that the film is about revenge, von Trier probably employed catharsis and closure in the film for the sake of the box office by making it appeal to both the mainstream audiences and the audience of epic theatre at the same time.

Conclusion

Even if von Trier’s *Dogville* is one of the finest examples of epic theatre on big screen—of course until the point of Grace’s revenge and the audience experience catharsis—, with the employment of recognition, catharsis, and closure, it betrays not only the fundamental principles of Brecht’s epic theatre but also itself, which presents the features of epic theatre artfully until it evacuates the meaning of those features as if they never took place when it injects the audiences with the taken-for-granted notions of bourgeois epistemology and promotes the ideology of the ruling class with Grace’s revenge and victory at the end. To be more specific, as the paper has already emphasised, dramatic theatre and realism have been for centuries appropriated by the dominant class as aesthetic weapons to culturally subjugate audiences by presenting a totalising truth, which serves only to the promotion of the mainstream discourse and ideology of the ruling class. Put differently, dramatic theatre and realism have always been used to make the audiences internalise the taken-for-granted values and norms of the ruling class. Epic theatre, as aforementioned, emerged as a reaction to this cultural and ideological subjugation. Epic theatre functions as to emphasise the idea that what is represented or verbalised in a play or in a text has nothing to do with ultimate or totalising truth, nor does it have any bearing on external reality through referential language, which

ultimately aims to convey a transcendental signified. Von Trier's *Dogville* has been considered by many as an example of epic theatre on the big screen as the film indeed incorporates many elements of epic theatre. Few studies have so far focused on the aspects of the Aristotelian dramatic theatre that the film incorporates. It has been ignored by the majority, however, that the film in fact undermines its incorporation of the elements of epic theatre by its employment of recognition, catharsis, and closure, which are the main features of dramatic theatre and realism. Therefore, it is safe to say that the film becomes an amalgam of dramatic theatre and epic theatre because of its simultaneous incorporation of recognition, catharsis, and closure from Aristotelian dramatic theatre and narrative and episodic structure, disconnected scenes, nonlinear development, historicization, and bare stage from Brechtian epic theatre.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

References

- Althusser, L. (1969). *For Marx*, trans. Ben Brewster. New York: Pantheon.
- Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy and other Essays*, trans. Ben Brewster. New York: Monthly Review Press.
- Aristotle. (2001). Poetics. V. B. Leitch (Ed.), *The Norton Anthology of Theory and Criticism* (pp. 90-117). New York: Norton & Company.
- Bağır, M. (2018). Aristoteles'in Mimesis Ve Katharsis Kavramları Üzerinden Bir Film İncelemesi: *Dogville*. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (2), 36-55.
- Bal, M. (2020). Elements of Brecht's epic theatre in Caryl Churchill's *Mad Forest* and Sarah Kane's *Cleansed*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö8), 678-692.
- Basuki, R. (2002). Brecht's Epic Theatre as a Modern Avant-Garde and its Influence on Postmodern Theatre/Drama. *k@ta*, 4(2), 136-147.
- Björkman, S. (2004, January 12) *Lars von Trier: "It was like a nursery - but 20 times worse."* The Guardian. <https://www.theguardian.com/film/2004/jan/12/1>
- Brecht, B. (1964). Theatre for Pleasure or Theatre for Instruction. J. Willett (Ed.), *Brecht on Theatre: The Development of an Aesthetic* (pp. 69-77). Methuen Publishing.
- Christ, C. T., Robson, C. (2012). Late Victorians. In Greenblatt, S. (Ed.), *The Norton Anthology of English Literature*. (9th ed., vol 2., pp. 1668-1671). Norton.
- Curran, A. (2001). Brecht's Criticisms of Aristotle's Aesthetics of Tragedy. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 59(2), 167-184.
- David, A., Simpson, J. (2012). Mystery Plays. In Greenblatt, S. (Ed.), *The Norton Anthology of English Literature*. (9th ed., vol 1., pp. 447-449). Norton.
- Greenblatt, S., Logan, G. M. (2012). The Sixteenth Century 1485-1603. In Greenblatt, S. (Ed.), *The Norton Anthology of English Literature*. (9th ed., vol 1., pp. 531-563). Norton.

- Grimm, R. (1997). Alienation in context: On the theory and practice of Brechtian theatre. In Siegfried Mews (Ed.), *A Bertolt Brecht Reference Companion*. Greenwood Press.
- Habib, M. A. R. (2005). *A History of Literary Criticism From Plato to Present*. New Jersey: Blackwell Publishing.
- Jovanovic, N. (2011). *Brechtian Cinemas: Montage and Theatricality in Jean-Marie Straub and Danièle Huillet, Peter Watkins and Lars von Trier*. [Master's thesis, University of Toronto].
- Kapla, M. (2003). Lars von Trier in *Dogville*. J. Lumholdt (Ed.), *Lars von Trier: Interviews* (pp. 205-212). Jackson: University Press of Mississippi.
- Karaboğa, K. (2006). Brechtien Oyuncunun Gerçekçi Sanatı. *Studien zur deutschen Sprache und Literatur*, 0(18), 69-86.
- Koutsourakis, A. (2013) Politics and open-ended dialectics in Lars von Trier's *Dogville*: a post-Brechtian critique. *New Review of Film and Television Studies*, 11(3), 334-353.
- Kowsar, M. (1983). Althusser on Theatre. *Theatre Journal*, 35(4), 461-474.
- Lipking, L., Noggle, J. (2012). The Restoration and the Eighteenth Century 1660-1785. In Greenblatt, S. (Ed.), *The Norton Anthology of English Literature*. (9th ed., vol 1., pp. 2177-2207). Norton.
- Murray, E. (1990). *Varieties of Dramatic Structure: A Study of Theory and Practice*. Lanham: University Press of America.
- Özmenek, S. (2003). *Dogville*: Trier's America à La Brecht. *Journal of American Studies of Turkey*, 85-92.
- Ramazani, J., Stallworthy, J. (2012). The Twentieth Century and After. In Greenblatt, S. (Ed.), *The Norton Anthology of English Literature*. (9th ed., vol 2., pp. 1887-1913). Norton.
- Shaw, G. B. (1913). *The Quintessence of Ibsenism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trier, L. V. (Director). (2003). *Dogville* [Film]. Lions Gate.

Kültürel Çalışmalar: Görmezden Gelinenin Görünür Kılınması

Cultural Studies: Making Ignorable Visible

Nazife Güngör¹

ÖZ

Bu yazıda, yirminci yüzyılın önemli bir akademik ve düşünsel geleneği olarak bilinen kültürel çalışmalar ele alınmaktadır. Bu gelenek bilindik olanlardan farklı bir akademik söylem tarzının ve düşünüş biçiminin gelişmesine önyak oldu. Bu yanıyla kültürel çalışmalar, resmi bilimsel perspektifin ve söylemin dışında bırakılana odaklandı. Merkezine kültür olgusunu koyan kültürel çalışmalar o zamana kadar egemen bilimsel ve düşünsel paradigma tarafından görmezden gelinenle ilgilendi. Egemen bilimsel ve düşünsel paradigmanın ilgi alanı toplumun egemen kesimleriyle sınırlıydı. Kültürel çalışmalar bu egemen paradigmaya alternatif nitelikte bir düşünsel ve bilimsel gelenek olarak ortaya çıktı. Toplumdaki ezilen kesimlerin, sıradan insanların yaşam tarzı, kültürel ve sanatsal üretimleri kültürel çalışmalar okulunun öncelikli ilgi alanı oldu. Kültürel çalışmalar geleneğinin oluşmasında Marksist düşüncenin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Onun yanı sıra Batının eleştirel felsefe geleneği de kültürel çalışmalar düşünsel geleneğinin oluşmasında önemli ölçüde etkili olmuştur. Ama sorusu da bir gerçektir ki kültürel çalışmalar geleneği hemen hemen bütün bilimsel disiplinlerden beslenmiştir ve bu nedenle de interdisipliner bir karaktere sahiptir. 1964 yılında İngiltere’de Birmingham Üniversitesi bünyesinde Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi adıyla kurumsal bir yapıya kavuşan kültürel çalışmalar okulunun kurucuları arasında Richard Hoggart, Raymond Williams ve Stuart Hall yer alır. Kültürel çalışmalar okulu etniklik, ırk, işçi sınıfı, gençlik alt kültürleri, kadın, ideoloji, popüler kültür, medya gibi konular üzerinde yoğunlaşır. Kültürel çalışmalar geleneği içerisinde oldukça özgün kuramlar ve yöntemler geliştirilir. Öyle ki kültürel çalışmalar içerisinde gelişen kuramlar, kavramlar ve yöntemler günümüzün bilimsel ve akademik çalışmaları açısından önemli katkılar olarak değerlendirilebilir. Özellikle de söylem çözümlemesi ve alımlama çözümlemesi bu anlamda önemli yöntembilimsel katkılardır. **Anahtar Kelimeler:** Kültür, kültürel çalışmalar, popüler kültür, söylem analizi, alımlama analizi

ABSTRACT

This essay discusses cultural studies, which are known as an important academic and intellectual tradition of the 20th century that paved the way for the development of an academic discourse and different way of thinking from the usual ones. As such, cultural studies focus on what had been left out of the official scientific perspective and discourse. Focusing on the phenomenon of culture, cultural studies deal with what had hitherto been ignored by the dominant scientific and intellectual paradigm, which had only been concerned with the dominant [PE2] segments of society. Cultural studies were formed as an intellectual and scientific tradition alternative to this dominant paradigm. The lifestyles as well as the cultural and artistic productions of the oppressed sections of society and ordinary people became the primary interests of the school of cultural studies.

¹Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye

ORCID: N.G. 0000-0002-07492445

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Nazife Güngör,
Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul,
Türkiye
E-mail: nazife.gungor@uskudar.edu.tr

Başvuru/Submitted: 08.08.2022

Kabul/Accepted: 30.09.2022

Atıf/Citation: Gungor, N. (2022). Kültürel çalışmalar: Görmezden gelinenin görünür kılınması. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 91-109.
<https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.005>

Marxist thought can be said to have had an important impact on how the tradition of cultural studies formed. The critical philosophical tradition of the West was additionally significantly influential in how the intellectual tradition of these cultural disciplines formed. Meanwhile, the tradition of cultural studies had in fact also taken something from almost all scientific disciplines and therefore had gained an interdisciplinary character. Richard Hoggart, Raymond Williams, and Stuart Hall were among the founders of the school of cultural studies, which became institutionalized as the Center for Contemporary Cultural Studies within the University of Birmingham in 1964. The school of cultural studies focuses on such subjects as ethnicity, race, working class, youth subcultures, women, ideology, popular culture, and media. Very original theories and methods have been developed within the tradition of cultural studies, so much so that the theories, concepts, and methods that have been developed in cultural studies can be considered important contributions to today's scientific and academic studies. Discourse analyses and reception analyses in particular are important methodological contributions in this sense.

Keywords: culture, cultural studies, popular culture, discourse analysis, reception analysis

Extended Abstract

Cultural studies have emerged as an interdisciplinary academic tradition, and its founders include thinkers such as Richard Hoggart, Raymond Williams, and Stuart Hall. The Center for Contemporary Cultural Studies was founded as a school in 1964 at the University of Birmingham in England. The Center's main areas of interest involve such topics as ethnicity, race, women's studies, working class studies, environmental studies, media studies, and popular culture studies. The Center focuses in particular on examining the cultures and lifestyles of the oppressed segments of society. Cultural studies are known as a scientific and intellectual tradition that developed as an alternative to the dominant paradigm. The thinkers behind cultural studies had been inspired by Marxism, due in particular to their concerns for those oppressed in society. The tradition of cultural studies was also nurtured by philosophers such as Hegel and Kant. In fact, cultural studies were influenced by many disciplines and therefore has gained an interdisciplinary character. Cultural studies also developed their own methods and theories, with discourse analyses and reception analyses being among these. In addition, concepts such as ethnicity, race, popular culture, feminism, and subculture have formed the theoretical basis of cultural studies. However, cultural studies also use almost all the same qualitative methods used by other scientific disciplines, especially the social sciences.

Cultural studies are an intellectual/academic formation that was developed to examine humans and human culture in connection with the functioning of social systems. The formation of the tradition of cultural studies took place under the leadership of a group of British Marxist intellectuals. Cultural studies emerged at a time when the world, especially the Western world, was on the verge of a new socioeconomic and political renewal, and these studies became an alternative to the dominant scientific paradigms. The social segments that are excluded by the dominant paradigms constitute cultural studies' primary area of interest. Thinkers who for centuries had always looked from the same perspective were unable to pass beyond repeating themselves. However, other perspectives would allow different things to be seen. Cultural studies have dealt with the oppressed segments, the laborers, the poor, and the ordinary people to whom the dominant paradigm had looked as being external.

With the emergence of intellectuals from other segments of society such as poor families and the working class, developing perspectives that are able to view and evaluate people and society from another perspective has become possible. Therefore, cultural studies have been shaped as an intellectual and academic field in which “the other” is taken into account. The social segments such as the poor, laborers, slaves, blacks, various ethnic groups, and youth subcultures that had ignored by the dominant paradigm and were not felt to be worth examining thus entered the field of cultural studies. E. P. Thompson’s extensive studies on the English working class are of great importance in this respect. Richard Hoggart’s studies on working-class culture are equally important. The role that Raymond Williams’ studies have had on culture and popular culture has been very important in how the tradition of cultural studies formed. Williams developed the concept of the culture of the ordinary people, which is particularly important in this sense. Stuart Hall’s studies on ethnicity and racism were also of particular importance in shaping the format of cultural studies. Angela McRobbie’s research on youth subcultures also has an important place in cultural studies. Therefore, looking at society and people from different perspectives became possible with the theories, concepts, and methods that have been developed within cultural studies. Another point requiring emphasis is that cultural studies have been shaped by the various subjects and understandings in different academic environments. Thus, cultural studies can also be said to have been shaped according to the intellectual and academic environment in which they’ve taken place. This essay discusses the emergence, development, and current status of the tradition of cultural studies along these main lines, with additional emphasis on the spread of cultural studies in the world and in Turkey.

Giriş

Kültürel çalışmalar insanı ve onun kültürünü, toplumsal sistemin işleyişiyle bağlantılı olarak incelemek üzere geliştirilen bir düşünsel/akademik oluşumdur. Mevcut kavram ve kuramların insanı ve toplumsal sistemin işleyişini analiz etmekte yeterli olmadığı iddiasıyla geliştirilen kültürel çalışmalar akademik/düşünsel alanının oluşumuna bir grup İngiliz Marksist düşünür öncülük eder. Dünyanın, özellikle de Batı dünyasının yeni bir sosyoekonomik ve politik yenilenmenin eşiğinde olduğu bir dönemde beliren kültürel çalışmalar akademik/düşünsel alanı toplumu ve de sistemi anlayabilmek için başka açılardan bakmak gerektiği anlayışını temel alır. Yüzyıllardır hep aynı pencereden bakan düşünürler kendilerini tekrarlayanın ötesine geçememişlerdir. Oysa başka bakış açıları belki de farklı şeyler görmeyi sağlayacaktı. Farklı bakış açısı, farklı bir anlayış ve belki de farklı sonuçlara varış. İşte kültürel çalışmaların yapmaya çalıştığı da özetle budur. Toplumun öteki kesimlerinden, yoksul ailelerden, işçi sınıfından aydınların, düşünce insanlarının yetişmesiyle birlikte insanı ve toplumu başka açılardan görebilen, değerlendirebilen bakış açılarının gelişmesi mümkün hale gelmiştir. İşte kültürel çalışmalar da bu açıdan ele alınması gereken bir gelenektir. Bu yazıda da söz konusu akademik/düşünsel alanın ortaya çıkışı ve gelişimi ana hatlarıyla özetlenerek, bu düşünce çevresinin düşünsel ve akademik katkılarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Yeniden Yapılanma Sürecinin Bir Düşünsel Dışavurumu Olarak Kültürel Çalışmalar

Kültürel çalışmalar geleneğinin öyküsü İngiltere'nin Birmingham kentinde başlar. Toplumun öteki kesiminden, işçi sınıfı ailelerden yetişen aydın ve akademisyenlerin düşünsel yaşama girmeleriyle birlikte farklı bakış açıları da oluşmaya başladı. Kültürel çalışmalar da bu farklılıkların önemli bir düşünsel/akademik biçimlenişi olarak değerlendirilebilir. Birtakım rastlantılar sonucu yolları çakışan ve benzer sosyoekonomik ve sosyokültürel koşullar içerisinde yetişmiş olan Marksist düşünürler Richard Hoggart, Raymond Williams, Stuart Hall, E.P. Thompson'ın önderliğinde oluşan kültürel çalışmalar düşünsel geleneği kısa süre içerisinde *Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi* (1964) adıyla kurumsal bir yapıya dönüştürülerek akademik yaşamdaki yerini alır. Merkezin, Batı'nın politik, ekonomik, toplumsal ve de kültürel yeniden yapılanma dönemine denk gelmesi ilginçtir. Avrupa faşizmle sarsılmış, üzerine bir de İkinci Dünya Savaşı'nın büyük yıkımını yaşamış ve şimdi bütün yaşadıklarından aldığı dersle yeniden toparlanma sürecine girmiştir. Tam da o sıralarda İngiltere'de bir grup Marksist düşünür Avrupa'da sol düşüncesinin yeniden canlanması için bir çaba içerisindeyler. Ama Marx'ın düşüncelerinin geliştiği 19. yüzyılın ortalarından bu yana çok şey değişmiş, çok şey yaşanmış, düşünsel olarak da yeni kavram ve kuramlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yeni liberalizm, çoğulcu toplum, çokkültürlülük, çoğulcu demokrasi vb. Batı dünyasının yeniden inşa sürecine temel oluşturan kavramların başında gelmektedir. Dolayısıyla da klasik Marksist görüşün de bazı entelektüel çevrelere göre bütün bu gelişmelere bağlı olarak yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Nitekim Hoggart,

Williams, Hall, Thompson gibi İngiliz Marksist düşünürler de Marx'ın materyalizmi temel alan düşüncelerini kültür olgusu üzerinden işleyerek yeni bir eleştirel düşünsel gelenek oluşturma çabası içerisine girerler.

Bilindiği gibi eleştirel yaklaşımı benimsemesi açısından benzerlik gösteren bir düşünsel yapılanma süreci 1930'ların başında Almanya'da bir grup düşünür tarafından Frankfurt Okulu adıyla başlatılmıştı. Ancak Hitler faşizmi nedeniyle Avrupa sınırları içerisinde fazla barınamamış, yaşamlarına bir süre için Amerika'da devam etmişlerdi. Frankfurt Okulu tarafından geliştirilen kavramların bir kısım hala düşünsel yaşamda ve akademik dünyada kullanılmaktadır. Kültürel çalışmalar grubu ise Frankfurt Okulu kurucularına göre çok daha şanslı sayılırdı. Çünkü savaş sonrası Avrupa'da yaşamın her alanında, dolayısıyla düşünsel alanda da oldukça ılımlı bir iklim vardı. Bu hoşgörü ortamı bir rahatlama ve de özgürlük sağlıyordu elbet. Ama diğer yandan da her alanda olduğu gibi akademik /düşünsel alanda da büyük bir heyecan vardı. Yeni dönemin politik söylemindeki rahatlamanın da etkisiyle akademik/düşünsel yaşamda çok çeşitli bakış açıları, çeşitli söylem tarzları, çok çeşitli kavramsal ve kuramsal çabalar bir yandan zenginlik getiriyordu, ama diğer yandan da ciddi kafa karışıklığı yaratıyordu. Kültürel çalışmaların tam da böyle bir çeşitliliğin ve karmaşanın içerisine doğduğu söylenebilir. Diğer yandan kültürel çalışmalar okulunun kuruluş süreci kendi içerisinde de eklektik karaktere sahiptir. Frankfurt düşünce çevresinin kendi içerisindeki tutarlılığı ve sağlam yapısını burada tam da göremiyoruz. Frankfurt düşünürleri bir kere etnik, sosyoekonomik ve sosyokültürel olarak aynı kökenden gelmektedirler ve aynı akademik gelenek içerisinde bir arada yetişmişlerdir. Oysa kültürel çalışmalar düşünce çevresinin öncüleri tamamen rastlantılar sonucu bir araya gelmişlerdi ve böyle bir oluşuma da aslında biraz el yordamıyla yönelmişlerdi. Örneğin, Stuart Hall ve Raymond Williams bir toplantıda karşılaşsaydı belki de böyle bir oluşum gerçekleşmeyecek, bu yöndeki çabalar bireysel düzeyde kalacaktı. Ama rastlantılarla da olsa entelektüel ve akademik düzeyi ve katkısı oldukça yüksek böyle bir oluşumu takdirle karşılamak gerekir.

Kurucu başkanlığına Richard Hoggart'ın getirildiği Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi çalışma kapsamını oldukça geniş tutar. Marksist kuram, feminist çalışmalar, ırk ve etniklik çalışmaları, dil ve semyoloji çalışmaları, küreselleşme, sömürgecilik ve post sömürgecilik, film çalışmaları, medya çalışmaları, popüler kültür, ekonomi politik, müzecilik, eleştirel tarih çalışmaları, cinsiyet kimlikleri, dini kimlikler vb. Merkez'in akademik çalışmalarının kapsamı içerisinde yer alır. Merkez'in kurulmasıyla birlikte kültürel çalışmalar da akademik/düşünsel bir alan olarak biçimlenir.

Kültürel çalışmaların kapsamının bu denli geniş tutulması, onun interdisipliner özelliğini de göstermektedir. Bu bir yandan bir zenginlik ve avantaj olarak görülebilir, ancak diğer yandan da kuruluşundan itibaren kendi içerisinde bir bütünlük oluşturamaması, tam olarak belli bir anlayışla özdeşleşmemesi sonucunu da doğurmuştur. Örneğin, 19. Yüzyıla damgasını vuran Marksist düşüncenin ortaya koyduğu tezler, geliştirdiği kuram ve yaklaşımlar oldukça açık ve sınırları belli. Bu kadar olmasa bile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde gelişen

Frankfurt Okulu düşünce çevresini temsil eden belli kavram ve kuramlardan söz edilebilir. Ancak kültürel çalışmalar için bu anlamda bir bütünsellik ya da temsil edici kavram ve kuramlardan söz etmek çok da mümkün görünmüyor. Elbette bir takım kuram ve kavramlar kültürel çalışmalar çatısı altında da geliştirildi, ancak bunların geleneğin kendisinden çok onları geliştiren kişilerle ilişkilendirildiğini de burada vurgulayalım. Örneğin, işçi sınıfı kültürü kavramını E.P. Thompson (2015) ile, sıradan insanın kültürü kavramını Raymond Williams (1985)'la, alımlama çalışmalarını Stuart Hall (1973) ile birlikte ele almak gibi. Bu değerlendirmeyi olumsuzlama anlamında değil, yalnızca duruma ilişkin saptamada bulunmak adına yaptığımızı da belirtelim. Nitekim her bir düşünsel /akademik geleneğin kendine özgü bir tarzı olduğunu da kabul etmek gerekir. Ama söz konusu geleneğin gelişim sürecine başından sonuna dek genel olarak göz atıldığında bile bir dağınıklık olduğunu gözlemek mümkün. Bu dağınıklık kimi zaman tökezlemeler, kimi zaman da zenginlik olarak yansımaktadır. Ancak kapsamı ve sınırları tam olarak netleşmediği için kültürel çalışmaları akademik/düşünsel bir alan olarak tanımlamak çoğu zaman zorlaşıyor. O nedenledir ki bu alanı kimi zaman bir akademik/düşünsel alan, kimi zaman interdisipliner bir çalışma alanı, kimi zaman da bir düşünce çevresi olarak adlandırmak durumunda kalabiliyoruz.

Kültürel çalışmaların bu eklektik karakterinin temelinde farklı disiplinlerden beslenmesinin de büyük payı bulunmaktadır. Dilbilimden edebiyata, antropolojiden ekonomiye, siyaset biliminden tarihe, sosyolojiye, felsefeden mantığa, matematiğe, hatta fiziğe kadar hemen hemen bütün bilimsel disiplinlerden; Marksizmden Yapısalcılığa, Post Yapısalcılığa, Modernizimden Postmodernizme çeşitli yaklaşımlardan; Hegel'den, Kant'dan, Marx'tan, Gramsci'den, Althusser'den, Foucault'dan, Derrida'dan vs. pek çok düşünürden önemli etkiler taşınması nedeniyledir ki kültürel çalışmalar hem eklektik, ama hem de zengin bir düşünsel gelenek olarak biçimlenmiştir. Onun bu çoklu ve eklektik yapısı, içerisinde geliştirilen kuramsal ve yöntemsel yönelimlerin de aynı anlayışa sahip olmasında etkili olmuştur.

Kültürel çalışmaların, özellikle de İngiliz Kültürel Çalışmalarının içerisine doğduğu dönemin politik, toplumsal, ekonomik ve kültürel koşulları da geleneğin eklektik bir karaktere sahip olmasında büyük payı bulunmaktadır. Büyük çalkantılar ve yıkımlar sonucunda yeniden yapılanma sürecine giren bir Avrupa, hatta bir Batı dünyası söz konusu. Bu süreçte yaşamın her alanına ilişkin birtakım projelerin geliştirilmesi, çözüm önerilerinin oluşturulması da çok normal. Sonuçta toplumların yeniden yapılanmaları sürecinde düşünürlerle ve akademisyenlerle de büyük iş düşüyor ve süreçte etkin rol alıyorlar. İşte kültürel çalışmalar düşünce çevresinin oluşmasına öncülük eden düşünürler ve akademisyenlerin de bu anlamda bir heyecanının olduğu anlaşılıyor. Raymond Williams'ın yetişkin eğitime ve yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olarak ortaya koyduğu çalışmalar, Richard Hoggart'ın toplumun alt kesimlerinin okuryazar hale getirilmesi için geliştirdiği öneriler, Stuart Hall'ın farklı etnik gruplara, azınlıklara, toplumun dışlanan, ezilen kesimlerine ilişkin araştırmaları da göstermektedir ki kültürel çalışmalar aslında içerisinde biçimlendiği dönemin ekonomi politik ve toplumsal hareketliliğine kendince katkı sunmak amacıyla yönelik olarak başlatılan bir oluşumdur.

Özellikle de Raymond Wililams, Richard Hoggart ve Stuart Hall'ın çalışmalarının dönemin genel karakteriyle somut olarak örtüşmesi bu yöndeki savımızı doğrular niteliktedir. Kaldı ki adı geçen düşünürlerin çalışmalarının, ortaya koydukları görüş ve önerilerin bir süre sonra bazı siyasal çevreleri feci ölçüde rahatsız ettiği ve farklı biçimlerde baskıyla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Özellikle de Margaret Thatcher yönetiminin Birmingham'daki Araştırma Merkezine maddi desteği durdurması vb. yollarla baskı yapması, Merkez'in çekirdek ekibinin dağılması Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezinin toplumdaki sorunlara, politik gidişata somut dokunuşlarda bulunduğu göstergesi olarak anlamlandırılabilir. Kültürel çalışmalar geleneğinin öncüleri bir yandan toplumdaki politik ekonomik sorunlara odaklanırken, diğer yandan da toplumun ezilen, dışlanan, görmezden gelinen kesimleriyle ilgilenmişlerdir. Kültürel çalışmaların başı başına bir düşünsel gelenek, bir okul haline gelmesinin asıl nedeni de budur aslında. Egemen olanın değil, egemenlik alanının dışında kalanın kültürünün incelenmesi.

Görmezden Gelinenin Görünür Kılınması

Kültür odaklı düşünsel üretim oldukça eskiye dayanır. İnsanın sosyal yanının en somut göstergelerinden biri onun kültürüdür. İnsanlar sosyalleştikleri andan itibaren kültür üretmeye başlarlar. Kuşaklar boyu bir arada yaşayan insanlar yapıp ettiklerini, düşünsel ve duygusal dışavurumlarını, deneyimlerini, kısacası tüm yaşam pratiklerini kültürel ortam içerisinde kalıplaştırırlar. Bu yanıyla kültür, onu üreten insanın ve toplumun karakterini yansıtır. Kültürel çalışmalar da insanı ve toplumu anlamak için onun kültürüne bakmak gerektiği düşüncesi üzerine temellenmiştir. Mademki insanın ve toplumun karakterini onun ürettiği kültürü inceleyerek anlamak mümkün, o halde kültür insanın ve toplumun gelişiminin, toplumsal sistemlerin işleyişinin önemli bir motor gücüdür. Kültürel çalışmalar düşünürleri de bu noktadan hareketle kültürü tüm insan toplulukları ve tüm toplumsal kesimlerle/sınıflarla ilişkilendirerek incelerler.

Kültür odaklı düşünüş biçimi ilk olarak kültürel çalışmalar geleneği içerisinde başlamadı elbette. Yukarıda da vurgulandığı gibi kültür üzerine düşünüş çok eskilere dayanır. Kültür olgusunun düşünsel ve bilimsel disiplinler içerisine dahil edilmesi yeni olsa da Antik dönemden itibaren düşünürlerin çoğu kültürü düşünüş alanları kapsamına almışlardır. Özellikle de beşeri bilimlerde kültür konusu dikkatlerden uzak tutulmamıştır. Ancak 19. yüzyıla gelene kadar kültür olgusu oldukça dar bir çerçevede ele alınmış, sanat ve edebiyat gibi yüksek sanatsal üretimle eşdeğer görülmüştür (Eliot, 1987). Kültürün toplumun üst kesimleriyle ilişkilendirilmesinin, sanat ve edebiyat gibi sanatsal alanla sınırlandırılmasının temel nedeni ise konuyla ilgili düşünsel üretim yapanların çoğunlukla aristokrat kesimden gelmeleri, dolayısıyla da insana, topluma ve onun üretimi olan kültüre kendilerinin de içerisinde yer aldıkları yaşamın penceresinden bakmalarıdır. Aslında bu seçkin bakış açısı ve düşünce biçimi Antik dönemlerden beri düşünce ve bilim yaşamını önemli ölçüde etkisi altında tutmuştur. Zaman zaman bu bakış açısına ters düşen radikal çıkışlar olsa da bunlar genellikle azınlıkta kalmış, çok da etkili olamamıştır. Ta ki Batı dünyası kapılarını Aydınlanma

düşüncesine açana kadar. Aslında Hegel gibi radikal düşünürler ayrı tutulursa, Aydınlanma düşünürlerinin de çoğunun seçkinci düşünüş geleneğinden ödün vermedikleri, insan ve toplumu anlamaya çalışırken, toplumun üst kesimlerini özel bir yere konumlandırırdıkları, toplumun alt kesimlerine ise üstten bir bakışla yaklaştıkları söylenebilir. Ama Hegel bu anlamda söz konusu geleneğin kırılmasındaki öncü düşünürlerdendir (Kojève, 2000). Efendi ve köle ilişkisinden hareketle geliştirdiği diyalektik yaklaşımla düşünsel dünyada belki de ilk kez, hangi kesimden olursa olsun tüm insanlar eşit bir konumlandırılışla ele alınmaktaydı (Hyppolite, 1973). Hegel'in daha eşitlikçi bir düzen önerisiyle ortaya koyduğu tezlerin önemli bir kısmı Kültürel Çalışmalar düşünürleri için de esin kaynağı olmuştur.

Hegel'in başlattığı geleneği sonraki yüzyılda Karl Marx devralarak diyalektik materyalizm kavramı odaklı olmak üzere daha insancıl bir dünya ve daha eşitlikçi bir toplum için sosyalist düzen önerisi yapar (Marx and Engels, 2008). Bu önerisi tüm insanların eşit olarak konumlandırılması, insanlar arası ayrımların, eşitsizliklerin sonlandırılması gereğine dikkat çekmek açısından önemlidir. Marx için insanal değer toplumsal konumla ilişkilendirilemez. İnsanı değerli kılan ve insan yapan en önemli şey onun üretim yetisidir. İnsan ürettikçe değerlidir. Yani Marx'a göre insanı değerli kılan onun toplumsal konumu, sahip olduğu maddi değer değil, onun üretim ilişkileri içerisindeki konumlanışı ve değer üretme kapasitesidir. Marx'a göre insanı insan yapan, insanı özgür kılan da onun üretimin içerisinde etkin yer almasıdır. Marx'ın insanı üretimle ilişkili olarak değerlendiren bu bakış açısı da kültürel çalışmalar düşünürleri için önemli bir çıkış noktası olur. Buradan hareketle insanın kültür üreten bir varlık olduğu, üretilen kültürün, insanın karakterini yansıttığı, dolayısıyla da insanı anlamak, toplumsal sistemin işleyişini çözümlmek için kültüre bakmak gerektiği yönündeki görüşler söz konusu düşünce çevresi tarafından ortaya konulan kuram, kavram ve yaklaşımlara önemli ölçüde temel oluşturmuştur.

Kültürel çalışmaların kurucularının (Hoggart, Williams, Hall, Thompson vd) kültür odaklı düşünsel yaklaşımları Marx'ın bu görüşünü belirgin ölçüde temel alır. Marx'ın, toplumun çalışan kesimlerini, işçileri, yani proletaryayı temel alarak geliştirdiği kuram ve kavramlar kültürel çalışmalar düşünürlerinin de yol haritasını belirlemiştir. Kültürel çalışmalar düşünce çevresinin insana, topluma, kültüre ve genel olarak toplumsal sistemin işleyişine farklı bir açıdan bakmasında Marksist anlayışın etkisi önemlidir. Batının tutucu düşünürleri tarafından uzun yıllar görmezden gelinen, ardından da liberalizmin içerisinde gelişen düşünsel geleneğin de kapsamının dışında kalan toplumsal kesimler, özellikle de toplumun alt kesimleri, yoksullar, işçiler, dışlananlar, ikincilleştirilenler kültürel çalışmalar kuramcılarının ilgi alanının eksenini oluşturur.

Dolayısıyla da kültür olgusunun seçkinci bir bakış açısıyla ele alınarak toplumun en üst kesimleriyle ilişkilendirilmesi yönündeki düşünsel geleneğin kırılmasında kültürel çalışmalar düşünürlerinin rolü oldukça önemlidir. Richard Hoggart'ın (2009) işçi sınıfı ve kültür olgusunu bir arada kullanması bu anlamda önemli bir kırılma ve de başlangıçtır. Hoggart toplumsal gelişme için toplumun yoksun ve yoksul bırakılmış kesimlerinin eğitime önem

verilmesi, özellikle de işçi sınıfının kültürel ve eğitimsel olarak desteklenmesi gerektiğini ilk kez çok vurgulu biçimde dile getirenlerden biridir. Arnold ve Eliot gibi tutucu ve de seçkinci düşünürlerin toplum için tehdit olarak gördükleri kesimlerin Hoggart'a göre eğitilmesi toplumsal ve kültürel gelişme için önemli bir katkıdır. Hoggart'ın işçi sınıfı kavramını kültür kavramıyla birlikte kullanması ve her iki olguyu ilişkilendirmesi kültürel çalışmalar düşünce çevresinin eksen anlayışının biçimlenmesindeki payı önemlidir.

Kültürel çalışmalar düşünce çevresinin önemli düşünürlerinden E.P. Thompson (2015) *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* başlığıyla kaleme aldığı kapsamlı kitabında işçi sınıfının yaşam biçimini, kültürünü tüm ayrıntılarıyla anlatır. Thompson'un kitabı, görmezden gelinen görünür hale getirilmesi açısından oldukça önemli bir çalışmadır. Yine aynı düşünür *Avam ve Görenek* (2006) adlı kitapla da yoksul ve işçi kesimlerin yaşam biçimi ve kültürlerine ilişkin incelemelerini ayrıntılandırarak alana önemli bir katkı yapar.

Tutucu düşünürler tarafından toplumun en üst toplumsal kesimiyle ilişkilendirilerek sanat, edebiyat ve entelektüel üretimle sınırlı tutulan kültür kavramının hem anlamsal içeriğinin genişlemesi hem de toplumun farklı kesimleriyle, özellikle de görmezden gelinen kesimleriyle ilişkilendirilmesi kültürel çalışmaların çıkış noktası olarak nitelendirilebilir. Kültür kavramının anlamsal ve bağlamsal anlamda farklı bir açıdan ele alınması, görmezden gelinenlerin penceresinden bakan düşünürlerin ilgi alanına girmesi söz konusu düşünce çevresini oluşturanların amaç ve niyetini de ortaya koymaktaydı. Onlar gerçekten de toplumun tüm kesimlerinin sorunlarını ortaya koymak, derinlerde yaşanan sorunları gün ışığına çıkarmak, görünmez olanı ya da görülmek istenmeyeni görünür kılarak çözüm önerileri oluşturmak üzere yola çıkmışlardı.

Aslında bu serüvenin arka planında çok daha ilginç bir gerçek var. 20. Yüzyıla gelene kadar düşünce yaşamını yönlendirenler çoğunlukla aristokrat kesimden, yani toplumun üst seçkin kesiminden çıkmaktaydılar. Böyle olması da doğaldı, çünkü toplumun alt kesimlerinin eğitim öğretim görmesi, düşünsel olarak gelişmesi için zaten toplumun yapısal koşullar uygun değildi. Modern öncesi feodal toplumlarda ve öncesinde toplumsal kesimler arasındaki hiyerarşik katmanlaşma çok belirgindi. Toplumun büyük çoğunluğunu en alt tabakadaki köleler oluşturmaktaydı. Modernleşme ve sanayileşmeyle birlikte de kölelikten işçiliğe geçen kitleler dikkati çekiyor. Eski sistemdeki köleler yeni sistemde işçi konumuna geçmişlerdi. Ancak konumsal farklılaşma maddi koşullarda fazla da bir iyileşme getirmemişti. Ama en azından bu yeni konumları onlara öncekinden farklı olarak birtakım haklar getirmiş, hukuksal sistemin güvencesi kapsamına girmişlerdi. Maddi koşulları sınırlı olsa bile özgür birey ve vatandaş tanımıyla en azından yasalar önünde eşit muamele görebiliyorlardı. Bunun en önemli getirisi ise işçi ailesi çocukların eğitim olanaklarından yararlanmaya başlaması olmuştu. Kölenin çocuğu köle olmak zorundaydı, ama işçinin çocuğu için işçi olmanın dışında başka seçenekler de olabilecekti. İçinde buldukları maddi koşullarda başka seçeneklerin uygulamaya konulması zor olsa da olanaksız değildi. Kültürel çalışmalar tam da bu noktada ele alınması gereken bir düşünsel gelenek.

Kültürel çalışmalar geleneğinin öncü isimleri Hoggart, Wililams, Thompson gibi düşünürlerin ortak özelliği, işçi sınıfı ailelerden gelmeleri idi. Stuart Hall ise siyahi bir aileden gelip başarı bursuyla eğitimini tamamlamış bir entelektüeldi. Dünyaya, insana, topluma başka bir pencereden bakabilmelerinin nedeni de buydu aslında. Onlar yazdıkları her satırda, söyledikleri her sözde kendilerini, kendi yaşam öykülerini anlatıyorlardı. Görmezden gelinenin (işçinin, yoksulun, dışlananın, ikincilleştirilenin) yaşamına ilişkin onca ayrıntıya girebilmeleri de bundan dolayıdır. İşte tam da bu nedenle kültürel çalışmalar gerçek anlamda yaşanmışlıklar üzerine kurulmuş bir düşünsel gelenektir. Üst sınıftan gelen ya da iyi maddi koşullar içerisinde yetişen birinin toplumun öteki kesimlerinin yaşamlarına ilişkin onca ayrıntıyı bilmesi, fark etmesi çok da mümkün değil. Yaşanmışlıklardan, doğrudan deneyimlenmiş olanlardan elde edilen bilgiyi hiçbir akademik araştırma ve gözlemle elde etmek mümkün olamaz. Takdir edersiniz ki en değerli bilgiler ayrıntılardadır. Bu da ancak o ayrıntıların içerisine dahil olan, o ayrıntıları deneyimleyenler tarafından en sağlıklı biçimde elde edilebilir. İşte kültürel çalışmalar geleneğini asıl değerli kılan da işin bu yanındır.

Kültürel çalışmalar geleneğinin öncüleri Hoggart, Williams, Hall, Thompson işçi sınıfı ailelerde yetişseler de içerisinden geldikleri toplumsal kesimlerin temelsiz bir savunusu içerisine girmemişlerdir. Bundan daha çok toplumun alt kesimlerinin sorunlarını gündeme getirerek çözüm önerileri oluşturma yoluna gitmişlerdir. Toplumu tüm kesimlerini bütünsel olarak ele almış, genel gidişatı iyiye götürecek çözümler üzerinde durmuşlardır. Dahası onlara göre daha iyi bir insanlık, daha gelişkin bir topluma gidişin yolu, toplumdaki bazı kesimleri dışlayıp, bazı kesimleri yüceltmek değil, toplumdaki tüm kesimleri belli bir yaşam standardına kavuşturmaktır. Burada belli ölçüde Marx'ın sosyalist toplum önerisinin izleri olsa da kültürel çalışmalar düşünce çevresi hiçbir zaman açıkça bir sosyalist toplum önerisi yapmaz. Bundan daha çok mevcut toplumsal sistem içerisinde herkesin eşit olanaklara kavuşmasına yönelik çözüm önerilerine yoğunlaşırlar. Ama bunun için de öncelikle görmezden gelinen kesimlerin görünür hale getirilmesi noktasında uzlaşırlar. İnkâr etmekle sorunun çözümü ulaşmayacağına farkındadırlar. Örneğin, işçi sınıfını ya da toplumun yoksul kesimlerini yok sayarak yoksulluğu ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ama işçi sınıfını eğiterek, yoksul kesimlere eğitim olanakları sunarak onların iyileşmesi, topluma çok daha katkı yapar hale gelmesi sağlanarak toplum genelinde gelişme ve ilerleme sağlanabilir. Bunun için yola çıkış noktası ise kültürel çalışmalar düşünürlerine göre öncelikle entelektüel ve akademik dilin değişmesidir. Yoksulu, işçiyi, farklı renklerini, farklı cinsiyet kimliği olanı, sıra dışı olanı vs. akademik ve düşünsel literatürün kapsamına almak gerekir. Tam da bu nedenle Hoggart işçi sınıfı kavramını kültürle ilişkilendirerek düşüncelerini ortaya koyar. Yine bu nedenle daha iyi bir dünya için toplumda okuryazar olmayanın kalmaması, herkesin eğitim olanaklarından yararlanması önerisini yapar. Aynı şekilde Thompson'un işçi sınıfının kültürü, gelenek ve görenekleri üzerine ayrıntılı inceleme yapması, avam sözcüğünü çekinmeden bir kitabının başlığı olarak kullanması da yine aynı nedenledir. Görünmez olanın önce dilde, söylemde ve literatürde görünür kılınması.

Kültürel çalışmalar düşünce çevresinin en üretken yazarlarından biri olan Raymond Williams kültür kavramını toplum genelinde oldukça geniş bir kapsamda kullanır. Toplumdaki tüm kesimlerin kendilerine özgü kültürleri olduğunu, ancak bir de toplum genelinde herkesi ya da toplumdaki pek çok kesimi kapsayan genel kültürün varlığına dikkat çeker. Sıradanın kültürü (common culture) olarak adlandırdığı kültürün aslında popüler kültüre karşılık geldiği de söylenebilir. Babası demiryolu işçisi olan Williams kendisini yetiştirerek İngiltere'nin önemli üniversitelerinden biri olan Cambridge'den mezun olur. Cambridge O'nun toplumun en üst düzey entelektüel çevrelere girmesine olanak verir. Böylece aslında toplumun tüm kesimlerinin yaşam tarzları üzerine gözlem yapma olanağı da bulur. Asıl uğraş olarak yetişkin eğitimine odaklanan Williams için toplum genelinde yaygın olan kültür üzerinde inceleme yapmak ve buradaki sorunları görmek önemlidir. Bunun için de kültürel dokudaki formlara bakmak gerekiyor. Williams'a (1983) göre kültürün içerisinde pek çok form vardır. Onlar kültürün yapısını oluştururlar. Kültürel ve hatta toplumsal yapıyı, kapsamındaki formları inceleyerek çözümlenmek mümkündür. Kültür Williams'a göre toplumun, insanların bütün bir yaşam biçimini oluşturur. Eğitim yoluyla toplumun genel yaşam biçiminin gidişatı yönlendirilebilir. Williams'ın eğitim anlayışı oldukça kapsamlıdır. Aile, okul, medya vb. toplumdaki çeşitli kurum ve yapılar bu sürecin içerisinde yer almalı ve her yaşta bireyi kapsamalıdır. Bu süreçte özellikle televizyonun önemli bir yeri olduğu, toplum üzerinde ve kültürün biçimlenmesinde oldukça etkili olduğuna da dikkat çekilir. (Williams, 1974)

Kültürel çalışmalar geleneğinin öncüleri arasında yer alanlardan biri de Stuart Hall. Aslen Jamaikalı siyahi bir aileden gelen Hall ırk, etnik kimlik, söylem, hegemonya ve iktidar konuları üzerinden çalışmalarını ortaya koyar. Kültürel çalışmalar kapsamına özellikle de ırk ve etnik kimlik konularının girmesi Stuart Hall sayesinde. Burada da yine yaşanmışlıkların, doğrudan deneyimlerin akademik yaşamı belirlemesi durumu söz konusu ve oldukça da değerli. Ancak Hall'ın katkıları bununla sınırlı kalmıyor. Kültürel çalışmalar geleneği içerisinde özellikle de dil ve söylem temelinde gerçekleştirilen yöntemsel gelişmelerde Hall'ın katkısı oldukça önemli. Özellikle de Fransız düşünür Michel Foucault (2001) etkisinde yaptığı metin çözümlemesi odaklı çalışmalarda Hall dil ve söylemde iktidar ilişkilerinin nasıl işlendiğini inceler. Metinlerde kimlikler bağlamında iktidarın nasıl inşa edildiğine bakar (1973). Bunların yanı sıra Hall metin ve okur ilişkisini ortaya koymak üzere yaptığı alımlama çalışmalarıyla da kültürel çalışmalara önemli yöntemsel ve kuramsal katkılarda bulunur. Hall'a göre bir metnin/ürünün üreticisinin yanında onun alıcısı/okuru da çok önemlidir. Yazar/üretici ile alıcı/okur arasında her zaman birebir ve beklenen bir alışveriş, bir iletişim olmayabilir. Daha basit bir anlatımla alıcı/okur her zaman ve her durumda yazar/üreticinin iletmek istediği mesajı/anlamı alımlayamayabilir. Yazar/üretici ve alıcı/okur farklı kültürel ortamlarda yer alabilirler, farklı eğitim düzeylerine, farklı kimlik yapılarına, farklı toplumsal konumlanışa sahip olabilirler ki bu da onların algı düzeylerini, anlamlandırma biçimlerini, yani kodlama ve kod açılma süreçlerini farklı biçimlerde etkileyebilir (Hall,1973).

Hall'ın söylem ve alımlama analizi çalışmalarıyla birlikte kültürel çalışmalar geleneğinin giderek metin/ürün odaklı bir yönelim göstermesi söz konusu olur. Hall'ın okuru/alıcıyı da

en az yazar/üretici kadar, hatta ondan da fazla özne konumuna taşınması bir yanıyla da Fransız postyapısalcı düşünür Louis Althusser’i anımsatır. Althusser (2002) toplumdaki iktidar ilişkilerinin, bütün bireylerin toplum içerisindeki konumlanışlarına bakmaksızın özne olarak çağrılmaları üzerinden işlediğine dikkat çeker. Başkanlığa adaylığını koyan birinin halka “biz kazanacağız” ya da “ben sizden dolayı varım, beni siz yarattınız” gibi sözlerle seslenmesinde olduğu gibi.

Dolayısıyla Stuart Hall tarafından ortaya konulan çalışmalarda da görmezden gelinenin ya da gücü/etkisi daha önce fark edilmeyenin görünür kılınması söz konusudur. Nesne olarak konumlandırılanın aslında aynı zamanda özne rolünde de olduğu, bir metnin, yazarından bağımsız olarak bağlama ve okura göre birtakım anlamlar yüklenebildiği, okurun da en az yazar kadar bir metnin anlamsal üretimine katkı verdiği vb. görüşler Hall’ın kültürel çalışmalar geleneğine, görmezden gelinenin görünür kılınması anlamındaki katkıları olarak kabul edilebilir.

Hemen hemen her toplumda o toplumun genel yaşam tarzından farklılık gösteren daha sınırlı bir alanda etkileşimde bulunan gruplar vardır. Bunlar, içerisinde yer aldıkları toplumda egemen olan yaşam tarzından farklı bir yaşam tarzı benimsedikleri içindir ki zamanla farklı bir kültürel kesit de oluşturabilmektedirler. Genel kültür içerisinde beliren bu küçük çaplı kültürel farklılaşmalara alt kültür adı verilir. Alt kültür grupları bazen içerisinde yer aldıkları toplumun egemen ideolojik yapısından farklı bir ideolojik tavır iddiasıyla da ortaya çıkabilirler. Ortak özellikleri ise içerisinde yer aldıkları genel sisteme bir biçimde karşı çıkmak, ona alternatif oluşturacak bir yaşam tarzı ve de kültürel yapı geliştirmeye yönelmektir. Genel sisteme alternatif oluşturmaları nedeniyledir ki bu tür yapılanmalar çoğu zaman genel toplum tarafından ya da sistemin yönetim yetkelerince görmezden gelinir. Aynı görmezden gelmeye çoğu zaman akademik çevreler de dahil olurlar. Oysa kültürel çalışmalar geleneği bu tür farklılıklara dikkat çekmeyi de ihmal etmemiştir. Alt kültürler, özellikle de gençlik alt kültürleri üzerine çalışan Dick Hebdige (1988) bu alt kültürel grupların varlığının özellikle çoğulcu toplum yapıları açısından önemli ve de zenginlik olduğu iddiasındadır. Genellikle birtakım idealler etrafında oluşan bu yapıların yok sayılmaması, tam tersine yakından incelenmesi, ortaya koydukları görüşlerin ve önerdikleri alternatiflerin dikkate alınması gerektiğini vurgular. Hebdige her ne kadar İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde yer almayıp, kültürel çalışmalar konusundaki çalışmalarını daha çok Amerika Birleşik Devletleri’nde sürdürmekteyse de ortaya koyduğu çalışmalar genel olarak kültürel çalışmalar alanındaki araştırmacılar için önemli bir esin kaynağı oluşturur. Nitekim daha sonraki yıllarda İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu’ndan Angela McRobbie de gençlik alt kültürleri üzerinde durur. Böylece alt kültürler de kültürel çalışmalar okulu için önemli bir araştırma alanı olarak biçimlenir.

Alt kültürler üzerine başlatılan çalışmalar aslında beraberinde sıra dışı gruplara ilişkin başka konuların da kültürel çalışmalar geleneği içerisinde ele alınmasına olanak verir. Etnik kimlik çalışmaları, cinsiyet kimlikleri üzerine yapılan çalışmalar, daha sonra kültürel

çalışmalar geleneği içerisinde önemli bir yer almaya başlayacak olan feminist çalışmalar bu anlamda ciddi öneme sahiptir. Özellikle de Angela McRobbie (2000)'nin feminizm üzerine ortaya koyduğu çalışmalar, okulun 1980'ler sonrasındaki yönelimlerini karakterize edici niteliktedir.

O halde görünmez olanı ya da görmezden gelineni görünür kılmak kültürel çalışmalar geleneğinin akademik ve düşünsel yaşama en önemli katkılarından biri olarak değerlendirilebilir. Akademik ve düşünsel yaşam ile de rüştünü kabul ettirmiş büyük konuların, klasikleşmiş düşüncelerin ya da alışılmış sorunların ele alınmasını gerektirmez. Çoğu zaman görünmeyen, görmezden gelinen, kayıt dışı bırakılan olay, konu ve sorunlar insan ve toplum yaşamında çok daha önemli olabilmektedir. Bu anlamda kapsadığı konuların ve sorunların ortaya koyduğu görüşlerin çoğunu doğrudan gözlem, deneyim ve yaşanmışlıklar üzerine temellendirmesinden dolayı kültürel çalışmalar alışılmışın dışında, önemli bir akademik ve düşünsel alan olarak biçimlenmiştir.

Kültürel Çalışmaların Kuramsal ve Yöntembilimsel Katkısı

Kültürel çalışmalar, yukarıda da belirtildiği gibi sosyal bilimler içerisinde bir akademik/düşünsel gelenek olarak biçimlenmiştir. Bazıları onu bir bilimsel disiplin olarak görseler de tam olarak öyle değil. Aslında kültürel çalışmalar, kuramsal ve yöntembilimsel esnekliğini ve genişliğini biraz da bu yanına borçludur denilebilir. Bir alanın bilimsel bir disiplin haline gelmesi, birtakım kural ve sınırlılıklar tabii olması anlamına da gelir. Kültürel çalışmalar ise bir bilimsel disiplin olmak yerine çoklu yöntembilimsel ve kuramsal yaklaşımlar üzerine kurulan akademik/düşünsel bir gelenek niteliğindedir. Çoklu yöntembilimsel ve kuramsal yaklaşımlarla biçimlenmesi nedeniyle de sosyal ve beşeri bilimlerin hemen hemen tüm alanlarıyla bir biçimde ilişkilendirilebilmekte, bu da ona interdisipliner bir karakter kazandırmaktadır. Söz konusu akademik/düşünsel geleneğin sosyal ve beşeri bilimlere önemli ölçüde katkı sunmasında bu interdisipliner yapısının, zengin kuramsal ve yöntembilimsel karakterinin payı büyüktür.

Kültürel çalışmaların kuramsal anlamdaki katkısının temelinde insana ve topluma, egemen bilimsel paradigmadan farklı bir pencereden yaklaşma biçimi vardır. Bilimin egemen paradigması içerisinde biçimlenen disiplinlerin insanal ve toplumsal olgu, sorun ve konulara yaklaşımında sistem yanlısı ve de seçkinci bakışın hakim olduğu bilinmektedir. Bilim ve düşüncenin gelişim tarihine bakıldığında görünen o ki bilimsel disiplinler, içerisinde geliştikleri ortamlarla, sistemle ters düşmemeye özen gösterirler. İnsanal ve toplumsal olgu, sorun ve konulara yaklaşımları da bu ters düşmeme anlayışı üzerine temellenir. Kültürel çalışmalar ise ana akım ya da liberal olarak da adlandırılan sistem yanlısı bilimsel disiplin ve düşünsel yaklaşımların görmezden geldikleri, ilgi alanlarının dışında bıraktıklarıyla da ilgilenerek farkını ortaya koyar. Kültürel çalışmaların eleştirel niteliği de bundan kaynaklanır.

Kültürel çalışmaların kuramsal ve kavramsal içeriği eleştirel bakış açısı içerisinde biçimlenir. Buna göre ana akım/liberal bilimsel disiplinlerin ele almadığı, görmezden geldiği

toplumsal kesimler üzerine yapılan gözlem, analiz ve araştırmalar kültürel çalışmaların kuramsal ve kavramsal içeriğinin biçimlenmesine katkı sağlar. İşçi sınıfı kültürü, alt gruplar ve alt kültürler, yoksulluk ve yoksul kültürü, etnik gruplar ve etnik kültürler, buna bağlı olarak geliştirilen çokkültürlülük kavramı, kadın çalışmaları, eşcinsel, transseksüel vb. olarak adlandırılarak dışlanan cinsiyetlere ve cinsiyet kimliklerine ilişkin çalışmalar, popüler kültür çalışmaları, sanayileşme ve makineleşmeyle birlikte göz ardı edilen doğaya ve çevreye ilişkin duyarlılık geliştirilmesine ilişkin çalışmalar, marjinal toplumsal ve özellikle de gençlik gruplarına ilişkin çalışmalar içerisinde biçimlenen kuram ve kavramlarla kültürel çalışmalar sosyal ve beşeri bilimlere önemli bir zenginlik ve çeşitlilik getirir.

Kültürel çalışmaların, insanı ve toplumu, egemen disiplinlerden farklı bakış açılarıyla ele alması nedeniyledir ki yeni birtakım yöntembilimsel teknik ve yaklaşımlara da gerek duymuştur. Egemen anlayış tarafından kayıt dışı bırakılanların görünür hale getirilerek incelenmesi için mevcut teknik ve yöntemler elbette yeterli değildir. Örneğin, sıradan insanın, yoksulun, ezilenin tarihinin resmi tarih çalışmalarının dışında bırakıldığı bilinmektedir. Ana akım tarih çalışmaları genelde yönetenlerin, seçkinlerin, toplumun siyasal, ekonomik, dinsel vb. yaşamına yön verenlerle ilgilenmiştir. Dolayısıyla da kütüphanelerde, arşivlerde mevcut olan kaynaklarda ana akım tarihsel çalışmaların kayıt dışı bıraktığı toplumsal kesimlere ilişkin yeterli bilgi yoktur. Bu durumda kültürel çalışmaların söz konusu kesimlerin tarihine, kültürüne ilişkin araştırma yapmak için yeni yöntembilimsel yaklaşımlara gereksinimi vardır. Bu da kültürel çalışmaların yeni analiz ve araştırma teknikleri geliştirmeye yönelmesini gerektirmiştir. E.P. Thompson'un işçi sınıfının kültürel tarihi üzerine yaptığı çalışmalar bu anlamda önemli bir katkıdır.

Diğer yandan kültürel çalışmalar egemen anlayış içerisinde biçimlenen metinlerde ötekine, dışlanmış olana ilişkin birtakım kültürel izlerin arayışına çıkan bir akademik/düşünsel anlayıştır. Bunun için söz konusu metinlerde salt görünür olanı analiz etmekle yetinmesi mümkün değil. O halde görünmeyeni, satır aralarına gizlenmiş, kültürel dokunun içerisine sinmiş olanı ortaya koymak için örneğin, pozitivist bilimsel yöntembilimin içerisinde gelişen içerik çözümlemesi tekniğiyle yetinmek yerine daha derinlikli bir metin inceleme tekniği olarak söylem çözümlemesini geliştirmiş ve uygulamıştır.

Aynı şekilde pozitivist yaklaşımlar, özellikle de sosyal bilimler için etnografik yöntemleri sıklıkla kullanır. Etnografik yöntemlere kültürel çalışmalar da sempatik yaklaşır, ancak onları yeterli bulmaz. Örneğin, metin odaklı okur/izleyici incelemelerinde kullanılmak üzere alımlama çözümlemesi tekniğinin geliştirildiğini görmekteyiz. Özellikle de kültürel çalışmaların öncü isimlerinden Stuart Hall'ın (1973) çalışmalarında alımlama çözümlemesinin bir hayli öne çıktığı gözlenmektedir.

Kültürel çalışmalar çoğu zaman antropolojik çalışmalarla karıştırılır. Her ikisinin de kültürü merkeze koyması bu karışıklığın temel nedenidir. Her ikisi de birbirinden beslenir, ancak aynı şey değildirler. Sosyal ve beşeri bilimlerin içerisinde bilimsel bir disiplin olarak

gelişen antropoloji insanı ve onun kültürünü merkeze alır, çoğunlukla etnografik yöntemi kullanır; bir akademik/düşünsel gelenek olarak gelişen kültürel çalışmalar ise çoğunlukla insanal ve toplumsal ilişkileri kültür odaklı olmak üzere dilbilimsel ve simgesel yapılar içerisinde inceler. Dolayısıyla da dilbilim, göstergebilim, ideoloji gibi dilsel ve simgesel incelemelere gerek duyan alanlar kültürel çalışmaların kapsamında yer alır. Bu bağlamda yapısalcılar, postyapısalcılar, modernistler, postmodernistler, yapısökümcüler vb. kuramcılar kültürel çalışmaların kuramsal ve yöntembilimsel gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Dolayısıyla da kültürel çalışmalar farklı disiplinlerden yararlanarak geliştirdiği kuramlar, yaklaşımlar ve yöntembilimsel zenginlikle sosyal ve beşeri bilimler için önemli bir akademik/düşünsel katkı olarak değerlendirilmelidir.

Kültürel Çalışmalar Geleneğinde Yayılma ve Ayrışma

Kültürel çalışmalar İngiltere’de 1950’lerden itibaren belirir, 1960’larda akademik/düşünsel bir alan olarak biçimlenir, 1964 yılında da Birmingham Üniversitesi bünyesinde Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi adıyla kurumsallaşır. Sanayileşmenin etkisiyle ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıların yeniden biçimlenmesi kültürel çalışmalar yaklaşımının ortaya çıkmasına ve gelişmesine düşünsel temel oluşturur. Özellikle de toplumsal ve kültürel yapının değişim ve dönüşüm sürecinin incelenmesi, yeni dönemin öne çıkan toplumsal kesimlerinin –işçi sınıfı, toplumun alt kesimleri, etnik gruplar, alt gruplar vb.- kültür odaklı bir bakış açısıyla ele alınması kültürel çalışmalar düşünce çevresini oluşturan düşünürlerin öncelikli ilgi alanları arasında yer almaktaydı. Richard Hoggart’ın işçi sınıfına ilişkin çalışmaları, Raymond Williams’ın kültür ve popüler kültüre ilişkin çalışmaları, Stuart Hal’in etniklik üzerine yaptığı araştırmalar, Thompson’un toplumun alt kesimlerinin, yoksulların, işçilerin kültürlerine ilişkin araştırmaları Marksist geleneğin de etkisinde eleştirel yaklaşımı öne çıkarmaktaydı. Eleştirilerin ideolojik ve politik zemine taşınmasıyla birlikte Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin dönemin siyasal otoritelerinin şimşeklerini üzerine çekmeye başlamasına zemin hazırladı, bu da kurucu ekibin Merkez’den ayrılmasına neden oldu. Hall, Williams, Hoggart gibi geleneğe asıl can verenlerin ayrılmasıyla birlikte Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi çalışmalarını daha ılımlı bir tavırla sürdürmeye yöneldi. Bir süre sonra da Merkez kapanarak lisans ve lisansüstü eğitim verecek olan bölüme dönüştü. Böylece kültürel çalışmalar İngiltere’de asıl oluşturucu temelinden uzaklaşarak varlığını sürdürmeye yöneldi.

Kültürel çalışmaların öyküsü İngiltere’de bu şekilde devam ederken, bir yandan da dünyanın çeşitli ülkelerinde farklı dinamiklerle varlık göstererek yayılmaya başlamıştı. Bu anlamda varlık gösterdiği ilk ülkelerden biri Avustralya’dır. Akademik anlamda İngiltere’nin büyük ölçüde etkisinde olan Avustralya’nın söz konusu geleneği ilk sahiplenen ülkelerden biri olduğu dikkati çekiyor. Kültürel çalışmalar üzerine dernekleşmeye de (Kültürel Çalışmalar Derneği) gidilen Avustralya’da kültürel çalışmalar alanında dergi ve kitap yayınlarının da yapıldığı dikkati çekiyor. *International Journal of Cultural Studies* bu alanda önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Avustralya’nın bu düşünsel geleneği sahiplenmesinde dikkati

çeken önemli nokta, bu alandaki çalışmaları dernekleşme yoluyla akademik yapının dışına da taşımalarıdır. Bir yandan lisans ve lisansüstü programlarla, akademik dergilerle söz konusu geleneğin akademik işleyişin içerisinde devam etmesini sağlarken, diğer yandan da geleneği sivil alana taşıyarak toplumsal düzeyde etkin bir hale gelmesine gayret etmişlerdir. Böylece belki de kültürel çalışmaların İngiltere’de karşılaştığı sorunların daha baştan önüne geçilmesi amaçlanmıştı.

İngiltere’nin ardından kültürel çalışmalar geleneği Amerika Birleşik Devletleri’ne de taşınır. İletişim alanının önemli isimlerinden John Fiske burada öncülük rolünü üstlenerek kitle iletişimi, popüler kültür, iletişim sosyolojisi alanındaki çalışmalarla kültürel çalışmalar alanını sentezlemeye yönelir. Benzer yönelimin Kanada’da ortaya çıktığı gözlenmektedir. Dolayısıyla da gerek Amerika gerekse de Kanada’da kültürel çalışmaların giderek iletişim biliminin bir alt dalı haline geldiği gözlenmektedir.

Kültürel çalışmaların en çok ilgi gördüğü ülkelerin başında ise Hindistan geliyor. Yüzyıllar boyu İngiliz sömürgesi olmasının da etkisiyle tıpkı Avustralya’da olduğu gibi Hindistan’da da pek çok üniversitede kültürel çalışmaların lisans ve lisansüstü bölümler olarak yapıldığı görülmektedir. Hindistan kültürel çalışmalarının bugün hala Stuart Hall, Richard Hoggart ve Raymond Williams’ın çalışmalarının etkisinde devam ettiği gözlenmektedir. Hindistan’dakine benzer bir durum Pakistan için de söylenebilir. Pakistan’ın da tıpkı Hindistan gibi uzun süre İngiliz sömürgesi olması nedeniyle İngiltere’nin akademik ve düşünsel geleneğinin etkisindedir. Dolayısıyla Hindistan’da olduğu gibi Pakistan’da da kültürel çalışmalar aynı doğrultuda yaygınlık göstermiştir. Ünlü Pakistanlı düşünür ve akademisyen Ziauddin Sardar buna öncülük etmiştir.

Bunların yanı sıra Asya, Latin Amerika ve Afrika’nın çeşitli üniversitelerinde de kültürel çalışmalar akademik/düşünsel geleneği medya, popüler kültür, sömürgecilik ve post sömürgecilik, postmodernizm, post yapısalcılık vb. yaklaşımlar temelinde sürdürülmektedir.

Kültürel çalışmaların öncelikli olarak Hindistan, Pakistan, Latin Amerika, Afrika, Güney Asya ülkeleri gibi yerlerde benimsenmesi ve yaygınlık göstermesinin onun karakteriyle ne denli uyumlu olduğuna da burada dikkat çekmek gerekir. Bu ülkeler uzun süre Batılı ülkelerin sömürgesi olmuş, ekonomik olarak hiçbir zaman tam olarak toparlanamamış, buna bağlı olarak toplumsal ve kültürel kimlik açısından da sürekli bir mücadele süreci içerisinde bulunmuşlardır. Kültürel çalışmaların görmezden gelineni, ezileni, ikincilleştirileni öncelikli çalışma alanı olarak alması yönündeki eğiliminden dolayıdır ki bu alan, adı geçen ülkelerin akademik/entelektüel çevrelerince de benimsenmiş ve kendi özgün koşullarına entegre edilerek sürdürülmüştür. Aynı geleneğin Amerika ve Kanada gibi ülkelerde ise ana akım/liberal medya, iletişim ve popüler kültür çalışmaları içerisine entegre edildiği dikkati çekiyor.

Kültürel çalışmalara Türkiye’de de duyarsız kalınmadı. Özellikle iletişim, sosyoloji, filoloji ve edebiyat çevreleri bu düşünsel gelenekle yakından ilgilendiler. Eleştirel yaklaşıma ve Marksist düşünceye yakın duran akademik ve düşünsel çevreler ağırlıklı olarak İngiliz Kültürel

Çalışmalar geleneğine sempati duyarken liberal ve ana akım yaklaşımları benimseyenler Amerikan tarzı kültürel çalışmalar geleneğine sempati duymaktalar. Türkiye’de Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin öncülüğünde başlayan kültürel çalışmalar lisansüstü programları kapsamında bugün çeşitli üniversitelerde aktif olarak eğitim verilmektedir. Sabancı Üniversitesi örneğinde olduğu gibi bazı üniversitelerde de lisans bölümleri açılmış bulunuyor. Ancak bu denli yoğun ilgiye karşın Türkiye’de kültürel çalışmalar alanındaki yönelimlerin çoğunda bir dağınıklık söz konusudur. Birkaç üniversiteyi ayrı tutarsak, üniversitelerin çoğunda kültürel çalışmalar, medya ve kültürel çalışmalar, kültür incelemeleri vb. adlarla açılan programların kültürel çalışmalar akademik/düşünsel geleneği ile tam olarak ilgisi olmadığını söylemek yanlış olmaz. Gelişigüzel hazırlanan ders müfredat ve içeriklerinden de anlaşılan odur ki Türkiye’de kültürel çalışmalarla ilgilenen akademisyenlerin çoğu onu ya antropolojiyle karıştırıyor ya da tam olarak ne tür bir anlayışa, bir bilimsel/düşünsel karaktere sahip olduğunu, hangi düşünsel paradigmanın içerisinde yer aldığını tam olarak kavramış değiller. Dolayısıyla da Türkiye’de bir yandan çok az sayıdaki akademisyen kültürel çalışmalar alanıyla bilinçli olarak ilgilenmekte, geri kalan çoğunluk ise aslında özenti sonucu söz konusu alanla ilgilenmeye çalışmaktadırlar. Ama yine de söz konusu alana yönelik ilgiler en azından entelektüel anlamda bir açılım ve zenginlik olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Bu yazıda kültürel çalışmaların ortaya çıkış ve gelişim öyküsü değini niteliğinde ele alındı. Buna göre İngiltere’de akademik/düşünsel bir gelenek olarak doğan ve bu ülkenin sosyolojik, ekonomik, politik ve kültürel dinamikleri içerisinde gelişerek interdisipliner bir karaktere bürünen kültürel çalışmalar oradan bütün dünyaya yayılmıştır. Kendi içerisinde bir bilim dalı olmayıp, akademik nitelikte düşünsel bir alan olarak gelişme gösteren gelenek sosyal ve beşeri bilimlerin tüm alanlarıyla bir biçimde etkileşim oluşturmuş, hemen hemen bütün bilimsel disiplinlerle karşılıklı besleme ve beslenme ilişkisi kurmuştur. İngiltere’de özellikle de Marksist düşünürler tarafından eleştirel bir tavırla geliştirilen kültürel çalışmalar, oradan tüm kıtalara, dünyanın çeşitli ülkelerine yayılarak, gittiği her ülkenin sosyoekonomik, siyasal ve kültürel dinamikleri içerisinde oraya özgü bir karaktere bürünerek varlığını sürdürmüştür.

Kültürel çalışmalar geleneği her ne kadar bilimsel bir disiplin haline gelemediyse de akademik ve düşünsel alanda oldukça etkin bir alan/gelenek olarak yerini almıştır. Kendine özgü kuram, kavram ve yöntemlerin gelişmesine de ortam oluşturan kültürel çalışmalar geleneği bu yanıla bilimsel ve düşünsel alana önemli katkılarda bulunmuştur. Irk, etniklik, cinsiyet, toplumsal sınıf, alt kültür, öteki vb. kimlik ve kültür alanındaki çalışmaların sistemli biçimde yapılması kültürel çalışmalar geleneğinin içerisinde başlatılmıştır. Toplumdaki farklılıkların ayırıcına varılmasında, toplumu oluşturan bireylerin özne olarak görülmesinde, bireysel özgürlüklerin tanınmasında, farklı kimlikli ve kültürel grupların varlıklarının onaylanmasında kültürel çalışmalar geleneğinin önemli katkıları olduğu söylenebilir. Aslında II. Dünya Savaşı sonrası Batı dünyasında, özellikle de sosyal ve beşeri alandaki çoğu yönelimde kültürel çalışmaların etkisinin olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz.

Ancak diğer yandan da burada önemli bir noktaya dikkat çekmek gerekiyor. Sosyal ve beşeri bilimlere ve akademik çalışma alanlarına önemli kavramsal, kuramsal ve yöntembilimsel katkılar sunan kültürel çalışmalar geleneğinin bugün gelinen noktada kısır bir döngü içerisine girdiği gözlenmektedir. Aslında karakteri gereği bu alan, dönemsel ve yerel ortamın koşullarına göre dönüştürülmeye, geliştirilmeye ve zenginleştirilmeye elverişlidir. Ancak gerek Türkiye’de gerekse dünyanın pek çok yerinde kültürel çalışmalar üzerine yapılmakta olan çalışmaların çoğunun hala İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneğinin sınırlarının dışına çıkamadığı ve kendisini tekrardan öteye gidemediği görülmektedir. Oysa kültürel çalışmalar gerek kuramsal gerekse yöntembilimsel yapısı gereği esnek bir interdisipliner alandır. Dönemsel ve ortamsal koşullara göre her akademik çevre kendine özgü kültürel çalışmalar yapabilir ve yapması da gerekir. İngiliz Kültürel Çalışmalar nasıl ki o dönemin öncelikli sorunları olan etniklik, ırk, cinsiyet vb. konulara odaklanmıştı, aynı şekilde günümüzde de örneğin, dijitalleşme, göç, mülteci, sığınmacı, salgın, ekonomik kriz gibi sorunlardan hareketle kültürel çalışmalar yapılabilir. Kültürel çalışmalar interdisipliner alanı dönemsel ve ortamsal koşullara özgü sorunlar ve konular üzerinde çalışmak için gerekli kuramsal ve yöntemsel olanaklar sunmaktadır. Akademik çevrelerin ise bu kuramsal, kavramsal ve yöntemsel olanakları kullanarak, gerektiğinde de onlara yenilerini ekleyerek, bu alanı güncel sorun ve konular etrafında aktif tutmaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

Kaynakça/References

- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (Y. Alp, M. Özışık, Çev.). İletişim Yayınları.
- Eliot, T.S. (1987). *Kültür Üzerine Düşünceler* (S. Kantarcıoğlu, Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Foucault, M. (2001). *Yapısalcılık ve post yapısalcılık* (Ü. Umaç ve A. Utku, Çev.). 2. Baskı, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Foucault, M. (2017). *Öznellik ve hakikat* (S. Yardımcı, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Hall, S. (1973). *Encoding and Decoding in the Television Discourse*. Birmingham: Centre for Contemporary Cultural Studies.
- Hebdige, D. (1988). *Gençlik ve Atkültürleri* (E. Tarım, Çev.). 1. Basım, İletişim Yayınları.
- Hoggart, R. (2009). *Uses of Literacy Aspects of WorkingClass Life* - Penguin Modern Classicc, Penguin Books.
- Hyppolite, J. (1973). *Studies on Hegel and Marx* (J. O’neill, Çev.). New York: Harper Torchbooks

- Kojve, A. (2000). *Hegel Felsefesine Giriş* (S. Hilav, ev.). İstanbul: Y.K.Y.
- Marx, K ve Engels, F. (2008), *Komünist Manifesto* (C. ster ve N. Deriş, ev.). İstanbul: Can Yayınları.
- McRobbie, A. (2000). *Feminism and Youth Culture*. Palgrave Macmillan.
- Thompson, E. P. (2015). *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* (U. Kocabaşoğlu, ev.). 4. Baskı, İletişim Yayınları.
- Thompson, E. P. (2006). *Avam ve Görenek* (U.Kocabaşoğlu, ev.). Birikim Yayınları.
- Williams, R. (1983). *Culture and Society 1780-1950* (2. bs.). Columbia University Press.
- Williams, R. (1974). *Television: Technology and Cultural Form*. London: Fontana.
- Williams, R. (1985). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. Oxford University Press.

Besim F. Dellaloğlu ile Türkiye’de Kültürel Çalışmalar Üzerine

"Reflections on Cultural Studies in Turkey: An Interview with Besim F. Dellaloğlu"

Söyleşiyi Gerçekleştiren: Oya Morva¹

¹Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: O.M. 0000-0003-3788-9053

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Oya Morva,
İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: oyamorva@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 15.06.2022

Kabul/Accepted: 01.07.2022

Atf/Citation: Morva, O. (2022). Besim F. Dellaloğlu ile Türkiye’de kültürel çalışmalar üzerine. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 111–119. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.006>

-1964’te kurulan *The Centre for Contemporary Cultural Studies* tüm dünyada kabul gören bir akademik disiplinin ortaya çıkışını sağladı. Takip eden süreçte Kültürel Çalışmalar tam da olması gerektiği gibi farklı ülkelerin, ulusların kendi öznellikleri içinde yapılandığı (İngiliz Kültürel Çalışmaları, Amerikan Kültürel Çalışmaları, Avustralya Kültürel Çalışmaları vs.) bir çalışma alanı olarak belirdi. Bu doğrultuda Türkiye akademisi nerede duruyor? Sizce bu süreçte ortaya çıkıp biçimlenmiş bir Türk/Türkiye Kültürel Çalışmalarından söz edebilir miyiz?

Pek sanmıyorum. Eğer yanlış hatırlamıyorsam. Türkiye ‘de Kültürel Çalışmalar tecrübesi ilk kez 2000’lerin başında İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde bir Yüksek Lisans programı olarak başladı. O dönem ben de yarı zamanlı olarak Bilgi’de ders veriyordum. Galiba 2017 yılına kadar da devam ettim. Derslerime Kültürel Çalışmalar’dan düzenli olarak öğrenciler geliyordu. Ayrıca o programda ders veren meslektaşlarımın çoğunu yakından taniyordum. Dolayısıyla benim için alanla tanışma bu vesileyle oldu. Bunun ardında diğer bazı vakıf üniversitelerinden benzer Yüksek Lisans programları açılmaya başladı. Uzun süre lisans ve doktora girişimi duymadık. Sabancı Üniversitesi’ndeki alternatif yapılanma dışında Türkiye’de henüz dört başı mamur bir Kültürel Çalışmalar lisans bölümü mevcut değil. Doktora tecrübesi bildiğim kadarıyla birkaç yıl önce Yıldız Teknik Üniversitesi’nde başladı. Son halini bilemiyorum.

Ben şimdiye dek birden fazla kuruma bu konuda öneriler getirdim, dosyalar hazırladım ama maalesef pek bir karşılık gördüğüm söylenemez. 2013 yılından sonra Sakarya Üniversitesi’nde bir Sanat ve Tasarım Fakültesi’nde bir Kültürel Çalışmalar lisans programı, bir yüksek lisans programı ve bir Kültürel Çalışmalar Merkezi kurmak için çok uğraştık. YÖK lisans programı olarak Kültürel Çalışmalar’a izin vermedi. Gerekçe olarak da “meslek tanımı” olmadığını ileri sürdü. Yüksek Lisans programını açtık. Ancak yürütmekte epeyce zorluk çektik. Çünkü bir fakültedeki mevcut bir lisans bölümüne dayanmayan disiplinlerarası, disiplinlerarası bir programı yürütmek sadece bürokratik nedenlerle bile çok zor. Bu konuda saatlerce konuşabilirim. Ama fazla vaktinizi almak istemiyorum. Sonuç olarak Sakarya Üniversitesi’ndeki Kültürel Çalışmalar Yüksek lisans programı kamu üniversiteleri için bir ilk olabilir. Hatta program için SBE üzerinden aldığımız araştırma görevlisi bir Kültürel Çalışmalar programına adını koyarak alınmış ilk araştırma görevlisi olabilir. Daha sonra ben 2019’da emekli oldum ve köşeme çekildim.

Benim bunca yıllık Türkiye üniversitesi tecrübelerime göre bir akademik alanın çitinin çevrilebilmesi için mutlaka lisans bölümü, yüksek lisans ve doktora programı ve ÜAK doçentlik başvuru listesinde yerinin olması gerekir. Bunların birinin eksik olması bile alanın kurumsallaşmasına maalesef engel olur. Türkiye’de ortalamaya baktığımızda yüksek lisans dışında hiçbiri istikrarlı olarak mevcut değil. Bu durumda Türkiye’de akademik olarak biçimlenmiş, yapılanmış, oturmuş bir Kültürel Çalışmalar’dan söz etmek mümkün değil. Türkiye üniversitesi kurum olarak oldukça muhafazakârdır. Bunu sadece siyasi anlamda söylemiyorum. Hatta daha çok akademik, üniversite anlamında söylüyorum. Gri alanların, disiplinlerarası ve disiplinlerarası alanların bu yapıda nefes almasına pek izin verilmez. Bu sistemde kendi dukalığımızı açmadan, onun etrafına feodal surlarınızı inşa etmeden sizi pek yaşatmazlar.

Size birkaç soru sorayım: Sosyoloji ya da Türk Dili Edebiyatı lisans diplomasından sonra Kültürel Çalışmalar yüksek lisansı yaptınız ve ülkede bu alanda doktora programı yok. Ne yapacaksınız? Doktorada tekrar lisans alanınıza dönmek istediğinizde, hocalarınız size nasıl bakacaklar? Diyelim yurt dışına gittiniz ve bu alanda doktora yaptınız. Döndüğünüzde hangi fakültedeki hangi bölüme iş başvurusu yapacaksınız? Kültürel Çalışmalar doktorasıyla ÜAK listesinden hangi alanda doçentlik başvurusu yapacaksınız?

Gördüğünüz gibi meseleler bazen sandığımızdan çok daha basit noktalarda düğümlelenebilir.

-Bir önceki sorunun devamı niteliğinde, sizce Kültürel Çalışmalar’ın kurumsallaşması anlamında Türkiye’deki serüvenini göz önünde bulundurduğumuzda bir gecikmeden, geç kalma halinden söz edebilir miyiz? Bunun nedenleri neler olabilir?

Türkiye’ye modern üniversite kurumu Batı’dan geldi. Onun içindeki disiplinler yapılanma yine ona göre modellendi. Dolayısıyla sorunuz bu tarihselliğe çok uygun bir soru. Batı’da en azından 1964’ten beri var olan bir alan neden hala Türkiye’de yeterince gelişmemiş? “Gecikme”, “geç kalma” nitelemeleri işte bunun bir yansıması. Ancak bence asıl mesele

Türkiye üniversitesinin henüz dünyaya kendi tecrübesinden bir alan üretememiş olması. Bence bu alma süreçlerinin gecikmesinden çok daha ciddi bir sorun.

Daha önce değindiğim gibi Sakarya Üniversitesi'nde Kültürel Çalışmalar için programlar hazırlarken YÖK'e gönderilmek üzere bazı dosyalar hazırlıyorduk. Bu dosyaların içeriği YÖK'ün internet sitesinde mevcuttu. Türkiye'de herhangi bir alanda herhangi bir program açabilmek için başvuru dosyasında dünyadan en az üç örnek vermek zorundaydınız. Ben buna daha sonra bazı konuşmalarında “teneke madalyalar cumhuriyeti” gibi tanımlamalar getirmiştim! İlk üçe girmenin mümkün olmaması anlamında. Yani Türkiye üniversitesi ve onun velisi YÖK bu ülkeden özgün bir akademik programın çıkmasının mümkün olmadığını peşinen kabul etmişti. Uzun lafın kisası Türkiye üniversitesinde yeni bir şey yapmak çok zordur.

Bu işin bürokratik kısmıydı. İkincisi ise akademik zihniyet. Yine daha önce belirttiğim gibi Türkiye üniversitesi hiçbir zaman disiplinlerarası, disiplinlerarası alanları teşvik etmez. Hatta mümkün olduğunda onlara köstek olmaya çalışır. Türkiye'de aslında fakülteler, enstitüler, merkezler yoktur. Sadece bölümler vardır. Çünkü kadro alımları ve yükseltmeler sadece bölümler üzerinden mümkündür. Ortalama öğretim elemanının zihniyet dünyasında kendi alanı, bölümü dışında bir fakülte, enstitü, merkez, hatta üniversite mefumu pek yoktur.

Dolayısıyla Kültürel Çalışmalar alanının kendine Türkiye'de pek yer bulamaması aslında bu ülkenin üniversite yapısının ve kadrolarının zihniyetinin eşyasının tabiatına gayet uygundur.

-Kitabınızda bir post-kültür çağına olduğumuzu söylüyorsunuz, bu kavramı günümüzü, aktüel kültürü tanımlamak için kullanıyorsunuz. Post-kültür kavramından ne anlamalıyız?

Açıklaması, çözümlemesi en zor kavramlar en yaygın kavramlardır: Zaman, tarih, devlet, din, eğitim ve mesela kültür. Bugün Türkçede, entelektüel, akademik anlamda bile kültür kavramı hak ettiği düşünöme, çözümlemeye, araştırmaya konu olmamıştır. Türkiye'de antropoloji, etnoloji gibi bazı temel akademik disiplinlerin pek gelişmemiş olması, itibarlarının zayıf olması bile biraz bu nedenledir. Çünkü kültürü herkes bilir zaten! İdeal futbol takımı on birini ya da memleketin sorunlarının çözümünü herkesin bilmesi gibi!

Bu örtüyü artık açmak lazım biraz. Daha spesifik konuşabilmek gerek. Şöyle bir soruyla başlayalım: Hangi kültür? Tek bir kültürden söz edilebilir mi? Ben de *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* başlıklı kitabımda Kültürel Çalışmalar geleneğinden ve özellikle de Raymond Williams'dan esinlenerek Türkiye bağlamında bir üçlü kültür tasnifi yapmaya çalıştım. Bunlardan birincisi antropolojik kültür dediğim şey. Yani seçme imkânınız olmayan, içine doğduğunuz kültür. Bunun içinde din, gelenek, aile, yakın çevre oldukça belirleyici elbette. İkincisi Avrupa tecrübesinde Rönesans'tan, Osmanlı-Türkiye tecrübesinde büyük ölçüde Tanzimat'tan beri gelişen benim müfredat dediğim kültürel kamusal alan. Ben

müfredatı kavramını okul merkezli olarak değil, toplum merkezli olarak kullanıyorum. Benim için müfredat resmi değil, sivil bir şey. Kültürel kamusal alan, kültürel piyasa, kültür endüstrisi diyebileceğimiz o geniş alandaki bütün kitaplar, filmler, müzikler, tiyatrolar, operalar, danslar vs. Bu anlamda modern toplum aslında bir kültürel kanona, panteona dayanıyor. İşte buna ben müfredat diyorum. Bir de üçüncü olarak maarif var. Modern ulus devlet yapılanması sürecinde gündeme gelen zorunlu toplumsal eğitim. Yani mektep. Mesleki eğitim artı yurttaş inşası için. Bu ise Avrupa’da Aydınlanma sonrası gündeme gelen ama büyük ölçüde 19. yüzyılda uygulamaya giren bir tecrübe. Osmanlı-Türkiye tarihinde ise fikir olarak yine Tanzimat ama uygulama olarak II. Abdülhamit döneminden itibaren sistematik bir maariften söz edebiliriz.

Dolayısıyla post-kültür öncelikle Türkiye tecrübesi için monolit, yekpare bir kültür olmadığının idrak edildiği noktada gündeme geliyor. Benim biraz önce çizdiğim üçlü kültür çerçevesi zaten bir post-kültür girişimi. Diğer önemli konu bu üç kültür arasındaki ilişkisellikler. Avrupa’da örneğim civilisation, yani medeniyet kavramı büyük ölçüde bu üçü arasındaki ilişkisellikten geliyor. Batı’da bu üçü hem çatışıyorlar hem de birbirlerinden etkileniyorlar, mübadeleye giriyorlar. Yani bir anlamda antropolojik kültürden yani en geniş anlamıyla gelenekten medeniyete geçiş müfredat ve maarifin antropolojik kültürü dönüştürme becerisinden kaynaklanıyor. Rönesans’tan beri kısıp ateşte geliştiğini söylediğim çok geniş bir kültürel kamusal alan zaten ancak böyle mümkün olabiliyor. Türkiye gibi modernleşme toplumlarında ise bu üç kültür arasındaki en azından Avrupa’da olduğu kadar geçişkenlik, ilişkisellik yok. Örneğin günümüzün Kültür Savaşları biraz da bu geçmişin ekmeğini yiyor. Bir bakıma Türkiye’de müfredat ve maarif antropolojik kültürü yeterince dönüştüremiyor.

Post-kültürün üçüncü boyutu ise modernlikten postmodernliğe geçişle ilgili. Bugün gerçekten bir orijinal halktan söz edebilir miyiz? Dolayısıyla bir halk kültüründen ve antropolojik kültürden. Wi-fi çağında ulusal zorunlu eğitimin hükmü ne kadardır? Erken modernlikte söz edebileceğimiz türden bir maariften, yani kültürel kanondan söz edebilir miyiz sahiden? Türkiye gibi modernleşme geçmişinden gelen toplumlarda post kültür birbirleriyle çelişik gibi de gözükün bütün bu meselelerin farkındalığını içermesi gereken bir tartışma haline geliyor.

-Bir önceki soru ile bağlantılı olarak “hala savunulması gereken şeyin kültür olması gerektiğini” ifade ediyorsunuz. Kültürü neden savunmalıyız, detaylandırabilir misiniz?

Bunu ben özellikle Türkiye gibi modernleşme tarihinde gelen toplumlar için elzem buluyorum. Politik bir demokrasi için poetik bir kamu şart. Elbette post modern zamanlarda bunu becerebilmek çok daha zor. Ancak devletin, maarifin, antropolojik kültürü müfredata, yani kültürel kamusal alana dönüştürerek taşıyabilecek imkânları kullanması gerek. Ancak Avrupa’nın avantajı bunun büyük kısmını sandıktan önce gerçekleştirebilmiş olmasıydı. Modernleşme toplumlarda ise özellikle wi-fi çağında sivil okuryazarlığın organik işlevine daha çok sorumluluk düşüyor. Organik işlev derken özellikle Gramsci’nin hegemonya

ve organik aydın kavramları bağlamında konuşuyorum. Türkiye'nin en önemli sorunu, aslında yabana atılamayacak bir okuryazarlık olmasına rağmen bunun organik kapasitenin yani antropolojik kültürü dönüştürebilme gücünün zayıf olması. Kısacası Türkiye gibi toplumlarda postmodern kolaycılıkların, olanı fazla veri alan ve dolayısıyla meşrulaştırılan liberal konformizmin sözünü ettiğim organik işlevi zayıflattığını artık görmek lazım. Yani kültür bu anlamda bir hazır yapıt değil. Kültür birilerinin emeği artık. Onu inşa etmek, inşa etmeye devam etmek, bundan hiç vazgeçmemek lazım. Kültür sabit bir durum değil, kültür bir yolculuk. Üstelik cebinde geri dönüş bileti olmadan yapılan bir yolculuk.

-Kültürel Çalışmalar alanı -kendi içinde kültür eleştirisini barındırdığını da varsaydıgımızda- kültürün savunulmasına aracı olabilir mi? Nasıl?

Elbette. Ben Kültürel Çalışmalar'da Türkiye'de her zaman çok kalın olmuş, akademik üretimle, sivil okuryazarlık arasındaki duvarı inceltebilecek bir potansiyel görüyorum. Dikkatli incelendiğinde İngiltere'de de Kültürel Çalışmalar'ın böyle bir işlev gördüğü fark edilebilir. Bildiğiniz gibi Kültürel Çalışmalar İngiltere'de daha çok "yetişkin eğitimi" çerçevesinde devreye giriyor. Mesleki formasyondan çok mevcut, verili toplumun eğitimi yani. Almanların Bildung dediği de tam bu değil mi?

Benim kitapta ele aldığım ama henüz okurların dikkatini yeterince çekmediğini düşündüğüm bir konuya değinmek istiyorum sorunuz sayesinde. Ben kitapta human/social sciences (beşeri/toplumsal bilimler) ile human(istic) studies (beşeri çalışmalar) arasında bir ayrım yaptım. Birincisi adı üzerinde fiziğe göre modellenmiş bir sosyal bilim. İkincisi ise, Rönesans hümanizminden beri hep sözünü ettiğim kültürel kamusal alanı genişleten, köylüğü yurttaşlaştıran Bildungçu bir perspektif.

Bunu üniversiteyle akademi arasındaki farkla da anlatabilirim. Türkçede genelde akademiyle üniversite aynı kurum olarak algılanır. Ancak bu kesinlikle doğru değildir. Avrupa tecrübesinde üniversite bırakın aynı kurum olmayı, birbirlerine rakip olan kurumlardır. Rönesans'tan itibaren Platonik akademiler, skolastik üniversiteler ile sürekli çatışma halinde olmuştur. Ancak daha sonra skolastik üniversiteler Humboldt'tan sonra modern bilim tarafından dönüştürülmüş ve bu yeni yapıda beşeri çalışmaların bir bölümü de fiziğe öykünerek bilimleşmişlerdir.

Bu anlamda Kültürel Çalışmalar bir sosyal bilim değildir. Kültürel Çalışmalar bir üniversite/bilimsel disiplin değildir. Kültürel Çalışmalar bir akademik çalışma alanıdır. Türkiye'de üniversite hocasına akademisyen deniyor. Ben de çok itiraz etmiyorum aslında. Ama gerçekte üniversite hocası üniversiterdir. Akademisyen ise akademi üyesidir ve bunlar kesinlikle aynı şey değildir. Bütün bunlar aslında Osmanlı-Türkiye tecrübesinde akademi geleneğinin pek güçlü olmamasından kaynaklanıyor.

Tıpkı kültür kavramından söz ederken söylediğim gibi artık üniversite, akademi, alan, disiplin, bilim gibi kavramları harcıâlem kullanmaktan vazgeçip, onlara daha yakından

bakarak, hepsini tarihsellikleri içinde ele almayı öğrenmeliyiz. Biz genelde bir alana, bir kuruma giriyoruz ve sonra onun içinde savrulup gidiyoruz. Oysa her üniversiterin içinde yer aldığı kurum, disiplin, alan, bilim hakkında bir tarihsel bir donanımı olması beklenir. Tıpta deontoloji, hukukta hukuk felsefesi ve sosyolojisi, sosyal bilimlerde ise epistemoloji pek yüz verilmeyen alanlardır.

Sorunuza geri dönersem, Kültürel Çalışmaları epeydir tartıştığımız kültürün inşasında, sivil okuryazarlığın antropolojik kültürü dönüştürme yönündeki organik işlevini gerçekleştirmesinde önemli bir kavram, kurum, disiplin, alan olduğunu düşünüyorum.

Stuart Hall, “Origins of Cultural Studies” başlığı ile yayınlanan bir konuşma metninde *The Centre for Contemporary Cultural Studies’in* kuruluş yıllarında Birmingham’da antropoloji dersi verilmediğini ve Merkez’in kurucularının etnografik bakışlarını yöneltmek istedikleri İngilizlerin o yıllarda kendilerini henüz “yerliler” olarak düşünmeyi öğrenmemiş olduklarını söyler. Siz de kültürel çalışmalar alanı için “Batı dışı toplumlar için üretilmiş antropolojinin Batı toplumları için kullanılmasıdır” diyorsunuz. Bu doğrultuda kültürel çalışmaların bir “modernleşme ülkesi” olan Türkiye’ye de kendine “bakmayı” öğretme potansiyeli var mıdır? Bunu nasıl gerçekleştirebilir, açıklar mısınız?

Stuart Hall’a katılıyorum diyerek komik duruma düşmek istemem. Ama en azından söylediklerinin Osmanlı-Türkiye tecrübesi için de çok çok önemli olduğunu vurgulamak isterim. Zaten daha önce kültürden söz ederken antropoloji ve etnolojinin Türkiye’de güçlü bir geleneği olmadığından söz etmiştim. Türkiye’de güçlü olan demeyeceğim ama egemen olan sosyolojidir. Bence bu realite ülkenin hayrına pek olmamıştır. Sosyoloji Avrupa’nın kendisi için öngördüğü sosyal bilimdir. Antropoloji ise doğunun, yabanın, ötekinin bilimidir. Hall’ın ifadelerinde olduğu gibi, bence de Kültürel Çalışmalar bir anlamda modern toplumların antropolojisidir. Örneğin işçi sınıfı çalışmaları, kadın çalışmaları, modern toplumun dezavantajlıları, yani Batı’nın kendi içindeki doğusu üzerine araştırma yapmayı içerir. Aslında modern sosyolojinin, örneğin Durkheim’in “toplum” kavramı gayet hipotetiktir. Avrupa’da bile, bir toplum kendi içerisinde bu kadar gelir/cins eşitsizliğini nasıl barındırabilir. İşte tam da bu anlamda Kültürel Çalışmalar bir tür Çağdaş Antropoloji’dir. Ama sosyoloji/antropoloji ayırımının bütün o şarkiyatçı, hatta emperyalist bagajından azade bir şekilde. Açık konuşayım, benim son yıllarda Kültürel Çalışmalar’ı vurgulamamın ardında onu sol/eleştirel bir çağdaş hümanizm olarak görmem yatmaktadır.

Sosyoloji toplumun bilimidir. Ama sosyoloji Türkiye’ye geldiğinde (1914) Türkiye ne kadar toplumdur? Türkiye bugün ne kadar toplumdur? Bunu söylediğimde kimileri hemen “oryantalizm” kartını çıkartacaktır ama benim tuzum kuru! Çünkü Hall Kültürel Çalışmalar’ın içinden İngiltere için de aynı soruyu soruyor zaten! Dünyada toplum var mı? Toplum hipotetiktir derken kastım buydu. Toplum hazır olarak var olan bir şey değil sürekli inşa halindeki bir sürecin adı. Bugün kendini toplum sanan her kalabalığın yerlileri, kızılдерileri,

siyahları, köleleri vardır! İşte tam da bu anlamda sosyoloji ve antropoloji ayırt edilemez, ayırt edilmemelidir. Kültürel Çalışmalar benim için bunun bilincidir. Ben de zaten bu noktaya bu alanın üstatlarını okuyarak geldim.

-Türkiye’yi “siyasal alanın her alanı nüfuz etmesi ve, hiçbir alanın - kültür de dâhil -ondan özerk olamaması” anlamında bir modernleşme ülkesi olarak tanımlıyorsunuz kültür ve siyaset arasındaki bu mekanizma modernleşme ülkelerinde nasıl işliyor/işletiliyor?

Bu sorunuz çok geniş perspektif içeriyor. Bu konuda günlerce konuşabilirim, hatta bu konuda konuşmayı çok da severim. Ancak isterseniz bu sorunuzu, daha önceki sorularınızın akışı içinde cevaplandırayım. Yani, sosyoloji, antropoloji, kültürel çalışmalar, üniversite, akademi bağlamında. Türkiye’de egemen olan disiplinin sosyoloji olduğunu söyledim zaten. Türkiye’de yüzden fazla sosyoloji bölümü var. On tane bile antropoloji bölümü yok. Kültürel çalışmalar bir ÜAK doçentlik alanı bile değil. Bu toplumun çözümlenmesinde de, inşasında da ciddi bir entelektüel, akademik yetersizliğe neden oluyor. Aslında Türkiye’de toplum olan bir şey değil, olması gereken bir şey. Batılılaşma kargosunda yer alan kavram, kurumlardan bir tanesi. Bu kargonun eşantyonlarından biri de sosyoloji. Çok daha önemli bir konu: Türkiye’de sosyolojinin kurucusuyla, modern ulus devletin fikri kurucusu aynı kişi. Bu da sosyolojiyi Almanların bir zamanlar dediği gibi bir tür “devlet bilimi” haline getiriyor. Yani sizin sorunuzdaki kavramlarla aşırı politikleştiriyor. Bu anlamda sosyoloji üniversite kürsüsünde yapılan siyaset anlamına gelebiliyor. Türkiye’deki sosyologların sosyolog olmadan önce solcu, İslamcı, sağcı, seküler gibi sıfatlar edinmek durumunda olmaları zaten bunu işaret ediyor. Dediğiniz gibi sosyoloji özerkleşemiyor, alanlaşmıyor. Herkesin girip çıkabildiği bir yer, siyasetin arka bahçesi halinde kalıyor. Bütün bunları birilerini suçlamak için söylemiyorum. Bunun yapısallığını vurgulamaya çalışıyorum. Elbette suçlanması gereken hiçbir şey olmadığı anlamına da gelmiyor. Modernleşme toplumlarında sosyal bilim yapmak özellikle zor, zahmetli, hatta tehlikeli. Siyaset karaciğer araştırmalarına müdahil olmayabiliyor. Ama Kürt meselesi aynı statüde değil.

-Kültürel (ya da kitabınıza atıfla poetik) alanın politik alanı belirler hale gelmesi neden önemli?

Ben kitapta modernliğin politik olmaktan önce poetik bir inşa olduğunu söylüyorum. Türkiye’de akademide de, kamusal okuryazarlıkta da modernliğin ekonomi-politik merkezli bir inşa olduğu konusunda genel bir kanaat var. Sanayi Devrimi, Fransız Devrimi, ulus devlet yapılanmaları, kentleşme bu inşanın içindeki merkezi kavramlar haline gelmiş. Oysa Avrupa’da daha önce de ifade ettiğim gibi, Rönesans’tan itibaren Kuzey İtalya’dan başlayarak genişleyen bir kültürel kamusal alan var. Antik Yunan’ı andıran poetik şehir kamuları, henüz ulus devletin, ulusun, yurttaşlığın esamesinin okunmadığı zamanlarda gündeme geliyor. Bir anlamda yurttaşlık politik kimlikten önce, poetik (kültürel) olarak inşa oluyor. Benim toplumsal müfredat dediğim aslında tam da bu. Birey, özne, yurttaş gibi kategoriler işte bu

kamusallıkta vücut buluyorlar. Politik kamusal alan, işte bu kültürel kamusal alanın üzerine inşa ediliyor. Örneğin roman bence bu süreçte meclis kadar önemli bir rol oynayabiliyor. Roman iki yönüyle de bireye çıkıyor. Yazar boyutuyla da, okur boyutuyla. Bir zamanlar kolektif bir eylem olan yüksek sesle okuma/dinleme tecrübesi giderek sessizleşiyor/kişiselleşiyor. Ama bütün bunların izini sürebilmek için bile Kültürel Çalışmalar’a ihtiyaç var. Ne sosyoloji ne de siyaset bilimi bunu görecektir araçlardan ve zihniyetten mahrum. Sosyal bilim toplumsalın izini örneğin edebiyatta içeriği/ konusu üzerinden takip edebiliyor. Edebiyat Sosyolojisi’nin sınırları burada mesela. Oysa Kültürel Çalışmalar aynı meseleyi hem içerikten hem biçimden takip edebiliyor. Söz konusu olan sadece romanın konusu değil toplumsal açıdan, tam tersine romanın bir form olarak, bir tür olarak modernliğin inşasından oynadığı rol. Avrupalı oy verme hakkına sahip yurttaş kaç kuşaktır roman okuru örneğin? Yani meseleleri kültür-politik bir ekseninde de takip edebilmek gerekiyor.

-Kültürel Çalışmalar alanı modernleşme ülkelerinde politik olanla kültürel olan arasındaki ilişkiyi tersine çevirmeye aracı olabilir mi?

Tersine çevirmek demeyelim ama boşlukların doldurulmasında, eksiklerin giderilmesinde oldukça işlevsel olabileceğini düşünüyorum Kültürel Çalışmalar’ın. Kültürel Çalışmalar disipliner olarak, kurumsal olarak kültürel kamusal alanın genişletilmesinde yardımcı olabilir. Daha önce ifade ettiğim hümanizm kökenli beşeri çalışmaların çağdaş bir versiyonu rolünü oynayabilir. Bunu sadece üniversiter bir disiplin olma bağlamında söylemiyorum. Bir zamanların terimleriyle konuşursam belki meramımı daha iyi anlatabilirim: Halkevleri, Köy Enstitüleri, yetişkin eğitimi, olgunlaşma enstitüleri vs. Kısacası müfredat ile maarifin bir ortak kümesi şeklinde organik bir işlev görerak antropolojik kültüre dokunabilir, onu modern kamusalığa taşıyabilir.

-Kültürel çalışmaların Türkiye’deki kurumsallaşma serüvenine baktığımızda, alanın yoğunluklu olarak lisans üstü programlar düzeyinde yapılandırıldığını görürüz. Bu programların azınsanmayacak bir kısmı İletişim Fakülteleri bünyesinde oluşturulmuştur. Sizce Türkiye’de medya ve iletişim çalışmaları alanının kültürel çalışmaları bu şekilde sahiplenmesini nasıl açıklayabiliriz? Bu durum Türkiye’de İnsan ve Toplum Bilimleri alanının yapılanmasına ve Kültürel Çalışmalar’a bakışına dair bize ne söyler?

Bu son soru için özellikle teşekkürler. Çünkü ilk soruda sanırım yeterince içimi dökmemiştim. Bu sorunuz bana biraz daha ayrıntıya girme imkânı veriyor. Sorunuzda imasını bulan derde katılmasam bile anlayabiliyorum. Ama derseniz ben biraz daha el yükseltiyim. Ben Kültürel Çalışmalar’ı artık Türkiye’nin mevcut üniversiter yapılanması içinde yeni bir bölüm, program teklifi olarak görmüyorum. Meseleye daha geniş bir açıdan bakmalıyız bence. Ayrı bir tartışma konusu ama zaten bu yapının kendini taşıyabilme takati bile kalmadı. Bu yapıyı artık üniversite öğrencisi adayları ve onların aileleri de eskisi kadar ciddiye almıyor. Kontenjanlar dolmuyor.

Kültürel Çalışmalar'ın Avrupa tarihi açısından üniversiteden çok akademiye daha yakın bir disiplin olduğunu zaten söyledim. Ben yıllardır en azından Sosyal Bilimler Enstitüleri'nin içinde buldukları üniversite yapılarından bağımsızlaşarak birer akademi haline getirilmesini öneriyorum. Bu çerçevede bu enstitü/akademilerin bir bölümü de Kültürel Çalışmalar çerçevesinde oluşturulabilir. Yani Kültürel Çalışmalar Fakültesi demiyorum ama örneğin Kültürel Çalışmalar Akademisi diyorum. Bu tabela altında yeni bir disiplinler yapılanma teklif ediyorum. Örneğin Sanat Tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı ve diğer bütün diller ve edebiyatlar, Felsefe, Sosyoloji ve diğer sosyal bilimler Fen-Edebiyat Fakültesi'nde, tüm plastik sanatlar ve yan disiplinleri Güzel Sanatlar ya da Sanat/Tasarım Fakültesi'nde, Müzik ve tiyatro alanları konservatuarda, sinema ve yan dalları ise İletişim Fakültesi'nde. Bir an için bütün bu ve benzeri disiplinlerin Kültürel Çalışmalar tabelası altında bir araya geldiğini düşünün. Ve bu bir araya gelmenin sadece fordist-taylorist diploma üretimi şeklinde değil, tüm ülkenin kültürel kamusal alanını, toplumsal müfredatını yeniden inşa etmek perspektifiyle olduğunu hayal edin. Hep söylediğim gibi mevcut kavramlar, kurumlar, disiplinlerle işlerimizi halledemiyorsak, dertlerimize derman olacak yeni kavramlar, yeni kurumlar, yeni disiplinler, yeni disiplinler aşırı alanlar/kamular üretmeye cüret edebilmeliyiz. Dünyadan üç örnek getirmemiz şart değil. Yeniyi biz de inşa edebiliriz.

Kültürel Çalışmalar Üzerine*

On “Cultural Studies” Frederic Jameson

Çeviren: Nur Su Yaman¹

*Frederic Jameson, “Cultural Studies” in *Social Text* no 34, p. 17-52., Duke University Press. Bu eser, yazarından yazılı izin alınarak tercüme edilmiş ve yeniden yayımlanmıştır.

¹İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

ORCID: N.S.Y. 0000-0001-5468-6659

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Çeviren: Nur Su Yaman,
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Doktora
Programı, İstanbul, Türkiye
E-mail: nursu.1@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 13.06.2022

Kabul/Accepted: 13.09.2022

Atf/Citation: Yaman, N. S. (2022). Kültürel çalışmalar üzerine. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 121–152.
<https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.007>

ÖZ

Kültürel çalışmalar, politik, sosyal ve tarihi olmak üzere çeşitli sosyal bilim alanlarıyla kesişen bir disiplindir. Sosyal bilimler alanında temellenen kültürel çalışmalar, farklı perspektiflerden yorumlanmaktadır. Bu çalışma, 1993 yılında Fredric Jameson tarafından yazılan tartışma makalesini dilimize kazandırmak amacıyla yapılmıştır. Jameson, bu makalesinde Kültürel Çalışmalar alanının Marksizm, postmodernizm ve siyasal yapıyla ilişkisini değerlendirmiştir. Çalışmada, yaşamda bulunan siyaset-kültür ve güç ilişkisinin akademik olarak ele alınması söz konusudur. Makalenin temelini insan kültür ilişkisi, kültürün bağlantılı olduğu kavramlar, grup normları ve toplumsal olaylar oluşturmaktadır. Ayrıca Fredric Jameson bu çalışmasında, konuyla ilişkili olan feminizm, ayrımcılık, sosyal kültür ve benlik gibi kavramlarla ilgili farklı görüşleri tartışmaktadır. Buna benzer olarak makalede, coğrafi konumun kültüre etkisi ve antropolojik yapının önemine de değinilmektedir. Jameson, kültürel kimlik ve ikili kimlik kavramlarını çatışma yaşanan örneklerle birlikte ele almaktadır. Aynı zamanda, kültürle ilgili çalışmalar yapan ve alanında uzman olan kişilerin değerlendirmelerine de makalede yer verilmektedir. Fredric Jameson, tartışmanın sonuç bölümünde ütopya kavramına da değinmektedir. Bu çalışma, Kültürel Çalışmalar alanında belirtilen görüşleri derlemesi ve farklı bakış açıları sunması açısından önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilimler, İletişim bilimleri, Kültür, Kültürel çalışmalar

ABSTRACT

Cultural studies are a discipline that intersects with various social sciences, including political, social, and historical sciences. Cultural studies based on social sciences are interpreted from various perspectives. This translation was carried out in order to bring Jameson's (1993) discussion article to Turkish. Jameson evaluated the relationship of Cultural Studies with Marxism, postmodernism, and political structure in his article. Jameson's article The current academically discusses the relationships among politics, culture, and power in life. The article is based on the relationship between humans and culture as well as the concepts related to culture, group norms, and social events. In addition, this study discusses Fredric Jameson's various views on concepts such as feminism, discrimination, social culture, and self. Similarly, the article will also mention the effect of geographical location on culture and the importance of anthropological structure. Jameson dealt with the concepts of cultural identity and dual identity by using examples of conflict. At the same time, this article has included the evaluations of people who conduct studies on culture and who are experts in their fields. Fredric Jameson also mentioned the concept of utopia in the conclusion section of his article. The current study is important in terms of compiling the views that have been expressed in the field of cultural studies and of presenting different perspectives.

Keywords: Social sciences, Communication sciences, Culture, Cultural studies

Kültürel çalışmalar olarak adlandırılan arzu, teorik olarak değil, politik ve sosyal yönlerden, yeni bir disiplinin zemin planı olarak ve “tarihi bir blok” oluşturma projesi gibi ele alınmalıdır. Projedeki siyaset, kuşkusuz “akademik” siyasettir. Yani, üniversite içinde ve ötesinde, genel olarak entelektüel yaşamdaki ve entelektüellerin uzamındaki bir kavramdır. Bununla birlikte, sağın kendi kültürel politikalarını geliştirmeye başladığı, akademik kurumların, üniversitelerin ve özellikle vakıfların kendilerinin yeniden ele geçirilmesine odaklandığı bir zamanda, akademik siyaseti düşünmek (akademik bir konu olarak entelektüellerin siyaseti), çok akılcıca görünmemektedir. Her halükarda, sağ kesim, kültürel çalışmalar projesinin ve sloganının (her ne olursa olsun) kampanyasında çok önemli bir hedef oluşturduğunu ve “politik doğruluk” ile neredeyse eş anlamlı olduğunu anlamış görünmektedir. (Basit bir ifade ile, “yeni toplumsal hareketlerin” kültürel politikaları olarak tanımlanmaktadır: ırkçılık, cinsiyet eşitsizliği ve homofobi karşıtlığı gibi)

Kültürel çalışmalar, çeşitli sosyal gruplar arasında öngörülen bir ittifakın ifadesi olarak görülüyor ise, entelektüel ya da pedagojik bir girişim olarak katı formülasyonu, bazı yandaşların düşündükleri kadar önemli olmayabilir. Kültürel çalışmalar, çizgisinin doğru sözlü anlatımı için, sol mezhep savaşına yeniden başlamayı teklif etmeli; genel sloganın yansıtıyor gibi görüldüğü toplumsal ittifaklar olasılığı ve çizginin önemini yitirmesi gibi. Bu bir teoriden ziyade semptomdur ve en çok arzu edilen şey, kültürel çalışmaların kendisinin kültürel araştırmalar analizinin yapılmasıdır. Bu aynı zamanda, Lawrence Grossberg, Cary Nelson ve Paula A. Treichler tarafından düzenlenen derleme çalışması “Cultural Studies”de (Kültürel Çalışmalar)” ihtiyaç duyduğumuz (ve bulduğumuz) şeyin yalnızca belirli bir kapsam ve genel temsiliyet içerdiği ya da bir şeyin başka bir şekilde yapılması veya kökten farklı bir tarzda sergilenmesinin imkansız olmadığı anlamına gelmektedir.¹ Bu durum koleksiyonun, 1990 baharında Urbana-Champaign’de düzenlenen konuyla ilgili bir konferansta sunulan makaleleri esasen yeniden basılmadığı ve yoruma değer önemli özellikler içermediği anlamına gelmez. Ancak, yorum, daha yeterli bir alternatif (konferans, fikir, parti çizgisi ya da program) için öneriden ziyade, bu özel olayın teşhis biçimi ve kültürel çalışmalar fikridir. Aslında, kartlarımı hemen masaya koymalı, kültürel çalışmalar konusunu tartışmalı (aslında teorik olarak ilginç) ve bu konunun düşündüğüm kadar önemli olduğunu anlatarak özellikle neyin ne olduğunun umurumda olmadığını söylemeliyim. Programın nihai şeklini ya da resmi bir akademik disiplinin ilk etapta ortaya çıkıp çıkmadığını önemsemiyorum. Bunun nedeni, akademik programların reformuna pek inanmamamdır. Ancak, doğru türde bir tartışma alenen gerçekleşikten sonra, tartışmanın yürütüldüğü bölüm çerçevesinden bağımsız olarak, kültürel çalışmaların amacına her halükarda ulaşılmış olacağından şüpheleniyorum. (Ve bu sözü, meselede en önemli pratik konu kabul ettiğim şey ile, özellikle bu yeni alanda makale yazan gençlerin korunması ve onların imtiyaz olanaklarıyla ilgili olduğunu söylüyorum.)

Kültürel çalışmaların ne olduğunu bir şekilde bildiğinizi düşünüyorum. Sanırım tanımlara karşı yine de şunu söylemeliyim. Tanımlamak (Adorno bize Nietzsche’nin tarihsel

1 Lawrence Grossberg, Cary Nelson ve Paula A. Treichler, Cultural Studies (New York: Routledge, 1992), bu metne iç sayfa referansları.

fenomenleri tanımlama girişimini reddetmesini hatırlatırdı), bir şeyin ne olmadığını ortadan kaldırmak, ortaya çıkan yapıttan yabancı unsurları çıkarmak, içgüdü ve his ile bir sınır çizmek, ne olmadığını kapsamlı biçimde belirlemeye çalışmak anlamına gelir ki, sonunda olumlu olan ya da olmayan bir tanım ortaya çıkar.

Her ne olursa olsun, kavramın tanımı sadece içerik açısından değil, aynı zamanda sınırlarından duyulan memnuniyetsizlik sonucu olarak diğer disiplinlerden doğdu. Dolayısıyla bu anlamda disiplin sonrası sayılmaktadır ama buna rağmen, ya da belki tam bu nedenle, kültürel çalışmaların kendini tanımlamaya devam ettiği yollardan biri, yerleşik disiplinlerle olan ilişkisine bağlıdır. Bu nedenle, bu disiplinlerdeki müttefiklerin, temel olarak gördükleri hedeflerin, ortaya çıkan bir kültürel çalışmalar tarafından ihmal edildiğine dair şikayetleriyle başlamak uygun olabilir. Bu noktada sekiz bölüm vardır; Marksizm, artikülasyon, kültür ve libido, entelektüellerin rolü, popülizm, jeopolitik ve sonuç olarak Ütopya.

Benim Alanım Değil!

Tarihçiler, arşiv malzemeleri ve kültürel insanların biraz belirsiz ilişkisi karşısında şaşırılmış görünmektedir. Bu derlemedeki önemli parçalardan birinin (Jamaika’da İngiliz misyonerlerin ideolojik dolayımına ilişkin bir çalışma) yazarı olan Catherine Hall, “kültürel tarih, kültürel çalışmaların bir parçası değilse, bu bence ciddi bir sorundur” der (272) ve “Britanya’da ana akım tarih ile kültürel çalışmalar arasındaki karşılaşma son derece sınırlıdır” diyerek devam eder (271). Bu durum, kültürel çalışmaların olduğu kadar ana akım tarihin de sorunu olabilir ama Carolyn Steedman konuyu daha keskin bir şekilde incelemeye devam ediyor ve bazı temel farklılıklar öneriyor. Bunlardan biri “kolektif araştırmaya karşı bireysel araştırma” olarak belirtilmektedir. Buna göre “Grup çalışması kolektiftir; arşiv araştırması, demokratik olmayan bir uygulamada yer alan tarihçiyi içerir. Arşiv araştırması pahalıdır çünkü zaman ve para gerektiren, bir grup insanın yapamayacağı bir şeydir. Pratikte de bu böyle” (618). Ancak, Kültürel çalışmalar yaklaşımının ayırt ediciliği daha olumlu bir şekilde formüle edilmeye çalışıldığında, bunun “metin temelli” olduğu ortaya çıkmaktadır. Kültürel insanlar, kullanışlı metinleri analiz eder; arşiv tarihçisi ise metinleri semptomlar ve fragmanlar temelinde zahmetli bir şekilde yeniden inşa etmek zorundadır. Steedman’ın analizinin “metin temelli” yöntemin ortaya çıkmasında kurumsal ve daha özel olarak eğitici bir belirleyiciye ilişkin önerisi, hiç ilginç değildir: “Tarihçiler tarafından kullanıldığı şekliyle kültür kavramı, gerçekten okullarda mı icat edilmişti? 1955-1975 yılları arasında mı? Britanya’da bunun bir soru olabileceğini düşünmemize izin veren sosyal ve kültürel bir eğitim tarihimiz bile yok” (619-620). Bununla birlikte, böyle bir araştırma sorusunun hangi disipline ait olduğunu söylememektedir.

Steedman, Bruckhardt’ı yeni alanın öncüsü olarak adlandırır (başka kimse böyle adlandırmaz) ve bu sayfalarda bulunmaması gerçekten çok önemli olan, “Yeni Tarihçilik” ile ilgilenir. Bu kavram, kesinlikle temel bir rekabet içermektedir (kültürel çalışmalar ile benzer bir semptom) ve herhangi bir tarihsel görüşe göre, dünyanın yeni metinselliği ile

analitik olarak boğuşma girişimindedir (Marksizm'e geçişi sağ duyulu ve saygın bir şekilde doldurma görevinde olduğu gibi). Kültürel çalışmaların şimdi ile çok meşgul olduğu, her şeyi yapması ve her şeyle ilgilenmesinin beklendiği elbette tartışılabilir ve sanırım burada, kitle kültürü ya da popüler kültür öğrencilerinin çağdaş ilgileri ile edebiyat eleştirmenlerinin geriye dönük bakış açısı (kanunlaştırılan eserlerin modern ve zaman açısından yeni olduğu yerler dahil) arasında daha geleneksel bir karşıtlığın kalıntısı bulunur. Catherine Hall'un denemesinin yanında önemli parçalar sayılan, Lata Mani'nin dul yakma üstüne olan çalışması, Janice Radway'in ayın kitabı kulübü üzerine olan denemesi, Peter Stallybrass'ın Shakespeare'in bir sanatçı olarak ortaya çıkmasına ilişkin araştırması ve Anna Szemere'in 1956 Macar ayaklanmasının retoriğine ilişkin açıklaması, arşivsel anlamda tarihseldir ve ağırlı başparmaklar gibi öne çıkma eğilimindedirler. Onlar hoş geldin misafiri olmalılar, öyleyse neden herkes kendini garip hissediyor?

Sosyoloji, başka bir müttefik disiplindir. Hatta, bu alan ve kültürel çalışmalar arasında çeviri yapmak tamamen imkansız olmasa da oldukça zordur (Kafka'nın Almanca ve Yiddiş arasındaki akrabalığı gözlemediği gibi). Ama Raymond Williams 1981'de "artık genellikle kültürel araştırmalar olarak adlandırılan şeyin, ayrılmış ya da özel bir alandan ziyade, genel sosyolojik sorulara ayırt edici bir giriş tarzı olarak (daha anlaşılır) olduğunu" önermedi mi? Yine de bu disiplinler arası ilişki, tarih ile analogiler sunuyor gibi görünüyor; bunlar metin tabanlı çalışma ve profesyonelleştirilmiş araştırmalardır. Simon Frith'in şikayeti tam alıntı olacak kadar semboliktir:

Şimdiye kadar bahsettiğim şey, İngiliz terimleriyle kültürel çalışmalara değil, sosyal antropolojiden ve sosyolojiden gelen popüler müziğe bir yaklaşımdır (Mavis Bayton (1990) tarafından yapılan kadınlar nasıl rock müzisyeni olurlar konulu çalışma gibi başka örnekler verebilirim). Bu çalışmayı önemli bulma nedenim, kültürel çalışmalar tarafından sistematik olarak (dikkat çekici biçimde) ihmal edilen bir alan ve konu üzerine: kültürel üretimin kendisinin mantığı, yeri ve kültür üreticilerinin düşüncesi ile ilgili olmasıdır. Ama beni burada ilgilendiren şey başka bir şey (bu yüzden bu makale şimdi tamamen farklı bir anlatı olacak); gösterişli, yaratıcı, izlenimci, olası olmayan popüler yazılarıyla karşılaştırıldığında, Iain Chambers'ın detay ve doğruluk konusundaki inatçı etnografik dikkati, Dick Hebride'ın bir zamanlar benim sosyolojik yaklaşımım hakkında belirttiği gibi Chambers'in aksine biraz sıkıcıdır. (178)

Janet Wolff bu gerilimin daha temel nedenlerini öne sürüyor: "Sorun, teorideki gelişmelere düşman olmasa da kesinlikle kayıtsız olan ana akım sosyolojinin, kültür ve temsilin toplumsal ilişkilerdeki kurucu rolünü kabul edememesidir" (710). Ancak bu hislerin karşılıklı olduğu ortaya çıkıyor: "Post yapısalcı teori ve söylem teorisi, toplumsal söylemsel doğasını gösterirken, toplumsalı inkar etme yetkisi olarak işler" (711). Wolff, her ikisinin de koordinasyonunu önerir: (Metin analizini, kültürel üretim kurumlarının, sosyal ve politik süreçlerin ve bunlar arası ilişkilerin sosyolojik araştırmasıyla bütünleştiren bir yaklaşım")

(713). Ancak bu, Cornel West’in kültürel çalışmaların başlıca avantajının “disiplinlerarası” denilen tanıdık eski şey olduğu önerisinin yarattığı rahatsızlığı ortadan kaldırmaz (kültürel çalışmalar, son derece yararlı olduğunu düşündüğüm, kolej ve üniversitelerde disiplinlerarası çalışmaları haklı çıkarmak için kullanılan değerlendirme listelerinden biri haline gelir) (698). Bu terim, tarihinin yazılması ve daha sonra uyarıcı bir şekilde yeniden yazılması gereken birkaç kuşak akademik reform programını kapsar (neredeyse tanım gereği her zaman bir başarısızlıktır): ancak birinin anlamı, “disiplinlerarası” çabanın devam ettiğidir çünkü belirli disiplinlerin hepsi önemli ama her durumda paylaşımları gereken çalışma nesnesinin farklı özelliklerini bastırır. Kültürel Çalışmalar, bu tür reform programlarının çoğundan daha fazla, eksik nesneyi adlandırmayı vaat ediyor gibiydi ve eski formülün taktik belirsizliğine razı olmak doğru görünmüyor.

Belki, gerçekten gerekli olan şey iletişimdir: yalnızca iletişim programları, yeni girişimlerle birçok yönden (personel dahil) örtüşecek kadar yenidir. Ve yalnızca iletişim teknolojisi, ayırt edici bir işaret ya da disiplin ayrımının bir özelliği (beden ve ruh, harf ve ruh gibi) olarak görülür. Kültürel çalışmalar, ancak belirli bir bakış açısıyla bir alan olarak iletişim çalışmalarının öğelerini birleştirdiğinde, iletişim programları ile ilişkilerine ışık tutmaya başlar. Bu durum, Lody Berland’ın Kanada iletişim teorisinin ayırt edici özelliğini çağırıştırır: bu sadece McLuhan geleneği ve öncüllerine saygı anlamına gelmez, onun makalesinde tamamen yeni bir eğlence ideolojisi teorisi daha çağdaş bir biçimde ortaya çıkar. Ama aynı zamanda, Kanada teorisinin, ABD iletişim teorisinde kastedildiği “ana akım iletişim araştırması” (43) olarak örtülü atıfta bulunduğu şeyden neden farklı olduğunu da açıklığa kavuşturuyor. Çünkü, komşularımıza epistemolojik ayrıcalıklarını ve özellikle uzamsal analizi, medyaya yönelik daha geleneksel ilgiyle birleştirmenin benzersiz olasılığını veren, ABD medya imparatorluğunun gölgesindeki Kanada’nın durumudur:

“Kültürel teknoloji” kavramı bu süreci anlamamıza yardımcı olur. Hem belirleyici hem de sorunlu olan hem disipline edici hem de disiplin karşıtı uygulamalarla şekillenen bir mekânsal üretimin parçası kültürel teknolojiler, eklemelenmiş profesyonelleşme, bölgesellik ve oyalama söylemlerini aynı anda kapsar. Bunlar, Amerikan emperyalizminin gölgesinde üretilmiş bir popüler kültürün analizinin gerekli üç boyutlu yönleridir. Çağdaş kültürel teknolojiler, giderek daha geniş ve daha çeşitli eğilimler, konumlar ve bağlamlar içinde “izleyicilerini” konumlandırırken, kendi uzamsal ve söylemsel genişlemelerine katkıda bulunur ve bunları meşrulaştırmaya çalışır. Bu, metinlerin üretiminin mekanların üretiminin dışında kavranamayacağını söylemenin başka bir yoludur. Bu tür alanların genişlemesinin bir sömürgecilik biçimi olarak algılanıp algılanmadığı görülecektir. Bu, uygulamalarını mekânsal terimlere konumlandıran bir eğlence anlayışına ulaşmak için soru merkezidir. (42)

Berland’ın netleştirdiği şey, teorinin (teorisyen ya da disiplinin) durumuna dikkatin artık sorunlu olarak bir diyalektiği içerdiğidir: izleyici ajansları ve tüketimin topografyası giderek

artan bir şekilde toplumsalın haritası olarak tanımlanır (ve böylece onun yerini alacak şekilde genişletilir). Bu teoride pratikte olup biteni yeniden üretir” (42). Jeopolitik bir boyutun dramatik bir şekilde tanıtılması, belirli bir kültürel ve iletişimsel teorinin, hegemonik bir Anglo-Amerikan perspektifine keskin bir muhalefet içinde Kanadalı olarak tanımlanması (merkezden kaynaklandığı ve kendisini ulusal olarak işaretlemesi gerekmediği için kendi evrenselliğini varsayar), daha sonra daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, şimdi konferansın konularını ve sonuçlarını kökten değiştiriyor.

Öte yandan, burada ortaya çıkan kültürel çalışmalar ile ne tür bir ilişkinin önerildiği belirsizdir. Kolektif ya da grup fantezisinin mantığı her zaman alegoriktir. ²Bu, işçi sendikalarının şu ya da bu siyah hareketle birlikte çalışmayı önerdiği zaman olduğu gibi, bir tür ittifak içerebilir; ya da yeni serbest ticaret bölgesi gibi bir tür uluslararası anlaşmaya (NATO gibi) daha yakın olabilir. Ancak muhtemelen “Kanada iletişim teorisi” kimliğini daha büyük Anglo-Amerikan hareketine tamamen sokma niyetinde değildir; eşit derecede açık bir şekilde, kendi programını tamamen evrenselleştiremez, zorunlu olarak “yerleşik ve bağımlı” ya da “yarı-çevresel” bir perspektifin “merkez” tarafından kapsamlı bir şekilde onaylanmasını talep edemez. Sanırım burada ortaya çıkan şey, belirli bir noktada söz konusu analizin kodlarının dönüştürülebileceği ve hatta tercüme edilebileceği duygusudur: belirli stratejik kavşaklarda belirli bir analiz, ya Kültürel Çalışmalar perspektifinin bir örneği olarak ya da Kanada iletişim teorisi hakkında ayırt edici her şeyin bir örneği olarak okunabilir. Böylece her bakış açısı (belirli bir konjonktürde) ortak bir nesneyi, kendi özgül farklılığını ya da özgünlüğünü kaybetmeden paylaşır (bu örtüşmenin nasıl adlandırılacağı ya da daha iyi betimlenmesi, o zaman özellikle “Kültürel Çalışmalar kuramı” tarafından üretilen yeni bir tür sorun olacaktır).

Disiplin bakış açılarının bu örtüşmesini bu çalışmada öne çıkan çeşitli ikonlardan daha iyi dramatize eden başka bir şey yoktur: Örneğin, Raymond Williams’ın adı, hemen hemen herkes tarafından, herhangi bir sayıda günah veya erdem için manevi destek olarak kullanılır. ³Ancak bir fetiş olarak tekrar tekrar su yüzüne çıkan metin, burada tartışmakta olduğumuz sorunu çok sayıda genel çerçevesiyle gösteren bir kitaptır. Paul Willis’in “Learning to Labor (1977)” başlıklı İngiliz gençlik kültürü çalışmasına atıfta bulunuyorum. Bu kitap, yeni bir kültür sosyolojisinin klasik bir eseri olarak veya “orijinal” Birmingham okulundan bir haberci metin olarak; ya da yine bir tür etnoloji olarak, Kültürel Çalışmalar tarafından iddia edilen antropolojinin geleneksel alanından yeni alana uzanan bir eksen olarak düşünülebilir.

Ancak burada, Kültürel Çalışmalar yeni bir paradigmayla, disiplinlerarası “problemi” zenginleştiren şey, antropolojinin kendisinin nispeten “geleneksel” olan, aynı zamanda tam bir başkalaşım, sarsıcı metodolojik ve metinsel dönüşüm içinde olduğudur (burada Kültürel

2 Marksizm ve feminizmin mutsuz evliliğinde olduğu gibi: doğmakta olan bir feminizmin kendilerine ulaşmaya çalıştığı alegorik modellerin daha ayrıntılı bir incelemesi için Jane Gallop’un yakın tarihli 1981: Akademik Feminist Edebiyat Teorisi’ne (New York: Routledge, 1992) bakın.

3 Ayrıca Dick Hebdige’in Alt Kültürü’nden de bahsetmek gerekir; eser, tekrar tekrar benimsenen tarzı ve duruşu başka herhangi bir eserden daha fazla icat etmiştir.

Çalışmalar listesinde James Clifford'un adının varlığının gösterdiği gibi). “Antropoloji” artık yeni bir tür etnoloji, yeni bir metinsel ya da yorumlayıcı antropoloji anlamına gelir; bu antropoloji Yeni Tarihsellikte biraz uzak bir aile benzerliği sunar ve Clifford, George Marcus ve Michael Fischer'in (uygun bir biçimde) çalışmalarında tamamen gelişmiş olarak ortaya çıkar. “Kalın betimleme” daha sonra Andrew Ross tarafından “New Age (Yeni Çağ)” kültürü üzerine yaptığı öncü çalışmasında hatırlatılır: Son kültürel çalışmalar en heyecan verici gelişmelerden birini üretti (537); kalınlık, doku ve içkinlik retorığı, John Fiske'nin unutulmaz bir dönemi tarafından haklı çıkarken tartışmanın bazı pratik paylarını ortaya çıkarma erdemine de sahiptir. (Ki bu durum, iddialar ve karşı iddiaların disiplin savaşına dönmesinden uzaktır):

Kültür teorisindeki “mesafe” kavramıyla başlamak istiyorum. Başka bir yerde, mesafenin, yüksek ve düşük kültür arasındaki, güçlendirilmiş ve yetkisiz sosyal oluşumların karakteristikleri, anlamları, pratikleri ve zevkleri arasındaki farkın kilit bir işareti olduğunu tartıştım. Kültürel mesafe çok boyutlu bir kavramdır. Sosyal açıdan avantajlı ve yetkilendirilmiş kültürde, sanat nesnesi ile okuyucu/seyirci arasında bir mesafe biçimini alabilir: bu mesafe, toplumsal ve tarihsel olarak özgül okuma pratiklerinin değerini, evrensellik iddialarıyla aşkın bir takdir veya estetik duyarlılık lehine değiştirir. Özgünlükle donatılmış ve korunması gereken bir sanat nesnesi olarak metne saygı gösterilmesini teşvik eder. Mesafe, sanat eseri deneyimi ile günlük yaşam arasında bir fark yaratma işlevi de görebilir. Böyle bir mesafe, sanat eserlerinin tarih dışı anlamlarını üretir ve toplumsal oluşumunun üyelerine, estetik kuramın uç versiyonlarında, tarihsel koşullarını aşan evrensel değerler olduğu iddia edilen bir dizi insani değerle ittifak kurma zevklerini verir. Tarihsel olandan bu uzaklık, aynı zamanda bedensel duyumlardan da bir uzaklıktır, çünkü bizi tarihsel ve toplumsal özgüllüklerimize bağlayan bedenlerimizdir. Bu sanat görüşü tarafından toplumsal koşullarımızın bollukları bir kenara bırakıldığı ya da uzaklaştırıldığı gibi, bedenin duyuşal, ucuz ve kolay zevkleri de zihnin daha derin düşünceye dayalı, estetik zevklerinden uzaklaşır. Ve nihayet bu mesafe, ekonomik zorunluluktan uzaklaşma biçimini alır; Estetiğin toplumsaldan ayrılması, maddi zorunluluğun kısıtlamalarını görmezden gelmeyi göze alabilen ve böylece yalnızca maddi koşullara herhangi bir değer atfetmeyi reddetmekle kalmayıp, yalnızca bu sanatı geçerli kılan bir estetik inşa eden seçkinlerin bir pratiğidir. Bu eleştirel ve estetik mesafe, nihayetinde, kültürlerini gündelik hayatın sosyal ve ekonomik koşullarından ayırabilenler ile ayıramayanlar arasındaki ayrımın bir göstergesidir. (154)

Ancak bu içerik, New Age (Yeni Çağ) insanların yeni yuppie kültürü olan benzersiz şekilde muğlak “yorumlayıcı topluluk” hakkındaki kendi çalışması dışında, Ross'un iddiasını özellikle desteklemiyor; oysa Fiske'nin açıklayıcı çağrısı bizi deneysel bir disiplin (ve yazma tarzı) olarak antropolojiye değil, tamamen yeni bir entelektüel siyasetine götürmez.

Gerçekten de Clifford'un kendi makalesi (seyahat ve turizm etnolojisi üzerine heyecan verici yeni çalışmasının bir tanımı) zaten geleneksel etnografik "alan çalışması" kavramının yerini değiştirerek polemik bağlamı dolaylı olarak yeniden tanımlamaktadır: "etnografi (yirminci yüzyıl antropolojisinin normatif pratiklerinde) seyahat ilişkilerine karşı barınma ilişkilerine ayrıcalıklı sahiptir" (99): Bu, entelektüel ve antropolog-etnograf-gözlemciyi bir tür gezgin ya da turist olarak tam anlamıyla yeniden tanımlar ve bunun terimlerini yeniden yazar. Kültürel Çalışmaları (akademik ve disipliner bir konu olmaktan çok uzak) tanımlama girişiminde bulunan bu konferans, aslında entelektüelin, kendi statüsünü, sözde yeni toplumsal hareketlerin ya da mikro grupların politikaları ile ilişkilendiriyor.

Bu şekilde ifade etmek, Clifford'un "mütevazı önerisinin" diğer katılımcıların çoğu arasında zorunlu olarak tetiklediği rahatsızlığı açıkça ortaya koymaktadır: sadece "turist" ve hatta gezgin olmaktan çok uzak, en azından dünyadaki gerçek "organik entelektüeller" olmak istiyor daha fazlası değil. (Ama bu daha fazlası tam olarak ne olurdu?) Homi Bhabha'nın ("Küfür göçmenin eve dönerken olan utancıdır [62]") görüşü bana oldukça anlamlı gelir. Homi Bhabha tarafından adlandırılan diasporik entelektüel, sürgün ya da yeni sürgün gibi aynı kökten fikirler bile bana olağanüstü yerinde ve düşündürücü geldi: Clifford beyaz erkeğinde (ya da mevcut eleştirilen için) mevcut olmayan, entelektüel için eşit aralıklı bir grup üyeliği rozeti sağlayan, özne ve nesne, ses ve öz, teorisyen ve "yerli" arasında aralıklı ya da dönüşümlü olmasını önerir.

Sosyal Gruplar: Halk Cephesi mi, Birleşmiş Milletler mi?

Organik entelektüel olarak adlandırılan arzu her yerde mevcuttur. Stuart Hall tarafından açıkça ve sıkça ifade edilmese de konferansın en büyük ütopyacılarından birinde, "bu olasılık ile yaşamak ideali, bazen küçük burjuva aydınlarının hareketinden daha büyük bir hareket olabilir" açıklaması ile ideali tanımlamıştır. Hall, Gramsci hakkında şunları söylemiştir:

İtiraf etmeliyim ki, çok daha ayrıntılı ve sofistike açıklamalar okumama rağmen, Gramsci'nin açıklaması, bana hala yapmaya çalıştığımızı düşündüğüm şeyi ifade etmeye en yakın görünüyor. Kuşkusuz, onun "organik entelektüellerin üretimi" tabirinde bir sorun var. Ama kültürel araştırmalarda organik entelektüel üretebilecek kurumsal bir pratik bulmaya çalıştımıza dair aklımda hiç şüphe yok. 1970'lerdeki Britanya bağlamında bunun ne anlama geleceğini önceden bilmiyorduk ve üretmeyi başarırız onu tanyacağımızdan emin değildik. Organik entelektüel kavramıyla ilgili sorun, entelektüelleri, ortaya çıkmakta olan bir tarihsel hareketle aynı hizaya getiriyor gibi görünmesidir ve bu ortaya çıkan tarihsel hareketin nerede bulunacağını o zaman söyleyemedik ve şimdi de pek kestiremiyoruz. Herhangi bir organik referans noktası olmayan organik entelektüellerdik; (Gramsci'nin ifadesini başka bir bağlamda kullanırsak) bir noktada, böyle bir konjonktür ortaya çıkarsa, entelektüel çalışmada bu tür bir ilişkiye hazır olacağımıza dair bir nostaljiye

veya iradeye veya umuda sahip organik entelektüellerdik. Daha doğrusu, “aklın karamsarlığı, iradenin iyimserliği” yokluğunda böyle bir ilişkiyi hayal etmeye, modellemeye veya simüle etmeye hazırдық. (281)

Yapısal olarak bir yanda entelektüelleri, diğer yanda toplumsal tabakaları içeren çifte odak noktalı Gramsci'nin kavramı, çoğunlukla, mevcut derlemede, mevcut bağlamda ittifak siyasetinde, tarihi bir blokta, heterojen “çıkar grupları” kümesinde, daha büyük bir siyasi ve toplumsal hareket halinde şekillendirilmesi aşamasında yer alır (Gramsci ve Stuart Hall'ın formülasyonunda var olduğu gibi).

Daha ziyade, buradaki referansın, evrensel olarak yeni toplumsal hareketlerin veya Deleuze'ün mikro gruplar dediği şeyin “kimlik politikaları” olduğu görünmektedir. Kültürel Çalışmalar, kesinlikle bu türden bir ittifak alanı olarak geniş çapta hissedilmiştir (tam olarak Gramsci'ci anlamda bir hareket değilse de akademik hırslarını anlamadığınız sürece tanınma, kurumsal yaptırım, görev süresi, geleneksel departmanlardan korunma ve yeni bir siyaset olarak hak gibi, Kültürel Çalışmalara özgü tek siyasettir).⁴ Böylece, feminizm ve siyah siyaseti, gey hareketini, Chicano araştırmalarını, filizlenen “post kolonyal” çalışma gruplarını ve daha geleneksel bilim meraklılarını bir arada karşılar: çeşitli popüler ve kitle kültürleri (geleneksel akademide de bir tür damgalanmış ve zulme uğramış azınlık olarak sayılabilirler) ve çeşitli (çoğunlukla yabancı) Marksist asileri. 45 (yayımlanan) katılımcıdan, nispeten eşit bir cinsiyet dağılımı vardır (24 kadın, 21 erkek); sırasıyla 25 Amerikalı, 11 İngiliz, 4 Avustralyalı, 2 Kanadalı ve bir Macar ve İtalyan; 31 beyaz insan, 6 siyah insan, 2 Chicano ve 2 Kızılderili (alt kıtadan); ve kırklı yaşların içinde en az 5 gey var gibi görünüyor. Disiplinler veya bölümlerin kendilerine gelince, şu şekilde ayrılıyor: İngilizce, tahmin edilebileceği gibi 11 ile aslan payını alıyor; İletişim, Sosyoloji ve Sanat Tarihi, her biri 4'er puanla ikinci; Beşeri Bilimler programlarının 3 temsilcisi vardır; Kadın Çalışmalarından 2'ser adet; Özgün Kültürel Çalışmalar, Bilinç Tarihi ve Radyo, Televizyon ve Film; Din ve Antropolojinin ise birer temsilcisi vardır.

Ancak bu (kuşkusuz çok izlenimci) kırılmalar grubu, alt grubu veya alt kültürel ideolojik konumları çok doğru bir şekilde yansıtmaz. Örneğin, yalnızca dört “geleneksel” feminist gazetenin aksine, en az iki gey ifadesi var. Beş siyahi ifadeden biri feminist meseleleri gündeme getirirken (veya daha doğrusu Michele Wallace'ın makalesinin siyah feminist bir pozisyonun ifadesi olduğunu söylemek daha doğru olur), diğer ikisi ise ulusal soruları gündeme getiriyor. Chicano gazetelerinden biri de feminist bir açıklama yapıyor. Vurguyu “kimlik” meselelerinden medya meselelerine kaydırma eğiliminde olan on tane tanınabilir kitle-kültürel ya da popüler-kültürel konu vardır.

Bu alıştırmayı, Kültürel Çalışmalar sorunsalında neyin dahil edildiği ve neyin ihmal edilmiş gibi görüldüğünü göstermek için yapıyorum. Bana sadece şu üç makale grup

4 Özellikle mevcut konferansın organizatörlerinden birinin oldukça başarılı program makalesine bakın: Cary Nelson, “Always Zaten Kültürel Çalışmalar”, Journal of the Midwest Modern Language Association 24, no. 1 (1991), 24-38.

kimliği konusunu herhangi bir şekilde merkezi bir şekilde tartışıyor gibi görünüyor (Paul Gilroy'un "etnik mutlakçılık" olarak tercüme ettiği slogana saldırısı başka bir bağlamda incelenebilir); ve yalnızca Elspeth Probyn'in karmaşık bir şekilde atıfta bulunulan makalesi, bir kolektif kimlik teorisine ya da en azından kolektif sözcüleme teorisine saplanır: "Bizden farklılık konularının ötesine geçmemizi ve temsilin kriz kipini reddetmemizi ister. Özen gösteren topluluklar inşa etmeye çalışırken kimliklerimizin sesi önemlidir." (511). Bununla birlikte, bu tür sesler oldukça vahşi görünüyor, bize "kendilik imgelerinin rahatsız etmek, söylemsel sabitlikleri ve ekstra söylemsel beklentileri zayıflatmak için nasıl başarılı bir şekilde çalışabileceği" söylendiğinde olduğu gibi (506).

Ancak Kobena Mercer, Marcos Sanchez-Tranquilino ve John Tagg tarafından yazılan makaleler, klasik kimlik teorisinden oldukça farklı bir şeye doğru ilerliyor. Sanchez-Tranquilino, daha psikolojik ya da felsefi "kimlik" sorunsalını yeniden milliyetçiliğin toplumsal meselesine döndürürken, Mercer, diğer grupların siyaseti için düşündürücü ve özgürleştirici bir model olarak hizmet edebildiğine dair altmışlardaki siyah militanlık imajının nasıl ortaya çıktığı konusunda çığır açan bir araştırma başlatır: "1970'lerin sonlarında Pachuco'nun bu yeniden dirilişinde söz konusu olan şey... Pachuco'nun milliyetçi bir hareketin kimlik siyasetine eklenmesi yoluyla... militanlığın temsilidir. Buradaki sorunlar tüm milliyetçilerin sorunlarıdır. (562)

Belki öyle: diyelim ki milliyetçilik yok (ya da ayrılıkçılık): feminist, lezbiyen, gey ayrılıkçıları bu şekilde temsil edilmiyor ve hala siyah ayrılıkçılar kaldıysa, kesinlikle burada da deşiller; diğer etnik gruplardan sadece Chicanolar kendilerini temsil etmek ve belki de bu diğer hareketlerin bazılarını temsil etmek için buradalar (ancak sorunları ilginç bir şekilde bunlardan farklı olan daha geleneksel ulusal etnikler için değil⁵); "postkolonyaller" yorulmadan (daha önce değinilen Homi Bhabha makalesinde olduğu gibi) diasporik gerçek ve deneyimin etnik ayrılıkçılığın tam tersi olduğunu vurguluyorlar.

Bu demektir ki, Kültürel Çalışmalar olarak adlandırılan bu özel alanın yapısal karmaşıklığı, kendi başına karma olmayan kimliklere pek açık değildir, tersine, kendi başına yeni türlerin karmalarının kutlanmasını (aynı zamanda analizini) memnuniyetle karşılar gibi görünmektedir. Monolojik olanı ortadan kaldırmak için Bakhtinci tonlara başvurulmuştu (ve "kültürel ayrılıkçılık" belirli bir monolojik söyleme duyulan özlem değil mi?): Clifford, "çoğul yazarlığın (yazar/antropolog) naif bir demokrasisini öne sürmeyi değil, yürütmenin monolojik kontrolünü en azından bir şekilde gevşetmeyi" istiyor (100), oysa Stalleybrass'ın "Shakespeare'in icadı" hakkındaki dikkate değer eseri, modern tek yazarın yerine normalde iki veya daha fazla yazar arasında, yazarlar ve oyunculuk şirketleri arasında, şirketler ve matbaacılar, besteciler ve düzeltmenler arasında, matbaacılar ve sansürcüler arasında "bireysel metnin" tek bir anı bile olmayacak şekilde, bir "işbirlikçi ilişkiler ağı" tanımlar (601). Sanatçı sorunsalı bize, kolektif de olsa tek bir faillik anlatı kuramının ne ölçüde bahçe-çesitli "kimlik" nosyonlarında hâlâ etkin olduğunu hatırlatır (ve aslında bu antolojinin son

5 Fredric Jameson, "Yorum", *Journal of Modern Greek Studies* 8 (1990), 135-39.

sayfasına Angela McRobbie'nin heyecanıyla geri döner). 1990'larda Kültürel Çalışmaların misyonunun “insanların kendilerini nasıl gördüklerine dair bir tür rehber olarak ve benlik duygusu geniş bir kültürel pratikler yelpazesinde yansıtılan ve ifade edilen aktif failer olarak çağırılması” [730] olduğu bilinir. Ancak bu izolasyoncu grup kimliği anlayışı, en iyi ihtimalle, grupların her birinin bir tür Birleşmiş Milletler genel oturumunda kendi parçasını söylediği ve herkes tarafından saygı ile (ve “politik olarak doğru”) dinlendiği ya da Kültürel Çalışmalar için hem teşvik edici hem de verimli olmayan bir egzersiz olarak düşünülen bir alan açacaktır.

Bununla birlikte, bu ciltte söz konusu olan “kimlikler” esas olarak ikili kimliklerdir: onlar için paradigma siyah feminizmdir (aynı zamanda Angie Chabram-Dernersesian'ın canlı denemesinde olduğu gibi Chicana feminizm). Gerçekten de bugün Kültürel Çalışmaların (ya da en azından bu özel koleksiyon ve konferans tarafından önerilenin) fazlasıyla çifte vatandaşlık, en azından çifte pasaporta sahip olma meselesi olduğunu önermeye meyilliyim. Üretken çalışma ve düşünce, aynı anda birkaç “kimliği” ve birkaç taahhüdü, birkaç pozisyonu birleştirmeye, yönlendirmeye, koordine etmeye çalışmanın üretken gerilimi olmadan gerçekleşmiyor gibi görünüyor: Bu, Sartre'ın aynı anda en az iki farklı ve ilgisiz kamuya hitap etmekten daha iyidir düşüncesinin bir tekrarı gibi. Bir kez daha, (eski Birmingham Kültür Çalışmalarının öncüsü veya kurucu figürlerinden biri olarak) Stuart Hall 'un düşünceli ve geniş kapsamlı açıklamalarında, bu gerilimlerle yaşamının gerekliliği bu şekilde doğrulanır (284). Kuşkusuz, bu özel pasajda, metin ile toplum, üstyapı ile temel arasındaki gerilimi, kültürün toplumsal gerçeklikten hayali olana zorunlu “yer değiştirmesi” dediği şeyi kastediyor. Ama bundan önce, Marksizm'e ve aynı zamanda feminizme, yapısalcılığa veya “dilsel dönüş”e, okulun zenginliğini oluşturan çok sayıda farklı yerçekimi kuvveti olarak, nihai sentezi elde etmek yerine yanıt vermek, çelişkileri ortadan kaldırmak ve bu çoklu işlemleri tek bir program veya formülde düzleştirmek gibi çok sayıda ideolojik etki ve bağıllıkla ilgili gerilimleri hatırlamıştı. Grup kimlikleri arasındaki gerilimlerin, daha önce tartışılan disiplinlerarası müphemliklerden daha üretken bir güç alanı sunduğu düşünülebilir, ancak tüm bunlar, post modernizmin rekabet eden disiplinler formülü ve onun versiyonu olan (şimdi aşikar hale gelen bir nedenden dolayı, burada bütün olarak ve sistematik olarak kaçınılan bir konu) çoğulculuk tarafından oldukça farklı bir şekilde düzleştirilme ve etkisiz hale getirilme tehdidi altındadır.

Marksizm'in İkamesi Olarak Kültürel Çalışmalar

Postmodernizme bir saldırı düzenlemek, yüksek ve alçak sınırların silinmesinin, mikro grupların çoğulculuğunun ve yer değiştirmenin post modern kutlamasından başka bir şey olan kültürel çalışmaların felsefi gerekliliğini tartışmak, genel kültürel çalışmalar hareketinin Marksizm ile mevcut konferansın amaçlarını açıkça aşan geleneksel ilişkisinin yeniden değerlendirilmesini gerektirecektir. Marksizm, Stuart Hall'ın çağırıştırdığı türden bir sorundan ve sorulardan ziyade (Marksizm'e bağırma mesafesinde çalışmak, Marksizm üzerinde çalışmak, Marksizm'e karşı çalışmak, Marksizm ile çalışmak, Marksizm'i geliştirmeye çalışmaktan kastedilen nedir?) [279] büyük ölçüde, başka bir tür grup kimliği

(ama o zaman en azından ABD’de gerçekten çok küçük bir grubun) olarak anlaşılmıştır. Yine de Michael Denning’in öncüsü ve rakibi Amerikan Çalışmaları⁶ için tartıştığı gibi, Kültürel Çalışmaların ABD’de eşit ölçüde “yedek bir ikame” olarak görülebildiği düzeyde, bu meselelerle başa çıkmak onun bir gelişimi olarak Marksizm için çok daha önemli olacaktır. Ama Raymond Williams’ın Marksizm’i “kültürel materyalizm” ya da stratejik İngiliz yeniden formülü bile burada dikkat çekmez (ve Amerikalılar genel olarak “idealizmden” kaçınma sorunu hakkında fazla endişe göstermezler). Kültürel Çalışmalar ya da kültürel materyalizmin özünde politik olduğu (her ikisi için) tekrar tekrar vurgulanması gereken pek çok kanıtta, genel olarak Williams’ta olduğu kadar Birmingham grubundaki siyasi irade de tam olarak örtük değildir. Yabancı teori Atlantik’i geçtiğinde, bağlamsal politik veya sınıfsal tonlarının çoğunu kaybetme eğilimindedir (Fransız teorisinden bunların çoğunun buharlaşmasına tanık olduğu gibi). Bununla birlikte, bu süreç hiçbir yerde, Britanya’da militan bir mesele ve radikal bir toplumsal değişime bağlılık olan şeyin şimdiki Amerika’nın yeniden keşfinde olduğu kadar çarpıcı değildir.

Bununla birlikte, şu anki ciltte olağan Amerikan anti-Marksist duaları sadece ara sıra ve kusurlu bir şekilde tonlanmış. Sanchez-Tranquilino ve Tagg, sistemik bir dönüşümü (her nasılsa “post modern” olarak adlandırmak istemiyorlar) şevkle çağırıyor: “Müzenin bir İdeolojik Devlet Aygıtı olarak kavranabildiği sürece, başka bir yer, başka bir bilinç hayal etmek mümkündü. Şimdi, bu kategorilerin ve mantıkların altının oyulmasıyla, her iki taraf da dışarı fırlamış ya da yerçekimsiz bir alana çekilmiş görünüyor. Sosyolojik açıklama biçimlerinin kendileri yakalanmış durumda: eleştirdiklerini iddia ettikleri disiplinin çöküşü görünüyor” (556-7).

Neyse ki, Marksizm’in anti-feminist olduğu veya kadınları dışladığı yönündeki olağan iddiaların en aptalcası çok az; ancak “yüksek feminizm” aynı zamanda başka bir tanıdık sitemle, yani Kültürel Çalışmaların artık Grand Theory (Büyük Teori) yapmadığı (“büyük, dünya-tarihsel sorunların, çözülemeyecek bir genellik düzeyinde tartışıldığı” [Morris] [Morris, 466]) görünüyor: özellikle Marksizm’e yöneltilmiş, ama aynı zamanda feminizm, psikanaliz, Lacanizm, yapı sökülüm, Baudrillard, Lyotard, Derrida, Virilio, Deleuze, Greimas gibi (Raymond Williams - artık Gramsci, Brecht veya Benjamin değil- bir istisna ve yeni hareketin hâlâ minimal düzeyde işleyen ikonlarından biri).

Yine de büyük teorinin en gürültülü muhalifleri Avustralyalılar olduğundan, bu özel hareketin Avustralya radikalizminin kendine özgü ve anarşist köklerine bir şeyler borçlu olması olası görünüyor. Zararsız olan bu anti-entelektüalizmin daha da kötü bir versiyonu Tony Bennett’in Marksizm’e özel politik ve “aktivist” eleştirisinde, gerçekten de Avustralya’dan geliyor. Siyasi faaliyet konusunda “yeni toplumsal hareketleri” kendi reformist yapılarından hariç tutmak için acele ettikten sonra, kendi konumunu yapılarla göre şu şekilde tanımlar:

6 Michael Denning, “‘Özel Amerikan Koşulları’: Marksizm ve Amerikan Çalışmaları,” *American Quarterly* 38, no. 3 (1986), 356-80.

Tartışılması gereken şey, siyasi süreçlerin [ittifaklar ve tek mesele siyaseti] bu yönlerinin her ikisini de yürütmenin ve bunları üretimin önünü açan ve önünü açması olarak tasavvur edilen yollarla birbirine bağlamanın yollarıdır. Bu fiili meydana getirme görevi atanan bir sürecin son siyasi yerine getirilmesi anında belirleyici bir eylemde bulunması muhtemel bir sosyal fail olarak birleşik bir sınıf, cinsiyet, insan veya ırk. Ve bunu tam olarak, bu tür siyasi projelerin ve onları besleyen yapıların, söz konusu seçmenlerin sosyal koşullarını ve olanaklarını iyileştirmesi muhtemel daha spesifik ve dolaysız siyasi hesaplama ve eylem biçimlerinin gelişimini engelleme derecesinden dolayıdır. (32)

Laclau/Mouffe Gramsci'ye karşı mı? Lenin'e karşı mı? Bennett, Laclau/Mouffe'a karşı mı? Referans çerçevesini belirlemek imkansızdır, hiç kimse en başta herhangi bir birleşik sınıf, cinsiyet, insan veya ırka inanmadığı için (ve kesinlikle, önceki sayfalarda artık “politik olarak çok fazla hizmet etmediği” için özet olarak gönderilen Gramsci değil [29]) Bennett'inki, Althusserci kabalığın en tiz geleneklerinde soldaki tüm düşmanların ideolojik hatalarını takip etmek ve kınamakla meşgul olan gerçek bir “ötekinin düşüncesi”dir. Ayrıca, Amerikalı sol okuyucuların önerilerini “daha önce Isa'lar olarak adlandırılanlarla konuşmak ve onlarla çalışmak yerine, onları en baştan yazmak ve daha sonra kendi kendini gerçekleştiren bir kehanetle tekrar eleştirmek” konusunda en korkunç işlevselci tahminlerini doğrular gibi göründüklerinde ne kadar müstehcen bulduklarının farkında değil gibi görünüyor (32). Marksist sloganlar atmaya bırakma (büyük teori) ve (muhtemelen belli belirsiz sosyal demokrat) hükümete girme daveti, sosyalist geleneklere sahip küçük bir ülkede bir miktar geçerli olabilir, ancak kesinlikle yanlış bir tavsiyedir (ve her halükarda bunu yapmak oldukça imkansızdır). Bu makalenin tonu, cildin başında gururla yer aldığından, bir bütün olarak koleksiyonun ruhu hakkında dikkate değer ölçüde yanıltıcıdır; daha da üzücü olan, bu kitabın güçlü temalarından biri olan ve paradoksal olarak, birazdan göreceğimiz gibi, Avustralyalı yazarların kendilerinin kurulmasında merkezi bir rol oynadıkları, bugün çeşitli ulusal durumların yapısal farklılıkları hakkında ele verdiği cehalettir.

Ancak Bennett'in bu özel formülasyonu, temel Marksizm karşıtı klişeye götürür, çünkü alıntılanan pasaj, tüm olumsuz moda sözcüklerin en eskisine, “bütünleştirme -yani bir tür “Marksistlerin” her türlü farklılığa tabi olması gereken totaliter ve organik homojenleştirmesine kolayca çevrilebilir. Bununla birlikte, Sartre'da, bu orijinal felsefi terim, algıların, araçların ve hammaddelerin bir projenin birleştirici perspektifiyle (bir projeniz veya donanımınız yoksa) birbirine bağlanma ve birbirleriyle ilişki kurma biçimi anlamına geliyordu. Bu konseptin tam olarak bir model yansıttığından (veya birinin görüntüsüne göre mi inşa edildiğinden) emin değilim; ama pek de önemli olmayacağından şüpheleniyorum, çünkü ilişki kavramları (her ne kadar terimlerini farklı ve ayrı tutmaya çalışırlarsa da) farklılaşmamış bir kütlenin imgelerine kayma eğilimi gösterirler. Bir zamanlar çeşitli organlar arasındaki kökten işlev farkını belirleyen (Marx'ın Grundrisse'deki temel figürlerinden biri “metabolizma” idi) en azından pop-felsefi “organik” kavramı, şimdi hepsini aynı şeye çevirmek anlamına geliyor. Dolayısıyla “organik“ ve “doğrusal

tarih” (McLuhan’a borçlu olduğumuza inandığım bir yapı) ile (en azından “bütünleştirme” ortaya çıkana kadar) temel post yapısal hata göstergelerinden biri haline geldi. Karmaşık olmayan bir kimliğin siyasetiyle bağlantılı olarak, her şeyden önce Kültürel Çalışmaların özünde karma doğasıyla bağdaşmadığı tartışıldı.

Artikülasyon: Bir Kamyon Sürücüsü El Kitabı

Bütünleştirme eylemleri Sartre’in bütünleştirme sikkesinden farklı olarak, kendisiyle ilgili saygıdeğer bir post yapısal teorik doğruluğa sahip olan (ve tüm figürler gibi, eskisinin terimlerini birazcık yerinden eden) yeni bir figür tarafından kamufle edilir. Dönemin nesnel ruhunun daha geniş bir ideolojik sözlüğünde hakkında acilen sözlüksel bir girişe ihtiyaç duyduğumuz, her yerde hazır ve nazır ifade kavramıdır. Referans olarak vücuttan “organik” gibi türetilmiştir, yumuşak organik organlardan ziyade kemikli kısımlarını ve iskeletin bağlantılarını belirtir (ve belki de titizlik ve mekanik kalite şu anki lehine bir rol oynar); ancak daha sonra, “dilsel dönüş”ün kendisinin alegorisinde olduğu gibi, hızla konuşmaya aktarılır. Benim düşünceme göre, Ben Brewster’in zarif İngilizceyi yeniden icadı ve Poulantzas’ın politik uzantıları aracılığıyla genelleme ile onun zorunlu kullanımını Althusser’e borçluyuz (o zamanlar etkisi Foucault’nun daha da zorlayıcı bölümlene ve uzamsal bölünebilirlik figürleri üzerinde bir miktar etkisi olmuş olabilir). Pierre-Philippe Rey’in antropolojisiyle, oradan Hindess ve Hirst’e ve daha sonra genelleştirilmiş bir teorik dil olarak “silme, dolaşım, inşa edilmiş” ve benzeri güncel örneklerle yeniden birleştirilecek. Daha az hatırlanan şey, Althusser’in aslında bu görünüşte Althusserci ve yapısalcı gibi görünen kelimeyi Marx’ın kendisinde ve özellikle de Grundrisse’ye giriş olarak hizmet edecek olan Ağustos 1857’deki büyük bitmemiş program denemesinde bulduğudur.⁷

Burada Gliederung, üretim, dağıtım ve tüketim kategorilerinin (ve gerçekliklerinin) birbirleri arasında eklemlesmesini belirtir (bu formda, uygulaması keşfedilmeyi bekleyen düşündürücü bir modeldir). Bu arada, ırk, cinsiyet ve sınıf kesişimlerinin acil bir teorik sorun haline geldiği tarihinin önemli bir anında, bizzat Birmingham Okulu tarafından eklemlesme kavramının oldukça bağımsız ve olağanüstü zengin gelişimini vurgulamak önemlidir. Catherine Hall’un formülasyonu burada otoritelere doğrulanmıştır:

Henüz ırk, sınıf ve cinsiyetin eklemlesmesi ve bu eklemlesmelerin genel olarak nasıl işleyeceği konusunda bir teorimiz olduğunu düşünmüyorum. Terimler genellikle politik doğruluğu kanıtlamak için bir ilahi olarak üretilir, ancak bu, takip eden analiz biçimlerinin gerçekten her bir iktidar ekseninin diğerlerine göre işleyişinin kavranmasıyla şekillendiği anlamına gelmez. Gerçekten de böyle bir çalışmayı yapmak son derece zordur çünkü analiz seviyesi, herhangi bir zamanda oyunda birçok değişkenle birlikte son derece karmaşıktır. Bu nedenle, bu eklemlesmelerin hem tarihsel olarak belirli anlarda hem de zaman içinde yer aldığı

7 1857 tarihli Grundrisse Önsözü’ne bakın; Louis Althusser ve Etienne Balibar’ın yanı sıra Reading Capital (Londra: Verso, 1970), 174ff, 207.

çelişkili yolların izini süren tarihsel veya çağdaş vaka çalışmaları bana önemli görünüyor. (270-271)

Belki de teorinin ne olması gerektiğine dair öneri (“henüz bir teorimiz yok”), “büyük teorileştirmeye” alerjisi olanlara biraz fazla yardım ve rahatlık sağlar, çünkü eklemleme kavramının bir şey olduğu düşünülürdü. Burada atıfta bulunulan, zaten çok kesin bir şekilde kendi başına bir teoridir. Bir tür dönüş yapısını, çeşitli varlıklar arasında bir iyon değişimini ima eder; burada biri ile ilişkili ideolojik dürtüler diğerini geçer ve yalnızca geçici olarak, yeni kombinasyonlara girmeden önce “tarihsel olarak belirli bir an” için iç içe geçirir. Sistematik olarak başka bir şeye dönüştürülür, bitmez tükenmez bir yarı ömür içinde zamanla çürür veya yeni bir toplumsal krizin sarsıntıları tarafından parçalanır. Dolayısıyla eklemleme, ırk, cinsiyet, sınıf, etnisite ve cinsellik düzlemlerinin işlevsel bir yapı oluşturmak için kesiştiği dakik ve hatta bazen geçici bir bütünleştirmedir. Stuart Hall’un daha kapsamlı bir ifadesi şu şekildedir:

Bu kombinasyon ya da eklemleme tarafından oluşturulan birlik, her zaman, zorunlu olarak, bir karmaşık yapıdır: Şeylerin benzerlikleri kadar farklılıklarıyla da ilişkili olduğu bir yapıdır. Bu, farklı özellikleri birbirine bağlayan mekanizmaların gösterilmesini gerektirir çünkü hiçbir “gerekli karşılık” veya ifade edici homoloji, verili olarak kabul edilemez. Aynı zamanda birleşim bir yapı (eklemleme bir bileşim) olduğundan ve rastgele bir ilişki olmadığı için parçalar arasında yapılandırılmış ilişkiler, yani tahakküm ve tabi olma ilişkileri olacağı anlamına gelir. (579-580)

Gerçekte, bu tür analitik terminolojide bütün bir poetika gizlidir, çünkü bu tür komplekslerin “temsili”nin kendisi her zaman sorundur. Önceden verilmeyen yalnızca kompleksin yapısı değildir (örneğin, ırkın mı yoksa cinsiyetin mi önce geldiği, hangisinin diğerine nihai olarak belirleyici bir örnek teşkil ettiği gibi); aynı zamanda icat edilmesi gereken “öğelerin” ve bunların bağlantılarının tanımlanacağı dildir. Bu nedenle, eklemleme betimlemeleri de zorunlu olarak kendi dilsel araçlarını yorumlamak ve doğrulamak zorunda olduklarından, yalnızca daha eski bir figürsel içeriğin (birlikte çalışan eklemeler veya kemikler, mekanik saf bağlantı duygusu) en zayıf kalıntılarını koruyacak kadar otomatik referanslıdır.

Artikülasyon, bu nedenle, daha az sıklıkla ön plana çıkarıldığı bu ciltte defalarca örneklenen, Kültürel Çalışmaların merkezi teorik sorununun veya kavramsal çekirdeğinin adı olarak duruyor. Constance Penley’in daha çok Freudcu (ve aynı zamanda Marksist) eksiklik, çelişki, ikame ve telafi oluşumu nosyonunda, kadınların Star Trek pornosu üzerine yazdığı denemede, şu gerçeği gündeme getirdi:

Kadın hayranlar, cinsel ilişkiyi ancak, gelecekte üç yüz yıl yaşayan iki erkekten oluşan çocuksuz bir çift içeriyorsa hayal edebilirler. Ayrıca, Star Trek fandomunun genel olarak başka bir eksikliği, sosyal bir ilişkiyi çözme girişimi olduğunu da iddia ediyorum. Trek hayran kültürü, genel olarak Amerikan kültürünü

yapılandırılan aynı boşluk etrafında yapılandırılmıştır ve arzusu da sınıf ve ırk gibi temel antagonizmaların var olmamasıdır. (495)

Ama burada kamusal/özel ya da toplumsal/cinsel eklemleme, tanımlamayı Anti-Oedipus'ta Deleuze ve Guattari'ninki gibi daha tanıdık Freudo-Marksizmlere katlayan bir tür ikicilik olarak kavranır. Aynı zamanda, Kobena Mercer'in siyah hareketinin ve siyah militanlığının ideolojik ve libidinal yapısının bir "anlamlandırma zincir" olarak eklemlediği altmışlar üzerine (daha önce sözü edilen) parçasında olduğu gibi, eklemlemeyi modeller ve düşündürücü etkiler açısından temsil edebilir ve diğer seçim bölgelerinde çoğaltılabilir. (Aynı zamanda "tersine çevrilebilir bir bağlantı faktörü" olduğu ve ırkçılığın orijinal yeni biçimlerine yeniden bağlanabileceği, her yerde hazır ve nazır bir Kültürel Çalışmalar muzafferliğine zamanında bir azarlamada güçlü bir şekilde vurguladığı bir başka noktadır.) Ancak eklemleme aynı zamanda alegoriyi temel ifade yapısı olarak temellendirir: böylece Janice Radway bize kitle veya popüler kültürün sürekli olarak dışıl olarak hayal edildiğini hatırlatır (513): Kolektif fantezinin dönen alegorik yapıları (semptom ya da politik program olarak eklemleme), kesinlikle herhangi bir yaklaşımın temel metnidir. Ancak, kültürü bireysel grubun ifadesi olarak görmenin zımnı sonuçlarını tam olarak kavrayana kadar bu eklemleme dinamikleri açıklığa kavuşturulmayacaktır.

Kültür ve Grup Libidosu

Din kavramının daha zayıf ve daha seküler bir versiyonu olan kültür, bir madde ya da fenomen değil, en az iki grup arasındaki ilişkiden doğan nesnel bir seraptır. Bu, hiçbir grubun kendi başına bir kültüre "sahip olmadığı" anlamına gelir: kültür, bir grup tarafından diğer bir gruba temas geçtiğinde ve onu gözlemediğinde algıladığı nimbustur (yağmur bulutu). Temas grubu hakkında yabancı ve tuhaf olan her şeyin nesnelleştirilmesi söz konusudur: bu bağlamda, grupların karşılıklı ilişkileri üzerine ilk kitaplardan biri (sınırın kurucu rolü, her grup tarafından tanımlanır ve diğerlerini tanımlar), tanımlayıcı işaretlerin diğer insanlar için nasıl işlediğine dair bir açıklama için Erving Goffman'ın Stigma'sından yararlanır.⁸ Bu anlamda "kültür", bir grubun diğer grubun gözünde taşıdığı damgaların toplamıdır (ve tersidir). Ancak bu tür işaretler daha çok, inanç dediğimiz ve din olarak detaylandırdığımız o başkasının düşüncesi biçiminde "yabancı zihin"e yansıtılır. Bu anlamda inanç, kendimize sahip olduğumuz bir şey değildir, çünkü yaptığımız şey bize doğal görünür ve bu tuhaf içselleştirilmiş varlığın güdülenmesine ve rasyonelleştirilmesine ihtiyaç duymaz. Antropolog Rodney Needham, çoğu "kültürün" bizim kavramımıza veya sözde inanç kavramımıza sahip olmadığını göstermiştir (böylece çevirmenlerin gayri-emperyal, kozmopolit olmayan dillere yasadışı bir şekilde yansıttığı bir şey olarak maskesi düşürülür).

Aslında biz de sıklıkla "kendi" kültürümüzden, dinimizden, inançlarımızdan veya her neyse söz ediyoruz. Bunlar şimdi, Öteki'nin bize bakışının iyileşmesi olarak tanımlanabilir;

8 Harald Eidheim, "When Ethnic Identity Is a Social Stigma," in Ethnic Groups and Boundaries, ed. Fredrik Barth (Boston: Little, Brown, 1969), 39-57.

Öteki'nin bizim bir kültüre "sahip olduğumuz" resmini oluşturduğu bu nesnel seraptan: Öteki'nin gücüne bağlı olarak, bu yabancılaşmış imge, Amerikalıların klişeleri savuşturduğu, inkar kadar önemsiz olabilecek bir tepki talep eder. Yurtdışında karşılaştıkları "çirkin Amerikalı" ya da Hindu milliyetçiliğinde olduğu gibi, bir halkın bu klişeleri yeniden inşa ettiği ve onları yeni bir kültürel-milliyetçi siyasette onayladığı çeşitli etnik canlanmalar kadar kapsamlı: eski otantik gerçeklik ama her zaman yeni bir yapı (eski malzemelere benzeyenlerden) bulunur.

Bu nedenle kültür her zaman gruplar arasındaki ilişkinin işlendiği bir araç veya gruplar arasındaki ilişkinin işlem gördüğü bir ortam olarak görülmelidir. Öteki fikri olarak her zaman ihtiyatlı bir şekilde maskesini düşürmediyse (bunu kendim için yeniden varsaydığım bile), bu karmaşık tarihsel ilişkinin optik yanılması ve yanlış nesneliliğini sürdürür (böylece benzer sözde kavramlara yapılan itirazlar). Kökeni grup mücadelesine dayanan "toplum" o topluma üye olan kişiler tarafından daha geçerli kabul edilir. Bu arada, bu çeviri programında ısrar etmek (kültür kavramlarını kolektif gruplar arasındaki ilişkinin biçimlerine geri döndürme zorunluluğu), sosyolojik bir Heisenberg ilkesinin çeşitli biçimlerinin hedeflerini gerçekleştirmenin mevcut bireyci ilkedden daha tatmin edici bir yolunu sunar: gözlemcinin yerine tekrar hesaba katma önerisi. Gerçekte, antropolog-öteki, bireysel gözlemci, bütün bir toplumsal grubu temsil eder ve bu anlamda onun bilgisi, bilginin bireysel bir şeyi işaret ettiği ve iktidarın onu karakterize etmeye çalıştığı bir iktidar ve kelime dağarcığımızın çok zayıf olduğu gruplar arasındaki ilişki biçimidir.

Çünkü gruplar arasındaki ilişki, tabiri caizse, doğal değildir. Bu, yalnızca bir iç (birim gibi), dış ya da dış yüzeyi olmayan varlıklar arasındaki tesadüfi dış temastır. O zaman kabaca konuşursak, gruplar arasındaki ilişkinin her zaman mücadele ya da şiddet ilişkisi olması gerektiğini söylememiz gerekir: çünkü onların bir arada yaşamasının tek olumlu ya da hoşgörülü yolu birbirlerinden ayrılmak ve tecritlerini ve yalnızlıklarını yeniden keşfetmektir. Dolayısıyla her grup tüm dünyadır: kolektif birimin temel biçimidir, penceresiz ve sınırsızdır (en azından içeriden).

Ancak, grup ilişkilerinin yürütülebileceği "doğal" bir tavır dizisi şöyle dursun, makul bir davranışın bu başarısızlığı veya ihmali, grup ilişkisinin iki temel biçiminin, kendilerini sırasıyla haset ve tikslenme gibi ilkel olanlara indirgediği anlamına gelir. Bu kutuplar arasında gidip gelme, en azından kısmen prestij ile açıklanabilir (Gramsci'nin kategorilerinden birini kullanırsak): diğer grubun kültürünü kendine mal etme girişimi (ki bu, daha önce gördüğümüz gibi, diğer grubun "kültürü icat etmesi" anlamına gelir), bir övgü ve bir grup tanıma biçimidir, kolektif kıskançlığın ifadesidir, diğer grubun prestijinin kabulüdür. Bu prestij çok hızlı bir şekilde güç meselelerine indirgenemeyecek gibi görünüyor, çünkü çok daha büyük ve daha güçlü gruplar, kültürel ifade biçimlerini ödünç aldıkları ve taklit ettikleri egemen oldukları gruplara bu harcı öderler. Bu nedenle prestij, daha makul bir şekilde grup dayanışmasının bir yansımasıdır, daha zayıf bir grubun genellikle daha büyük, kayıtsız hegemonik olandan daha umutsuzca geliştirmesi gereken bir şeydir. Ancak yine de kendi içsel eksikliğini belli belirsiz

algılar ve bir grup olarak eğilimsel olarak çok dağılmasından bilinçsizce pişmanlık duyar. “Grupizm”, bu tür kıskançlığın bir başka güçlü ifadesidir, ancak bireysel olarak, egemen kültürün üyeleri, tahakküm edilene bağlılığı reddedip taklit ettiğinden, grupların zaten bu anlamda potansiyel veya proto entelektüel olduklarını eklemek gerekir.

Grup nefretine gelince, klasik saflık ve tehlike sendromlarını harekete geçirir ve Öteki'nin tam da varoluşunda içkin olarak algılanan bu tehdide karşı birincil grubun sınırlarının bir tür savunmasını gerçekleştirir. Modern ırkçılık (başka bir deyişle, post modern ya da “neo” ırkçılığa karşıt olarak), bu tür grup nefretinin en ayrıntılı biçimlerinden biridir ve bütün siyasi program yönünde estirilir; bu tür grup ya da “kültürel” ilişkilerin tamamında klişenin rolü üzerine biraz düşünmemize yol açmalıdır, ki bu neredeyse tanımlı gereği klişelikten uzak duramaz. Çünkü grup, hiçbir bireysel zihnin onu somut olarak sezemeyeceği anlamda, hayali bir varlıktır. Grup, istismar dışında hiçbir şekilde genelleştirilemeyecek ayrık bireysel temaslar ve deneyimler temelinde soyutlanmalı ya da hayal edilmelidir. Gruplar arasındaki ilişkiler, her zaman diğer grubun kolektif soyutlamalarını içermesi gerektiğinden, ne kadar sterilize edilmiş olursa olsun, ne kadar özgürce sansürlenmiş ve saygıyla dolu olursa olsun, her zaman klişeleşmiştir. Bu koşullar altında politik olarak doğru olan şey, diğer grubun kendi tercihli imajını geliştirmesine izin vermek ve ardından bundan böyle bu “resmi” klişeyle çalışmasına izin vermektir. Ancak basmakalıp olanın kaçınılmazlığı (ve grup nefreti, ırkçılık, karikatür ve beraberinde getiremeyeceği diğer her şey olasılığının ısrarı) böylece dinlenmeye bırakılmaz. Dolayısıyla, bu koşullar altında, ütopya, aslında aynı olduğu ortaya çıkabilecek yalnızca iki farklı türde durum anlamına gelebilir: grupların yokluğunda yalnızca bireylerin birbirleriyle karşı karşıya geldiği bir dünya; ya da dış stereotip (veya “etnik kimlik”) meselesinin ilk etapta asla ortaya çıkmadığı şekilde dünyanın geri kalanından izole edilmiş bir grup. Basmakalıp, Barthes'ın mitolojilerin “bulantısı” olarak adlandırdığı, yasadışı bir anlam fazlasının yeridir: Bu, benim bireyselliğimin alegorize edildiği ve başka bir şeyin, somut olmayan ve bireysel olmayan bir şeyin kötüye kullanılan bir tasvirine dönüştüğü soyutlamadır. (“Örgütlere katılmam ya da etiket kabul etmem” diyor yakın tarihli bir filmdeki bir karakter. “Zorunda değilsin” diye yanıtıyor arkadaşı. Sen bir Yahudi'sin) Fakat bu ikilemin liberal çözümü, stereotipler yokmuş gibi davranmak değil ama çoğu zaman öyleymiş gibi devam ediyoruz.

Gruplar her zaman çelişkilidir ve Donald Horowitz'in uluslararası etnik çatışma ile ilgili çalışmasında⁹, Marksizm'in bu tür çatışmalara ilişkin ekonomik ya da sınıfsal açıklamasının tatmin edici olmamasına rağmen, Marx'ın farkında olmadan modern etnik çatışmanın temel bir özelliğini öngörmüş olabileceğini öne sürmesine neden olan budur. Horowitz için etnik çatışmalar aslında her zaman eğilimsel olarak ikiye bölünmüştür ve her iki taraf da çeşitli daha küçük uydu etnik grupları Gramsci'nin bir versiyonunu sembolik olarak yeniden canlandıracak şekilde birleştirir (Gramsci hegemonyası ya da Gramsci hegemonik ve tarihi blokları). Ancak bu anlamda sınıflar, kapitalizmden önce gelmez ve “ekonomik” nedenselliğe

9 Donald Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict* (Berkeley: University of California Press, 1985), 90-92. And see also Perry Anderson's interesting survey of the concept of “national character” in “Nation-States and National Identity,” *London Review of Books* 9 (May 1991), 3-8. 10.

ilişkin tek seferlik bir Marksist teori yoktur: ekonomik olan, çoğu zaman ekonomik olmayan her türlü gelişme için tetikleyicidir ve buna yapılan vurgu, buluşsaldır ve yapılması gerekir. Ontolojiden ziyade çeşitli disiplinlerin yapısıyla (ve yapısal olarak gizli tuttıkları veya bastırdıkları şeylerle) ilgilidir. Marksizm'in etnik teoriye sunduğu şey, etnik mücadelelerin sınıf oluşumuna eşlik eden bir soruyla pekâlâ açıklığa kavuşturulabileceği önerisidir.

Tam anlamıyla gerçekleşmiş sınıflar, kendi içlerinde ve kendileri için sınıflar, nihayetinde her türlü karmaşık tarihsel ve toplumsal süreçle genellikle “sınıf bilinci” olarak adlandırılan şeyi başarmış olan “potansiyel” veya yapısal sınıflar, bizim anladığımız anlamda açıkça gruplardır. Marksizm, bu tuhaf ve nadir grup türleri hakkında iki tür şey önerir. Birincisi, etnik gruplardan çok daha fazla gelişme olanaklarına sahip olmalarıdır: bir bütün olarak toplumla sınırdış olmak için potansiyel olarak genişleyebilirler (ve bunu, devrimler olarak adlandırdığımız benzersiz ve dakik olaylar sırasında yaparlar), oysa gruplar zorunlu olarak vardır ve kendilerine özgü öz tanımları ve kurucu özellikleri ile sınırlıdır. Etnik çatışma böylece gelişebilir ve sınıf çatışmasına dönüşebilir, oysa sınıf çatışmasının etnik rekabete dönüşmesi kısıtlayıcı ve merkezci bir gelişmedir.

İkinci nokta, yani etnik olanın sınıf kategorisine modülasyonundan sonra bu tür mücadelelerin olası bir çözümünün bulunabileceğidir. Çünkü genel olarak etnik çatışma çözülemez; ancak çözülebilecek farklı türden bir mücadeleye yüceltilebilir. Amacı ve sonucu olarak bir sınıfın diğerine karşı zaferi değil, tam da sınıf kategorisinin ortadan kaldırılması olan sınıf mücadelesi, böyle bir yüceltmenin prototipini sunar. Pazar ve tüketim (yani, örtmeceli bir şekilde modernleşme, çeşitli grupların üyelerinin evrensel tüketiciye dönüştürülmesi olarak adlandırılan şey) sınıfsız olan kadar evrensel görünen, ancak başarısını ağırlıklı olarak feodal sonrası Kuzey Amerika devletinin özel koşullarına ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi ile ortaya çıkan sosyal eşitleme olanaklarına borçlu olan başka bir yüceltme türüdür. Bu durum, “Amerikan demokrasisinin” sınıf dinamiklerini önleyebilecek ve yukarıda tartışılan grup dinamikleri meselesine benzersiz bir çözüm sunabilecek gibi görüldüğü için anlamlıdır. Bu nedenle, çeşitli Farklılık politikalarının (çeşitli “grup kimliği” politikalarında içkin olan farklılıkların) yalnızca tüketim toplumu tarafından üretilen toplumsal Kimliğin eğilimsel seviyelendirilmesiyle mümkün kılınmış olma olasılığını hesaba katmamız gerekir; ve bir kültürel farklılık politikasının ancak klasik Ötekiliğin büyük ve ürkütücü kategorileri “modernleşme” tarafından önemli ölçüde zayıflatıldığı zaman uygulanabilir hale geldiği hipotezini kabul etmek (böylece yeni-ırkçılık klasik ırkçılıktan farklı olduğu gibi, mevcut neo-etnisiteler de klasik türden farklı olabilir) gerekir.¹⁰

Ancak bu, grup antagonizmalarının azalması anlamına gelmez, tam tersi (mevcut dünya sahnesinden yargılanabileceği gibi) Kültürel Çalışmaların kendisinin (yeni grubun içinde yer aldığı bir alan olarak) aynı zamanda onun libidinal oranını da içereceği beklenebilir. “Eklemlenimin” enerji değişimleri veya iyon oluşumları, aslında tarafsız bir şekilde

10 . Etienne Balibar, “Is There a ‘Neo-Racism?’” in Etienne Balibar and Immanuel Wallerstein, *Race, Nation, Class* (London: Verso, 1991), 17-28.

gerçekleşmez, ancak şiddetli duygulanım-narsisistik yaralar, kıskançlık ve aşağılık duyguları, diğer grupların gruplarına yönelik aralıklı tiksinti salıverir. Ve aslında bu, mevcut koleksiyondaki en dikkat çekici makalelerin bazılarında iş başında olduğunu gözlemlediğimiz şeydir.

Douglas Crimp, AIDS kültür politikasının liberal-hoşgörülü bir pratiğini, söz konusu fotoğraf ve video belgelerinin görünüşte acıma ve sempati uyandırmayı amaçladığı açıkça ortaya çıkan noktaya kadar izler: Onlar her zaman “kurbanlar” olarak anılırlar, gerçekte korku yaratan görüntüler, AIDS’li kişiyi hala cinsel olarak hayal etmenin dehşetli görüntüleri” (130). Öyleyse bu liberalizmin bir bedeli vardır, yani liberal orta sınıf sempatzamı için hastayı cinsel bir varlık olarak hayal etme olasılığı bulunur. Bunun anlamı, geylere ve lezbiyenlere yönelik liberal bir hoşgörünün, genel olarak cinsellik bilincinin bu daha temel yaratıcı baskısını gerektirdiğidir. Burada cinsel ya da toplumsal cinsiyet düzlemi, toplumsal olana güçlü bir anti kateksis (nesnelere duygusal bağ kuramama) ya da tiksinti verir ve bu belirli hedef grubun çok ötesinde harekete geçirilebilecek, farklı ve daha endişe verici türden ittifak politikalarına açık hale getirilebilecek bir kitle tepkisi ya da nefreti geliştirmesine olanak tanır.

İğrenme ve haset, yukarıda tartışıldığı gibi, tam olarak grupların birbirleriyle ilişkilerinin duygulanımsal ifadeleridir: Kültürel Çalışmaların konusu ve grupların birbirleriyle kurdukları çeşitli ilişkilerin (bazen) kültürel ifadesi olarak tanımlanabildiği sürece, tiksinti ve grup kıskançlığının gösterebilimi burada olduğundan daha büyük bir rol oynamalıdır. Bu bağlamda, ana sergi, “(Erkek) Arzu ve (Kadın) İğrenme: Hustler’ı Okumak” başlığıyla Laura Kipnis’in dikkate değer bir makalesidir. Bu makalede, Bourdieu’nün Ayrımcılığının ruhunu takip ederek, sınıf bilinci burada fiziksel tiksintinin tuzaklarını ödünç alır:

Beden ile toplumsal arasındaki kod çevrimi, bedenın alt sosyal sınıfların ayrıcalıklı bir siyasi mecazı olduğu ve aracılığıyla bedensel kabalık, egemen ideolojinin bir eleştirisi olarak işlev görür. Kabalığın gücü, kendileri düşük olanın alçaltılmasına karşı önleyici olan yüksek söylemlerden ve onlara karşı muhalefetine dayanır ... (376)

Ancak Kipnis, bundan daha da ileri gider (ve Bourdieu’nün kendisinden). Tanımı gereği bir ilişki ve bir mücadele biçimi olan bir sınıf bilincini ele almaya uygun olarak, kültürel saldırganlık eyleminde yer alan (en azından başlangıçlar için kadınların alegorize edildiği) “özne konumları”nın karmaşık meselesini (kibarlık, yüksek kültür, alt sınıf ve mavi yakalı dürtü (Jeffrey Klein gibi) üstlenir [391]:

...bir baskı öznesi olarak -tarihi bir özne olarak- ele alınmaktan daha fazla rahatsızlık vardır ve pornonun reddedilmesi, onu kendi öznelliğinde sarsmak anlamına gelen temsillere karşı kurulmuş bir savunma olarak görülebilir. Başka bir deyişle, kadın cinselliğinin ve öznelliğinin “doğallığı” fikrinin ihlali söz konusudur ve bu, tüm kadınların erkek pornografisini aynı şekilde deneyimlemediği toplumsal gerçeğiyle daha da şiddetlenmektedir.

Ancak kolektifler arası öznelliklerin ve özne konumlarının bu analizi, bizi, artık geleneksel anlamda ne antropoloji ne de sosyoloji olmayan, ama kesinlikle kültüre sembolik olanın uzamı olarak gizli içsel anlamını geri getiren yepyeni bir alanın sınırlarına götürür: birbirleriyle agonistik ilişki içinde grupların hareketleri. Başka bir deneme, Bell Hooks'un "Siyah Hayal Gücünde Beyazlığı Temsil Etmek", bu alanı kendi başına işgal eder; siyahların hayalinde beyaz insanlara yönelik içsel korkuya ilişkin açıklaması, kendi başına bir sanat eserinin canlılığına dair bir şeyler içeriyor.

Yine de böyle yeni bir alan, farkında olmadan öne sürdüğüm gibi ne erişilebilir ne de kolay gerçekleştirilebilir. Bazı engeller var ve en az kendini beğenmiş iç gözlemle veya en kontrollü otobiyografik keşifle bile bunlar otomatik olarak aşılmıyor. Bunların ne olduğunu görmek için tekrar Marksizm'e dönmemiz gerekiyor. Henüz söylenmemiş olan, şu anda oluşturulmuş olan Kültürel Çalışmalar'da sosyal sınıfın oynadığı roldür; bu, her ne kadar geçerken ima edilmiş olsa da tamamen açık olmayabilir.

Serbest Dolaşan Entelektüeller

Burada sınıf, söz konusu çeşitli kültürel kümelenmelerdeki bir sınıf "faktörünün" değişken ve tesadüfi katılımına ek olarak esasen iki biçim alır (Kipnis'in pornografik bir kültürel nesne analizinde sınıfın yeniden ortaya çıkması veya bir toplumsal cinsiyet alegorisine göre hayal edilmesi gibi). Bu çalışmada, her yerde mevcut olan bir kaygıyla yüklü sınıfın burada yeniden ortaya çıktığı ilk biçim, entelektüelin rolünün göze çarpmayan arka kapısından geçer. Simon Frith, "sosyolojik bakış açımdan, popüler müzik, genç, yoksul ve proleter olmanın sorunlarına değil, entelektüel olmanın sorunlarına bir çözüm, ritüelleştirilmiş bir direniştir" derken bunu acımasız bir açık sözlülükle ifade ediyor (179). Ayrıca "sosyolojik bir perspektife" profesyonel referans, boş bir referans değildir, çünkü entelektüelin toplumla ilişkisine dair Kültürel Çalışmalar'ın tasavvur edebileceği her şeyden çok farklı bir kavrayış (aslında bu utanç verici soruyu kavramsallaştırmaya istekliyse) iletir. Weber ve Veblen'den Bourdieu'ye kadar büyük sosyologların "trajik yaşam duygusu" olarak adlandırdığı şey, sosyoloğun kötüye kullanılan bilgisinin koşulu olan ve her türlü eylemci katılımı dışlayan, toplumsal fenomenlerden bu buz gibi kopuştur.

Bunun, meseleye ilişkin "burjuva" (ya da Marksizm-öncesi) bir görüş olduğuna inanıyorum, ancak bu, entelektüelin gözlemci statüsüne ilişkin "Heisenberg İlkesi"nden başka bir şey olmayan çok gerçek bir gerçeğin inancını ifade ediyor: bilgi nesnesi ile bilme edimi arasında tam da bu statünün (kendisi toplumsal bir gerçeklik ve toplumsal bir olgu) girdiği duygu. Bu tür bir sosyoloji, her durumda, toplumsalın sınıf ve grup mücadelelerine eşlik eden ideolojileri ve mazeretleri görme tutkusundan oluşur. Ayrıca kültürel karmaşıklığın her zamankinden daha yüksek düzeylerinde olanları dolaştırır. Toplumsal ilişkinin gerçek mekanizmalarına ilişkin böylesi bir açıklığın, tek bir beyaz yalanın bedelini, entelektüel alanında stratejik bir kör noktayı, kendi gözlemcimizin bakış açısıyla ilgili toplumsal olan her şeyin işgalini gerektirdiğini fark edersek, toplumsal bağlılıktan feragat, toplumsal bilgiyi

dünyadaki eylemden vazgeçme girişimi, aslında ilk etapta dünyada eylem olasılığı hakkındaki karamsarlık, bu özel (yapısal) orijinal için bir kefarete eylemi gibi görünecektir.

Zira entelektüel, yalnızca kendi menşesi sınıfından değil, aynı zamanda seçilmiş mensubiyet sınıfından da zorunlu ve yapısal olarak mesafelidir; mevcut bağlamda daha da alakalı, aynı zamanda sosyal gruplardan da ister istemez mesafelidir. Yeni toplumsal hareketlerin militanlarının ontolojik güvenliği aldatıcıdır; onlar kadın, siyah veya etnik oldukları için entelektüeller olarak bu “halkların” üyesi saydıklarını ve artık Hegelci “mutsuz bilinci” ile klasik entelektüel gibi ikilemlerle yüzleşmek zorunda olmadıklarını hissedebilenlerdir. Ancak şimdi bunun imkansız olduğunu biliyoruz, özellikle de entelektüel sorunu, yeni paradigmada, temsil sorunu olarak yeniden yazıldığından ve bunun ne mümkün ne de arzu edilir olduğu konusunda bir anlaşma var. Bununla birlikte, eski paradigmada, entelektüel, Sartre’ın “nesnel bir hain” olarak adlandırdığı, kişisel olmayan ve kasıtsız bir Stalinist suç olarak en açık biçimde kavranmıştı. Bunun için kefarete veya kötü niyetten başka bir çözüm bulunmuyordu. Sartre’ın her zaman Marksizm’e en yakın olduğu yer, bir çelişkiyi çözemediğiniz zaman, onu yürek burkan bir öz bilinç içinde tutmanın en iyi ve en sahici olduğu inancındaydı; ya da en azından, her zaman olduğu gibi, bu, şu ya da bu vicdan biçiminin bastırılmasına ve yapay olarak işlenmesine tercih edilirdi. Bu, Stuart Hall’la, “organik entelektüel”i zaten var olmaya çalıştığımız grupmuş gibi davranmaya çalışabileceğimiz Ütopacı bir konumla çelişkili değildir. Ya da Gramsci’nin “herkes bir entelektüeldir” şeklindeki diğer sözünü hatırlayarak, gelecekte sınıfların ve dolayısıyla onlarla her şeyin bir şekilde ortadan kaldırılması umuduyla, çağdaş entelektüel durumun sınıfsal ve kanlı suçluluğunu da çekebiliriz. Onlar, şimdi sınıf mücadelesinin güç alanı tarafından hırpalanan küçük gruplar hakkında çatışyordu.

Bu ikilem ışığında, Foucault’nun “özümlentelüel” olarak adlandırdığı amaca özel icadı önemsiz görünmektedir. Onun ötesinde, eski Maoçu çözümün kendisi trajik bir imkansızlık gibi görünüyor; fabrikaya ya da sahaya geri dönerek entelektüele, kendisini bir insan olma suçu olan o özel orijinal günahattan arındıracak olan entelektüel gruba bir miktar yeniden dahil olma sözü veriliyor.¹¹ Ama buna popülizm de deniyor ve özellikle bu sayfalarda çok canlı kalıyor. Popülizmin olumsuz belirtisi, tam olarak entelektüellerin (ya da bugün, onlarla eşanlamlı gibi görünen akademinin) nefreti ve tiksinsmesidir” ifadesi tam olarak bir entelektüel ideolojisi (“halk” “popülist” değildir) ve onların koşullarını bastırmak ve onun yaşam gerçeklerini inkar etmek ve yadsımak için umutsuz bir girişimi temsil eder. Elbette öncelikle kültüre karşı belirli bir popülist duruşla ilişkilendirilen John Fiske’nin adını anmak gerekiyor:

Kültür teorisinde baskın ve tabi tutulmuş alışkanlıklar arasındaki ilişkiler hakkında eleştirel düşünme girişimimde siyaset hiçbir zaman yüzeyin çok altında olmadı.

11 Örneğin Constance Penley’in entelektüellerin -bu örnekte feministlerin- bir şekilde üst sınıf olduğu yolundaki popüler duygu üzerine çarpıcı sözlerine bakınız: “Slasher’lar daha iyi, cinsel açıdan özgür ve daha eşitlikçi bir dünya için arzularını feminizm aracılığıyla ifade edebileceklerini hissetmiyorlar; feminist olarak konuşabileceklerini hissetmiyorlar, feminizmin onlar adına konuştuğunu hissetmiyorlar” (492)

Boşluğu daraltın ve aralarındaki seyahati artırın çünkü bunu yaparak, akademi ile diğer toplumsal oluşumlar, özellikle de Amerika'nınkiler arasındaki bağımlı ilişkiyi değiştirmeye yardımcı olabileceğimize inanıyorum. Bu tür bağımlı oluşumlar içinde yaşayanların çoğu, günlük yaşamlarının koşulları ile dünyayı akademik açıklama yolları arasında çok az uygun buluyor. Özellikle son zamanlardaki en etkili toplumsal değişim hareketlerinin üniversiteler ile bastırılmış ya da tabi kılınmış toplumsal oluşumların üyeleri arasındaki bağımlılıkları içerdiğini düşürsek, bu uçurumun daha da büyümesine izin vermek bizim çıkarımıza değildir. (164)

Birkaç cesur ruh, akademisyenlerin de insan olduğu fikrini ifade etmeye cesaret ediyor; ama Pierre Bourdieu'nün Fransa'da aralıksız takip ettiği bu tür bir öz-bilginin kaygılarından ve kasvetinden belki de haklı olarak korkan hiç kimse kendi kültürlerinin bir etnolojisini üstlenme olasılığı konusunda özellikle hevesli görünmüyor (ama her şeyden önce üizm ve anti-entelektüalizm özeldir- hatta istisnai bir Amerikan meselesi olarak görülür). Fiske'nin çalışmasına yönelik birincil sitem başka bir yerde yatmaktadır: çok kesin bir şekilde kültürün belirsizliğine ya da Stuart Hall'un bir nesne olarak kendisini toplumsaldan uzaklaştırma, "kültür ortamı hakkında merkezleşmiş gerekli bir gecikmeyi başlatmak için her zaman ondan kaçın ve onu diğer yapılarla doğrudan ve hemen bağlamaktan uzak duran" kendi yarı-özerkliğinde. (284) Fiske'nin çalışması, ekonomik baskı ve sosyal sömürünün varlığını doğrulayarak, aynı zamanda kültürü "bu kısıtlamalara karşı savaşacak kaynaklar" dizisi olarak okurken, tam da bu boşluk üzerine kuruludur (157). Korku, yalnızca, Marx'ın sözde kötü şöhretli din görüşünde olduğu gibi¹² savaşın yalnızca hayali bir savaş olabileceğinden değil; kitle kültürünün kutlanmasını kendi özel yapısal "mesafesini" canlandırmak ve Edward Curtis gibi etnik kabilenin danslarına ve dayanışmasına katılmak için bir ritüel olarak kullanan kişinin, entelektüel olduğu şüphesidir. (İlginç "metinsel" çalışmalardan biri olan William Warner'ın Rambo hakkındaki makalesi, bu kitle-kültürel metindeki acının işlerliğini, Amerikan halkının, kahramanın fiziksel acılarının görüntüleri aracılığıyla savaşın kaybedilmesiyle ilgili suçluluk duygusunu yatıştırmasının bir yolu olarak; genel olarak, popüler kültürdeki ve onun analizindeki "olumsuz duygulara" biraz daha fazla dikkat edilmesi, bu cildin inanırlığını arttırabilirdi.)

Ancak Kültürel Çalışmaların mikro politikasında temsilin ironilerini araştırmasında bu meseleleri en keskin şekilde siyah feminizmi "temsil etme" iddialarını reddettikten ve onun içindeki yıkım ve kurumsallaşma (ya da The Color Purple'deki aktörlerde olduğu gibi) arasındaki gerilimleri tanımladıktan sonra gündeme getiren Michele Wallace'tır: Gayatri Spivak'ın ünlü "Alt aşamada bulunanlar konuşabilir mi? sorgusunu takip ederek, şeyin kendisini sorunsallaştırmaya devam ediyor:

12 Ancak Cornel West'in yaptığı gibi, dinin (ve özellikle köktencilğin) Amerikan kitle kültürünün çok büyük ve temel bir bileşeni olduğunu ve ayrıca burada kesinlikle yeterince analiz edilmediğini ve yeterince temsil edilmediğini vurgulamak önemlidir.

Benim sorguladığım şey, siyah feminizmin (veya herhangi bir programın) eleştirmeden, çoğu yoksul olan ve yetersiz eğitim, sağlık, barınma ve yoksunluk nedeniyle “susturulmuş” siyah kadınlar adına konuşma yeteneğini üstlenmesi gerektiği fikridir. Siyah feminizmin kendi adına konuşamayan siyah kadını temsil etmekle hiçbir ilgisi olmaması gerektiğini düşündüğümden değil, sessizlik sorunu ve susturulmuşların herhangi bir temsilinde içkin olan eksikliklerin bir toplumda merkezi bir sorunsal olarak kabul edilmesi gerektiği muhalif siyah feminist süreç için... (663)

Bu alçakgönüllülük, Cornel West’in katılımcılara kendilerini Amerikan entelektüelleri olarak tanımaları ve kabul etmeleri (“Amerikan Çalışmaları” ile tuhaf bir şekilde burada bulunmayan Amerikan kültür tarihinin yükünü üstlenmeleri) için açık yürekli çağrısıyla, kültürel entelektüelin ikilemini çözmenin veya en tatmin edici yolu olarak sunulabilir.

Bununla birlikte, bu konferansta entelektüelin tek ve en yenilikçi şekilde ele alınması, entelektüelin “hayran” olduğu yeni modelde yatmaktadır: “Kültürel Çalışmalar’da yapılan en heyecan verici çalışmalardan bazıları, bildiğiniz gibi, etnografiktir ve eleştirmeni bazı açılardan bir ‘hayran’ olarak konumlandırır” (Ross 553). Bu, en azından altmışların eski grupçusundan biraz daha çekici bir imaj ve roldür, etnik kimliği (“grubun” alev bir güve gibi çekildiği) katılımsız bir seyirci gibi takdir edilebilecek uygulamalara ve performanslara grubun dönüşümünü ima eder. Bu, grupların tecrit edilmesi ve ezilmesinin, medyanın kabulüne ve yeniden birleşmeye yükseltilmesiyle, etnisitenin neo-etnisiteye tam anlamıyla post modern dönüşümünü kesinlikle yansıtır. Ancak bu sorunsuz bir çözüm değil: çünkü yeni hayran, hayranların hayranı gibi bir şey ve “gerçek” hayranlar ile onların akademik etnografları arasında aşılması gereken mesafe bulunuyor. Hem Constance Penley, Star Trek kültürüyle ilgili anlatımında hem de Janice Radway (romantik roman üzerine klasik kitabında) bunu belgelemeye özen gösteriyor. Simon Frith bundan daha da ileri gidiyor: “Eğer, bu kitapta çeşitli şekillerde önerildiği gibi, hayranlar ‘popüler’ (veya organik) entelektüellerse, o zaman hayran olma konusunda aynı kaygılara sahip olabilirler (ve aynı mitlerden teselli bulabilirler)” (182). Bu, halkın “hayranlara” dönüşmesinde özellikle Derridacı bir dönüşüm altını çizmek içindir: Bunlardan ilki, özünde sakince ısrar eden ve yakınlarda kanat çırpın önemsiz entelektüeller üzerinde güçlü bir yerçekimi etkisi uygulayan birincil bir köktü. Yeni versiyon, halkın kendisinin “halk” olmayı ve “popüler” olmayı özlediği, kendi ontolojik eksikliğini hissettiği, kendi imkansız istikrarının özlemini çektiği ve narsistik bir şekilde, bir “halk” olmaya çalıştığı çeşitli ritüeller, ilk etapta asla var olmayan bir varlığı iyileştirmek için bir aynalar salonu açar. Bu, bizi gruplar ve etnik çatışmalar hakkında daha Psikanalitik bir görüşe götürecektir ama aynı zamanda popülist aydınların kendilerinden çok daha iyi olmayan bir kolektif duruma yönelik heveslerini de önemli ölçüde azaltacaktır.

Bütün bunlar, söz konusu insanların hâlâ bir şekilde, siyah veya beyaz, erkek veya kadın, genellikle hayal edilen orta-alt sınıftan iş sahibi (veya işsiz) televizyon izleyen, bira içen nüfusa daha büyük bir temelde etnik sosyal gerçeklik oluşturmak için atıfta bulunduğunu

varsayar. Ama ya aksi olsaydı? Meaghan Morris, “bu süreç, aslında geri döndürülemez biçimde ‘öteki’ olarak kalan tek figürle -bürokratla- ilişkiye girmeyi kapsamıyor” diyor (465). Bu arada Andrew Ross, Kültürel Çalışmalar halkı için kendi çalışma nesnesi (“New Age tekno kültürü”) hakkında daha belirsiz olan şeyin, New Age insanların artık olamayacakları, popülist anlamda “popüler” olmak, daha ziyade, çok daha vahim bir şekilde orta halli olmak olduğunun farkına varmak için yaptığı katkılarda görünüyor. (Aslında, Janice Radway’ın Ayın Kitabı Kulübü’ndeki devam eden çalışmasının özgünlüğü ve önemi, popüler olanın bir tür bastırılması ya da yer değiştirmesi olarak inşa etme ve bunun sosyal ve politik işlevini gösterme vaadinde yatmaktadır.) Son olarak, bu konferanstaki gerçekten ürpertici ve komik anlardan birinde, Ian Hunter tam da bürokratik Öteki ile bu nihai İlk Temas’ı anlatıyor:

Estetik eleştirinin sorunu (ve kültürel çalışmalarla ilgili sorun, hâlâ akışına kapılmış olduğu ölçüde) bu diğer kültürel bölgeleri tek bir metropol noktasından, tipik olarak üniversite sanat fakültesinden anlamayı ve yargılamayı varsaymasıdır. Hukuk bürolarına, medya kuruluşlarına, devlet bürolarına, şirketlere, reklam ajanslarına rağmen bu diğer bölgelere seyahat etmek, ciddi bir keşif yapmaktır: Onlar zaten kendi entelektüelleriyle doludur. Ve sadece yukarı bakıp, “Peki, bizim için tam olarak ne yapabilirsin?” derler. (372)

Doxa (Kanaat) Olarak Popülizm

Popülizm meselesini, bu ideolojinin birkaç teorik ve sözlü ritüeline değinen nihai, daha genel bir şikayet olmadan bırakamazsınız. Raymond Williams’ın Anahtar Kelimeleri baştan sona çok önemli bir referans olduğundan, Buzzwords, (Flaubert’in ikiz Alınan Fikirler Sözlüğü ve sıradan sözler gibi bir şeyi aramayı hayal eden) olarak adlandırılmak istenebilir. Bunu başaramazsak, felsefi hijyenin bir biçimi olarak on yıl kadar bir süre boyunca iki kelimeyi, yani güç ve bedeni kullanmayı bırakacağımız önerilebilir. Laura Kipnis’in Hustler hakkındaki makalesinde veya Douglas Crimp’in makalesinde olduğu gibi, bazı gerçek içgüdüsel etkiler yarattığı durumlar dışında, hiçbir şey bedene yapılan bu tür referanslardan daha fazla bedensiz değildir; materyalizme, Bourdieu’nün dikkatli bakışları altında kitlelerin (kuşkusuz) materyalist kültürüne atılan bir şey gibi görünen maddi nakaratla neredeyse hiç ulaşılmaz. Bedenin materyalizmi, on sekizinci yüzyılın mekanik materyalizmidir ve tıbbi modelde biçimlenmiştir (Foucault’nun bu saplantılı davranışların her ikisindeki rolü de buradan kaynaklanmaktadır); pratiğe ve üretim tarzına sırt çeviren bir tarihsel materyalizmle karıştırılmamalıdır.

Ama daha genel bir biçimde, dolaysızlık çağrısı olarak bedene yapılan göndermeden çok kuşku duymalıyız (uyarı, Hegel’in Fenomenolojisinin ilk bölümüne kadar gider; Foucault’nun tıp ve ceza çalışması bile, onun bir açıklaması olarak okunabilir). Her halükarda, yapısalcılık ve psikanaliz, en güçlü şekilde “arzu” tarafından öne sürülen bedensel yakınlık yanılımasının gizeminden arındırılmasında enerjik bir şekilde çalışırlar; sözsüz bireyin bedensel deneyimini en tecrit edilmiş ve erişilmesi en zor hale getiren şey, ama bugün pornografiye, işkenceye

ve şiddete duyulan hayranlık, bu dolaysızlığın kaybının ve imkansız olana fiziksel olarak somut olan özlemin işaretidir. Zeitgeist'in elimizin altında olduğunu kanıtlayan bir kanıt: aslında etrafımızda yatan şey daha çok bedene ilişkin imgeler ve bilgi klişeleridir ve bedenin kendisine tam bir fenomenolojik yaklaşım söz konusu olduğunda, kendisi en güçlü müdahale kaynağıdır. Dolayısıyla bu sonuncusu, her zaman tarihsel olarak sorunsallaştırılacak ve kendi başına, en azından bizim için değil, burada ve şimdi hiçbir zaman yorumlayıcı bir kod olarak alınmaması gereken bir temadır.

Bu sayfalarda, Kültürel Çalışmaların tamamen bununla ilgili olduğu sıklıkla önerilen iktidara gelince ("kültürel uygulamaları, iktidar ilişkileriyle ve içindeki iç içe geçmişlikleri açısından inceleme taahhüdünü paylaşın" [Bennett 23]), kendilerini onun "gerçekliğine" gerçekte olduğundan daha yakın hisseden entelektüeller için daha da tehlikeli ve sarhoş edici bir slogandır. Benim düşünceme göre, güç terimleriyle yapılan yorumlar, dakik gizemden ve idealleştirmeden arındırma olarak gelmelidir ve bu nedenle, her şeyden önce kendi idealleştirme alışkanlıklarımıza belirli bir şok, acılı bir azarlama getirmelidir. Kuşkusuz kültür alanı, bu tür şok etkileri için ayrıcalıklı bir alandır, çünkü üst yapıların amfibiliği (ve Stuart Hall'un sözünü ettiği bağlamlarından uzaklaşma eğilimi), şu ya da bu tarihsel noktada ortaya çıkan vahiy, -Kültür toplumsal olarak işlevseldir, kurumların kölesi ve hizmetindedir. Estetik ya da boş zaman, onarıcı ya da hatta Ütopycı cilası yanlıştır ve bir cazibedir-hatırlatması özellikle kültürel entelektüeller için sağlıklıdır. Ama her şey güçse, o zaman ne bu hatırlatmaya ihtiyacımız vardır ne de kişiler gizemi giderici gücünü elinde tutamaz. Bu durumda "güç", "vertu dormitive" kadar tatmin edici bir açıklamadır; eğer her yerdeyse, o zaman bundan bahsetmenin pek bir anlamı yoktur (Foucault bunu ancak bir tarihçi olarak yeni bir modern iktidar planının ortaya çıkışını bulmaya çalıştığı için yapabiliirdi). Şirket bürokratinin gücünü karalamanın gerçekten avantajı nedir? Etkili bir kurum kültürünün etki ve üretim biçimini belirlemek için çok uluslu şirketlerin kendi yapılarına bakmak daha faydalı olmaz mıydı? Ancak, ırkçılık veya maçoluk, otoriterlik, sadizm, bilinçli veya bilinçsiz kişisel gaddarlık eylemlerinde bireysel tahakküm deneyimi, bundan çok daha gelişmiş ve karmaşık olan sosyal fenomenlere aktarıldığında bir kafa karışıklığı vardır: Konrad ve Szelenyi bir süre önce, kapitalist kültürel üretimin deneyim alanının, geç kapitalizm içinde nispeten eski moda veya az gelişmiş, gerici bir yerleşim bölgesi olduğuna işaret etmişti.¹³ Bu, şirket toplumunun başka bir yerinde, çoktan ortadan kaybolmuş ve yalnızca nostalji olarak mevcut olan girişimci momente geri dönüyor (Piyasanın yuppie retoriği bu nedenle başlı başına metin analizi gerektiren kültürel bir semptomdur). Bu nedenle, kişisel tahakküm ve tabiiyetin bir tür feodal resminin bazen meçhul kurumsal evrene taşınması şaşırtıcı değildir; ancak bu durumda, diğer çağdaş toplumsal metinlerin deşifre edilmesinde hala yararlı olan yorumlayıcı bir koddan ziyade analiz edilecek bir metindir.

Anakronizm yoluyla, bütün bir liberal siyaset teorisi ve ideolojisi Kültürel Çalışmalar'a (ve diğer disiplinlere) akar; çünkü "iktidar" retoriği, bagajında çok daha fazlasını taşır

13 . Gyorgy Konrad and Ivan Szelenyi, *Intellectuals on the Road to Class Power* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1979).

(ekonomik analizin reddi, şeyin kendisine karşı bir tür açık sözlü anarşist duruş, muhalifliğin kahramanlığı ile “gerçekçilik” arasındaki kutsal olmayan evlilik) Weber ve daha sonra Foucault tarafından sistematik olarak yeniden ortaya konan iktidar sorunsalı, üretim tarzı açısından analizin yerini almak üzere tasarlanmış anti-Marksist bir harekettir. Bu, yeni alanlar açar ve zengin ve büyüleyici yeni materyaller üretir; ancak kullanıcılar ikincil ideolojik sonuçlarının farkında olmalıdır. Entelektüeller de her şeyden önce, alelade çağrısının narsist sarhoşluklarına karşı dikkatli olmalıdırlar.

Jeopolitik Zorunluluk

O zaman bu, yalnızca bu iki moda sözcüğün bıraktığı boşlukta ve popülizm eleştirisinin bizi pekâlâ bırakabileceği ideolojik gevşek uçlarda ne yapılması gerektiğini söylemek değil, aynı zamanda gerçekte pek çok kişinin nasıl olduğunu göstermek için doğru zamandır. Bu koleksiyondaki makaleler zaten tam da bu yönde ilerliyor.

Bu, Kültürel Çalışmalar’ın (Jody Berland tarafından altı çizilen) temelde uzamsal boyutudur ve ilk başta Amerikan dar görüşlülüğünden ve bazı yabancılar tarafından ustaca dile getirilen istisnacılıktan duyulan rahatsızlık hissedilebilir. Bu nedenle, kendisini “şaşkın” ilan eden Stuart Hall: “ABD’de kültürel çalışmaların muazzam patlaması, hızlı profesyonelleşmesi ve kurumsallaşması, Birmingham gibi bir üniversitede marjinalleştirilmiş bir Merkez kurmaya çalışan hiçbirimizin basit şekilde yapabileceği bir an değil. En güçlü anlamda, bana Britanya’da kurumsallaşmanın her zaman derin bir tehlike anı olarak farkında olduğumuz yolları hatırlattığını söylemeliyim” (285). Ve bazı Avustralyalıların, zorunlu olarak farklı sonuçlar çıkarmadan ABD’deki (kendilerinininkinin aksine çoğunlukla özel olan) kültürel kurumların farklı anlam ve önemi üzerine kafa yordüğünü gördük (ancak ayrıca Avustralya ve Kanada farklılıkları hakkında Graeme Turner’a bakınız [644] -645]). Onun hakkında bu şekilde konuşmak, ulus temasını (burada gerçekten önemli bir meşguliyet haline gelen) olduğu gibi tanıtıyor gibi görünüyor; ancak bu çok sınırlı ve yanıltıcı olabilir.

Meaghan Morris’in göz kamaştırıcı ve aydınlatıcı bir patlamayla zihninde canlandırdığı özel bir küresel daralma şu şekildedir:

Bu fikir alışverişi, böyle bir konferansta “Avrupa merkezliliğin” beni neden ilkel düzeyde endişelendirmesi gerektiği konusunda yeterince açık olmadığını fark etmemi sağlıyor. Bu, anlatabileceğim bir konumdan ziyade bir huzursuzluk ve belki de makalemin metninden ziyade konuşmama yansıdı. Bu konferansta inşa edilen kültürel araştırmalar haritasından, ne olduğundan çok o haritada olmayandan rahatsızım. Japonya, Güney Kore, Hong Kong, Tayvan, Singapur veya Endonezya’nın basitçe var olmadığı, kesinlikle dünya gücünün ortaya çıkan yapılarındaki güçler olarak olmadığı bir dünyada yerel ve küresel ilişkilerden bahsettik. Bir keresinde birinin Pasifik Kıyısından bahsettiğini duyduğumda, bu Kuzey ile Orta ve Güney Amerika arasındaki ilişkiler hakkında konuşmanın bir yoluydu. Yani Amerikan kara külesinde kalmanın bir başka yolu, okyanusu

geçmenin bir yolu değil. Kapsayıcılık için bir savunma yapmıyorum, sadece belirli küreselleşen yapıların, “sadece” ekonomik düzeyde olsa bile, gelecekte her yerde insanların yaşamlarını etkileme potansiyeline sahip oldukları ve şu anda tamamen aynı “merkezli” olmadıklarının ifadesiydi. Avrupa merkeziliğin geleneksel eleştirilerinin bazen Avrupa merkezci olarak varsaydığı eski iki yönlü yol, İngiltere-ABD ya da ABD-SSCB’dir. Bunu görmezden gelmek bana politik bir hata gibi geliyor. (476)

Bazı açılardan konferansın doruk noktalarından biri olan bu an hakkında söylenecek çok şey var. “Avrupa merkeziliğin” artık tam olarak bir kelime gibi görünmediği söylenebilir, çünkü kesinlikle bir Amerikan dar görüşlülüğüdür: Avrupa kanuni perspektifleri tarafından bilgilendirilse bile (ve neredeyse Frankofili’den sonra bilinçsiz bir Anglofili’nin bastırılmış geri dönüşüyle dolu olsa da), bunlar artık eski Avrupa’nın bizim için Birmingham’dan yeni ABD Kültürel Çalışmaları için çok daha önemli olmadığı bir Amerikan NATO dünya görüşünün perspektifleridir. Avrupa ve İngiltere, Avustralyalılar ve hatta buradaki Kanadalılar için, Amerikalılar için olduğundan daha fazla canlı yayın sorunlarıdır ve belki de bu, Meaghan Morris’in Avrupa ve Oidipal bağımız konusunda yeterince endişeli olmadığımız, bundan fazlasıyla kayıtsız olduğumuz şeklindeki siteminin daha derin bir ima ve imasıdır. Ama aynı anlamda, burada kutladığı yeni Pasifik Kıyıları kültürü, Avustralya için en azından Japonlarla paylaşmaya niyetli Amerikalılardan farklı bir tür kurtuluş olabilir. Benzer bir Pasifik kültürü resmini bu noktada yan yana koymak öğretici olan Donna Haraway tarafından düzeltilen bir yanlış olan Latin Amerika’yı da reddediyor:

Atlantik Okyanusu’nun Kansas’ta bir yerde başladığını ve Kansas City’nin doğusunda olan her şeyin Doğu Sahili olarak sayıldığını düşündüğüm Colorado’da bir kasabada büyüdüm. Ve Cornel’in California’da büyüdüğünü biliyorum, ama bence sen Doğu’da çok uzun süre kaldın. Paul’ün Afrika mirası, Afrika kültürü ve Afrikalı-Amerikalıların Atlantikçi reformu benim için birçok konuyu yeniden formüle etti. Ama yapmak istediğim şey bir California açıklaması. Bu, dünyayı Latin Amerika, Orta Amerika, Meksika ile ilişki içinde görmekle, fetih bölgesinde yaşamakla ilgilidir, öyle ki Quebec, bahsettiğiniz dünyanın bir parçası değil de Kaliforniya’nın bir parçası gibi görünmektedir. Bernice Johnson Reagon’un bir West Coast kadın müzik festivalinde gerçekleşen ve ABD feminizminde ve “renkli kadınlar” kategorisinin inşasında hem kanuni bir metin olan koalisyon siyaseti üzerine konuşmasını hem de feminist bir kültürel siyasetini ve yeni bir dünya kültür politikası vizyonu düşünüyorum. Bunların hiçbiri, dünyayı biraz Avustralya ve Kanada’yı dahil ederek Amerika/Britanya olarak siyah/beyaz olarak inşa etme eğilimine kapılmaz. Bu özel küresel haritalama, bu gerçekten önemli soruları dışarıda bırakır. (703)

Bunların hepsi, Clifford’un Kültürel Çalışmalar’ın seyahat ve turizme dayalı bir model olarak görüşünü onaylıyor gibi görünebilir: ancak bu, daha derin ve daha ilginç gerilimleri

ihmal etmek olur, örneğin Morris ve Paul Gilroy arasındaki keskin bir değiş tokuşta ifade edilenler önemlidir. Düzgün siyah bir Atlantik kültürünü kabul etme ve yeniden inşa etme önerisi, ilk bakışta Pasifik Kıyıları vizyonuna simetrik analogiler sunuyor gibi görünüyor. Ancak Gilroy'un biraz farklı bir gündemi var: "Siyah Atlantik'in özgüllüğü, hem ulus-devletin yapılarını hem de etnisite ve ulusal özgüllüğün kısıtlamalarını aşma arzusuyla bir düzeyde tanımlanabilir". Ancak Gilroy, İngiliz veya ABD kültürel istisnacılığının (Siyah-İngiliz veya Afrikalı-Amerikalı kültürünün istisnailiği açısından sahnelense bile) bir kutlamanın bölücü etkisine karşı direnebilir (ve direnmesi gerekir): Karayipler'in büyük yüzen merkezlessiz takımadalarına karşı. Bununla birlikte, Jody Berland'ın düşündüğü gibi, Avustralyalılar ve Kanadalılar, ulusun belirleyici sorununu ve kategorisini o kadar kolay bir kenara atamazlar: "İletişim etrafındaki mücadelede kimlik fikrini tarihsel bir gelenek açısından reddetmemin nedeni şuydu: Kanada'da kimlik sorunu hakkında konuşmak hem imkânsız hem de zorunludur. Bu tam bir ikilemdir: Kişi sürekli bunun hakkında konuşmalıdır çünkü bu bir sorundur, ama bunun hakkında konuşamazsınız çünkü başlar başlamaz susarsınız. Bu noktada "hiç de tekil olmayan bir şeye tekil bir tanım dayatma tehlikesiyle karşı karşıyayız" (52).

Rahatsızlık, eski özerk ulus-devletin bagajını besleyen ve hala ulusal kültür, ulusal topoi (Morris'in Avustralyalı versiyonlarının ilginç taslağında onları dediği), ulusal alegoriler, bir tür ayrılıkçı veya kültürel-milliyetçi tarzıdır. Kültürel Çalışmaların yukarıda bahsettiğim "karışık olmayan"a karşı yapısal alerjisi için bu açıkça belirleyicidir ve Gilroy'un tepkisinde Morris'in sözlerinden daha büyük bir rol oynar. Ancak şunu da eklemek gerekir ki, özerklik, post modern çağın en büyük siyasi sorunudur: komünizmin kendisi, çokuluslu çağda otarşinin (hatta birçok ülkede sosyalizmin) imkansızlığı üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla milliyetçiliği, II. Dünya Savaşı sonrası dönemin kusuru ve zehirli semptomu olarak değil, daha çok, artık kimsenin erişemeyeceği bir sosyal özerkliğe yönelik bir tür nostalji olarak görmeliyiz; bugün "ulus "un bir sistem içindeki bir terim için sözcük olarak kullanılması gerekirken, artık her zaman ilişkiselliği (ikili tipten daha fazla) ima etmesi gereken bir terimdir. Bu tür huzursuz tartışmalarda kendini hissettiren, bu küresel ve uzamsal meseleler üzerine bazı yeni ilişkiel söylemlere duyulan ihtiyaçtır.¹⁴ Yeni gereklilik (çoklu özne konumlarında olduğu gibi) kültürel kimliğin bir ifadesidir ve ölçülemeyen boyutların üst üste bindirilmesinden biri olduğu kadar, bir eklemleme meselesidir: Morris, oldukça haklı olarak, "kültürel araştırmaları yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası eylem ve deneyim çerçeveleri arasındaki ilişkileri düşünebilen bir disiplin olarak düşünmemizi" ister (470): ancak "temsil" kelimesi sadece bu ilişkileri "düşünmek" kavramı için daha anlamlı bir şekilde ikame edilebilir. O zaman, David Harvey'in muhteşem Postmodernite Durumu'nda sunduğu modeli bu kadar ısrarla reddetmesi ilginçtir: Elbette bu, hiçbir şey hakkında son söz olmak zorunda değildir, ancak yeni küresel sistemin haritasını çıkarmanın bir yoludur. (Aslında, alternatif modellerinin "Harvey'inkine benzer ekonomik argümanlar kullandığını" [474] kendisi söylüyor), ama

14 Bunun kültürel üretim için geçerli olduğu, Simon Frith'in müzik kültürü üzerine çalışması tarafından ileri sürülmektedir; örneğin, "bu dünyadaki gerilim amatörler ve profesyoneller arasındakinden daha az yerel ve ulusal referans grupları arasındaki gerilimdir" (176)

belki de Marksizm biraz fazlasıdır ve Avrupa merkezlidir? (Gerçekten de dikkate değer bir anda [455] görünüşte feodal savaş çılgınlığını “İngiltere ve Marksizm için!” Terry Eagleton’a atfediyor gibi görünüyor, İrlandalı yoldaşların asla duymasına gerek olmayan bir şey bu) Yine de hem ulusal kültürel öz-temsili hem de Kültürel Çalışmalar’da hâlâ eksik olan acil uluslararası boyutlar hakkında en teşvik edici tartışma: Amerikalılardan hiçbirinin bu düşüncelerin herhangi birini düşünmemesidir.

Sonuçlar ve Ütopya

Bu kitaptan çıkardığım dersleri (bu kitaptan öğrendiğim dersleri) özetlemenin zamanı geldi: daha dar kurumsallaşmış bir “Kültür Araştırmaları” gündemi olmasa da gelecekteki görevler, bir gündem şeklinde en iyi şekilde yapılan şey. Ayrıca sözde disiplin anlayışının da bu koleksiyondan çıktığını gördük. Bu gündem grupları, eklemlemeyi ve mekânı içerecektir, ayrıca metalaştırma ve tüketim için yeni bir giriş (şimdiye kadar çoğunlukla boş olan) açacaktır. Grup mücadelesi fenomeni (örneğin Mercer’in çan kancalarında) bize, kültürel metinlerin, düzgün bir şekilde çözüldüğü zaman, sadece sınıf için değil, sembolik süreçte her zaman çok fazla mesaj oluşturmasının bekleneceğini ve muazzam bir acı içinde çok sayıda farklı stratejik hamle içerdiğini hatırlatır. Bu nedenle, toplumsal sınıfa uygun hermenötüğün (yorumsamacılık görüşü), aynı zamanda, istikrarlı kültürel nesnelere, eserlerin veya metinlerin gruplar arasındaki mücadelede diyalojik olarak antagonistik hareketler olarak yeniden yazılacağı bir durumda (amaçlarından biri, grup bilincinin başarılması için çok özel sınıfları içerir) kendilerini duygusal olarak tiksime veya kıskançlık biçiminde ifade etme eğiliminde olan hareketler uygulanmasını talep ettiği açıktır.

Bu metodoloji, buradaki pek çok katkıda olduğu gibi, grup ilişkisi olgusu içselleştirildiğinde ve karışık duygular, çoklu özne konumları, üretken şizofreni veya mutsuz ortak bilinç için bir mesele haline geldiğinde, artık o kadar kullanışlı görünmüyor: bütün bunların bir grubun kolektif durumunu da karakterize edebileceğini anladı. O halde burada eklemleme modeli yeniden kendini dayatıyor gibi görünüyor ve diyalektik olandan (gruplar arası mücadele durumunda) yapısal olana geçiyoruz. Bu özel alanda, karşılıklı grup ilişkileri, grup içi fenomenler veya daha büyük grup birimlerinin yapımı bulunuyor. Bunun poetikası, bir metnin, yüzey değeri veya organizasyonu ile eşzamanlı olarak sahip olduğu sembolik ve stratejik bir değere çevrilebildiği ilkinden nispeten farklı görünüyor. Burada çeviri, belirli bir terim içindeki eş anlamlılık veya kod çevrimi biçimini alır: çünkü bir metnin birkaç farklı kod (ve dilleri farklı olan gruplar oluştururlar) arasında paylaşılmasına izin veren, herhangi bir belirli terimin aynı anda birkaç farklı anlam taşıma olasılığıdır. Burada grup bağlantısı, kodları kendi yoluyla anlamlı olarak birbirine bağlayan çok önemli bir sem veya atomun aktarılmasıyla sağlanır.

Ancak bu ilk iki anlam ve analiz alanı, şimdilerde geniş bir Halk Cephesi ya da popüler karnaval olarak anlaşılan “Kültürel Çalışmalar” içinde hala güvenli bir şekilde yer almaktadır. Üçüncü boyut, ancak bunun sınırına ve gerçek Öteki’ye ulaştığımızda, geç kapitalizmin

kendisinde, şimdiki küresel kurumlarında duran bürokrat veya şirket figürüne baktığımızda ortaya çıkar. Bu Öteki, daha önce betimlenen yapılara artık asimile edilemediği için, onunla ilişkilerin dışsal veya uzamsal bir kipte modellenmesi ve henüz özellikle yeterli bir dile sahip olmadığımız bir tür coğrafi analiz talep etmesi gerekir (bence ne diyalektik ne de yapısal olduğu ortaya çıkacaktır, bir izlenimden ve olası bir başlangıç noktasından biraz daha fazlasıdır). Bu, jeopolitiğin aracılık ettiği, değeri dünya sisteminin kendisi ve onun içindeki konumlanmamız tarafından verilen bir rol olduğu için, entelektüeller olarak kendi toplumsal rolümüzün ve statümüzün intikamla geri döndüğü andır. Daha sonra, coğrafi düşünümSELLİĞİN veya jeopolitik öz bilincin yeni bir gereğini dayatmak ve analizin kendi bakış açısından yapıldığı “ulusal” duruma ilişkin bazı açıklamaların geçerliliğini talep etmek için bireysel okumalarımıza ve analizlerimize geri döner: “ulusal”ın artık sadece dünya sisteminin bileşen parçaları için ilişkisel bir terim olduğu ve bu terimin kendisi, aynı zamanda çeşitli mekan türlerinin (yerel ve bölgesel olduğu kadar ulusal, coğrafi blok ve dünya sistemi) üst üste binmesi olarak da görülebilecektir. Bu durumda, Birleşik Devletler Kültürel Çalışmaları, katkılarına biraz daha bilinçli olarak, adresini imzalamak zorunda kalacaktır.

Ama ABD yanlısı küresel kapitalizmin kendisi diyor: bunun kültürüne geçiş ve bunun dinamikleri, burada rol oynayan herhangi bir mikro grup dışında, bir tür meta analize geri dönüşü talep ediyor. Jody Berland’ın “eğlence” ideolojisi üzerine müstehcen sayfaları dışında analizlerden az iz bulunur. Belki de bir tür popülist tarzda, bu kültürel ürünlere salt biçimsel tüketim süreci içinde süpürülmek üzere olan metalar olarak muamele etmek, onları bir şekilde küçük düşürmek ve itibarlarını azaltmak, diğer toplumsal ve grup işlevleri (yukarıda özetlenmiştir). Ancak, bir kültür ve kolektif bir bağımlılık biçimi olarak “tüketim için tüketim” eyleminin boş olduğu kesin olsa da doğru karmaşıklığın analizi için durumun böyle olması gerekmez. Verili bir nesnenin özgül içeriğine karşı kayıtsızdır ve bu nedenle, onu asli ayrıntılarla hakkını vermek isteyecek bir analiz için görece uygunsuzdur. Yine de çatışma, yabancılaşma, yeniden birleşme, eskiden otantik olmayan denilen şeyin hakkının verilmesi gerekir; olumsuzluk olmadan gerçekten ilginç hiçbir şey mümkün değildir; hata ya da ideoloji, sahte görünüş, aynı zamanda yeniden gerçeğe dönüştürülmesi gereken nesnel gerçeklerdir; tüketimin standardizasyonu, hayatın bir gerçeği ve spektrumun üst kesimlerinde bir fizik yasası olarak popülizmin coşkusuyla yüzleşen sağlam bir bariyer gibidir.

Bu sayfaların her yerinde, gizlice iş başında olan bir Ütopya kavramı bulunur. Eğlencenin ve grup kutlamalarının, narsisizmin en belirsiz biçimlerinin bulunduğu her yerde gizlice iş başındadır. Ama aynı zamanda, o olmadan, mevcut gerçekliğin dumanla dolu ışığına ve kirli havasına maruz kaldığında, yarı ömrünün inanılmaz bir hızla azaldığı durumun isimlendirilmesidir. Donna Haraway onu burada, o kadar geniş ve karmaşık bir denemede adlandırıyor ki, bu sonuç sayfalarında bile hakkını veremem: Muazzam bir çark ve yavaşça dönen bir hareket, kendimize ait yönlere alternatif alanlar ile, radikal bir şekilde Öteki’nin art arda dizisini belirlediğini söylemek yeterli. Diğer alternatif alanlar; yağmur ormanlarından sosyal alanımıza, fiziksel ortamdan dünya dışı deneyime, geleneksel bedenlerimizden biyomedikal mikro kozmosa ve geleneksel zihinlerimizden bilim kurgu makro kozmoslarına

kadar uzanır. Öyleyse bu Ütopyalar, genel olarak Kültürel Çalışmalar üzerinde olduğu gibi, bu koleksiyonun üzerinde de bir tür yıldızlı gök kubbe gibi hareket etsinler.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

Kaynakça/References

Fredric Jameson, On “Cultural Studies”, *Social Text*, 1993, No. 34 (1993), pp. 17-52
<http://www.jstor.com/stable/466353>

“Walter Benjamin Üzerine” Kelimelerin Kifayetsizliğinde Bir Filozof ya da Adorno’nun Benjamin’i

“On Walter Benjamin” A Philosopher in the Incapability of Words, or Adorno's Benjamin

Adorno, Theodor W. (2012). *Walter Benjamin Üzerine* (3b). (Çev., Dilman Muradoğlu) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 164 s. ISBN 978-975-08-0782-0

Beyza Huriye Turgut¹

¹İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.H.T. 0000-0003-0204-9994

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Beyza Huriye Turgut,
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Doktora Programı, İstanbul, Türkiye
E-mail: beyzahuriyeturgut@gmail.com

Başvuru/Submitted: 18.08.2022

Kabul/Accepted: 15.09.2022

Atf/Citation: Turgut, B. H. (2022). “Walter Benjamin Üzerine” Kelimelerin kifayetsizliğinde bir filozof ya da Adorno’nun Benjamin’i [Theodor W. Adorno’nun “Walter Benjamin Üzerine” adlı eserinin değerlendirmesi]. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 153–165.
<https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.008>

Anahtar Kelimeler: Walter Benjamin, Theodor W. Adorno, İnceleme

Keywords: Walter Benjamin, Theodor W. Adorno, Review

“Yanlış anlamalar, iletişimsiz olanın iletişim aracıdır.”
(Theodor W. Adorno, *Walter Benjamin Üzerine*, 2012, 13)

Benjamin’e Adorno’yla Başlamak

Theodor W. Adorno’nun (D. 1903-1969 Ö.) özgün adıyla (*Über Walter Benjamin*) *Walter Benjamin Üzerine* olan kitap Dilman Muradoğlu tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Kitabın 1. baskısı 2004 ve 3. baskısı ise 2012’de 164 sayfa olarak Yapı Kredi Yayınları tarafından Türkçede okurlarıyla buluşmaya devam ediyor. Orijinal dilinde kitabın ilk basımı 1970 yılında Suhrkamp Verlag yayınları tarafından Frankfurt am Main’de basılıyor.

Kitabın içeriği üç ana başlık üzerinde öne çıkıyor: İlk bölümde doğrudan Walter Benjamin (D.1892-1940 Ö.) üzerine olan yazılar kaleme alınırken, ikinci bölümde ona yazılmış mektupları ihtiva ediyor. Üçüncü bölümde ise Rolf Tiedemann’ın¹ kısa notu ile kitap son buluyor. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Benjamin üzerine yazılan metinlerin çoğunda, melankolizm, hüznün ve umut her zaman birbirine geçer. Okur tarafından hissedilen bu sezgi, şüphesiz genç yaştaki (48) trajik ölümünün etkisinin izlerini taşıyor. Bu hissiyat, Adorno’nun onun hakkında kaleme aldığı bu metinde de kolaylıkla fark edilebilir. Adorno’nun düşüncesinde “özgün” kavramı, Benjamin için yetersiz kalır. Çünkü bitip tükenmeyen yeni fikirlerin mimarı olan Benjamin, kelimenin tam anlamıyla “büyüleyici”, “manyetik bir çekim” ve “sözlerinin bakışları nereye çevrilse orayı adeta radyoaktiviteye” çeviren eleştirel bir zihindir (Adorno, 2012, s. 9).

Kitap boyunca biz okurlar, ‘Adorno’nun Benjamin’ini yeniden ve daha güçlü bir tanımlamayla karşılaşıyoruz. Kitaba henüz başlarken; ‘Walter Benjamin kimdir? Zihin dünyasını kimler ve neler şekillendirmiştir? Kısa süreli yaşadığı hayat, hangi mekanlarda geçmektedir? Kendini konumlandığı tanımsal bir uğrak noktası var mıdır ve varsa bu hangi ekolün veya ideolojik yönelimin etkisindedir?’ gibi soruları, kadim dostu Adorno’dan (Benjamin’e olan hayranlığıyla) kitapta yeniden (ve Adorno’nun kişisel hayranlığıyla) okuyoruz.

Berlin’de doğan Benjamin, göç edene kadar burada yaşadı. Adorno’ya göre hiç kimse kentin ara sokaklarını onun kadar iyi bilemezdi. Yer ve cadde isimleri Benjamin için yaratılış tarihinin isimleri kadar tanıdıktı. Köklü bir Berlinli Yahudi ailenin ve bir antikacının oğlu olan Benjamin’e göre Neo-Alman başkentinin döneme özgü geleneklere aykırılığı ona göre en yeni olanın en eski olanla dolaysız bir ilişkisi içinde bütünleştiği geleneğin garantisiydi (Adorno, 2012, s. 65).

1 Rolf Tiedemann (D. 1932- 2018 Ö.), Frankfurt Okulu’nun son öğrencisi olarak, Adorno ve Benjamin’in tüm yazılarının editörlüğünü yapan Alman düşünürdür. Her iki düşünürün de yazılarını günümüze kadar derli toplu hale getiren önemli bir isim olan Tiedemann, Adorno’ya yakınlığıyla iyi bilinmektedir.

Çerçeveslere Sığmayan...

“Geleneksel ölçülerle felsefe yapmak Benjamin’in işi değildi” diyor Adorno. Benjamin’in “Yaratıcı” bir “filozof” olduğunu belirten Adorno, onun entelektüel karakterinden her zaman övgüyle söz ediyor: “Bilginin içinde en bireysel olan, en genel alandır” tümcesi, Adorno’ya göre Benjamin için söylenmiştir. Ünsal Oskay’a göre Benjamin’i cezbeden şeylerin içinde ruh ile maddi tezahürü arasındaki bağlantı noktalarıdır (Avcı, 2015, s. 17). Pozitif bilimlerle sosyal bilimler arasında kökten bir farklılığın yapıldığı yirminci yüzyılda O, böyle bir ayrıma şüpheyle yaklaşarak şöyle söyler: “[...] entelektüel atom parçalanmasının yarattığı enerjiden söz edilebilirdi” (Adorno, 2012, s. 10). Benjamin azimli bir karakterdi. Bu karakter özelliği, “kuru gerçeğin ördüğü duvarın tüm tözsel aldatmaca olanı zorla engellediği yerde özünü yakalıyordu.” Buna göre kavramlar arasındaki ikilikleri aşan bir filozof olan Benjamin’e göre, eğer bir hakikat varsa parçalı değil bütünsel olmalıdır ve bunun peşine düşülmelidir. Onun felsefesinin en belirgin özelliği karşı konulmazlığıdır, ancak Adorno’ya göre bu kasıtlı şekilde “ham” olanla başa baş gider. Böyle bir cazibe, normal koşullarda aklın nesnel-öznel bölünmüşlüğünden kaynaklanan sanata yönelim, teoriye dönüştürüldüğünde, salt “hayal olmaktan çıkıp benzersiz bir değere, mutluluk vaadine” dönüşür (Adorno, 2012, s. 10-1). Adorno tarafından “azimli” olarak nitelenen Benjamin’in felsefi topografyasında ‘vazgeçiş’ temelden bir reddiyeye uğrar. Bu karakter yapısı onun düşünce sistemini de şekillendirir, çünkü “yoktan yaratmak değil, var olandan kucak dolusu armağan vermek tam da azimli bir karakterin işidir: Düalizmin karşısında durarak zıt olarak görülen kategorilerin (duyu ve akıl, uyum ve nefis vb.) birleştiği yerde hazı erdeme hakaret gören Stoacılığa dair yasaklayıcı bir tavır alarak yüzyılların telafisini mana aleminden maddi, görünür aleme açılan kelimeleriyle tıpkı Proust gibi mutluluğu istemeyi “yazarın güdüsü” olarak tasvir etmiştir (Adorno, 2012, s. 11). Böyle bir istemeden yoksun bırakılmış (mutluluktan) felsefe tarihi ona göre, sabitlenmiş “mateme mal olmuştu.” En gelişmiş eseri olan *Barok Kitabının* ana kaidesinde “son gizli kurtuluş alegorisini” olarak matemin oluşturulması bu nedenle tesadüfi değildir. Ona göre öznenin yok oluşu insanın kurtuluşunun reçetesidir. Böyle bir düşüncede Benjamin, mikokozmik figürlerinin izinden gittiği makrokozmik eğriyi tanımlamayla evrensel olana kapı aramayı umut eder.

Yazın İnsanı mı, Bir Literatör mü?

Benjamin’in felsefi görüşü, idealizm ve bilgi kuramına karşı bir duruş göstererek kanıksanmış düşünce kalıplarından ziyade “şeylerin kendisi”ni aramayı ilke edinir. Fenomenoloji ve varlıkbilimsel üzerinde düşünmeye eğilim gösteren Benjamin, “kavramların maskesi olan ideolojinin iç yüzünü ve tarihsel diyalektiğin” kaidelerini oluşturan “varoluşçu-varlıkbilimsel tarih kavramını damıtılmış bir öz” olarak niteleyip reddetmiştir (Adorno, 2012, s. 12). Bu şema henüz tamamlanmamış olan eserinde (*Pasajlar Yapıtı*) “sonsuz olan her durumda, bir düşünceden çok bir elbisenin kırmalı süsüdür” sözlerinde somutlaşır (Adorno, 2012, s. 12). Fakat Benjamin’in belirtmek istediği imlem, Simmel’in biçim ve yaşama dair salt metafiziğini *Der Henkel*’de *Der Schauspieler*’de veya *Venedik*’te gösterdiği gibi,

kavramları somut komutlar üzerinden açıklamak değildir: Bilakis, kültür konformizminden kurtulmak için verdiği çaba, vazgeçilir fikirler değil, emsalsizlikleriyle düşünceleri bizzat tarih olarak tesis eden tarihteki belirli oluşumlara içkindir (Adorno, 2012, s. 12). Tam da bu nedenle Benjamin deneme yazarı olarak ünlenir, ancak Adorno onu “literatör” olarak tanımlar. Bu tanımlamalarla Benjamin’in nasıl bir düşünce iklimine sahip olduğu hala tartışılmakla kalmamış, Oskay, Onun sınıflandırılmaz oluşunu şöyle ifade eder:

“[...] bir bilim insanı değildi; [...] bir tarihçi değildi; [...] şair değildi; kanıksanmış bilimsel yöntemlerin aksine, veri sondajcısı değildi; [...] ama bir teolog değildi; Proust’tan, St. John Perse’den, Baudelaire’den çevirileri vardı ama bir çevirmen değildi; birçok yazarın kitapları üzerine eleştiriler yazdı, ama bir eleştirmen değildi; Alman Barok’u ve Fransa’nın 19. yüzyılı üzerine incelemeleri yaptı ama bir tarihçi değildi; poetik bir düşünme ve yazma üslubu vardı ama bir şair değildi” (Oskay, 1982: 10-11; [Arendt’tan Akt: [1970: 3-4] Avcı, 2005, s. 17).

Benjamin felsefenin üzerinde fazla tartışılmış konularına yüz çevirmesindeki yegâne gayesi, “içeriğin kendi tarihsel kaderinden, hatta yazarın bu konuda ne düşündüğünde bağımsız olması şarttır.” Ancak aynı durumu Benjamin gibi çok katmanlı ve kırılğan yazardan beklemek pek mümkün görünmüyor. Adorno’nun “yanlış anlamalar, iletişimsiz olanın iletişim aracıdır” tespitiyle Benjamin’in o kavramlar mummyasını aramaktansa, *Paris Pasajları* hakkında bir makale yazmanın, “varolanın varlığı” konusundaki düşüncelerden derin bir felsefi meydan okuma daha kıymetlidir (2012, s. 13). Benjamin, çeşitli akademik ve entelektüel temsiller arasına set çekilmesini olumluamaz. Akademi için üniversitelere başvurduğunda ret cevabını alması, Adorno’ya göre Kurumların ayıbyıydı; oysa Kafka’nın gönlünde sigortacılığın yatması gibi, Benjamin’in içinde de akademik olana ilgi bulunuyordu. Sosyal çevresi, onun hakkında “üstün zekalı” (hain suçlama) yakıştırmaları, yaşamı boyunca peşini bırakmadı: “Aklın emrinde olan ve aklın yabancılaştırdığı insanın çektiği acılar, Benjamin’e verilmiş metafiziksel bir fermanı gibidir; çünkü varoluşçu, çıkarıcı bir kodaman (Martin Buber [D. 1878-1965 Ö.])² ona “şeytanın çarptığı” şeklinde hakarete uğramıştır. Oysa Adorno’ya göre Benjamin “sözlere karşı şiddet uygulamaktan kaçınan” bir insandı (2012, s. 13). Hiçbir resmi kuruma biat etmemesinden dolayı sağgörüsü her zaman canlıdır. Kendine böyle bir ‘konfor alanı’ yaratan Benjamin, felsefe dinazorlarının dev iddialarını sessizlikle cezalandırır.

Medusa’nın Bakışlarında Anlam Katılaşır

Adorno, Benjamin’in yazı türünü deneme kategorisinde değerlendirir. Adorno’ya göre deneme biçim olarak, tarihi olanı, nesnel aklın oluşmasını, “kültür”ü doğaymış gibi görme yeteneğidir (2012, s. 14). Benjamin, [...] tıpkı bir koleksiyoncu gibi [...] kültürün taşlaşmış donmuş [...] ya da canlılığını kaybetmiş her şeyle ilgilenmesinden dolayı Adorno onun düşünce yapısını, “doğa tarihi” olarak nitelemektedir. Dolayısıyla Adorno için “Fransızcada cansız doğa anlamına gelen natüermort sözcüğü, Benjamin’in felsefe zindanlarının kapısına

2 Diyalog felsefesini dilsel varoluşçuluk üzerine kuran Yahudi filozof.

yazılmış olabilirdi” diyor. Adorno’ya göre “kendine yabancılaşmış insani ilişkilerin cisimleştirilmesi anlamına gelen Hegel’deki ‘ikinci doğa’ kavramı ve Marx’ın “meta fetişizmi” kategorisi Benjamin’in mihenk taşlarıydı”. Dolayısıyla Benjamin’in cezbeden Hegel’in terminolojisiyle ‘içererek aşmada’ olduğu gibi “taşlaşmış olanın içinde pıhtılaşmış yaşamı canlandırmak değil, canlı olanı da, kendini çoktan geçip gitmiş, ‘ilkçağa’ ait olarak sergileyen, aniden anlamını açığa çıkaran bir şey olarak görmektir”. Benjamin, felsefede merkezi kavram setini oluşturan ‘meta fetişizmi’ni kendine mal ederek her imgeyi felsefe uğruna nesneye dönüştürür. Böylelikle felsefe de nesnel olarak dolayımlanan ‘şey’in gücünü pasifleştirsin. Bu düşünce hattı Benjamin’de doğada var olan ve oradan anlamını kuran kültür ile iç içe oluşu, nesnelleştirilmiş olana karşı çıkmaktan ziyade, kararlı şekilde iş birliğine taliptir ve *Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbildiği Çağda Sanat Yapıtı* adlı eserinde ise doruğa ulaşır. Adorno’ya göre onun düşünsel gücü, zıt olanla bağlantıya geçmekte gerçekleşir: “Kelimenin gerçek anlamıyla Benjamin’in felsefesinin bakışları Medusa gibi, baktığı yeri taşla dönüştürür” (2012, s. 14).

Adorno’ya göre uzlaşma, mitin ta kendisidir. Buna göre mit kavramı, dünyevi olanla ilişki halindedir. “Mit” der Adorno, “canlıların suç ile ilişkisi kader öğretisi, toplumun suç ilişkisine” dönüşür: Bu imlecin Benjamin’de durduğu yer Adorno’da, “dünyada tek bir dilenci olduğu sürece, mit de var olacaktır” şeklinde süreklilik gösterir (2012, s. 14). Böyle bir düşüncenin vardığı yer, Benjamin’de köklü bir zihinsel değişikliğe uğrar ve böylelikle öz kavramına inanması, onun felsefesinde diyalektikçe karşı bir doğrulamada yeniden şekillenir. Diyalektik, Benjamin’in zihin dünyasında dışarıdan edinilen durağan bir düşünce yoluyla artmaz; bilakis, sabit ve hareketli olan arasında farklı kategorilerin her aşamada defaten birbiriyle karşılaştırılmasıyla her zaman koşut ilerler. Dolayısıyla mitin uzlaşması, Benjamin’in felsefesinin ana kaidelerini oluşturur. Benjamin’in mistisizme olan merakı Kabala araştırmacısı arkadaşı Gerhard Scholem’den öğrendiği Yahudi gizemciliğiyle şekillenir. Benjamin, “kartlarını nadiren açık oynadığı için amatörce düşünmeye” ve “köksüz zekaya karşı köklü muhalefetten” dolayı özgür bir suur için ulaşılmaz olduğundan şüphe ettiği gerçeğini menfaatine çevirmek için, mistisizmde popüler olan *pseudepigragha*³ tekniğini kullandığının göstergeleri bulunuyor. Daha net şekilde onun mistisizm düşüncesi her hâlükârda “kutsal metin” kavramı Kabala felsefesine dayanır. Belirtmek gerekir ki Benjamin düşünce işçisiydi ve felsefe onun için “yorum ve “eleştiriden” oluşmaktaydı. Çoğu filozofun aksine, kendini her zaman bağımsız bir düşünce insanı olarak konumlandırdı. Ona göre radikal ve desteksiz bir dünyevileştirmenin, yine dünyevileştirme sonucu tüketilmiş olan teolojik miras için sadece bir çare olmasını umdu. Adorno onu kendine koşulsuz şekilde düşünsel yasaklar koymadan toplumsal-eleştirel düşüncenin eline bırakan ve dürtülerine yasak koymayan bir cesurdu. Metinlerinde “materyalizm zehiri”nden söz etmede ihtimamlı davranan Benjamin, kimi zaman “düşüncenin var olabilmesi için bu zehirden biraz katılması gerektiğini” belirterek “felsefeye karşı felsefe yapan” bir filozoftu (Adorno, 2012, s. 17).

3 Pseudepigragha: Değerini ve inanılabilirliğini artırmak için ünlü bir yazarın adı altında yayınlanan antik yazılardır.

Benjamin’in düşünme yönteminde belirginleşen insan ve insan zihni kendi temellerine dayandığı mutlakiyetçilik, her zaman tepkiyle karşılanmıştır. Bunun nedeni insanları düşüncede, tamamına ermiş toplumsal bağımlılıklara indirgeyen “yaratık” düşüncesidir. Çağdaşlarının aksine şişirilmiş bir öznellikten ziyade öznel, kavramın kendisidir ve böyle bir yorumlama, onun felsefesinin karşı kutupları olan mit ve uzlaşma arasında eriyen; Medusa’nın bakışlarında nesnel olayların vuku bulduğu bir sahneye dönüşür insan... Tam da bu nedenle Benjamin’in felsefesi, mutluluk vaat ettiği kadar korku da saçar. Dolayısıyla mitsel olanın etrafında öznellik hilafına çeşitlilik ve çok anlamlılık hüküm sürüyorsa, böyle bir vargı insan otoritesinin tersinde belirginlik kazanır. Benjamin’e göre “kendi”lik, metafiziksel, bilgiyi eleştiren değildir; mistik olana işaret eden “öz”e dair bir görüdür. İçlemler kaplamın birleştiği kesişim, onun düşüncesinin hareket kazandığı yerdir. Öyle ki onun felsefi görüşünde bütünlük, yaşam ve sistem gibi öznel metafiziğin işaretlerini beklemek beyhudedir. Kavramlar arasında çelişkilerden uzlaşmaya giren Benjamin’in kendi özgün duruşu şu cümlede daha da belirginleşir: “İnsanla ilgili her şeyin sahteliğine karşı insandırlık” (Adorno, 2012, s. 18).

Kuşkuda Dolaysızlık (Parça ve Bütün’de Ayrılmazlık)

“Dil düşünürü” olan Benjamin, toplumsal-ideolojik tüm kategorileri geçersiz ilan eder. Çünkü bu kategorilerde efendi giderek Tanrıya dönüşür, ki Benjamin’in şiddet eleştirisinin ana kaidelerini oluşturan kategoriler, içinde tahakküm ilişkisi barındıran öznel düşüncenin altında beliren kavramların putlaştırılmasıdır. O, modernizmi arkaik olarak görür; çünkü gerçeğin izlerini taşımadığı gibi, burjuva içkinliğinin hayallerine kapılmaktan da bir kaçışı ifade eder. Bu nedenle burjuva toplumunun bütününe resmetmektense, bu toplumu körleşmiş, doğaya uygun ve tüm karmaşıklığıyla mercek altına almaktır. Esasında Benjamin’in detay ve parçalardan oluşan yöntemi, Hegel ve Marx’ta olduğu gibi tekil ve evrensel olana aracılık eden düşüncesiyle uygunluk göstermez; daha ziyade, algısal duyularla gerçeğin en küçük hücrelerinin dünyanın geri kalanına eşdeğer olduğu ilkesinde tamama erdirilir. Böylece tikellik içinde bütünlüğü aramanın aksine, her tekili kendi içinde anlamlandırmak daha olumlanabilir bir düşüncedydi. Benjamin’in düşüncesinin buradaki istinat duvarı, kapitalizmi bir sistem olarak ele alan her görüşün kendi sistemini yarattığı tehdidine karşı, yabancılaşma ve metalaşma tehlikesinin bertaraf edilmesiydi (Adorno, 2012, s. 18). *Pasajlar*’ın⁴ (Passagenwerk [1928])

4 Walter Benjamin’in *Pasajlar Yapıtı* (Passagenwerk) (1928), 1354 kitap sayfası tutan notlarının bugün okuduğumuz yapıtı olan *Pasajlar* kitabının bir kısmını içeriyor. Rolf Tiedemann, Benjamin’in *Pasajlar yapıtı*’nın giriş kısmına yazdığı Giriş’te, eğer tüm notları ihtiva edecek şekilde bitirilebilmiş olsaydı, Ondokuzuncu Yüzyıl’a ait materyalist bir tarih felsefesi niteliğinde olacağını belirtir. Bu eserde Benjamin, Ondokuzuncu Yüzyıl’a yol gösterecek “tarihsel şematizm”in taslağı çıkarılmıştır. İçinde bulunduğu toplumsal ve tarihsel bütünlüğün sonraki yüzyıla olan ilişkisine ışık tutacak kimi görüngüleri irdelemesi nedeniyle oldukça önemli olan bu çalışmada, “tarihsel materyalizmin odak noktası” niteliğindeki (*Pasajlar Yapıtı*’nın ruhunu oluşturan temel problematik) sorunu şöyle özetliyordu: “Daha yüksek bir düzeyde somutluğu, Marksist yöntemin gerçekleştirilmesiyle birleştirmek hangi yolla mümkün olabilir? Bu yolun ilk aşaması, kurgu (montaj) ilkesini tarihe dahil etmek olacaktır. Tek tek öğelerin çözümlenmesiyle, olayın bütününtün kristali ortaya çıkarılacaktır.” Benjamin’in düşünsel atmosferi, yapı olarak nitelediği öğelerin birbiriyle olan ilişkisinin ayrılmazlığına yönelik ‘bütünsellik’ ilkesinde anlamını gerçekleştirdiğidir. Benjamin’in bütünselliğe atfı yapı ve mimari arasındaki parça-bütün ilişkisi, tüm çalışmalarının fizyonomisini oluşturur. (Benjamin, *Pasajlar*, 2002, s. 9-11). Adorno ise *Pasajlar* çalışması için “tarihsel-sosyolojik bir araştırmadan çok, size özgü bir “*prima philosophia*” olarak gördüğünü çekinerek belirtir (Adorno, 2012, s. 105).

ilk bölümü, böyle bir düşünce atmosferinde şekillenirken Benjamin'in tarih felsefesinin on dokuzuncu yüzyılın fantazmagoryasının da gizemini çözmek için tarihsel devinimin nesnel kristalleşmesini görüp ona “diyalektik imgeler” adını vermiştir.

Benjamin'in mite olan yakınlığı, içine doğduğu dönemin tüm toplumsal yapısıyla yakından ilişkilidir. 1935 yılında dönemin en önemli figürlerinin her biri görüntü dünyasının alegorik tarzdaki kategorileri genellikle moda, sergicilik, dökme demir konstrüksiyon, koleksiyoncular, boş gezenler ve fahişeliktir: Örneğin, “dünya fuarları, metaların evrenini inşa eder”, “akşamları Satürn sakinlerinin temiz hava aldığı, dökme demirden bir balkona dönüşür”, “moda, bir fetiş olarak metanın” ne şekilde yüceltileceğini söyler (Adorno, 2012, s. 20). Oskay'da Benjamin etkisi özellikle pratikle teori arasındaki bağlantının nesne ve özne arasındaki kategorik farklılıklarının aksine, oluşturdukları anlamın bütünlükte ortaya çıkmasıdır. Bir *Flâneur* (düşünür-gezer) olan Benjamin:

“Geçmişin gerçek resmi hızla kayboluyor. Hayatın rutin akışı içinde koşturanlar için bunlar yitip gidiyor. Yalnızca gezinen, ama bir düşünür-gezer olarak, bir görür-gezer olarak seyretmesini bilenler yakalayabilir yitip gitmekte olan hayatın bu tasvirini. Yaşanan zamanın bize iletmek istediği bu mesajı, Benjamin'e göre ancak Flâneur'lüğü meslek edinmiş, deneyimlenmişler algılayabilir” (Oskay, 1995, s. 16).

1939-40 yılları arasında *Zeitschrift für Sozialforschung*'da *Baudelaire'de Bazı Motifler Üzerine* adlı makalesi, Pasajlar külliyesinden çıkardığı nadir metinlerinden biridir. İkinci bir diğer önemli metin, Benjamin'in bilim-kuramsal düşüncelerinin özeti olan *Tarih Kavramı Üzerine* başlıklı tezleridir. Paris'te işgal günlerinde binlerce sayfalık kaynak araştırmasının kaleme alındığı kimi metinlerini bir araya getirmek Adorno'ya göre imkansızdır. Benjamin'in yazı tekniği, fragmanter olmasının başka yönü, metinlerini birbiri arasında hiç de çelişki barındırmayacak şekilde bir montajlamaya tabii tutulduğunda gösterdikleri uyumdur. Benjamin'in düşüncesinde “felsefe gerçeküstücülüğe sadece yetişmekle kalmayıp, bizzat kendi gerçeküstü” olmalıdır. Bunun *Tek Yön*'deki karşılığı kimi alıntılarda “ortaya çıkıp okurun düşüncelerini elinden alan”, yol kesen haydutlar gibi olduğunu ifade eden cümleyi, tam kelime anlamında kasteder (Adorno, 2012, s. 21).

Yöntemin içerikten ayrılmazlığı düşüncesinin izinde Benjamin'de bilgi ideali, zaten var olanla yetinmek yerine, mümkün sınırlar içinde olan bilgilerin çemberini daraltarak, onun “yeni felsefenin düş gücünden yoksun olgunluğuyla gurur duyar. Benjamin, mutluluk beklentisinin sabote edildiğini, sonsuza kadar aynı olanın, yani bizzat mitin güçlendirildiğini sezinlemesine karşın, onun zihin dünyasında ütöpik motif anti-romantik motifle eşleşir. Bu düşüncenin yeşerdiği yer, Aydınlanma Aklı'nın sınırlayıcı sürecini geri çevirmek ve teolojikle üstü örülmüş tüm felsefelere dayandırılmış gibi transandantal olanı aklın içinden çıkararak tüm çabalara (örneğin Scheler) kendini kaptırmamaktır. Bu nedenle Benjamin'in düşünce evreni, kesintisiz bir uyumun teksesliliğine karşıdır ve fragmanlardan oluşan kalemi onun için koşulsuz bir prensip haline gelir. Benjamin'in düşüncesi Adorno'ya göre ölçüsüzdür;

böyle bir gerekçe, kendini nesneye ölçüsüzce bırakmasında belirginleşir. Ona göre gündelik olanın içinde her şeyin bir mikroskopun altında yabancılaşması gibi, düşünce de konuya yaklaştıkça konu yabancılaşır. Onun düşünce evreni çağdaşlarınca, kendi içinde sebep-sonuç ilişkisi eksik bir düşünce sistemine indirgenir. Oysa O, tarihsel ve toplumsal tüm düşünce ve bilgi sistemindeki köklü değişimi şöyle dile getirir: “Bakışın kendisi mutlak olma iddiasında değildir; bakışın biçimi ve tüm optik değişmiştir. Büyütme tekniği, sabit, hareketsiz olanı harekete geçirir ve hareketli olanı durdurur” (Adorno, 2012, s. 22).

“Fantezinin diyalektikçisi” olan Benjamin, Hegel’de olduğu gibi, “en küçük ekstrapolasyon⁵ olarak tanımladığı fanteziyi “şeyi aslında olduğu gibi görmeyi”, kelimenin tam anlamında, bilinç ve *kendinde şey* (Ding an sich) arasındaki şeyin ortadan kaldırılması mümkün olmayan eşiği görmeyi umuyordu. Fakat görüşün mesafesi değişmiştir. Tıpkı Hegel’deki gibi özne ve nesne nihayetinde özdeş oldukları için değil, bilakis öznel sezgi nesne içinde sona erdiği için böyle bir düşünce şekli (aksak) yetinmez. Adorno’ya göre Benjamin, düşünce şeye dokunmak, onu koklamak ve tatmak istercesine metinlerinde sıkıştırılır. Bu tür bir duyumsallık, kör görüşün tesadüfüne teslim olmadan, kategorilere uğrayan yöntemlerin erişemediği ana damarlarına girmeyi umar. Dolayısıyla mesafenin nesneye indirgenmesi, Benjamin’in düşüncelerinde ileride pratikle kurulacak ilişkiye doğru bir adım olacaktır. Daha kesin bir deyişle “düşünce, deneyimin yoğunluğunu kazanmalı ve yine de kendi kesinliğinden feragat etmemelidir” (Adorno, 2012, s. 23). Bu vargının amacı felsefenin yoğunlaşarak deneyime dönüşmesi ve böylece umuda kapı aralmasıdır ki, “umudun ödülü yaşamdır” ve içinde eyleyenlerle anlamını gerçekleştirir.

Benjamin’in Düşüncesinde Sıradanlığın Difüzyonu

Walter Benjamin’in, ilk kez 1928 yılında yayınlanan *Tek Yön*’ü; kitaba şöyle bir göz gezdirildiğinde zannedileceği gibi bir aforizmalar kitabı değil, bir “Denkbild”⁶ toplamıdır. Kitabın tekniği, anlamın pragmatik işlev, sonuç ve çıkarımların aksine, deneyime odaklıdır. Kitabın tamamının alegorik tarzda kaleme alınmış olması, okuruyla alay eder gibi kışkırtıcı bir tarza sahiptir. Örneğin kimi başlıklara baktığımızda, Benzin İstasyonu, Eldiven Çeşitleri, Züccaciye, Balkon, Bu Saha Kiralıktır... gibi nev-î şahsına münhâsır başlıkların altında akıl, gündelik olanın içinde ve deneyim dolayımıyla saydamlaşır. Diğer bir yönetsel ayırıt edici özellik, *Tek Yön*’ün rüyalarla olan anlatı tekniğinde Benjamin’in mitolojiyle kurduğu modernizm ve modern toplum arasındaki yabancılaşmış unsurların üstü kapalı ancak anlaşılır ve gündelik dil konforuna sığınarak düşünceyi mite benzetmesidir.

“19. Yüzyıl’ın ikinci yarısındaki mobilya üslubunu doyurucu biçimde tasvir ve aynı zamanda analiz eden tek kaynak, güç merkezlerinde evin dehşetinin bulunduğu belli bir çeşit polisiye romandır. Eşyaların yerleştirilişi aynı zamanda

5 Fantezinin gücü, çok küçük şeylerin içine girme yeteneğidir.

6 Almanca’dan mealen “düşünce imgesi” ya da Anlamın çeşitli nesnelere yüklenmesiyle dilsel olanın metaforik düzenlenmesi.

ölüm tuzaklarının kuruluş planıdır ve art arda sıralanan odalar kurbanı hangi yoldan kaçacağını buyurur. Özellikle bu çeşit romanların Poe ile, yani böyle evlerin henüz ortada olmadığı bir zamanda başlaması buna ters düşmez. Çünkü büyük şairler eserlerini, istisnasız olarak, kendilerinden sonra gelecek bir dünya içine oturarak kurar; nitekim Baudelaire’in şiirlerindeki Paris caddeleri ancak 1900’den sonra gerçekleşmiş, Dostoyevski’nin insanları da daha önce görülmemiştir. Oyma işçiliğiyle dolup taşan devasa büfeleri, palmiyenin yerleştirildiği güneşsiz köşeleri, korkuluğun arkasında güvene alınmışa benzeyen cumbaları ve gaz alevinin ısıklık çaldığı uzun koridorları ile altmışlı doksanlı yıllar arasının burjuva iç mekânı ancak cesetlere yuva olmaya uygun düşer. “Bu kanepede teyze öldürülebilir, olsa olsa.” Mobilyalardaki ruhsuz zenginlik ancak cenaze indinde gerçek konfora dönüşür” ([1928] 1955/2011, s. 15).

Benjamin’in Mektup Antolojisi Kitabı *Alman İnsanları Üzerine* kitabı Detlef Holz takma adıyla 1936 yılında, İsviçre’de göçmen olarak yaşadığı dönemde yayınlattı. Faşizmin ayak seslerinin duyulmaya başladığı bir zamanda bu mektuplar olağanüstü ses getirir. Adorno’ya göre “Mektup Antolojisi, Nasyonal Sosyalistler tarafından tamamen ideolojiye indirgenmiş olan Alman düşün dünyasının yok edilmesine bir başkaldırıdır” (2012, s. 48). Gerçeklere dayanan bu mektuplar, eski Alman geleneğini ortaya çıkarma amacı taşıyordu. Bu gelenek, içinde aklın hayat bulduğu spesifik farklılıklara ve heterojen olan şeye el koymak isteyen Nasyonal Sosyalizm tarafından tamamen gasp edilmemişti. Schelling dışındaki bütün idealist düşünürler tarafından benimsenmesine rağmen, başarılı olamamış Aydınlanma düşüncesinin yakınlığıyla hala güncelliğini koruyan ve tarihsel değişimlerin felaketlere yol açan kargaşasına karşı bir denge unsuru olmayı içerir (Adorno, 2012, s. 48-9). Adorno için bu mektup derlemesinin önemi, belgelerin ayrı ayrı olmasından ziyade, içerdiği amaçtan kaynaklanıyor. Tarihsel belge olma değeri taşıyan bu seçkinin belirli bir önem sıralaması bulunmuyor, fakat Benjamin, “Overbeck’in Nietzsche’ye yazdığı bir mektupla biten kitaba, Nietzsche’nin küçümsediği David Friedrich Strauss’un Hegel’in ölümüyle ilgili olan mektubunu da koymakta tereddüt etmemiştir” (Adorno, 2012, s. 48-9). Kitapta yer alan isimler bugün hala önemli bir ekolün parçası olarak anılan isimlerdir. Örneğin, Karl Löwith, Heidegger ve Rosenzweig üzerine yazılar bulunmaktadır. Benjamin, *Barok* kitabında bilgiyi eleştirerek “paradoksal bir nominalizmle” tırbazsız düşünceye siper olmaksızın ‘tek’ olanın üzerine yoğunlaştığı gibi, ‘somut’ olana ulaşma amacının üzerine de bir tutam materyalizm serpiştirir. Bunun anlamı, toplumsalın içinde varlık gösteren duyusal dünyanın içinden gelen gerçekliktir. Dolayısıyla Mektuplar Kitabı düşünce tarihçiliği değil, kelimenin tam anlamıyla felsefe kitabıdır. İtidalli olduğu kadar ketum bir yazar olan Benjamin için umut, ulvi nitelik taşımaz: Bilakis, soğukkanlılık, itidal ve ütopya arasındaki gerilim mektuplarının can damarını oluşturur. Adorno’ya göre Benjamin’in kaleminde anlamlar, imgeler öyle bir ustalıklarla daraltılır ki “işte şu”na dönüşür: Ancak bu daralma, zamanla kendini aşır kendinden daha fazla bir şey haline gelir. Bu dönem (1920’ler) Adorno’ya göre mektupların yüzyılı olarak Almanda yazışma için uygun bir ortamıdır. Adorno’ya göre mektup yazabilmek arkaik

bir yetenektir ve artık mektup (bugün olduğu gibi) yazılmamaktadır. Kelimenin tam anlamıyla denilebilir ki, Benjamin’in kitabı mektubun anıtını diker.

Benjamin’in felsefesini birkaç sözcükle veya kavram setiyle açıklamak mümkün değil. O, ketum bir karakter olduğu kadar ihtiyatlı bir düşünürdür de. Onun felsefesi Adorno’ya göre “ümitsizliğin gerçekdışılığı” ile kader ve mitoloji arasındaki bir gerilim üzerinde kurulum gösterir. Bu eğilim zamanla öznel olandan toplumsal olana doğru yol alırken Aforizmalar kitabı olan *Tek Yön*, böyle bir dönemin aksiyomudur.

Benjamin’e hayranlığını her fırsatta dile getiren Adorno’ya göre Benjamin’in hayatında “en önemli insan” olduğuna dair edindiği izlenim nostaljizme ilgili değildir. Adorno, 20’li yaşlarında hayranlıkla sohbet ettiği Benjamin’le arasında geçen diyaloglara göre onun için belirleyici olan, felsefi konuların felsefi olmayan nesnelere, görünürde kör, hedefsiz malzemeyi de kapsama dahil etmesiydi. Öyle ki konular odaktan uzaklaştıkça Benjamin felsefi açıdan daha parlak hale gelirdi. Bu nedenle Benjamin, kısa ve veciz tespitleriyle uzun tartışmalara teşne olan çoğu konuda nüktedanlığıyla oldukça yetenekliydi. Hatıralar (1965) başlığında Adorno onun fizyonomisini şöyle ifade eder:

“Sihirbaza benzer bir hali vardı, ama metaforik anlamda değil, kelimenin tam anlamıyla bir sihirbaz. Onu uzun bir şapka ve sihirli bir bastonla gözünüzün önüne getirebilirdiniz. Çukur ve miyop olan, aynı anda hem yumuşak hem de keskin bakıyormuş izlenimi veren gözleri çok garipti. Kendine özgü bir parlaklığı olan saçları da çok özeldi. Aslında yüzü çok orantılıydı. Ama aynı zamanda -işte yine doğru sözcüğü bulmakta zorlanıyorum- avurtlarında yiyeceğini saklayan bir hayvana benzer bir hali vardı” (2012, s. 71-2).

Yeni Felsefe: İlerlemeci (Devrimci) Felsefe

“İlerleme felsefesinin (düşünce) devrimcisi” (Löwy, 2007, s. 2) olarak nitelenebilecek Benjamin, Arendt’e göre bir düşünür/filozof⁷ olmaktan ziyade “bir yazın insanı”dır. Ancak dostu Gershom Scholem gibi Michael Löwy ise onu bir filozof olarak tanımlar. Benzer bir tartışmayı yürüten Adorno’ya göre durum daha karmaşıktır. Benjamin’in planladığı, fakat tamama erdiremediği *Paris Pasajları* kitabında teorik doğrulumu; sosyolojik önem taşıyan malzemeyi montaj tekniğiyle birleştirmeye çabalaması, zihinsel olarak bir değişimin eşiğinde olduğunun belirtisidir. Ancak bu onun yanlış anlaşılmasına yol açmış olan *Pasajlar* taslağındaki bir fragmanında şöyle somutlaşır: “sonsuz olan, her durumda bir düşünceden çok, bir elbisenin kırmalı süsüdür” (Adorno, 2012, s. 76). Bu tümce, toplumsalın somutlaşmasında felsefi gerçeğe ulaşmak için ileri sürülen bir düşünceydi, fakat Benjamin’in

7 Arendt’in bu öznel tespiti Adorno’yu çok kızdırır. “*Benjamin’i Yorumlamak*” Tasarlanan bir makale için notlar (1968)” başlıklı kısımda, Benjamin’i Arendt’e karşı savunur ve onu sert bir dille eleştirir: “Bu nasıl bir felsefe kavramıdır? Benjamin bir düşünür değildi.” ifadesine karşın şöyle devam eder: “Felsefe bunun neresinde gösterilecek! Benjamin’de eleştiri kavramı, özelliğini felsefi içeriğine borçlu; aksi takdirde bu eleştirinin, gerçekleştirildiği yerde Benjamin’i normal olanın üstünde bir yere yükselten bir empati iddiası olamazdı” cümlesiyle dostluğun adalet ile olan ilişkisini bir kez daha göstermiş olur. Bkz: s. 85.

yanlış anlaşılmasına kapı aralayan tam da bu sözler oldu. Bu (tamamlanmamış) kanaate rağmen onun amacı bilginin nötrleştirilme isteğiyle bağlantılı şekilde felsefeciler tarafından “sosyolojizm”⁸ olarak hatalı bir anlayışın etkisini taşıdı. Bu etki, Benjamin’in yaşadığı dönemden günümüze kadar kimi eserleri (kalemi de buna dahildir) dar manada edebiyat eleştirmeni ve/veya eleştirisi (*Alman Tragedyası'nın Kökenleri*) olarak kabul edilegelmiştir (Adorno, 2012, s. 76). Bu klişe ifadeler gerçeklik taşıyıcıydı, Benjamin kendini düşünce tarihçiliği alanıyla sınırlandırmıyordu. Ancak Rolf Tiedemann’a göre o transandantal olana, kendinden olana, Kant tarafından dogmatizmin dışında bırakılana ulaşmak istiyordu. Bu yönelim, Goethe’nin yaygın bir ifadesi olan “narin deney” sözü ile yeni bir ciddiyet kazanır. Bu tespitte Benjamin sınıflandırıcı kavram türetmeye karşı çıkar ve transandantal felsefesinin yerine dil felsefesini koyar (Adorno, 2012, s. 77). Onun dil felsefesinde, gerçeğin içinde ontolojik arı bir varlık kavramını engelleyen “zamanın özü” bulunuyor.

Estetik anlayışını mite karşı duruşuyla belirginleştiren Benjamin, sanatta tarihsel ve toplumsal olanın karşısında ilerleme nosyonuna dair inancı, tarih felsefesi gibi uzun bir düşünsel sürecin ilerleme kavramının eleştirisiyle birleşir. Yeni tarih anlayışının kurucuları arasında yer alan Vico’dan Marx’a kadar pek çoğu ilerlemeyi, tarihin akışı içinde teleolojik bir temele dayandırırken Benjamin, ilerlemenin henüz başlamadığı konusunda ısrarcı bir tavır alır. Buna karşın Wilhelm Dilthey’in temsilcisi olduğu tarih ekolünün duruşunu, “geçmiş sezme”yi şiddetle eleştirerek bu duruşun öznelcilik açısından kifayetsiz olduğunu belirtir (Adorno, 2012, s. 78).

Dostluğun Adaletle İlişkisi: Adorno’nun Benjamin’i

Adorno, *Benjamin’i Yorumlamak* başlığını attığı ‘Tasarlanan bir makale için notlar’ında, (1968), Benjamin tasviri, “seçici bir karakter” ve “başına buyruklu”⁹ unsurları onun için belirleyicidir. Tıpkı karakteri gibi düşünsel seyri de (Lenin gibi bütün bağlantıların birlikte düşünülmesi konusundaki başlangıç noktası bulmanın aksine) dolaysızdır. Benjamin’in içinden çıktığı düşünsel ortama göre bir yerde sabitlemek uygun değildir. Kadim dostu Adorno, pek çok yanlış kanaatlerden biri olan Benjamin’in yaşarken tanınmadığı, ancak ölümünden sonra keşfedildiği düşüncesini “dokunaklı bir efsane” olarak değerlendirir. Dolayısıyla Benjamin, 1933 yılında Almanya’dan (bir daha dönmek üzere) gittiğinde belirli çevrelerde zaten saygınlık kazanmıştı. Adorno dostu Benjamin’e karşı olan teveccühünü cömert şekilde hakkını teslim ederken sessizce oluşan bir yetenek olmadığını, akıntıya karşı umutsuzca yüzerek kendini bulan bir deha olarak tanımlar. İçinde bulunduğu dönemin tüm zihinsel akımların farkında olarak diline yansıtan Benjamin, tüm akımlara karşı her zaman mesafeliydi.

Pasajlar çalışmasını Adorno, sadece öznel bir felsefe olarak değil 19. yüzyılda (ve aslında şimdi de) felsefi anlamda söylenecek en önemli söz, benzeri olmayan bir yapıt olarak nitelerken, Benjamin’in metinlerini de (yapıcı) eleştirmekten ayrı kalmıyor; öyle ki bu titizlik Benjamin’de *Pasajlar Yapıtı*’nın yayına gitmesini bile geciktiriyor. Doğrudan ileri sürdüğü

8 Her konuda sosyolojiyi ölçü birimi olarak kabul etmek.

9 İtalikler Adorno’ya aittir.

eleştirilere bakıldığında, “Pasajları kendi ilktarihimize sadık kalarak yazmanızı ısrarla rica ediyorum. Hatta yapıtın, Marksist bir yaklaşımla en doğru şekilde ilerleyeceğine tamamen inanıyorum.” Bir diğer eleştirisi ise “daha çok kendi kategorilerimize bağlı kalarak mümkün olduğuna inanıyorum, çünkü kurduğumuz temel nedenselliklerde Marksizm’in kavramları genellikle çok soyut ve bütünden kopuk kalıyor, mekanik bir etki yaratıyor ve estetiklik zor yakalanıyor. En azından benim deneyimim bu yönde” şeklinde öznel görüşünü Adorno (kitabın neredeyse yarısını içeren mektuplaşmalarında) ve Benjamin arasındaki mektuplaşmalarda okuyoruz (2012, s. 106). Adorno, özverili şekilde Benjamin’e yönelttiği eleştirilerini yazdığı mektuplardan birinde (Baudelaire’de Bazı Motifler Üzerine ve Baudelaire’de İkinci imparatorluk Dönemi Paris’i Üzerine: New York, 10.11.1938), “antropolojik materyalizm” diye adlandırdığı ve dolaysızca içinde romantik bir öge barındırdığı Baudelaire’in biçimler dünyasının, yaşamın dayattığı zorluklara yüzleştiğini Benjamin’den de aynı somutlukta bir çözümlene beklediğini belirtir. Benjamin’in de çok sevdiği Baudelaire’in şiirlerine konu olan örneğin şarap vergisini, dönemin toplumsal ve ekonomik genel eğilimleriyle açıklanabileceğini belirten Adorno, “her şeyin bizzat ismiyle anılmasını öngören teolojik motif, çıplak gerçeğin hayretler içinde sunulmasına dönüşme eğilimine girdiğini,” daha dolaysız şekilde söylenirse, “bu çalışmanın (Pasajlar Yapıtı) büyü ile olguculuğun kesiştiği” yerde konumlandığını belirtir. Ona göre bu sınırın uçları değil bizzat kendisi, diğer deyişle ‘kesiştiği yer büyü’dür. Fakat Adorno’nun tam da Benjamin’den “fütursuz ve spekülâtif teori”sinden umduğu bu çemberi sadece Benjamin kırabilir. Bu türden eleştirilerini nerdeyse her mektubunda hayranlık, takdir ve eleştirilerle yazan Adorno, onun kimi düşüncelerine karşı koyuşunu “sizin teorinin adına”dır şekilde bir açıklamayla iyi niyetinin altını çizer. “Rolf Tiedemann’ın Notu” olan kitabın son kısmındaki kapanış yazısı, Tiedemann’ın dilinden Adorno’nun çabasını kaleme alıyor. Tiedemann’a göre Benjamin’i anlamak Adorno’yla mümkün. Benjamin’in bir felsefesinin olduğunu ilk kez belirten de keza Adorno olmuştur.

Sondan Önce: Benjamin İçin Söz Bitmez, Ancak Yarım Kalır

Sonuç olarak, kitabın içerimlediği genel anlatı, ölçülerin dışına çıkan Benjamin’in düşünce dünyasının Adorno vasıtasıyla kaleme alınmasını içeriyor. Daha kesin bir saptamayla, Adorno’nun editöryal ve dostane pek çok anlamdaki yardımları sayesinde biz okurlar Benjamin’i bugün daha iyi tanıyor ve anlıyoruz. Son söz yerine, Benjamin’in (ilerleme felsefecisi yanına vurguyla) zamansız düşüncesini anlamak adına “Devrim, korkuyu yenmek içindir” (Adorno, 2012, s. 130).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

Kaynakça/References

- Avcı, A. (2015). Ünsal Oskay'ın Walter Benjamin Üzerine Çalışmaları. *Marmara İletişim Dergisi* (23), 13-36.
- Baudelaire, C. (2016). *Şaraba ve Esrara Dair*. (A. Turan, Çev.) İstanbul: Sel Yayınları.
- Benjamin, W. (2002). *Pasajlar* (2b). (A. Cemal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Benjamin, W. (2011). *Tek Yön* (5b). (T. Turan, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Löwy, M. (2007). *Walter Benjamin: Yangın Alarmı- "Tarih Kavramı Üzerine" Tezlerinin Bir Okuması*. (U. U. Aydın, Çev.) İstanbul: Versus Yayınları.
- Oskay, Ü. (1995). *Walter Benjamin: Estetize Edilmiş Yaşam, Sanat'tan Savaş ve Siyasete Alman Faşizminin Kuramları*. İstanbul: Der Yayınları.

DESCRIPTION

4. BOYUT / Journal of Media and Cultural Studies is a peer-reviewed, open access, academic journal operating within the Faculty of Communication of Istanbul University. Between 1990 and 1998, the journal published 19 issues with the content of "Society, Communication, Culture and Art" in academic quality, became a refereed journal as of the 20th issue, and framed its field of study as media and cultural studies. The contents of the first 19 issues, which include highly valuable academic articles, are in our archive. We consider it a liability to express our sincere thanks to the academicians and other authors of our Faculty, who provided us with the academic content in the first 19 issues.

As of the 20th issue, the 4. BOYUT / Journal of Media and Cultural Studies, which is planned to be published electronically twice a year (April and October), started to include scientific studies in the fields of media and culture. Although the publication language is Turkish, the journal, which is published online and includes articles in English, can include all kinds of original Research Articles, Review Articles, Evaluation, Translation, Interview, Opinion and Book Criticism in the field of cultural studies. No processing fee or publication fee is charged for the articles sent to the journal.

AIM AND SCOPE

4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies aims to publish on the field of cultural studies and to include new perspectives. To realize this aim, the journal is open to interdisciplinary studies within the scope of cultural studies developed within media and communication studies, and it is open to anthropology, literature, art, sociology, history, political science, linguistics, philosophy, psychology, etc., and accepts academic studies in almost all fields of social sciences.

Our journal sees culture as both the experience of the world and the practices lived in it, and in this context, it covers all the processes that cover the cultural integrity of the society. In this context, it is a peer-reviewed journal published free of charge and open access, aiming to make original, qualified, and scientific contributions at the national and international level, over a separate theme for each issue in the field of cultural studies. Social, political, economic, technological etc. are in our scope since cultural factors underlie all important problems. 4. BOYUT aims to ensure that media and culture can be considered together with other fields.

POLICIES

The journal is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the Journal. Only those manuscripts approved by every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors. All

manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication.

Plagiarism

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. If plagiarism/self-plagiarism will be found authors will be informed. Editors may resubmit manuscript for similarity check at any peer-review or production stage if required. High similarity scores may lead to rejection of a manuscript before and even after acceptance. Depending on the type of article and the percentage of similarity score taken from each article, the overall similarity score is generally expected to be less than 15 or 20%.

Double Blind Peer-Review

After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the editors-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. The editor provides a fair double-blind peer review of the submitted articles and hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims..

Open Access Statement

4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This principle is compatible with BOAI definition of open access.

The articles 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies are open access articles licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>).

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the İstanbul University. Processing and publication are free of charge. There are no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Copyright Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to

publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ETHIC

Publication Ethics and Malpractice Statement

4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publishers) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

The journal adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design, and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest or must be disclosed.

INFORMATION FOR AUTHORS

- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted study is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g., tables, figures, or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any study or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/ conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment. When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to identity of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

INFORMATION FOR AUTHORS

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication. He/She must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

PEER REVIEW

Peer Review Policies

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

The editor hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for double-blind peer review evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to identity of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

INFORMATION FOR AUTHORS

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication. He/She must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief, or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two referees from abroad or from Turkey. After accomplishing necessary revisions requested by referees, the authors resubmit the manuscript by highlighting the changes made. Publication decisions are made by Editor-in-Chief after authors make necessary revisions requested by referees and the peer-review process is completed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

INFORMATION FOR AUTHORS

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Are adequate references made to other studies in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

LANGUAGE

The language of the journal is both Turkish and English.

MANUSCRIPT ORGANIZATION

Manuscript Organization and Submission

Manuscript is to be submitted to journal's e-mail: 4.boyut@istanbul.edu.tr and it must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist), title page, author form, and Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors.

1. The manuscripts should be in A4 paper standards: having 2.5 cm margins from right, left, bottom and top, Times New Roman font style in 11 font size and line spacing of 1.5.
2. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address, phone, and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
3. Before the introduction part, there should be an abstract between 200 and 250 words in English and an extended abstract only in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the method used. Underneath the abstracts, 5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in Turkish and in English. Extended abstract in English is mandatory only for manuscripts in Turkish.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract in English, sections, end notes and references.

5. Tables, graphs, and figures should be given with a number and a defining title.
6. The 6th version of the APA 6 (American Psychological Association) reference style should be used for in-text citation and references list.
7. Authors are responsible for all statements made in their study submitted to the Journal for publication.

References

Papers accepted but not yet included in the issue are published online in the Early View section and they should be cited as “advance online publication”. Citing a “personal communication” should be avoided unless it provides essential information not available from a public source, in which case the name of the person and date of communication should be cited in parentheses in the text. For scientific articles, written permission and confirmation of accuracy from the source of a personal communication must be obtained.

Reference Style and Format

4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:
- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
 - <http://www.apastyle.org>

The author(s) are responsible for the accuracy of the references. All sources should be cited in the text. Below given examples should be considered in citing the references.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis. If more than one citation is made within the same parenthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayiner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Türkiye: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Türkiye: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Türkiye: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Türkiye: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Türkiye: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from [http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar / phd/ickapak.html](http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html)

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *105*, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>
 Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
 - ✓ The category of the manuscript
 - ✓ Confirming that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
 - ✓ Confirming that last control for fluent English was done.
 - ✓ Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
 - ✓ Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with APA 6.
- Copyright Agreement Form
 - ✓ Permission of previously published copyrighted material if used in the present manuscript
- Author Form
- Title Page
 - ✓ The category of the manuscript
 - ✓ The title of the manuscript
 - ✓ All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - ✓ Corresponding author’s email address, full postal address, telephone, and fax number
 - ✓ ORCIDs of all authors
 - ✓ Acknowledgment, conflict of interest, financial support information
- Article (main text)
 - ✓ Important: The author(s) identity information should not be included in the main text.
 - ✓ The title of the manuscript
 - ✓ Abstract (200-250 words)
 - ✓ Keywords: 5 in Turkish and 5 in English
 - ✓ Main article sections
 - ✓ References
 - ✓ All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)
 - ✓ Attachments (if exists)

CONTACT INFO

Editor : Emine Yavaşgel
E-mail : yavas@istanbul.edu.tr
Phone : + 90 (212) 440 03 01/02

Web site : <https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/4boyut/home>
Email : 4.boyut@istanbul.edu.tr
Address : Istanbul University
Faculty of Communication
Süleymaniye Mahallesi
Kaptan-ı Derya İbrahim Paşa Sokak
34116 Beyazıt-Fatih, Istanbul-Turkiye

TANIM

4. Boyut / Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. Boyut / Journal of Media and Cultural Studies, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde faaliyet gösteren hakemli, açık erişimli, akademik bir dergidir. 1990 – 1998 yılları arasında akademik nitelikte ‘Toplum, İletişim, Kültür ve Sanat’ içeriğinde 19 sayı çıkarmış dergi 20. sayı itibarıyla hakemli bir dergi niteliği kazanmış, çalışma alanını da medya ve kültürel çalışmalar olarak çerçevlendirmiştir. Oldukça değerli akademik yazıların yer aldığı ilk 19 sayının içerikleri arşivimizde yer almaktadır. İlk 19 sayıdaki akademik içerikleri bizlere kazandıran Fakültemiz akademisyenleri ve diğer yazarlara da ayrı ayrı en içten teşekkürlerimizi sunmayı bir borç addediyoruz.

20. sayı itibarıyla yılda iki kez (Nisan ve Ekim) elektronik olarak yayımlanması planlanan 4. Boyut / Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi’nde, medya ve kültür alanlarında yürütülen bilimsel çalışmalara yer verilmeye başlanmıştır. Yayımlı dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce makalelere de yer veren, online yayımlanan dergide kültürel çalışmalar alanında her türlü özgün; Araştırma Makalesi, İnceleme Makalesi, Değerlendirme, Çeviri, Söyleşi, Görüş ve Kitap Eleştirisi olarak çeşitli akademik çalışmalar yer alabilmektedir. Dergiye gönderilen makaleler için herhangi bir işlem ücreti veya yayımlanma bedeli talep edilmez.

AMAÇ VE KAPSAM

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi kültürel çalışmalar alanıyla ilgili yayımda bulunmayı, yeni perspektiflere yer vermeyi amaçlamaktadır. Dergi bu amacını gerçekleştirmek için medya ve iletişim çalışmaları içerisinde gelişen kültürel çalışmalar kapsamında disiplinler arası çalışmalara açık olarak antropoloji, edebiyat, sanat, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi, dilbilim, felsefe, psikoloji vb. sosyal bilimlerin hemen tüm alanlarında akademik çalışmaları kabul eder.

4. BOYUT kültürü hem dünya deneyimi hem de onun içinde yaşanan pratikler olarak görür, bu bağlamda toplumun kültürel bütünlüğünü kapsayan bütün süreçlerine yönelik konuları kapsar. Bu kapsamda kültürel çalışmalar alanında her sayı için ayrı bir tema üzerinden, ulusal ve uluslararası düzeyde özgün, nitelikli, bilimsel katkılarda bulunmayı hedefleyen, ücretsiz ve açık erişimli olarak yayımlanan hakemli bir dergi niteliği taşımaktadır. Sosyal, siyasal, ekonomik, teknolojik vb. tüm önemli sorunların altında kültürel unsurlar yattığı için 4. BOYUT medya ve kültürün diğer alanlarla birlikte düşünülebilmesini sağlamayı hedeflemektedir.

POLİTİKALAR

Dergi yayını etliğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen makaleler derginin amaç ve kapsamına uygun olmalıdır. Orijinal, yayımlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmayan, her bir yazar tarafından içeriği ve gönderimi onaylanmış yazılar değerlendirmeye kabul edilir.

Makale yayımlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir. Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

İntihal

Ön kontrolden geçirilen makaleler, iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Makalenin türüne bağlı olarak, bunun oranın %15 veya %20'den az olması beklenir.

Çift Kör Hakemlik

İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakemlikten geçmesini sağlar ve makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Açık Erişim İlkesi

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir.

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies makaleleri açık erişimlidir ve Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayını için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Telif Hakkında

Yazarlar, 4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies'da yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır. Creative Commons

YAZARLARA BİLGİ

Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil uyarlanmasına izin verir.

Düzeltilme, Geri Çekme, Endişe İfadesi

Editörler, yayınlanan makalede, bulguları, yorumları ve sonuçları etkilemeyen küçük hatalar tespit edilirse düzeltme yayınlamayı düşünebilirler. Editörler, bulguları ve sonuçları geçersiz kılan büyük hatalar / ihlaller söz konusu olduğunda, makaleyi geri çekmeyi düşünmelidir.

Yazarlar tarafından araştırma veya yayını kötüye kullanmaya yönelik olasılık söz konusu ise; bulguların güvenilir olmadığına ve yazarların kurumlarının olayı soruşturmadığına dair kanıtlar var veya olası soruşturma haksız veya sonuçsuz görünüyorsa, editörler endişe ifadesi yayınlamayı düşünmelidir. Düzeltme, geri çekme veya endişe ifadesi ile ilgili olarak COPE ve ICJME yönergeleri dikkate alınır.

Arşiv Politikası

Dergide yayınlanan tüm yazıların korunmasını ve kalıcı olarak erişilebilir olmasını sağlamak için makaleler, ulusal bir arşiv sitesi olarak hizmet veren ve aynı zamanda LOCKSS'in içeriği toplamasına, korumasına ve sunmasına izin veren Dergipark'ta saklanmaktadır.

Ek olarak, yazarların kendilerinin makalelerinin son PDF sürümünü Open Archives Initiative (<https://www.openarchives.org/>) standartlarına uygun açık elektronik arşivlerde arşivlemeleri önerilir. Yazarlar, yayınladıkları arşiv versiyonundan, İ.Ü. Yayınevinin dergi web sitesinin URL'sine bağlantı sağlamalıdır.

ETİK

Yayın Etiği Beyanı

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparencyand-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış (tam metin konferans bildirisi dahil) ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkâr edilen

yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies, araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır. Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluşta gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, “yöntem” bölümünde katılımcılardan “bilgilendirilmiş onam” alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığının belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirmede olmadığı konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda “yazar” yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmeyen

diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Anlaşması Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler “teşekkür / bilgiler” kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Editör, makaleleri, yazarların kimliğinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder.

Editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır. Editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin gizli bilgi olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

HAKEMLİK HAKKINDA

Hakem Değerlendirme Politikaları

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme çift taraflı kör hakemlik ile değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında editör tarafından verilir.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Editör, makaleleri yazarların kimliğinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön

YAZARLARA BİLGİ

kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir.

Editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında editör tarafından verilir.

Editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayımlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

DİL

Derginin dili Türkçe ve İngilizcedir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI VE YAZIM KURALLARI

Makale Hazırlama ve Gönderim

Makale gönderimi derginin e-mail adresine: 4.boyut@istanbul.edu.tr yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili bilgileri içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup, kapak sayfası, yazar formu, yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Anlaşması Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Çalışmalar, A4 boyutunda, üst, alt, sağ ve sol taraftan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, 11 punto Times New Roman harf karakterleriyle ve 1,5 satır aralık ölçüsü ile hazırlanmalıdır. Ana makale dosyası, çift taraflı kör hakemlik gereği yazar bilgilerini içermemelidir.
2. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş numaraları ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
3. Giriş bölümünden önce 200-250 sözcük arasında çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve İngilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özün üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden 5 İngilizce, 5 Türkçe anahtar kelime yer almalıdır. İngilizce genişletilmiş özet sadece Türkçe makaleler için zorunludur; İngilizce makalede geniş özet istenmez.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Başlık, Türkçe öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, İngilizce öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri ve kaynaklar.
5. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile verilmelidir.
6. Referanslar derginin benimsediği American Psychological Association (APA)- 6 referans stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.
7. Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu ve çalışmada geçen görüşler yazar/yazarlarına aittir.

Kaynaklar

Kabul edilmiş ancak henüz sayıya dahil edilmemiş makaleler Erken Görünüm olarak yayınlanır ve bu makalelere atıflar “advance online publication” şeklinde verilmelidir. Genel bir kaynaktan elde edilemeyecek temel bir konu olmadıkça “kişisel iletişime” atıfta bulunulmamalıdır. Eğer atıfta bulunulursa parantez içinde iletişim kurulan kişinin adı ve iletişimin tarihi belirtilmelidir. Bilimsel makaleler için yazarlar bu kaynaktan yazılı izin ve iletişimin doğruluğunu gösterir belge almalıdır.

Referans Stili ve Formatı

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi – 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambriune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale**a) Türkçe Makale**

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semercioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri**a) Türkçe Tezler**

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin’de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web’de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International’da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer’s disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: [http://ab2015.anadolu.edu.tr /index.php?menu=5&submenu=27](http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27)

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoğlu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140) . Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). ‘Unutma’ notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). Runaways [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdakilerin sağlandığından emin olunuz.

- Editöre mektup
 - ✓ Makalenin türünün belirtildiği
 - ✓ Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu
 - ✓ İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
 - ✓ Dergi politikalarının gözden geçirildiği
 - ✓ Referansların derginin benimsediği APA 6 referans sistemine uygun olarak düzenlendiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
 - ✓ Daha önce basılmamış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Yazar Formu
- Kapak sayfası
 - ✓ Makalenin kategorisi
 - ✓ Türkçe ve İngilizce başlık
 - ✓ Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri
 - ✓ Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks numarası
 - ✓ Tüm yazarların ORCID'leri
 - ✓ Teşekkür, çıkar çatışması, finansal destek bilgisi
- Makale ana metni
 - ✓ Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almaması gerekir.
 - ✓ Türkçe ve İngilizce başlık
 - ✓ Özetler: 200-250 kelime Türkçe ve 200-250 kelime İngilizce
 - ✓ Anahtar Kelimeler: 5 adet Türkçe ve 5 adet İngilizce
 - ✓ Geniş Özet: 600-800 kelime İngilizce (Makale dili Türkçe ise)
 - ✓ Makale ana metin bölümleri (Tablolar, resimler ve şekiller metin içinde verilmeli [başlık, kaynak ve alt yazılıyla])
 - ✓ Kaynaklar
 - ✓ Ekler (varsa)

İLETİŞİM İÇİN

Editör : Emine Yavaşgel
E-mail : yavas@istanbul.edu.tr
Tel : + 90 (212) 440 03 01/02

Web site: <https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/4boyut/home>

E-mail : 4.boyut@istanbul.edu.tr

Adres : İstanbul Üniversitesi

İletişim Fakültesi

Süleymaniye Mahallesi

Kaptan-ı Derya İbrahim Paşa Sokak

34116 Beyazıt-Fatih, İstanbul-Türkiye

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

Istanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: 4. Boyut / Journal of Media and Cultural Studies
Dergi Adı: 4. Boyut / Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author <i>Sorumlu Yazar</i>	
Title of Manuscript <i>Makalenin Başlığı</i>	
Acceptance date <i>Kabul Tarihi</i>	
List of authors <i>Yazarların Listesi</i>	

Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) <i>Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)</i>	
--	--

Responsible/Corresponding Author: <i>Sorumlu Yazar:</i>	
---	--

University/company/institution	<i>Çalıştığı kurum</i>	
Address	<i>Posta adresi</i>	
E-mail	<i>E-posta</i>	
Phone; mobile phone	<i>Telefon no; GSM no</i>	

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work. The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights. I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını, Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfda bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir. Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılrken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author; <i>Sorumlu Yazar;</i>	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....